

MOBILNOST IN VKLJUČEVANJE V VEČJEZIČNO EVROPO

PRIROČNIK MIME

MIME
Mobilnost in vključevanje
v večjezično Evropo
Mobilnost in vključevanje
v večjezično Evropo

MIME

Mobilité et inclusion dans
une Europe multilingue

Pridobljene raziskave so prejele finančna sredstva iz Sedmega okvirnega programa Evropske unije v okviru sporazuma o dodelitvi nepovratnih sredstev št. 613344 (projekt MIME).

Izvirnik dokumenta v angleščini je na voljo na spletni strani <http://www.mime-project.org/vademecum/>:

© 2018

ISBN 978-2-8399-2402-3

Projekt MIME

Mobilnost in vključevanje v večjezično Evropo

www.mime-project.org

Pokrivna slika:

Ferdinand Hodler, 1917, „Die Dents-du-Midi von Caux aus“,

Wikimedija Commons (angleščina).

Evropo
Demokratia
Esperanto

Prevod v francoščino: Pierre Dieumegard za Evropo-Demokracijo-Esperanto

Prevoda niso opravili prevajalci, ki so usposobljeni in financirani s strani Evropske unije. Vsebuje lahko (verjetno zagotovo...) napake, vendar ima tudi nekaj dodatnih pojasnil, ki francoskim bralcem olajšajo razumevanje.

Dokler bolj usposobljene osebe ne prevajajo in preverjajo boljšega prevoda, je smiselno ta dokument obravnavati le kot začasno različico, ki naj bi olajšala razumevanje, in se sklicevati na izvirni dokument v angleščini.

Namen tega „začasnega“ dokumenta je večljudem v Evropski uniji omogočiti razumevanje dokumentov, pripravljenih za Evropsko unijo (in financiranih iz njihovih prispevkov).

Ponazarja potrebo po večjezičnosti v Evropski uniji: brez prevodov je velik del prebivalstva izključen iz razprave. **Zaželeno je, da uprava Evropske unije prevzame prevajanje pomembnih dokumentov, da bodo lahko vsi Evropejci razumeli, kaj to pomeni, in skupaj razpravljali o njihovi skupni prihodnosti.**

Za zanesljive prevode bi bil esperantski mednarodni jezik zelo uporaben zaradi svoje enostavnosti, pravilnosti in natančnosti.

Na internetu:

Evropska federacija-Demokratia-Esperanto: <http://e-d-e.org/> ali <http://demokratia.eu>

Evropa-Demokracija-Esperanto (Francija): <http://e-d-esl/> contact@e-d-e.org

VADEMECUM MIME

Mobilnostin vključevanje v večjezično Evropo

François Grin

Glavni urednik

Manuel Célio Conceição

Peter A. Kraus

László Marác

Žaneta Ozolina

Nike K. Pokorn

Anthony Pym

Uredniki

Projekt MIME – Kvantitativni opis

- Približno 1500 strani znanstvenih poročil in dejavnosti
- več kot 260 predstavitev na znanstvenih konferencah in javnih prireditvah
- več kot 40 namenskih konferenc in tematskih delavnic
- več kot 60 znanstvenih publikacij, posebej namenjenih rezultatom projekta
- sodelovanje približno 220 zainteresiranih strani, organizacij civilne družbe in uprav v projektnih dejavnostih
- 22 partnerskih institucij v 16 državah
- približno 70 akademikov, od doktorskih študentov do rednih profesorjev
- 11 sodelujočih disciplin
- 4 leta raziskav

in nabor strokovnjakov, ki so vam na voljo in na katere se lahko obrnete za specializirano ocenjevanje in analizo na www.mime-project.org/expertise

Hvala

S projektom MIME (2014–2018) so imele sodelujoče raziskovalne ekipe na srečo izkušeno ekipo, med drugim Joe LoBianco, Amin Maalouf, Tove Malloy, Tom Moring in Tom Ricento. Radi bi izrazili hvaležnost za njihovo podporo.

Posebno zahvalo profesorju Tomu Moringu, predsedniku svetovalnega sveta, katerega spretnosti na področju večjezičnosti in komuniciranja so bile neprecenljive pri izdelavi tega vademekuma, in profesorju Wolfgangu Mackiewicz, posebnemu svetovalcu projekta, ki je z nami velikodušno delil svoje globoke izkušnje z evropskimi institucijami in svojo dolgoročno vizijo večjezične Evrope. Njihovi komentarji in nasveti so bili ključni pri oblikovanju te knjige.

Tematska področja Področja MIME

 Analiza jezikovne politike

 Manjšine, večine in jezikovne pravice

 Jezikovna raznolikost, mobilnost in vključevanje

 Jezikovno izobraževanje, poučevanje in učenje

 Prevajanje, jezikovna tehnologija in alternativne strategije

 Posebne teme

 Gospodarstvo

 Izobraževalne vede

 Finančna sredstva

 Pravica

 Politična filozofija

 Politične vede

 Psihologija

 Socialno-jezikovni jezik

 Sociologija

 Prevajanje

 Urbana geografija

Konzorcij MIME

Univerza v Ženevi
Genève, Švicarska

Universiteit van Amsterdam
Amsterdam, Nizozemska

Univerza v Ljubljani
Ljubljana, Slovenija

Univerza Augsburg
Augsburg, Nemčija

Universidade do Algarve
Faro, Portugalska

Univerza Rovira i Virgili
Barcelona, Španija

Univerza Latvijas
Riga, Letonija

**Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku**
Osijek, Hrvatska

Science Po Pariz
Pariz, Francija

**MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont**
Budimpešta, Hongrija

Vrije Universiteit Brussel
BRUXelles, Belgija

Università di Milano-Bicocca
Milano, Italija

Univerza v Leipzigu
Leipzig, Nemčija

**Univerza v Reimsu Champagne-
Ardenne**
Reims, Francija

Humboldt-Universität zu Berlin
Berlin, Nemčija

Katholieke Universiteit Leuven
Louvain, Belgija

**Univerza v Limericku – Ollscoil
Luimnigh**
Limerick, Irska

Univerza v Edinburgu
Edinburgh, Škotska

Uppsalauniversitet
Uppsala, Švedska

Universitatea din Oradea
Oradea, Roumanija

Finančna opazovalna skupina
GENève, Švicarska

SCIPROM Sàrl
St-Sulpice, Švicarska

Kazalo vsebine

Uvod 13

Analiza jezikovne politike 28

- 1 Zakaj jezikovna vprašanja ne morejo biti prepuščena samemu sebi? 30
- 2 Ali je za uspešno demokracijo potreben skupni jezik? 32
- 3 Ali lahko „prosti trg“ obvladuje jezikovno raznolikost? 34
- 4 Zakaj je dobra tipologija uporabna za izbiro in oblikovanje jezikovnih politik? 36
- 5 Kako prepoznati in izmeriti jezikovno pomanjkljivost? 38
- 6 Kakšen je „kompleksen pristop“ k izbiri in oblikovanju jezikovnih politik? 40
- 7 Zakaj bi morale demo-jezikovne projekcije temeljiti na izbiri jezikovne politike? 42
- 8 Kako poučevanje tujih jezikov vpliva na stroške migracij? 44
- 9 Kakšne socialno-ekonomske neenakosti med govorce različnih jezikov je treba obravnavati z javnimi politikami? 46
- 10 V katerih jezikih je treba zagotoviti zdravstveno varstvo? 48
- 11 Ali so stroški jezikovne politike pomembni? 50
- 12 Zakaj so računalniške simulacije uporabne pri izbiri in oblikovanju kompleksnih jezikovnih politik? 52
- 13 Kakšne so splošne pravne posledice raziskav MIME? 54

Manjšine, večina in jezikovne pravice 56

- 14 Ali bi morala vlada upočasniti nazadovanje manjšinskih skupnosti? 58
- 15 Ali je treba govorce večinskega jezika poučevati manjšinske jezike? 60
- 16 Ali so „enotne“ in „needinstvene“ manjšine v podobnih situacijah, ko se soočajo z nacionalno jezikovno prevlado? 62
- 17 Kakšen je pomen demojezikovne koncentracije za preživetje manjšinskih jezikov v svetu vse večje mobilnosti? 64
- 18 Katera načela prispevajo k predvidevanju konfliktnega potenciala etničnih in jezikovnih razlik 66
- 19 Zakaj učenje le enega od uradnih jezikov v večjezičnem kontekstu ni dovolj? 68
- 20 Kako združiti načela teritorialnosti in osebnosti? 70
- 21 Kako hegemonija „zunanjega“ jezika vpliva na domačo politiko? 72
- 22 Kako naj sosednje države sodelujejo pri upravljanju raznolikosti? 74
- 23 Zakaj je pomembno vidno prepoznavanje (npr. na prometnih znakih itd.) manjšinskega jezika? 76
- 24 Ali subsidiarnost omogoča celovitejše jezikovne politike? 78
- 25 Kako lahko mobilnim upokojencem omogočimo, da izpolnijo svoje obveznosti in uveljavljajo svoje pravice? 80

Jezikovna raznolikost, mobilnost in vključevanje 82

- 26 Ali lahko države določijo jezikovne zahteve za vstop ali naturalizacijo migrantov? 84
- 27 Ali mobilni evropski državljani menijo, da so „evropejci“? 86
- 28 Katera načela bi morali uporabiti za prilagoditev jezikovnih politik? 88
- 29 Ali bi morale države migrantom zagotoviti izobraževanje o maternem jeziku? 90
- 30 Ali zadostuje angleščina, da dosežejo novice, preden se naučijo lokalnega(-ih) jezika(-ov)? 92
- 31 Če države migrantom zagotavljajo storitve v njihovem jeziku 94
- 32 Ali lahko jezikovne politike izboljšajo rezultate zaposlovanja priseljenk? 96
- 33 Kako lahko jezikovna politika izboljša „motilnost“ migrantov? 98
- 34 Kako bi bilo treba nacionalne jezikovne politike prilagoditi razmeram v posameznih mestih? 100
- 35 Zakaj bi morali kombinirati različne komunikacijske strategije? 102
- 36 Kako naj občine zbirajo in izmenjujejo podatke o jezikovnih profilih svojih skupnosti prebivalcev? 104

- 37 Ali mobilnost vodi v vse večjo uporabo angleščine na račun lokalnih jezikov? 106
38 Ali lahko evropska politika izboljša socialno vključenost v lokalnem mestnem okolju? 108
39 Kako politike vključevanja tujih jezikov odražajo želje in stališča večine? 110
40 Ali bi morale občine urejati uporabo jezika v javnem prostoru? 112

Jezikovno izobraževanje, poučevanje in učenje 114

- 41 Kako lahko vključujoči šolski sistemi najbolj obvladujejo jezikovno raznolikost? 116
42 Kako se lahko mreže neformalnega in priložnostnega učenja uporabijo za podporo večjezičnosti? 118
43 Kako spodbujati mobilnost in vključevanje z večjezičnostjo v visokošolskem izobraževanju? (ES)? 120
44 Kako lahko pomagamo pri izmenjavi učencev, ki se učijo jezika države gostiteljice? 122
45 Kako se lahko izobraževalni sistemi odzovejo na dinamiko jezikovno zapletenih regij? 124
46 Katera znanja in spretnosti učiteljev so najbolj potrebna za obravnavanje jezikovnih razlik v vključujočih šolah? 126
47 Kako najbolje oceniti neformalno jezikovno znanje? 128
48 Zakaj je priporočljivo združiti „mednarodno usmeritev“ in „regionalno lokacijo“ v jezikovno strategijo univerz? 130
49 Kako lahko potrjevanje jezikov spodbuja mobilnost in vključevanje? 132
50 Kako lahko organi podprejo ohranjanje znanja tujih jezikov odraslih? 134
51 Kako se lahko uporabi obstoječe jezikovno znanje migrantov za pomoč pri učenju jezika države gostiteljice? 136
52 Kdo lahko izkoristi dovezno jezikovno usposabljanje? 138
53 Kakšna je vloga angleščine v večjezičnih in večkulturnih učnih prostorih? 140

Prevajanje, jezikovne tehnologije in alternativne strategije 142

- 54 Bo strojno prevajanje zamenjalo človeške prevajalce? 144
55 Kaj je medsebojno razumevanje in zakaj je to? 146
56 Ali prevajalske storitve in storitve tolmačenja zmanjšujejo spodbude za učenje jezikov gostiteljev? 148
57 Ali bi morali spodbujati načrtovani jezik, kot je esperanto, kot mednarodni jezik lingua franca? 150
58 Ali je treba strojno prevajanje uporabljati v javnih službah? 152
59 Ali bi morala biti angleščina, kot lingua franca, na voljo v več sortah? 154
60 Kateri so ustrezni jezikovni pristopi za zadovoljevanje jezikovnih potreb mobilnih upokojujencev? 156
61 Kako se lahko medsebojno razumevanje uporablja v poklicnih kontekstih? 158
62 Kateri so najboljši načini za delo s strojnim prevajanjem? 160
63 Kdo bi moral delati kot tolmač ali prevajalec? 162
64 Kako in kdaj je treba zagotoviti storitve prevajanja in tolmačenja za novo prispele migrante? 164

Posebne teme 166

- 65 Kako uporabljati koncept vključevanja za mobilne upokojujence? 168
66 Ali so večjezični ljudje bolj ustvarjalni? 170
67 Kako varstvo večjezičnosti deluje v zakonodaji EU o varstvu potrošnikov? 172
68 Kako lahko preprečimo manipulacijo etničnih delitev v geopolitične namene? 174
69 Ali enojezičnost v svetovni trgovini vpliva na poučevanje in prakso financ? 176
70 Ali pristop Romov k učenju jezikov vsebuje koristne lekcije za politiko poučevanja jezikov? 178
71 Kaj je mogoče storiti za pomoč mobilnim upokojujencem, ki potrebujejo institucionalno oskrbo? 180
72 Kako spodbujati večjezičnost v evropski potrošniški zakonodaji? 182

Kako uporabljati to knjigo?

1. **Preberite uvod**,
da bi dobili prvi pogled na projekt MIME
2. **Pojdi na „ Glavni rezultati“**
da bi dobili naše glavne zaključke in odkrili
3. **Sprehodite se med 72 poglavji**
glede na vaše potrebe in interese.

Besedilo četrtega platnice papirne izdaje:

Priročnik je praktično orodje projekta MIME o mobilnosti in vključevanju večjezično Evropo, ki ga financira Evropska komisija. Z inovativnim pristopom, ki združuje enajst različnih disciplin, ta priročnik ponuja inovativen in celovit odziv na izzive jezikovne politike, ki se običajno obravnavajo ločeno. Namenjen je tistim, katerih poklicne ali politične dejavnosti jih vodijo k reševanju problemov večjezičnosti, da zavzamejo stališče o teh vprašanjih in neposredno ali posredno ukrepajo pri odločitvah o jezikovni politiki na lokalni, nacionalni ali nadnacionalni ravni.

Uvod

Vademecum MIME: uvod

François Grin, koordinator projekta MIME

MIME pomeni „Mobilnost in vključevanje v večjezično Evropo“. Gre za raziskovalni projekt o večjezičnosti, ki ga financira Generalni direktorat Evropske komisije za raziskave in inovacije. Projekt je v štirih letih delovanja (2014–2018) ustvaril številne publikacije, kot so znanstveni članki, poglavja o knjigah in posebne izdaje periodičnega tiska ter redna poročila o dejavnostih.

Ta priročnik *MIME* je eden od glavnih produktov projekta. Vendar pa se razlikuje od preostalih rezultatov MIME, kot so običajne znanstvene publikacije, kot so članki v znanstvenih revijah, knjigah ali poglavjih knjig. Vademecum MIME je drugačen po svojih ciljih, strukturi in obliki.

MIME je raziskovalni projekt o večjezičnosti (2014–2018), ki ga financira Evropska komisija v okviru sedmega okvirnega programa.

Ta priročnik ponuja nabor orodij in rezultatov iskanja.

Ta priročnik je v prvi vrstiorodje za ljudi, ki običajno niso vključeni v univerzitetne raziskave, vendar njihove poklicne ali politične dejavnosti vodijo k upoštevanju problemov večjezičnosti, da se zavzamejo za te težave in neposredno ali posredno usmerjajo odločitve o jezikovni politiki na lokalni, nacionalni ali nadnacionalni ravni. Zato morajo pri teh nalogah pogosto pretehtati prednosti in slabosti političnih ukrepov, ki jih predlagajo različni socialni in politični akterji v zvezi z večjezičnostjo. Vademecum MIME je zasnovan tako, da jim pomaga obvladovati tovrstno situacijo.

Ta uvod ima tri cilje:

- 1 pregleda bistvene značilnosti projekta MIME. To pomaga obravnavati preostali del priročnika s poglobljenim razumevanjem izzivov jezikovne raznolikosti;
- 2 predstavlja strukturo priročnika in pojasnjuje, kaj predlaga ta dokument (vendar tudi, brez manjšega pomena, kaj ni namenjen zagotavljanju);
- 3 vsebuje praktična navodila za uporabo tega vademekuma.

Cilj projekta MIME je *večjezični izziv za evropske državljane*. V odgovor na zahtevo Evropske komisije preučuje zelo široko paleto vidikov večjezičnosti in razveljavljanenavadno velikprojekt. MIME je odgovoril na naslednja vprašanja:

► Kako lahko Evropejci uravnotežijo potrebe mobilnosti v integrirani, tehnološko napredni sodobni družbi s potrebo po ohranjanju in izkoriščanju evropskejezikovne in kulturne raznolikosti?

► Kaj taizziv pomeni v smislu komunikacijskih praks, uporabejezikovnih in jezikovnih pravic, poučevanja jezikov in učenja jezikov?

► Kako je toprevedeno v politike v zvezi z nacionalnimi jeziki, manjšinskimi jeziki in jeziki priseljencev ali tradicionalnimi jeziki?

MIME ponuja inovativen pristop z (i) kotom analize politike (ii) interdisciplinarno perspektivo, ki združuje enajst različnih disciplin, (iii) okvirom za upravljanje raznolikosti, ki vključuje običajna jezikovna vprašanja, obravnavana ločeno.

Ta vprašanja močno presegajo tisto, kar običajno obravnava večina pristopov k jezikovni politiki. Projekt MIME je zato zasnovan tudi za spodbujanje inovacijv jezikovni politiki na treh glavnih ravneh.

Prvič, njen pristop temelji na analizi javne politike. To ga razlikuje od drugihraziskav o jeziku in večjezičnosti, ki se osredotočajo predvsem na opazovanje jezikovnih praks akterjev določenih okoljih. Namesto tega projekt MIME ponuja celosten okvir, v katerem se je mogoče dogovoriti o širokem spektru mnenj, od nedavnega socialno-jezikovnega dela o procesih na mikro ravni do razmislekov o jezikovnem pravosodju na makro ravni iz politične teorije, z vidika politike.

Drugič, projekt MIME je globoko interdisciplinaren. Projektni partnerji predstavljajo enajst različnih disciplin, vključno s politologijo, filozofijo, sociolingvistiko, prevajanjem, sociologijo, izobraževalnimivedami, zgodovino, ekonomijo, geografijo, pravom in psihologijo. Vendar pa imajo vsi vodje skupinpredhodne izkušnje s svojo posebno disciplino v jezikovni in/ali kulturni raznolikosti. V bistvu so te disciplinske smernice široko razširjene v okviru projekta, kar omogoča uravnotežen in celovit pristop k upravljanju jezikovne raznolikosti.

Tretjič, projekt MIME skupaj obravnava številne jezikovne težave, ki se običajnopreučujejo ločeno, kar omogoča celovit pristop k upravljanju jezikovne raznolikosti. Hkrati upošteva težave, kot so:

► varstvo in spodbujanje regionalnih in manjšinskih jezikov v Evropi;

► prisotnost in prepoznavnost uradnih jezikov drugih držav članic v eni državi članici EU (kot posledica mobilnosti znotraj Evrope);

► izzivi učenja drugega ali tujega jezika v izobraževalnih sistemih, kar zlasti odpira problem posebne vloge velikih jezikov, vključno z enim ali večjeziki linguafranca;

► jezikovne težave v zvezi s predstavitevijodrugih (pogosto

neevropskih) jezikov, ki spremljajo migracijske tokove;

► problem učinkovite in poštene komunikacije v večjezičnih organizacijah - ne le v samih evropskih institucijah;

► več posebnih vprašanj, povezanih z upravljanjem večjezičnosti, kot so jezikovne razsežnosti varstva potrošnikov ali posebne jezikovne potrebe upokoencev s sedežem v drugi državi članici EU.

Ponovno moramo razmisliti o jezikovnem načrtovanju kot odziv na korenite spremembe, ki so posledica globalizacije in tehnološkega razvoja.

Do danes so se tirazlični izzivi tradicionalnopreučevali ločeno od drugih, pri čemer so se uporabljali pristopi, ki dajejo prednost določenemu vidiku (zlasti aplikativne jezikoslovje ali izobraževalne vede, pogosto politične znanosti, včasih mednarodno pravo, manj pogosto druge discipline). Vendar pa lahko pozornost na določen problem z vidika določene discipline v zvezi s tem ostane enako pomembna vprašanja in obeti.

Razdrobljen pristop k upravljanju jezikovne raznolikosti je vse bolj razočarljiv zaradi dveh glavnih trendov. Prva je globalizacija, ki povečuje pogostost medjezikovnih stikov. Jezikovna raznolikost je postala obvezna značilnost sodobnih družb, bodisi na delovnem mestu, v šoli ali med počitnicami, in se širi v gospodarsko življenje (proizvodnja, potrošnja, trgovina). Drugi pomemben trend je tehnološki razvoj, zlasti na področju informiranja in komuniciranja, ki sta tesno povezana z jezikovnim znanjem in uporabo jezika.

Ti trendi skupaj poudarjajo dejstvo, da družbe doživljajo hitre in korenite spremembe. Ta sprememba vpliva na jezik in večjezičnost na različne načine, pogosto z zabrisanjem meja med vrstami jezikovnih izzivov. Čeprav analiza ostaja koristna za sistematično analizo sodobnih jezikovnih problemov, jih mora ta analiza obravnavati tudi kot različne vidike globalnega vprašanja: kakšno vlogo želimo dati večjezičnosti v sodobni evropski družbi?

Upoštevati je treba medsebojne povezave med mikroravnijo (posamezniki), mezoravni (organizacije) in makroravnjo (država ali družba).

Izziv teh kombiniranih trendov je vse večja povezanost ravni jezikovnih težav, na katerih mikro ravni (posamezniki in gospodinjstva), mezo ravni (dobičkonosne ali nepridobitne, javne ali zasebne, kot so univerze in podjetja v zasebnem sektorju) in makro ravni (družba kot celota, lokalno, nacionalno ali globalno) vplivajo drug na drugo. Ta trend ni specifičen za jezik, vendar se v njegovem primeru porajajo posebno zapletena vprašanja. Na primer, zaščite manjšinskega jezika ni več mogoče strogo predvideti v mejah določene regije: usoda jezika je odvisna tudi od njegove prepoznavnosti na internetu in njegove razpoložljivosti drugje, na primer v mestih, kjer mladi člani skupnosti obiskujejo visokošolsko izobraževanje. Verjetno je lahko jezikovno vključevanje migrantov bolj zapleten in večjezičen proces kot prej.

V preteklosti je bila „integracija“ pogosto enakovredna pridobivanju lokalnega jezika. Vendar je zaradi tehnoloških in kulturnih sprememb bolj verjetno, da bo učni proces danes povezan z različnimi oblikami vzdrževanja „podedovanega jezika“: zaradi nižjih stroškov mednarodnih potovanj in telekomunikacij je jezik države izvora na voljo v vsakdanjem življenju ljudi. Geopolitični trendi vplivajo na domače dejavnosti, osebna mnenja pa imajo lahko globalni odziv prek družbenih omrežij. Moč in načini teh interakcij med ravnmi se lahko razlikujejo od primera do primera, pri čemer se oblikovalci politik primerjajo z najrazličnejšimi lokalnimi razmerami.

Skratka, ponovni razmislek o jezikovnem izzivu zahteva, da prevzamemo nadzor nad precejšnjo stopnjo kompleksnosti in ga s sistemskega vidika manipuliramo. Sprejete zamisli o jezikovni politiki niso vedno primerne za opravljanje te naloge. Temeljno poslanstvo projekta MIME je zagotoviti analitični okvir za obravnavanje te zapletenosti. Splošni cilj projekta zdaj ni zagotoviti podrobno jezikovno analizo komunikacijskih procesov v posebnih kontekstih (kot je bilo storjeno v prejšnjih raziskovalnih projektih), ampak razviti pristop, ki na bolj splošni ravni ustvarja skladne politične odzive na izzive jezikovne raznolikosti, in ponazoritev teh odzivov z aplikacijami v posebnih situacijah. Namen projekta MIME je predlagati:

Evropa kot socialni in politični projekt zahtevata mobilnost in vključevanje, vendar ima več kot eno pogosto manj kot drugo in obratno.

► niz medsebojno povezanih in medsebojno združljivih analiz jezikovnih problemov, ki pomagajo pri premagovanju najrazličnejših vprašanj (političnih, socialnih, izobraževalnih, komunikacijskih itd.), hkrati pa pomagajo učinkovito prehajati med mikro, mezo in makro nivoji, na katerih potekajo jezikovni procesi;

► niz orodij, usmerjenih v politiko, ki jih analitiki, oblikovalci politik in državljani kot celota lahko prilagodijo in uporabijo za posebne koncepte, tudi ob upoštevanju hitrih sprememb, ki vplivajo na te okoliščine.

Analitična referenca jedra projekta MIME je kompromisni model, ki zagotavlja poenoten okvir. Projekt izhaja iz zamisli, da je mogoče jezikovne težave, s katerimi se soočajo evropski državljani in njihove oblasti, obravnavati skozi prizmo skupnegaproblema. Ta skupni problem je problem napetosti med dvema ciljema, in sicer mobilnostjo in vključevanjem.

Kompromisni model je klasično orodje za analizo politik. Lahko se uporablja za vsak problem, pri katerem mora družba sprejemati odločitve, zlasti pa mora uravnotežiti zaželene, vendar nekonvergenčne cilje. Večjezičnost je izziv ravno zato, ker je povezana z dvema različnima ciljema, ki ju ni enostavno uskladiti:

► Evropa po enostrani pomeni, da postane zelo integrirana unija, katere državljani se lahko prosto gibljejo med državami članicami zaradi dela, študija, prostega časa ali upokojitve. Tose imenuje mobilnost, koncept, ki označuje širši spekter procesov kot fizična migracija in vključuje vse večje število motivacij in načinov, povezanih z geografskim ali včasih virtualnim gibanjem ljudi. Mobilnost zahteva enostavno komunikacijo med ljudmi iz različnih jezikovnih okolij. To je mogoče doseči z ustrezno kombinacijo strategij, ki vključujejo učenje jezikov in različne načine uporabe jezikov. Mobilnost pa ogroža tradicionalno povezavo med določenim jezikom in določenim geografskim območjem;

► Po drugi strani pa „večjezični izziv“ sproža vprašanja vključevanja, v katerih imajo jeziki temeljno vlogo. Razpon jezikov, ki se govorijo v Evropi, je ključnega pomena za opredelitev njene raznolikosti, ki je priznana kot osrednja vrednota Unije. Ta raznolikost se kaže v jezikovni posebnosti različnih delov EU, kjer imajo države članice različne uradne jezike (včasih več kot en jezik, z različnimi določbami, na nacionalni in/ali podnacionalni ravni, ki obravnavajo to raznolikost). Vključitev, potem, se nanaša na občutek pripadnosti, in povezavo z, kraj bivanja – morda zato, ker smo bili rojeni tukaj, ali preselili in izbrali, da tam živijo. Ta občutek pripadnosti se lahko izrazi zlasti s sodelovanjem v družbenem, političnem, gospodarskem in kulturnem življenju države, regije ali lokalnega območja prebivališča. To pomeni poznavanje lokalnega jezika. Zato je treba zaradi pogojev, ki so potrebni za ohranjanje in/ali nastanek občutka pripadnosti in povezanosti, priznati in utrditi številne jezike in kulture, ki sestavljajo evropsko raznolikost. Gojenje zgodovinsko zakoreninjene raznolikosti, kot tudi priznavanje edinstvenosti elementov, majhnih ali velikih, ki sestavljajo to raznolikost, ne povzroči nikakršne zavrnitve ali izključitve drugih. Nasprotno, ohranjanje jezikovnega okolja omogoča starejšim prebivalcem, da se počutijo samozavestni v svoji sposobnosti, da razširijo

vključevanje na nove prišleke. To je pomembno glede na pomen, ki ga ljudje pripisujejo jeziku in kulturi pri oblikovanju identitete. Čeprav vključevanje vključuje vključevanje novih priseljencev v lokalne razmere, od novih priseljencev ne zahteva, da opustijo jezikovne in kulturne značilnosti, ki jih prinašajo s seboj, in lahko upošteva nastanek večplastnih identitet.

Napetost med mobilnostjo in vključevanjem je še posebej pereča na jezikovnem področju.

Projekt MIME nato utrjuje zamisel, da se pojavi kompromisni problem med „mobilnostjo“ in „vključevanjem“. Če bi sedružba odločila vztrajati izključno na potrebah po vključevanju na določenem mestu v EU, bi to lahko privedlo do materialnih ali simboličnih ovir za mobilnost državljanov. Z drugačno predstavitvijo bi izključno vztrajanje pri „vključevanju“ povečalo stroške mobilnosti v materialnem ali simboličnem smislu za ljudi. Večja vključenost običajno povzroči manjšo mobilnost. Nasprotno pa lahko izključna osredotočenost na mobilnost negativno vpliva na vključevanje, saj lahko z enotnimi silami, ki jih spodbuja, spodkoplje občutek pripadnosti, specifičnosti in ukoreninjenja, povezanih z različnimi kraji v EU. V najslabšem primeru lahko ta poudarek na mobilnosti, ki ogroža lokalne jezike in kulture, negativno vpliva na nekatere državljane, ki se počutijo brez občutka pripadnosti (v kraju bivanja). Neuspešna mobilnost lahko negativno vpliva na procese vključevanja.

Glavna naloga MIME je opredeliti jezikovne politike, ki lahko izboljšajo združljivost med mobilnostjo in vključevanjem na področjih, kot so jezikovne pravice, uporaba jezika v javnem prostoru, jezikovnoizobraževanje in komuniciranje v posebnih ureditvah.

Skratka, nous imajo tipične sestavine kompromisa, v katerem dva cilja, oba veljavno usmerjena, pogosto vključujeta smernice, ki so lahko med seboj v nasprotju. Za rešitev kompromisa ima projekt MIME dva cilja:

► v okviru obstoječih omejitev (ki iz zgoraj navedenih razlogov omejujejo dosegljiv obseg mobilnosti, hkrati pa ohranjajo določeno stopnjo vključenosti in obratno) določijo najboljše ravnovesje med mobilnostjo in vključevanjem;

► Opredeliti usmeritve politike, ki lahko pomagajo ublažiti to omejitev – zlasti za oblikovanje ukrepov (ali novih kombinacij ukrepov), ki lahko povečajo mobilnost, ne da bi preprečili vključevanje, in izboljšati vključevanje brez omejevanja mobilnosti. Vodilno načelo je povečati združljivost med mobilnostjo in vključevanjem.

Socialna kohezija na evropski ravni zahteva uravnoteženo kombinacijo mobilnosti in vključenosti, tudi v smislu uporabe jezikov, jezikovnih pravic in znanja jezikov.

Večjezičnost je ključnega pomena v času, ko mora EU kot socialni in politični projekt ponovno razmisliti o pogojih za njeno privlačnost za državljane.

IME ponovno obravnava tradicionalne jezikovne težave v skladu s tem kompromisnim modelom, da bi poudaril prilagoditve obstoječim določbam, ki lahko povečajo združljivost med mobilnostjo in vključevanjem na različnih področjih (ustavne določbe, vsakdanje življenje v različnih soseskah, izobraževalni sistemi itd.), in včasih predlaga korenito nove določbe. Mobilnost in vključevanje sta ključnega pomena za uspeh Evrope kot socialnega, gospodarskega in kulturnega projekta. Pomembni so zase, pa tudi kot dve plati istega kovanca, saj skupaj ustvarjajo temelje povezane evropske družbe: kohezija na evropski ravni je odvisna od uravnotežene kombinacije mobilnosti in vključevanja. To ravnovesje je seveda nekaj dinamičnega, ki se sčasoma spreminja, vendar je splošno perspektivo dolgoročne kohezije mogoče povzeti na naslednji način: Evropa bo povezana:

► Če se lahko njeni državljani brez težav gibljejo med državami članicami in niso omejeni na eno samo državo, v kateri so bili rojeni ali bi študirali. Zato je treba podpreti določbe in institucije, ki olajšujejo mobilnost za delo, študij, prosti čas in upokojitve. Takšna podpora se lahko nanaša na zakonsko zagotavljanje jezikovnih pravic, oblikovanje šolskih učnih načrtov, ureditev večjezičnosti pri pakiranju potrošniškega blaga, pogoje, pod katerimi je zagotovljen dostop do javnih storitev itd.;

► in če so državljani ob polnem izkoriščanju izobraževalnih, poklicnih in drugih priložnosti, ki jih ponuja mobilnost, vključeni v lokalno skupnost, v kateri imajo sedež, za kratek ali daljši čas. To zahteva podporo vitalnosti različnih skupnosti, velikih ali majhnih, ki se razlikujejo od drugih in dokazujejo svojo edinstvenost, zlasti zaradi njihovih posebnih jezikovnih značilnosti. Kohezija torej pomeni tudi, da je treba pozornost nameniti skrbi tistih, ki so se odločili, da se ne bodo selili ali za to nimajo posebnega razloga, ampak so v vlogi družbe gostiteljice. Njihov občutek pripadnosti ne sme biti ogrožen, temveč obogaten s prihodom mobilnih evropskih državljanov, ki so jezikovno in kulturno različni.

MIME se ne nanaša na poseben vidik večjezičnosti, temveč na celostno upravljanje večjezičnosti kot značilnosti, ki poteka v različnih situacijah. Ta obseg vsebuje koncepte, modele, načela, reference in primere uspešnih praks.

Odbor MIME obravnava vprašanja, ki so ključnega pomena za Evropo kot politični, socialni, gospodarski in kulturni projekt, saj lahko upravljanje večjezičnosti pomembno prispeva k njeni koheziji (ali jo lahko, če se slabo upravlja, resno ovira). Kako se Evropska unija postavlja v zvezi z raznolikostjo svojih jezikov, vpliva tudi na to, kako lahko imajo državljani odnose s tem podjetjem. V času hitrih sprememb, ko močni signali iz volilne volilne skrinjice v več državah članicah kažejo, da mora Evropska unija kot institucija ponovno sodelovati s pomenom Evrope kot skupnega projekta, ni mogoče preceniti pomena kompetentnega upravljanja večjezičnosti.

Glede na njegovo tematsko področje uporabe projekt MIME ne obravnava posebnega vidika večjezičnosti – na primer kako bolje pripraviti učitelje na jezikovno raznolike razrede ali oblikovati sisteme za zaščito jezikovnih pravic narodnih manjšin ali tekoče prevajalske storitve za EU ali zagotoviti jezikovno vključevanje odraslih migrantov. To je za vsa vprašanja že od samega začetka, vendar je najprej treba razviti celostni pristop, ki izrecno opredeljuje medsebojne povezave med temi vprašanji in nam omogoča, da o njih razmišljamo skupaj. Odbor MIME je zaskrbljen zaradi tega, kako se vsa ta vprašanja združijo v medsektorski izziv in da se lahko spoprime s tem izzivom celostne jezikovne politike. Te prednostne naloge se odražajo v tem priročniku.

Ta priročnik je namenjen kot orodje za razmišljanje večjezičnosti kot obsežen problem ter bralcem zagotavlja koncepte, reference in na koncu navdih za oblikovanje lastnih političnih odzivov na praktične probleme, ki jih večjezičnost povzroča v posebnih kontekstih. Nekateri uporabniki, bodisi v svojih nacionalnih ali nadnacionalnih javnih službah bodisi v svoji politični udeležbi (na lokalni, nacionalni ali nadnacionalni ravni), morajo razmišljati o osupljivi raznolikosti jezikovnih vprašanj. Vključujejo lahko ustrezen znesek finančne pomoči, ki se zagotovi kulturnim centrom, ki zagotavljajo tradicionalno jezikovnomanjšino. Drugi uporabniki morajo poznati prednosti in slabosti alternativnih pristopov k jezikovnemu vključevanju odraslih migrantov. Številna vprašanja, postavljena v zvezi s temi temami, ki so na prvi pogled očitno jasno omejena, nimajo nujno jasnega in nedvoumnega odgovora: na primer, izbira strategij za podporo učenju jezika gostitelja bo med drugim odvisna od osebnih profilov zadevnih priseljencev, tradicije družbe gostiteljice v smeri jezikovne raznolikosti, stopnje zaznane medjezikovne razdalje med uradnim(-i) jezikom(-i) države gostiteljice in jezikom(-i), ki ga(jih) uporablja zadevna priseljenska skupina, itd. Z drugimi besedami, ni enotne rešitve.

Zaradi vseh teh razlogov ima ta priročnik jasno usmeritev, ki temelji na (spornem) konceptu „najboljše prakse“. Tisto, kar je najbolje, je vedno specifično in tisto, kar nekje deluje, ni nujno pomembno drugje. Poleg tega v obdobju pospešenih sprememb nekaj let pozneje morda ne bo več primerno, kaj je najboljše na določeni točki. Po drugi strani pa ta priročnik daje prednost bralcem orodij, ki jih lahko sprejmejo in prilagodijo svojim ciljem. Pri predstavitvi teh orodij je naša prednostna naloga skladnost: zagotavljamo, da ustrezajo celostni perspektivi upravljanja jezikovne raznolikosti kot medsektorskega socialnega vprašanja, ki je pogoj za dobro javno politiko. Vendar jih ponazarjamo tudi s primeri uspešnih praks - ideje, ki se nam zdi veliko uspešnejša od „najboljših praks“. Prikaz, kako je bila nekam rešena težava, ne pomeni, da je treba isto strategijo kopirati drugje; kljub temu lahko temeljita analiza jezikovne težave in ciljno usmerjene informacije o tem, kako je bil v določenem kontekstu uspešno rešen, bralcu zagotovijo koristna orodja in spodbudno navdih.

Skratka, namen tega priročnika je uporabnikom pomagati pri soočanju z izzivi jezikovne raznolikosti kot obsežnega družbenega problema in jih opremiti z orodji, s katerimi lahko prepoznajo temelje političnega načrta za lastno jezikovno politiko, v svojem kontekstu, ki ustreza njihovim potrebam, namesto objavljanja priporočil ali dajanja receptov.

Univerzalna rešitev ne obstaja. Ne dajemo receptov ali priporočil za problem.

Če pri delu uradnika v nacionalni ali nadnacionalni upravi, pri politični dejavnosti izvoljenega člana lokalnega, nacionalnega ali mednarodnega zakonodajnega organa ali v javnih razpravah, v katerih sodelujejo mediji, ljudje ali državljani kot celota, obstajajo različne situacije, v katerih je potrebno usmerjanje.

Ta priročnik bo uporabnikom pomagal razviti samostojnost v razpravah ovprašanjih upravljanja raznolikosti, pri čemer bo pretehtal prednosti in slabosti različnih predlogov drugih akterjev ali interesnih skupin. Naša osredotočenost na koncept orodij, ki jih lahko naši bralci sprejmejo, odraža tudi našo ozaveščenost o hitrih in vseprisotnih spremembah. Rešitve, ki so zdaj lahko pametne, morda pozneje ne bodo več zadostovale – vse večja prepoznavnost problema migracijskih tokov v zadnjih letih je verjetno najbolj očiten primer tega. Posebne rešitve so prehodne, vendar imajo orodja veliko daljšo življenjsko dobo. S pomočjo uporabnikom, da prevzamejo nadzor nad ključnimi elementi jezikovne politike, upamo, da bomo bralcem zagotovili storitev, ki se bo dolgoročno izkazala za koristno.

Ta priročnik, ki ni namenjen samodejnemu oblikovanju načrtov politike, spodbuja bralce, da postanejo aktivni udeleženci pri izbiri, oblikovanju in ocenjevanju jezikovnih politik. Podrobnosti o analizi politike se lahko nato zaupajo delovni skupini, specializirani za jezikovno politiko, vendar bodo naslednje strani pomagale izvoljenim uradnikom ali politikom z odgovornostmi na tem področju razviti veliko jasnejšo predstavo o tem, kaj želijo dobiti in zakaj. Nedvomno je izbira in predhodna zasnova jezikovne politike ter njena posledična ocena zelo zapleteno podjetje, ki zahteva specialistično delo, zato so potrebni tudi strokovnjaki za jezikovno politiko. Vendar, kot kaže ta priročnik, bi morali biti ti strokovnjaki resnično interdisciplinarna delovna skupina, ki bi vključevala strokovnjake iz cele vrste družboslovnih in humanističnih ved. Razlog je, preprosto, da je jezikovna raznolikost realnost, ki zajema različne razsežnosti vsakdanjega življenja ljudi, organizacij in družbe kot celote.

Ta priročnik je orodje, s katerim lahko uporabniki opredelijo prednostne naloge za lastne projekte politike v svojem kontekstu.

Jezikovne težave so povezane in tvorijo sistem. Obstaja jezikovna politika, ki vpliva na ta sistem, ki ga lahko razumemo tudi kot naše „jezikovno okolje“, saj so bile razvite druge javne politike za upravljanje našega naravnega okolja. Jezikovno okolje je zelo raznoliko. To se nadaljuje na posebnih področjih, kot so „medkulturna ozaveščenost v večjezičnih šolah“, „javna služba za tolmačenje na sodiščih“, jezikovni tečajji za odrasle v socialnih centrih itd., ki jih obravnavamo kot vidike globalnega jezikovnega okolja. Slednje torej zajema vse jezikovne značilnosti, ki so značilne za okolje našega vsakdanjega življenja. Vključuje jezikovne pravice, znanje jezikov, uporabo jezikov in jezikovne predstavitve na različnih „področjih“ (kot so šole, delo, uprava itd.), na katerih ljudje komunicirajo prek jezika.

Čeprav se projekt MIME ukvarja z večjezičnostjo kot integriranim sistemom, je obravnaval tudi zelo širok spekter posebnih jezikovnih težav kot posebne vidike našega jezikovnega okolja. Problemi, obravnavani v MIME, segajo od ustavno opredeljenih jezikovnih pravic narodnih manjšin do napredka pri strojnem prevajanju, od vloge neformalnega izobraževanja pri jezikovnem usposabljanju do matematičnega modeliranja jezikovne dinamike ali od jezikovnih razsežnosti varstva potrošnikov do jezikovnih potreb mednarodno mobilnih upokojencev, če naštejemo le nekaj problemov, obravnavanih v tem projektu. Za podrobno preučitev vsakega od njih bi bilo potrebno veliko večje podjetje – pravzaprav celovit raziskovalni program, ki bi privedel do neke vrste enciklopedije večjezičnosti. Takšno podjetje bi zahtevalo veliko več kot štiriletni projekt.

Ta knjiga ni niti enciklopedija niti priročnik, vendar ponuja široko in praktično pokritost jezikovnega okolja, na katerega jezikovne politike poskušajo vplivati.

Splošna načela in sklepi veljajo tudi za vprašanja jezikovne politike, ki niso obravnavana v tem priročniku.

Zato ta vademecum ni enciklopedija. Kljub temu, da se osredotoča na orodja, tudi ni specializiran priročnik. Naš pristop je drugačen in ta Vademecum je precej uvodna knjiga, saj se osredotoča na zagotavljanje hitrega dostopa bralcem do dobro usmerjenih instrumentov, ki jih lahko uporabijo zase. Zato smo izbrali 72 tem, za katere menimo, da so še posebej pomembne in razporejene v šest skupin:

- ▶ Analiza jezikovne politike (vprašanja 1 do 13)
- ▶ manjšine, večina in jezikovne pravice (vprašanja 14–25)
- ▶ Jezikovna raznolikost, mobilnost in vključevanje (vprašanja 26–40)
- ▶ Jezikovno izobraževanje, poučevanje in učenje (vprašanja 41 do 53)
- ▶ Prevajanje, jezikovne tehnologije in alternativne strategije (vprašanja 54–64)
- ▶ Posebni preiskovanci (vprašanja 65 do 72).

V vsaki skupini so bili izbrani vnosi Vademecum, ki zagotavljajo obsežno pokritost praktičnih vprašanj, vnosi v ta priročnik pa se lahko uporabijo kot koraki za obravnavo drugih vprašanj.

Bralci lahko opazijo, da kljub temu, da nas v veliki meri manjka, nekateri vidiki upravljanja jezikovne raznolikosti tukaj niso obravnavani. Na primer, nismo preučevali korpusa jezika (kot so reforma črkovanja, terminološka inovacija ali izbira abecede); ne razpravljamo o kulturnih manifestacijah jezika v literaturi in umetnosti; prav tako ne obravnavamo (ali le obrobno) predmetov v jezikovnem gospodarstvu, kot so stopnje donosnosti jezikovnega znanja na trgu dela. Ta vprašanja niso bila izpostavljena v razpisu Evropske komisije za zbiranje predlogov, zato jih je odbor MIME, katerega obseg že presega področje večine projektov večjezičnosti, pustil ob strani, tako v smislu analitičnih izzivov kot političnega izvajanja. Vendar pa to zasidranje priročnika v politični analizi, kjer se ocenjujejo prednosti in slabosti različnih jezikovnih političnih scenarijev, zagotavlja naravni most do nekaterih gospodarskih razsežnosti večjezičnosti, literatura, navedena v različnih prispevkih, pa zagotavlja kazalnike v tej smeri.

Vsak vnos se odpre z naslovom vprašanje, na katerega je odgovor. Naša prednostna naloga povsod je učinkovitost: vsak vnos ustreza dvojni strani. Obravnava 72 vprašanj, obravnavanih v tem priročniku, je zakoreninjena v našem analitičnem okviru in se vedno neposredno ali posredno nanaša na kompromis med mobilnostjo in vključevanjem.

Vsi bralci ne bodo zainteresirani tudi za vsako od vprašanj, ki jih postavljamo. Potrebe naših bralcev so verjetno drugačne, čeprav le zaradi narave njihovih dejavnosti (kot javni uslužbenci, politiki, mediji ali zainteresirani državljani) in ne bodo vsi iskali iste vrste informacij. Nekateri pogoni bodo želeli iti neposredno na nekaj izbranih vnosov. Kljub temu se lahko s pomočjo drugih oddelkov, zlasti tistih, ki obravnavajo splošna vprašanja jezikovne politike, posebna vprašanja umestijo v širši okvir upravljanja raznolikosti kot celote, bralcem pa pomaga, da izkoristijo več koristi od tega priročnika.

72 vnosov omogoča hiter, učinkovit in ciljno usmerjen dostop do ključnih vprašanj jezikovne politike

Vsi prispevki so organizirani na podoben način: po kratkem komentarju na otvoritveno vprašanje, ki pojasnjuje, zakaj je to vprašanje pomembno, pregledamo pomembne rezultate raziskave ("Kajnam raziskava pove? zajemanje prejšnjega dela in njihovo povezovanje z napredkom, ki izhaja iz projekta MIME. Temu sledi oddelek („Ilustracija in dokazi“), ki se osredotoča na dejstva in številke, ter oddelek za sklep, namenjen „političnim posledicam“. Nazadnje, v vsakem primeru navajamo nekaj referenc, ki jih je mogoče uporabiti ne le za podrobnejšo preučitev vprašanja, ampak tudi za dostop do tem, povezanih z jezikovno politiko.

Glavni rezultati

François Grin, Manuel Célio Conceição,
Peter A. Kraus, László Marác, Žaneta Ozolina,
Nike K. Pokorn, Anthony Pym

Projekt MIME ustvarja širok spekter rezultatov raziskav ter zagotavlja smernice za izbiro in oblikovanje jezikovnih politik v Evropi. Najprej poudarimo štiri glavne zaključke, iz katerih je mogoče izpeljati splošne politične smernice.

1

Večjezičnost ne sme biti prepuščena sama sebi indopustiti, da ne pride v poštev. Jezikovne politike so neizogiben vidik vlade; so potrebni in upravičeni. Jezik je tesno povezan s političnimi, družbenimi, gospodarskimi in kulturnimi procesi, ki vplivajo na posameznike in skupine. Različni odzivi na raznolikost ne izhajajo le iz višjih ali nižjih ravni blaginje v družbi, temveč vključujejo tudi bolj ali manj pravično porazdelitev virov. Poleg tega dokazi kažejo, da politike, ki spodbujajo individualno večjezičnost in vključujejo družbo, prinašajo materialne in simbolične koristi, ki presegajo njihove stroške, ter spodbujajo večjo pravičnost v družbi. Informacije o pozitivnih učinkih politik, ki prilagajajo in podpirajo raznolikost, na družbo kot celoto je treba razširjati širše in bolj sistematično.

2

Mobilnost in vključevanje sta za vse; iz tega sledi, da morajo politike temeljiti na celoviti viziji mobilnosti in vključevanja. Takšna celovita vizija je potrebna, da se zagotovi, da bodo jezikovno raznolikost pozitivno občutili tudi državljani, ki jih ne zanimajo ali jih to ne zadeva. Zato morajo podpora mobilnosti ljudi po vsej Evropski uniji spremljati določbe, ki omogočajo vključevanje mobilnih oseb in skupin v lokalne jezike in kulturo. Vključevanje v lokalne razmere prispeva k mobilnosti drugih neogroževalcev; ustvarja občutek varnosti, ki prebivalcem omogoča, da ustvarijo prostor za prišleke, vključno z raznolikostjo, ki jo lahko ti

novinci prinesejo lokalni družbi.

3

Dobro zasnovane politike, ki združujejo mobilnost in vključevanje, so pogosto zapletene, vendar so potrebne in možne. Združevanje mobilnosti in vključevanja ni enostavno, med njima pa je celo napetost, saj lahko samo omogočanje mobilnosti ogrozi vključevanje v lokalno družbo s posebnimi jezikovnimi in kulturnimi značilnostmi; nasprotno pa vztrajanje pri vključevanju ne upošteva izzivov mobilnosti, katere pomen se z globalizacijo povečuje. Zato je treba z izbiro ukrepov, ki spodbujajo vključevanje, dati prednost tistim, ki ne ovirajo zmožnosti ljudi, da se gibljejo po Evropi – Uniji za delo, izobraževanje, prosti čas ali upokožitev. Simetrično bi bilo treba z izbiro ukrepov, ki omogočajo mobilnost, dati prednost tistim, ki zagotavljajo potrebne pogoje za razcvet jezikovnih in kulturnih značilnosti vsakega kraja, s posebno dinamiko in edinstvenostjo (pogosto večjezično).

4

Socialna kohezija izhaja iz uravnotežene kombinacije mobilnosti in vključevanja. Mobilnost povečuje obseg možnosti, ki so na voljo državljanom; vključevanje krepi občutek pripadnosti ljudi in ohranja specifičnost različnih krajev v Evropi. Doseganje tega ravnovesja in oblikovanje inteligentnih jezikovnih politik v ta namen je morda eden od pogojev, ki jih je treba izpolniti za obnovo projekta evropskega povezovanja v času globalizacije in sprememb.

Ti štirje sklepi temeljijo na rezultatih raziskav, ki jih bralec lahko najde v naslednjih 72 vnosih. Ti rezultati so razvrščeni v šest tematskih kategorij.

1

Jezikovna politika kot javna politika, katere cilj je izboljšati poznavanje načel, ki bi morala usmerjati izbiro, oblikovanje in ocenjevanje jezikovnih politik, da bi bile učinkovite, stroškovno učinkovite in pravične, saj obravnavajo „večjezični izziv evropskih državljanov“ (točke 1–13).

2

Jezikovna politika, pri kateri preučujemo zlasti, kako bi bilo mogoče izboljšati obstoječe ustavne, pravne in regulativne določbe, da bi zagotovili boljšo kohezijo z dobro reguliranim ravnovesjem pravic in praks med različnimi jeziki (točke 14–25).

3

Obravnavanje jezikovne raznolikosti kot socialnega problema, ki je ključnega pomena za opredelitev položaja ljudi, ki govorijo različne jezike. Projekt poudarja, kako sodobne spremembe vplivajo na izbiro ljudi v zvezi z uporabo jezika, kako se jezikovne značilnosti usklajujejo z oblikovanjem identitete skupine in kako se to odraža v vidnih značilnostih prostora, v katerem živimo (vstopi 26–40).

4

Načela, ki bi morala urejati usmerjevalno in jezikovno prakso izobraževalnih sistemov, tudi na višji ravni, da bi se odzvali na jezikovne potrebe Evropejcev in jim zagotovili potrebna orodja za mobilnost, pa tudi zagotovili, da mobilnost ne bo motena, v kombinaciji z ukrepi za spodbujanje vključevanja v lokalne družbe pa izboljšali kohezijo Evrope (točke od 41 do 53).

5

Optimalna uporaba medsebojno dopolnjujočih se strategij za komuniciranje v večjezičnih situacijah, ki zajemajo klasiko, kot sta prevajanje in tolmačenje, pa tudi strojno prevajanje, uporabo različnih jezikovnih jezikov in razvoj sprejemnih spretnosti v jezikih, ki so tesno povezani s prvim jezikom (vpisi 54–64).

6

Raziskovanje meja večjezičnosti z vrsto pilotnih študij o posebnih temah, ki še niso bile raziskane. Te teme vključujejo varnostne (geopolitične) posledice raznolikosti, jezikovne zahteve varstva potrošnikov, potencial zgodovinskih izkušenj Romov z jezikovno raznolikostjo za predlaganje nepričakovanih pristopov k izzivom večjezičnosti, posebne jezikovne potrebe mednarodno mobilnih upokojencev, povezave med individualno večjezičnostjo in ustvarjalnostjo ter posledice jezikovne raznolikosti pri odzivanju na finančne krize (vprašanja 65–72).

Analiza jezikovne politike

- 1 Zakaj jezikovna vprašanja ne morejo biti prepuščena samemu sebi? 30
- 2 Ali je za uspešno demokracijo potreben skupni jezik? 32
- 3 Ali lahko „prosti trg“ obvladuje jezikovno raznolikost? 34
- 4 Zakaj je dobra tipologija uporabna za izbiro in oblikovanje jezikovnih politik? 36
- 5 Kako prepoznati in izmeriti jezikovno pomanjkljivost? 38
- 6 Kakšen je „kompleksen pristop“ k izbiri in oblikovanju jezikovnih politik? 40
- 7 Zakaj bi morale demo-jezikovne projekcije temeljiti na izbiri jezikovne politike? 42
- 8 Kako poučevanje tujih jezikov vpliva na stroške migracij? 44
- 9 Kakšne socialno-ekonomske neenakosti med govorniki različnih jezikov je treba obravnavati z javnimi politikami? 46
- 10 V katerih jezikih je treba zagotoviti zdravstveno varstvo? 48
- 11 Ali so stroški jezikovne politike pomembni? 50
- 12 Zakaj so računalniške simulacije uporabne pri izbiri in oblikovanju kompleksnih jezikovnih politik? 52
- 13 Kakšne so splošne pravne posledice raziskav MIME? 54

1 Zakaj jezikovna vprašanja ne morejo biti prepuščena sama sebi?

François Grin, Marco Civico Univerza v Ženevi

Glede na zapletenost jezikovnih vprašanj je vabljivo, da vlade rečejo, da bodo jezikovne težave rešene same, in se izogibajo sprejemanju jezikovnih odločitev. Vendar pa to ni res možnost, iz preprostega razloga, da države ne morejo delovati *brez jezika*. Države pri upravljanju pravosodja, pobiranju davkov ali oprostitvi izobraževanja uporabljajo enega ali več jezikov, drugih pa ne; po definiciji sprejemajo odločitve o jeziku. Jezikovne politike nikoli ne primanjkuje in celo te neizogibne odločitve morajo temeljiti na pravičnem tehtanju prednosti in slabosti konkurenčnih možnosti. Vendar pa pogosto prideta do dveh dodatnih razlogov. Prva je, da mnoge države menijo, da je njihova dolžnost, da zaščitijo majhne jezike; drugi je, da morajo države, kadar v istem prostoru sobiva več jezikov, pogosto odločati o svojih zahtevkih proti materialnim simbolnim virom. Zaradi vseh teh razlogov se morajo države vključiti v jezikovno politiko.

Kajpravijo raziskave?

Da bi v celoti razumeli, da morajo države sodelovati v jezikovni politiki, moramo začeti z dvema očitnima paradoksoma o jezikovni raznolikosti. Prva je, da se hkrati raznolikost zmanjšuje in povečuje. Objektivno se zmanjšuje, ker majhni jeziki erozijo ali celo izginejo zaradi kompleksne interakcije več družbenih, političnih in gospodarskih procesov, kar vodi do določene stopnje homogenizacije. Hkrati se povečuje raznolikost subjektivnega dojemanja milijonov ljudi – zlasti tistih, ki živijo v velikih mestih z znatnim priseljevanjem.

Drugi paradoks, ki odmeva na prvem, je, da se raznolikost lahko šteje za ogroženo in grožnjo. Kot smo pravkar videli, nekaterim jezikom grozi izumrtje ali pa so že izginili, mnoge države pa upravičeno menijo, da je ena od njihovih dolžnosti zaščititi te jezike. Hkrati prisotnost različnih jezikov v istem prostoru ni nujno mirna resničnost. Lahko pride do tekmovanja za materialne in simbolne vire, države pa so pogosto pozvane k arbitražem med različnimi jeziki. Tako morajo države za *zaščito in spodbujanje* (ker so *ogroženi* nekateri elementi raznolikosti) ali za *arbitražo in razmejitev* (ker nekatere sestavine raznolikosti napačno ali upravičeno dojemajo kot *grožnjo* drugim) sodelovati v jezikovni politiki.

Ilustracije in dokazi

Skoraj vse primere jezikovne politike je mogoče označiti predvsem kot „zaščito in promocijo“ ali „arbitražo“, čeprav se obe funkciji pogosto prepletata.

V glavnem zaščita in spodbujanje:

* zagotavljanje storitev irskega jezika v okviru *jezikovnega programairske vlade*¹;

* priznanje, v finskem zakonu o jeziku, pravice govorcev, da jouporabljajo pri organih².

Predvsem arbitraža in razmejitev:

* uredba o uporabi francoščine in nizozemščine na sodiščih regije Bruselj³;

* zagotavljanje izbirnih tečajev maternega jezika javnih šolah v Hamburgu⁴;

* ustanovitev kastiljskega jezika kot uradnega jezika španske države⁵;

* ustavno priznavanje stabilnih jezikovnih meja jezikovnih regij v Švici⁶.

Zaščita in arbitraža:

* ustavno varstvo izobraževalnih in kulturnih pravic madžarskih govorcev v Romuniji⁷;

* izvzetje danske manjšine od praga petodstotnega zastopanja v deželnem zboru nemške dežele Schleswig-Holstein⁸.

- 1 www.taoiseach.gov.ie/eng/Irish_Language_Policy/Official_Languages_Scheme_2016-2019.pdf
- 2 www.finlex.fi/en/laki/kaannokset/2003/en20031086.pdf
- 3 www.ejustice.just.fgov.be/eli/loi/1935/06/15/1935061501/justel
- 4 www.diver.uni-hamburg.de/-images/08122016-bericht-hube-ev.pdf
- 5 www.congreso.es/consti/constitucion/indice/titulos/articulos.jsp?ini=1&fin=9&tipo=2
- 6 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf
- 7 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/19995395/201702120000/101.pdf
- 8 www.verfassungen.de/de/sh/verfassung08-i.htm

Ipolitične posledice

Nemogoče je, da država nima nobene jezikovne politike. To velja za nadnacionalne subjekte, kot je Evropska unija, in se nanašana vse strukture, ki so pristojne za ljudi na določenih področjih in morajo komunicirati znotraj ali navzven. Ko se ugotovi potreba po jezikovni politiki, jo je treba izbrati, oblikovati in oceniti na podlagi trdnih načel, razvitih na splošnem področju analize politik in ustrezno prilagojenih jezikovni politiki. Med temi načeli *sta glavni* načeli učinkovitost *in pravičnost*, ki sta obravnavani v drugih vnosih tega priročnika.

raznolikosti v Evropski uniji. Amsterdam: John Benjamins.

Bayley, R., Cameron, R., & Lucas, C. (Eds.) (2013). *Oxford Handbook of Sociolings*. Oxford: Oxford University Press (angleščina).

Nasmešek, F. (2003). Raznolikost kot paradigm, analitična naprava in cilj politike. V W. Kymlicka & A. Patten (Eds.), *Jezikovne pravice in politična teorija* (str. 169–188). Oxford: Oxford University Press (angleščina).

Reference in poglobitev

Arzoz, X. (Ed.) (2008). *Spoštovanje jezikovne*

2 Ali je za uspešno demokracijo potreben skupni jezik?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Večina strokovnjakov za razdeljene družbe in institucionalno zasnovo se na splošno strinja, daje težje postaviti in vzdrževati stabilno in funkcionalno demokracijo v državi z več jeziki in jezikovno razdrobljenimi javnimi sferami kot v bolj homogenih državah. Britanski filozof iz 19. stoletja, John Stuart Mill, je zapisal, da „med ljudmi brez sočutja, še posebej, če berejo in govorijo različne jezike, enotno javno mnenje, potrebno za delovanje predstavniške vlade, ne more obstajati.“ V zadnjih letih so raziskovalci ponovno potrdili to tezo. Sodobni politični filozof Philippe Van Parijs na primer trdi, da je pojav skupnega demosa, ki velja za nujen pogoj za demokracijo, mogoč z razpoložljivostjo skupnega jezika. Trdi, da ne more obstajati „uspešna demokracija brez jezikovno poenotenih demosov“ (Van Parijs, 2000, 236).

Kaj nam raziskava pove?

Priznatimoramo, da je globoka jezikovna raznolikost izziv za demokracijo. Ampak ni nepremagljiv. Primer je Švica. To je večjezična država brez lingua franca, razdeljena na 26 kantonov, od katerih so vsi razen štirih uradno enojezični. Država ima štiri nacionalne jezike (nemščino, francoščino, italijanščino in romanščino) in štiri jezikovno ločene javne sfere. Vendar na splošno velja za eno najstabilnejših in najuspešnejših demokracij v sodobnem svetu. Akademiki se nagibajo k samoumevnemu uspehu švicarskega modela demokracije. Na splošno jih veliko manj zanima uspeh in se raje osredotočajo na težke primere. Vendar pa je ena stvar, če imamo demokracijo, ki deluje le z dvema ali tremi uradnimi jeziki. Doseganje istega cilja v prisotnosti več jezikov je bolj problematično.

Da bi EU postala uspešna demokracija, mora obravnavati vprašanje večjezičnosti, saj ima 24 uradnih jezikov in nima uradnega jezika lingua franca.

Ilustracije in dokazi

Globoko večjezične države, kot sta Kanada in Belgija, so se v zadnjih desetletjih soočale s precejšnjimi težavami (glej referendum o suverenosti v Quebecu leta 1995, institucionalni zastoj in vzpon flamskega nacionalizma v Belgiji od sedemdesetih let prejšnjega stoletja). Argument bi lahko razširili na države, kot so

Združeno kraljestvo (s Škotsko), Španija (s Katalonijo in Baskijo) ali Indija, vendar v teh družbah obstaja vsaj ena lingua franca – angleščina, španščina, hindujščina -, ki jih večina ljudi govori ali vsaj razume, kar pa ne velja v Belgiji in Kanadi. Raziskovalci, ki so raziskovali primer Švice v zvezi z upravljanjem etnojezikovne raznolikosti, njen uspeh na splošno pripisujejo federalizmu in/ali tako imenovani „družbeni“ naravi njenih institucij, ki temelji na delitvi moči, skupinski avtonomiji, sorazmerni razdelitvi parlamentarnih sedežev in javnih delovnih mest ter veta manjšin (Lijphart, 1977). Čeprav se strinjamo, da je federalizem pomembna institucija, sam po sebi ne more razložiti stabilnosti švicarske demokracije. Zvezne države potrebujejo ustrezne ustanove, da uravnotežijo centrifugalne trende. Tega ravnovesja ne ponujajo, kot trdimo, združevalne *institucije*, ampak *centripetalne* institucije (glej Horowitz 1985; Stojanović 2009).

Skratka, menimo, da družbe, ki nimajo skupnega lingua franca, potrebujejo druge institucije – ne le federalizem in konsociacijo – da postanejo in/ali ostanejo sposobne demokracije. Zlasti potrebujejo *centripetalne institucije*, ki temeljijo na pravilu večine. (Seveda bi jih moral dopolniti sistem zavor in ravnovesij, zlasti sodišča, da bi se izognili „večinski tranny“ in zaščitili pravice manjšin.)

Ipolitične posledice

Med centripetalnimi institucijami in mehanizmi mislimo na neposredne in priljubljene volitve predsednika in pogosto uporabo neposrednih demokratičnih instrumentov od spodaj navzgor, kot so ljudske pobude in referendum, ter lahko prispevajo k usklajenemu upravljanju jezikovne raznolikosti v državah članicah in implicitno v Evropski uniji kot celoti. Takšne institucije bi lahko spodbujale nastanek enotnih emsov in strankarskega sistema, ki bi temeljil na večjezičnih strankah in ne na enojezičnih strankah. Nedavne reforme, ki so bile v EU uvedene z Lizbonsko pogodbo leta 2009 – posredne volitve predsednika Evropskega sveta in uvedba evropskih državljanskih pobud – so ravno v to smer. Vendar pa so verjetno nezadostni (predsednika ne izvolijo neposredno državljani EU; uspešne evropske državljanske pobude niso zavezujoče in ne spodbujajo ljudskih glasov) za spodbujanje resnično večjezičnega

sistema evropskih strank in centripetalne demokracije. Druga obetavna zamisel, ki jo je nedavno (april 2017) ponovno predstavila italijanska vlada in sta jo podprla francoski predsednik Emmanuel Macron in vodja nemškega socialdemokrata Martin Schultz, je, da se 73 britanskih sedežev v Evropskem parlamentu, ki bodo po brexitu ostali prazni, dodeli enemu vseevropskemu volilnemu okrožju. Upa, da bi to lahko zagotovilo zadostne spodbude za stranke, da na volitvah v Evropski parlament predstavijo nadnacionalne večjezične liste ali celo postanejo resnično evropske in večjezične stranke.

Reference in poglobitev

Lijphart, A. (1977). *Demokracija v pluralnih družbah*.

New Haven: Yale University Press (angleščina).

Reilly, B. (2012). Institucionalna zasnova za različne demokracije: Consociationalism, Centripetalism and Communalism Compared. *Evropska politična znanost*, 11, 259–270.

Stojanović, N. (2009). Ali je demokracija mogoča v večjezični državi? Švicarske izkušnje in paradoks neposredne demokracije. V D. Sinardet & M. Hooge (Eds.) *Ali je demokracija živa brez enotnega javnega mnenja?* Bruselj: Re-Bel e-knjiga 3.

Van Parijs, P. (2000). Ali mora biti Evropa belgijska? O demokratičnem državljanstvu v večjezičnih državah. V I. Hampsher-Monk & C. McKinnon (Eds.) *Zahteve državljanstva* (str. 135–153). London: Kontinuum.

3 Ali lahko „prosti trg“ upravlja jezikovno raznolikost?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Na splošno ni dobrih razlogov za poseganje v spontane interakcije med posamezniki, kadar rezultati teh interakcij vplivajo le na vpletene posameznike. To še zlasti velja, kadar se z blagom in storitvami trguje na trgih. Vendar za veliko blaga in storitev to ne velja. Za nekatere proizvode, kot sta letalski prevoz ali nacionalna obramba, na splošno ni trga. Tudi če obstajajo trgi, lahko potrošnja posameznika ali proizvodnja določenega blaga s strani enega podjetja vpliva na blaginjo drugih ali na dobiček drugih podjetij. V takih primerih so neusklajene posamezne odločitve le redko optimalne za družbo, zato je potrebno določeno usklajevanje. Ta razlika med rezultati individualnega vedenja in kolektivnim optimizmom upravičuje kolektivno ukrepanje.

Kajnam raziskava pove ?

V takih primerih ekonomisti govorijo o „neuspešnosti trga“. Tržne nepopolnosti imajo različne oblike, vključno s stranskimi učinki tržnih transakcij, asimetričnimi udeleženci na trgu in manjkajočimi ali nepopolnimi trgi za določeno blago. Ta pojav ima skupno, da izračun osebe, ki tehta posamično koristi in stroške, zanemara učinek, ki ga imajo njegova dejanja na druge. Zato so kumulativne koristi za sebe in vse druge njegove ukrepe podcenjene („pozitivni zunanji učinki“) ali precenjene („negativni zunanji učinki“). V prvem primeru ne sprejema nekaterih ukrepov, ki prinašajo več koristi kot stroški za družbo kot celoto; v drugem primeru sprejme ukrepe, katerih stroški presegajo posledične koristi za družbo. Če se odločba nanaša na dobavo blaga ali opravljanje storitev, to v prvem primeru povzroči premajhno ponudbo in v slednjem primeru preveliko ponudbo. Splošno pravilo je, da ravnanje posameznika ne vodi v optimalnokolektivno ravnanje.

Ilustracije in dokazi

Tu razpravljamo o posebni vrsti „zunanjesti“ (pozitivne), ki se pojavi v primeru tako imenovanih kolektivnih ali javnih dobrin. Kolektivna dobrina je dobro, ki ga lahko vsak posameznik porabi ali ceni, ne da bi zmanjšal možnosti drugega posameznika, da uživa enako dobro. Klasični primeri so televizijski programi ali estetski užitek, ki izhaja iz občudovanja umetniškega dela. Podobno javne dobrine, povezane z jezikom, vključujejo razpoložljivost javnih listin ali uličnih znakov v manjšinskem jeziku. Prispevek osebe k zagotavljanju dvojezičnih uličnih znakov bi koristil vsem, ki bi jim znaki pomagali, vendar bi oseba pri

odločanju o njihovem prispevku upoštevala le svojo korist, zato bi bil njen prispevek nižji od celotne ustvarjene koristi. Če se vsaka oseba sama odloči, bi to privedlo do nizkih prostovoljnih prispevkov (če obstajajo). Po drugi strani pa bi se lahko ljudje s skupnim delovanjem zlahka dogovorili o drugem boljšem izidu. Ker so potrebna pogajanja lahko precej draga, bo morda moral nosilec odločanja delovati kot koordinator.

Vzemimo preprost primer: Apollon („A“) upravlja grško restavracijo, Daphne („D“) pa nočni bar v isti grški četrti. Da bi pritegnili stranke, so postavili plakate, ki usmerjajo turiste v njihovo sososko. Večji kot je denar, porabljen za znake, več ljudi bo obveščeno. S tem, ko porabijo 5 000 EUR, privabijo ljudi iz mestnega središča; z 10 000 EUR za ljudi, ki živijo v srednjem mestnem krogu; s 15 000 EUR zavse z zunanjih območij; in za 20 000 evrov, ljudje iz celega mesta.

Apollon in Daphne se lahko odločita, da ne prispevata ničesar ali za 5000 EUR ali 10 000 EUR; skupno bi bilo torej na voljo 0, 5000, 10 000 EUR, 15 000 ali 20 000 EUR. Obe pripisujeta določene vrednosti znakom. Družba Daphne vrednoti znake v sredini na 4000 EUR v povprečnem krogu 8 000 EUR itd., družba Apollo pa meni, da znaki v sredini znašajo 3 000 EUR, v povprečnem krogu 6 000 EUR itd. bruto prejemki (v tisočih EUR), kisonastali za vsakega od njih, so navedeni v levem delu zgornjega zneska za različne ravni njihovih prispevkov.

Prispevke je treba odšteti od bruto prejemkov, da se pridobijo neto prejemki, kot je prikazano na desni strani številke. Če Apollo plača 5000 EUR, je jasno, da Daphne dosega najvišje neto koristi (kar ustreza 40 000 EUR), saj ne prinaša ničesar. To velja za vsak prispevek družbe Apollo. Apollojevo obnašanje je simetrično. V tem primeru ne bo nameščen noben znak.

Z usklajenim ukrepanjem bi se lahko izboljšal prispevek v višini 5000 EUR ali 10 000 EUR, Daphne 10 000 EUR in Apollo 5 000 EUR. Najvišja skupna neto vrednost je dosežena, če vsaka prispeva 10 000 EUR z namestitvijo plošč povsod.

Javni dokumenti so še en primer jezikovnih dobrin,

katerih uporaba v bistvu ustvarja simbolično vrednost. Vendar pa so za mnoge ljudi zelo pomembna pravila o simboličnih vidikih, kot so uradno ime države ali pomembne institucije v različnih jezikih.

Politične posledice

Zaradi zunanjih učinkov, ki izhajajo iz posameznih odločitev v zvezi z zagotavljanjem številnih jezikovnih dobrin, jezikovna politika ne bi smela biti prepuščena posameznikom, ki spontano komunicirajo. Potrebno je usklajeno ukrepanje in pomembno vlogo ima javni sektor.

		A		
		0	5	10
D	0	0	3	6
	5	4	6	9
	10	8	12	16

		A		
		0	5	10
D	0	0	-2	-4
	5	3	1	-1
	10	6	4	2

Bruto individualni dobiček (levi) in čisti individualni dobiček (desno)

Reference in dodatni odčitki

Nasmešek, F. (2003). Ekonomija in jezikovno načrtovanje. *Aktualna vprašanja v jezikovnem načrtovanju*, 4, 1–66. [Reprinted In Ricento, T. (Ed.) (2015). *Jezikovna politika in načrtovanje: Kritični koncepti v jezikoslovju*. New York: Routledge.]

Hindriks, J. & Myles, G. D. (2006). *Vmesna javna ekonomija*. Cambridge: MIT Press.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (vpripravi). Ekonomski pristop k jezikovni politiki in jezikovni pravičnosti. V M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Jezikovna politika in jezikovna pravičnost: Ekonomski, filozofski in družbeno-jezikovni pristopi*. Heidelberg: To je bil Springer.

4 Zakaj je dobra tipologija uporabna za izbiro in oblikovanje jezikovnih politik?

François Grin, Marco Civico, Univerza v Ženevi

Jezikovne politike so tako kot vse druge politike v različnih oblikah, odvisno od njihovega konteksta, ciljev in načina delovanja. S tem se postavlja vprašanje, kako jih opisujemo in razvrščamo. Vendar preproste tipologije niso vedno dovolj. Pri oblikovanju načrta celostne jezikovne politike je lahko koristna podrobnejša klasifikacija, saj nas zavezuje, da opredelimo številne značilnosti politike, ki bi bile sicer zanemarjene. Namesto da bi se osredotočili na eno razsežnost, bi morala resnično koristna tipologija združiti več razsežnosti, vsak ukrep politike pa bi moral biti opisan glede na vsako razsežnost.

Kajnam raziskava pove?

V jezikovni politiki ni seznama razsežnosti, ki so zaprte ali a priori. Katere dimenzije so pomembne in kako natančno uokoreniniti družbeno-jezikovno realnost znotraj vsake dimenzije, bo odvisno od lokalnih razmer. Vendar je osem razsežnosti (nekatero klasike, druge novejša) na splošno relevantnih v posebnih situacijah za oblikovanje celovitega načrta jezikovne politike:

1. Domena je konvencionalna kategorizacija človekove dejavnosti, v kateri se jeziki uporabljajo posebej. Področja je mogoče opredeliti bolj ali manj fino. Kot izhodišče lahko začnemo z glavnimi področji, kot so "izobraževanje", "pravosodni sistem", "upravnin javne storitve", "mediji", "kultura", "gospodarska dejavnost" in "družabno življenje".
2. Področje, ki razlikuje med politikami, ki so namenjene predvsem uporabi jezikov v zasebnem, javnem ali državnem področju.
3. Učinki na blaginjo, ki razlikujejo med ukrepi, ki se osredotočajo predvsem na učinkovito dodeljevanje sredstev ali pravično porazdelitev sredstev.
4. Verjetni cilji, tj. spremenljivke, s katerimi naj bi politika delovala: večina ukrepov jezikovne politike se osredotoča na sposobnost ljudi, da uporabljajo jezik (tj. njihovo znanje), priložnosti, ki jih imajo za njegovo uporabo (na primer, koliko področij lahko to storite?) in kazalnik resnične želje ljudi po uporabi manjšinskega jezika.
5. Ekonomsko neurepredmetov politike. Ta gospodarska narava se lahko razdeli na poddimenzije, kot so „blago“ v primerjavi s „storitve“, „koristi“ v „stroški“ ali „vložki“ v primerjavi z „izhodki“ v primerjavi s končnimi „rezultati“ ukrepa politike). Ekonomska narava je širok pojem, ki ne zajema le

materialnih ali finančnih vrednot, temveč tudi simbolične vrednote.

6. Instrument, ki razlikuje med „redom in nadzorom“, ki je značilen za obvezne politike (npr. kadar je treba zagotoviti prevode sodnih postopkov), in „spodbudami“, v katerih se akterje spodbuja k uporabi nekaterih jezikov (npr. če uradniki prejmejo bonus, če postanejo dvojezični).

7. Ki razlikuje med načrtovanjem korpusa in načrtovanjem statusa (uredbe o položaju različnih jezikov med seboj, npr. v smislu uradnega priznavanja, uporabe v izobraževalnem sistemu, na trgu dela itd.).

8. Intrajezikovno usmeritev intervencije (npr. oralna uporaba v pisni; izbira sistema pisanja, pravopisna reforma, leksikografski ali terminološki razvoj itd.).

Ilustracije in dokazi

Zaradi prisotnosti velikega tujega in socialno-ekonomskoraznolikega prebivalstva je mesto Ženeva zelo večjezično, čeprav je njegov edini uradni jezik francoščina. Politika mesta je ozaveščanje otrok o predšolski vzgoji (ki jo subvencionira mesto). Politika se izvaja v okviru projekta za prebujanje jezika, ki vključuje plakate, zgodbe, petje in druge dejavnosti, ki otrokom omogočajo odkrivanje jezikov, ki jih pripovedujejo v razredu (Candelier, 2003).

Projekt jezikovne prebujanja je kot ukrep jezikovne politike mogoče opredeliti na naslednji način:

1. Polje: izobraževanje (predšolsko izobraževanje)
2. Področje: predvsem država („jezikovno prebujanje“ se zagotavlja v občinskih ustanovah)
3. No — biti Učinki: predvsem porazdelitev (priznavanje enakega dostojanstva jezikov)
4. Ciljna spremenljivka: osredotočen predvsem na odnos otrok do jezikovne raznolikosti
5. Gospodarska narava: zagotavljanje netržnih storitev
6. Instrument: predvsem „naročilo in nadzor“ (osebje se močno spodbuja k uporabi prebujanja jezika; otroci ali starši se ne morejo umakniti)
7. Tip: jezikovni status
8. Intrajezikovna usmeritev: večinoma ustno, alternativno pisno-sprejemljivo

Političneposledice

Koristno je opisati ukrepe politike z uporabo sklopa razsežnosti, ki so dovolj velike, da:

- ▶ opredeliti posledice predlaganega ukrepa in se izogniti nedoslednostim v njem;
- ▶ zagotoviti skladnost med različnimi ukrepi in s tem skladnost jezikovne politike kot celote;
- ▶ pravilno identificirati manifestacije kompleksnosti, ki jih je treba upoštevati;
- ▶ olajšati opredelitev primerljivih prejšnjih ukrepov za ustreznejše spremljanje učinkov nove politike;

načrtu.

Reference in poglobitev:

- Candelier, M. (2003) (Ed.). *Prebujanje jezikov osnovni šoli. Evlang: pregled evropskih inovacij*. Bruselj: Iz Boecksa.
- Cassels Johnson, D. (2013). *Jezikovna politika*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Primerjalna jezikovna politika in vrednotenje. V zadevi G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.), *prevajanje in javna politika* (str. 83–112). London: Routledge.

Jeziki so vidni z objavljanjem večjezičnih dobrodošlih znakov, pisanjem večjezičnih informativnih letakov za starše in spodbujanjem otrok, da nekatere besede delijo v svojem maternem jeziku.

Jeziki se slišijo skozi pesmi in rime (ki jih osebje spodbuja k zbiranju od staršev)

Jeziki se pojejo: poslušanje in petje pesmi v različnih jezikih, otroci se postopoma naučijo, da jih prepoznajo

Jeziki se imenujejo „s“, z uporabodvojezičnih zgodovinskih knjig, ki omogočajo uporabo besed iz različnih jezikov

Jeziki so napisani, otroci pa so v razredu ali med izleti opozorjeni na besedilne elemente, napisane v različnih jezikih, po možnosti z uporabo različnih abeced.

Jeziki krožijo med šolo in starši, pa tudi med otroki, s posojanjem knjig in zgoščenk v različnih jezikih.

PRIMERI STRATEGIJ OZAVEŠČANJA JEZIKOV V ŽENEVSKIH VRTCIH.

Vir: ville-geneve.ch/themes/petite-enfance-jeunesse-loisirs/petite-enfance/eveil-langues

- ▶ Priznati vlogo različnih akterjev v upravi in civilni družbitar olajšati njihovo sodelovanje pri oblikovanju in izvajanju politik.

Ustanoviti bi bilo treba interdisciplinarno skupino, ki bi vsak ukrep politike opredelila v širšem akcijskem

- Hult, F. & Cassels Johnson, D. (2015). *Raziskovalne metode v jezikovni politiki in načrtovanju: Praktični vodnik*. Chichester, Združeno kraljestvo: Wiley-Blackwell.

5 Kako opredeliti in izmeriti jezikovno pomanjkljivost?

Brian Carey, Andrew Shorten, Univerza v Limericku

Glavni izziv javnih politik za spodbujanje mobilnosti in vključevanja je najti načine za odpravo socialne prikrajšanosti zaradi jezikovnih spretnosti državljanov. Včasih je lahko prepoznati ljudi, ki so prikrajšani zaradi jezikovnih razlogov, na primer kadar priseljenci, ki ne govorijo prevladujočega jezika, ne morejo sodelovati v javnem življenju. Vendar je glede na to, da nekatere jezikovne pomanjkljivosti niso takoj vidne, potrebno široko soglasje o tem, kako jih opredeliti in izmeriti.

Kajnam raziskava pove?

Teoretično delo, opravljeno v okviru projekta MIME, kaže, da obstajajo različni načini za ugotavljanje in merjenje jezikovnih pomanjkljivosti (Carey, prihajajoči; Skrajšana, 2017). Intuitiven pristop je preučiti število ljudi, s katerimi lahko nekdo učinkovito komunicira. Temu pravimo model priložnosti za komuniciranje, ki je lahko koristen kazalnik za nosilce odločanja, saj so socialne prikrajšanosti in potencialne komunikacijske možnosti pogosto negativno povezane. Vendar pa je ta model lahko tudi zavajajoč, saj se lahko nekdo zadovolji s svojim položajem, tudi če lahko komunicira z relativno malo ljudmi. Za rešitev tega problema bi lahko namesto tega uporabili model zadovoljstva s preferencami, ki pravi, da je oseba v jezikovni prikrajšanosti, če zaradi jezikovnih razlogov ne more storiti tega, kar želi, na primer kadar oseba ne more dobiti zadovoljivega dela na svojem prednostnem področju zaposlitve, ker nima znanja tujih jezikov. Vendar bi lahko bil ta pristop tudi zavajajoč, saj kaže, da tisti, ki so zadovoljni z omejenimi možnostmi, niso v slabšem položaju.

Ta problem pa je mogoče rešiti s primerjavo ljudi glede na njihovo sposobnost dostopa do seznamadružbeno sprejetih virov ali rezultatov. Na primer, po modelu dostopa do virov so omejene zaposlitvene možnosti iz jezikovnih razlogov oblika jezikovne prikrajšanosti, ne glede na želje ali komunikacijske možnosti, saj je v slabšem položaju v primerjavi s splošno cenjenim virom – dohodekom. Hkrati model pristopa zmogljivosti poteka na enak način, vendar namesto da bi vprašal, kaj oseba ima ali je sposobna pridobiti, sprašuje, kaj je zmožna biti in kaj počne. Zato je njegov seznam sestavljen iz rezultatov, kot sta nadzor nad dobrim zdravjem ali okoljem, in kaže, da se jezikovna pomanjkljivost pojavi, ker oseba iz jezikovnih razlogov nima dejanske svobode, da bi to storila.

Ilustracije in dokazi

V tabeli so povzete nekatere zanimivosti in pomanjkljivosti vsakega modela. Razlike med njimi je mogoče ponazoriti s priseljenko, ki ne govori prevladujočega lokalnega jezika, vendar je kljub temu zadovoljna s svojim življenjem in delom. Prva dva modela se razlikujeta glede tega, ali je jezikovno prikrajšan, zadnja dva pa bosta prišla do različnih zaključkov glede na vire in rezultate, uporabljene za primerjavo med ljudmi. Na primer, če so vključena sredstva, kot so politični glas ali rezultati, kot je možnost sodelovanja v javnem življenju, bi lahko zaključili, da je prikrajšana kljub pomanjkanju nezadovoljstva.

Ipolitične posledice

Različni modeli so lahko primerni za različne namene. Model priložnosti za komuniciranje na primer uporablja lahko dostopne informacije in je zato lahko primeren za odločitve o tem, kje bo usmerjen večinski program učenja jezikov. Po drugi strani pa pristop, ki temelji na zmogljivostih, zahteva več informacij, vendar bi lahko prispeval k boljšemu razumevanju potreb ranljivih skupin, kot so starejši priseljenci, ki ne govorijo lokalnega jezika. Hkrati je ena od zanimivosti modela zadovoljstva s preferencami ta, da bi lahko odvrčal od izvajanja politik, katerih cilji niso široko podprti, vendar lahko to stori le, če imajo nosilci odločanja dostop do zanesljivih in celovitih informacij o resničnih preferencah državljanov. Modeli pristopa k dodeljevanju virov in zmogljivosti so najbolj koristni pri ocenjevanju splošne pravičnosti jezikovnih ureditev družbe.

Čeprav je morda težko doseči široko socialno soglasje o sredstvih ali rezultatih, ki jih je treba vključiti, in o tem, kako jih razvrstiti, pa je kljub temu mogoče določiti minimalni socialni minimum z doseganjem soglasja o nekaterih od njih.

Reference in poglabitev:

Carey, B. (vpripravi). Model prednostnega zadovoljstva z jezikovno prednostjo. *Kritični pregled mednarodne družbene in politične filozofije*. doi.org/10.1080/13698230.2016.1270905

Skrajšana, A. (2017). Štirje koncepti jezikovne prikrajšanosti. *Revija o večjezičnem in večkulturnem razvoju*, 38, 607–621.

Vzorec	Opredelitev	Ugodnosti	Slabosti
Komunikacijske možnosti	A ima jezikovno prednost pred B, če A lahko komunicira z več ljudmi.	Intuitivno in zato široko sprejeto. Enostaven za uporabo.	Včasih protiintuitivno.
Zadovoljevanje preferenc	A uživa jezikovno prednost pred B, če so iz jezikovnih razlogov v večji meri izpolnjene želje A.	Intuitivno in zato široko sprejeto. Močna moralna utemeljitev.	Včasih protiintuitivno. Težko jo je uporabiti.
Dostop do virov	A ima jezikovno prednost pred B, ko mu jezikovni repertoar A omogoča boljši dostop do pomembnih virov.	Ljudje se primerjajo po enakih merilih, moralno pomembnih in dostopnih javnosti.	Družbeno nesoglasje glede relativnega pomena virov. Lahko je težko uporabljati.
Pristop k zmogljivostim	A ima jezikovno prednost pred B, kadar jezikovni register A omogoča opravljanje dragocenih človeških funkcij.	Ljudje se primerjajo po enakih, moralno pomembnih, javno dostopnih in splošno sprejetih merilih.	Družbeno nesoglasje glede relativnega pomena operacij. Lahko je težko uporabljati

6 Kaj je „kompleksen pristop“ k izbiri in oblikovanju jezikovnih politik?

Marco Civico, François Grin, Univerza v Ženevi

Sprejetje zapletenega pristopa pomeni razširitev tradicionalnega pristopa k povezavi med „predhodnimi“ političnimi odločitvami in njihovimi „nadaljnimi“ rezultati. Čeprav so prve zasnovane tako, da vplivajo na druge (politike še vedno zasledujejo določene cilje), je povezava med njimi na splošno bolj zapletena, kot predvidevajo običajne teorije. Hkrati so lahko razmere na tem področju zelo različne. Iz teh dveh razlogov ni enotne politike in zapleteni pristopi so odgovor na ta izziv. To velja za vse vrste politik. „Smernice za ocenjevalce“, ki jih je Evropska komisija objavila leta 2009, so že precej jasne in navajajo, da bi bilo treba pri izvajanju in ocenjevanju politik vedno upoštevati okoljske, gospodarske in socialne učinke ter vse zunanje dejavnike, ki bi lahko pozitivno ali negativno vplivali na politiko. Kljub temu, da oblikovalci politike pogosto prepoznajo zapletenost, se le redko dobi formalna opredelitev, kaj šele analitični okvir.

Kaj nam raziskava pove?

Raziskave teorije kompleksnosti kažejo, da jezikovna vprašanja izpolnjujejo številna posebna merila in se zato štejejo za zapletena vprašanja. Jezikovne težave imajo med drugim nelinearno dinamiko (npr. procesi, kot so učenje jezikov, upadanje jezika in ohranjanje jezika se lahko pospešijo ali upočasnijo in včasih obrnejo). Zanje so značilne povratne zanke (razmislite o uporabi jezika samohranjenja) in imajo različne značilnosti na različnih ravneh združevanja (na primer, komunikacijske potrebe osebe in potrebe podjetja so drugačne).

Opredelitev kompleksnega intervencijskega načrta med drugim pomeni priznavanje, da jezikovna vprašanja vedno odpirajo vprašanja, povezana z drugimi področji, kot so izobraževalni sistem, pravne določbe, demografski razvoj in razvoj trga dela. Jezikovne politike imajo vedno učinke prelivanja zunaj jezikovnega področja. Teorija kompleksnosti nam pove, da mora dobro usmerjena in učinkovita politika prepoznati kompleksne mreže, ki povezujejo jezikovna vprašanja z nejezikovnimi vzroki in posledicami.

Ilustracije in dokazi

Jezikovne politike včasih ne dosežejo svojega(-ih) cilja(-ov) zaradi pomanjkanja zapletenosti; kompleksne integrirane politike so na splošno boljše. Na primer, irska jezikovna politika po neodvisnosti je imela na

splošno nezadovoljive rezultate, saj je bila preveč osredotočena na šolski kontekst in večinoma zanemarjena neizobraževalne spremenljivke (kot je odnos do irskega jezika). Po drugi strani se je promocija Euskere v Baskiji izkazala za uspešnejšo, saj je načrt jezikovne politike vključeval ne le šolske ukrepe, ampak tudi tečaje za odrasle, ustanovitev ad hoc institucij in kampanje ozaveščanja.

Politične posledice

Splošno načelo je, da moramo razviti politike, „tako zapletene kot vprašanja, ki jih obravnavajo“. To pomeni nekaj praktičnih smernic za politike, ki vključujejo jezik.

V fazi izbire in zasnove:

► Jezikovna vprašanja niso nikoli „samo“ jezikovne težave. Pred razvojem intervencijske strategije je treba ustanoviti interdisciplinarno skupino, ki bo ocenila, v kolikšni meri zadevno vprašanje zajema različna področja, ocenila raven potrebnega sodelovanja in opredelila sklop zapletenih kazalnikov, potrebnih za spremljanje in ocenjevanje.

► Akcijski načrt ne sme temeljiti le na jezikovnih disciplinah. Ekipa, odgovorna za njegov razvoj, mora biti interdisciplinarna, strokovnjaki pa se ukvarjajo z jezikovnim vprašanjem z različnih vidikov.

Med izvedbeno fazo in po njej:

► politiko je treba spremljati, da se preveri, ali se program pravilno izvaja, in da se preveri ustrezen pretok informacij med različnimi storitvami, da se zagotovi stalno prilagajanje. Raziskave o kompleksnosti kažejo, da se spremembe ne dogajajo redno. Dolga obdobja brez sprememb se lahko izmenjujejo z nenadnimi in dramatičnimi spremembami (na „točkah prekinitve“).

► naknadno vrednotenje mora biti del celotne zasnove. Oceniti bi bilo treba neposredni učinek politike in njene učinke na nejezikovne spremenljivke, da bi bolj sistematično opredelili nepričakovane ali nenamerne učinke (ali njihovo odsotnost).

Postopek je povzet v spodnjem diagramu.

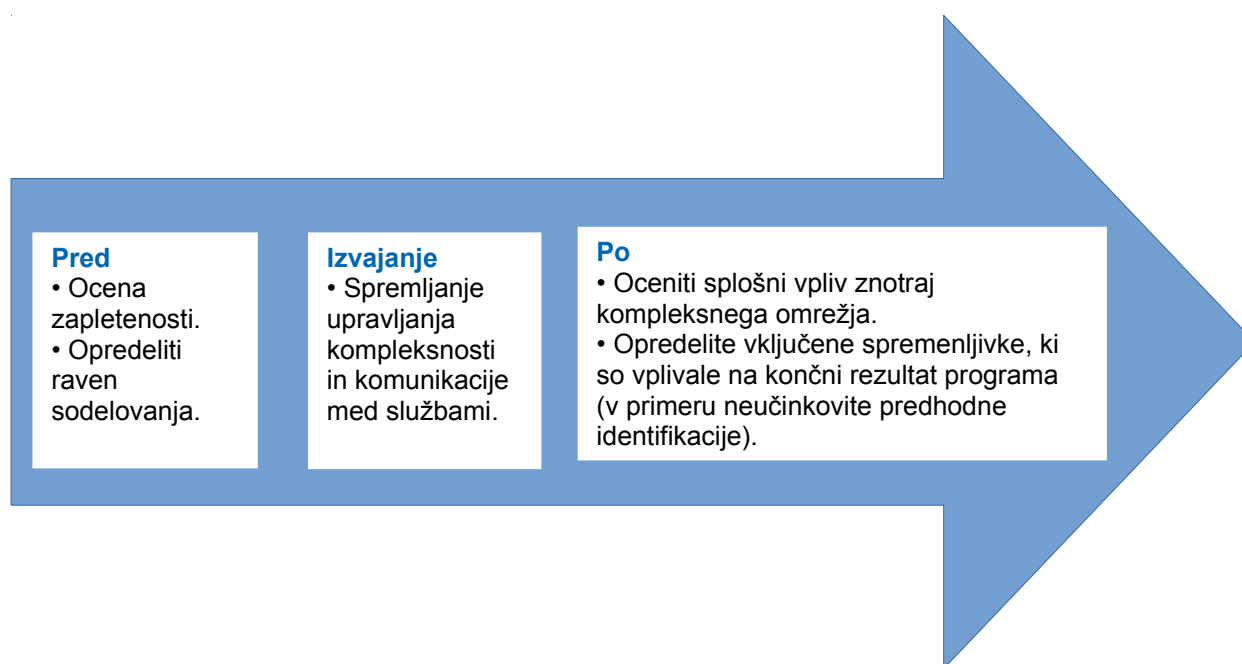
Reference in poglobitev:

Evropska komisija (2009). *Smernice za oceno učinka*. SEC (2009) 92.

Geyer, R. & Cairney, P. (Eds.) (2015). *Priročnik o zapletenosti in javni politiki*. Cheltenham: Edward Elgar.

Gazzola, M. & Grin, F. (2017). Primerjalna jezikovna politika in vrednotenje. V G. González Núñez & R. Meylaerts (Eds.). *Prevajanje in javna politika* (str. 83–112). London: Routledge.

Soba, G. (2011). *Kompleksnost, institucije in javna*

politika. Agilen Odločanje v turbulentnem svetu. Cheltenham: Edward Elgar.

7 Zakaj bi morale demo-jezikovne projekcije temeljiti na izbiri jezikovne politike?

László Marác, Universiteit van Amsterdam

V večjem delu evropskega akademskega in javnega diskurza se zdi očitno, da mora prevladati lingua franca in da bo angleščina. Poleg problematičnih značilnosti kakršne koli oblike jezikovne hegemonije (ne glede na prevladujoči jezik) geopolitičnih ozvezdij, ki spreminjajo moč, ni nujno v prid temu scenariju – vključno z nadaljnjim širjenjem globalne angleščine. Hegemonski položaj angleškega jezika izhaja iz vse večjega vpliva angleško govorečih držav v 20. stoletju (Phillipson, 2009). V 21. stoletju pa se pričakuje, da se bo ta politična in gospodarska prevlada zmanjšala in ni jasno, da bo vloga angleščine ostala nesporna.

Kaj nam raziskava pove?

20. stoletje je spodbudilo politično in komercialno širitev angleško govorečih držav. Komentatorji so trdili, da bo položaj angleščine pod vprašaj zaradi dejstva, da je svetovna nadvlada Združenih držav presegla svoj vrh v začetku 21. stoletja (Moul and Morris, 2003 Ostler, 2006). Ostler (2010) prav tako predlaga, da bo razvoj jezikovnih tehnologij, zlasti strojnega prevajanja, oslabil pomen svetovnega lingua franca. To bo omogočilo drugim širšim jezikom sporazumevanja, da pridobijo globalni status lingua franca ali vsaj ohranijo svoj položaj kot pomemben dejavnik pri sporazumevanju lingua franca na regionalni ravni, vključno z ozemljem Evropske unije (EU). Postopen razvoj ravnovesja geopolitične moči bo verjetno povzročil večji vpliv na svetovne zadeve nekaterih držav ali konzorcijev držav.

Demokratska teža EU se zmanjšuje, vendar ostaja pomemben gospodarski akter. Druge skupine držav, kot sta Šanghajska organizacija za sodelovanje ali Evrazijska unija, bodo verjetno pridobile večji vpliv. Vse večji vpliv teh organizacij na svetovne zadeve pomeni tudi, da bodo njihovi koncepti jezikovne in jezikovne politike verjetno dolgoročno postali pomembnejši.

Ilustracije in dokazi

Številni širši jeziki sporazumevanja že tekmujejo z globalno angleščino za status lingua franca (regionalno). V nekdanjih regijah Sovjetske zveze se ruščina še vedno uporablja kot regionalna lingua franca. Država, kot je Kazahstan v sedanjih nekdanjih sovjetski in ruski orbiti, je sprejela uradno trijezično jezikovno

politiko, ki spodbuja enako pomemben status kazahstanskega, angleškega in ruskega. Uradna jezika šanghajskega vojaškega sodelovanja, ki pokrivata ozemlje vzhodnega dela evrazijske celine, sta ruščina in mandarinska kitajščina. S skoraj 900 milijoni, je mandarinska kitajščina daleč najbolj domači govorec (približno trikrat več kot angleščina). Francoščina ostaja glavna lingua franca v večini nekdanjih francoskih kolonialnih držav na afriški celini, pri čemer je število francoskih govorcev do leta 2060 po demografskih projekcijah med 370 in 770 milijoni; in španščina kot lingua franca igra ključno komunikacijsko vlogo po vsej ameriški celini, vključno z, po migraciji in demojezikovnem razvoju, v Združenih državah Amerike. Tudi drugi pomembni jeziki širšega sporazumevanja, kot so hindujščina, malajščina in portugalsščina, bi se lahko dodali na seznam regionalnih konkurentov v globalnem angleškem jeziku.

Politične posledice

Na kratko, globalni geopolitični razvoj bi nas moral pripeljati do predvidevanja uporabe več regionalnih ali globalnih lingua franca, vključno z angleščino, pa tudi številnimi drugimi jeziki, vključno z mandarinsščino, španščino, arabščino, hindujščino, ruščino, bengalščino, malajščino, portugalsščino, urdijem, japonščino, francoščino, nemščino, perzijsščino in javanščino. V zgornji tabeli so ti jeziki razvrščeni po skupnem številu govorcev, jasno je, da je število „govorcev lingua franca“ in s tem „skupnih govorcev“, zelo približno.

Poleg števila različnih kategorij govorcev se upoštevajo tudi geografska porazdelitev in koncentracija konkurenčnih jezikov ter njihov ugled in status. Kompleksna interakcija političnih, gospodarskih in demografskih dejavnikov, ki oblikujejo jezikovno dinamiko, kaže, da bi bilo treba v jezikovni politiki Evrope, usmerjeni v prihodnost, upoštevati širok spekter jezikov.

Države članice EU bi lahko dale več prostora za zgoraj navedene jezike v šolskih učnih načrtih, zlasti če ne bi omejile svoje politike jezikovnega izobraževanja le na poučevanje maternega in angleškega jezika. Ta bolj odprt pristop je v skladu s priporočilom COM (2008/566: 7) da je poučevanje širših jezikov sporazumevanja pomembno za povečanje konkurenčnosti in izboljšanje priložnosti na svetovnih trgovinskih področjih.

Reference in poglobitev

Komisija Evropskih skupnosti (2003). Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij, 2003 - *Spodbujanje učenja jezikov in jezikovne raznolikosti: Akcijski načrt 2004–2006*, COM(2003) 449 konč.

Komisija Evropskih skupnosti (2008). Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Večjezičnost: prednost Evrope in skupna zaveza. COM(2008) 566 konč. Bruselj: 18.9.2008.

Evropska komisija (februar 2006). Evropejci in njihovi jeziki, posebna raziskava Eurobarometra 243 <https://webgate.ec.europa.eu/ebsm/api/public/deliverable/download?doc=true&deliverableId=37732>.

Evropska komisija (junij 2012). Evropejci in njihovi jeziki, posebna raziskava Eurobarometra št. 386 <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Moul, J. & Morris, M. A. (2003). *Jeziki v globaliziranem svetu*. Cambridge: Cambridge University Press (angleščina).

Ostler, N. (2006). *Imperiji besede: A Language History of the World (angleščina)*. London: Harperjeva trajnica.

Ostler, N. (2010). *Zadnja Lingua Franca: Do vrnitve Babela*. New York: To je Walker.

Phillipson, R. (2009). *Jezikovni imperializem se je nadaljeval*. New York: Routledge.

Jezik	Skupno število govornikov (M)	Govorci maternega jezika (M)	Zvočniki lingua franca (M)
1 Angleščina	1143	331	812
Kitajski			
2 mandarinščina	1051	873	178
a			
3 Španščina	389	329	60
4 Arabščina	346	206	140
5 Hindujski jezik	302	182	120
6 Ruski	254	144	110
7 Bengali	250	181	69
8 Malezijsko/Indonezija	202	55	147
9 Portugalsščina	193	178	15
10 Urdu	154	61	93
11 Japonščina	126	125	1
12 Francoščina	118	68	50
13 Nemščina	118	90	28
14 Perzijsščina	109	36	73
15 Javanese	85	85	0

Razvrstitev jezikov po skupnem številu govorcev (prilagojeno po Ostlerju, 2017:227)

8 Kako poučevanje tujih jezikov vpliva na stroške migracij?

Michele Gazzola, Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Humboldt-Universität zu Berlin

Gospodarstvo kaže, da mobilnost kapitala in delovne sile prispeva k boljši porazdelitvi virov in s tem h gospodarski učinkovitosti. Zlasti mobilnost delovne sile pomaga zmanjšati razlike v stopnjah strukturne brezposelnosti med regijami. Vendar lahko pomanjkanje ustreznega znanja tujih jezikov v jezikovno raznolikih okvirih, kot je EU, ovira mobilnost delovne sile. Učenje novega jezika je drago in lahko vpliva na izbiro mobilnosti. Jezikovna politika lahko pomaga posameznikom zmanjšati te stroške in hkrati spodbujati vključevanje.

Kaj nam raziskava pove?

Ekonomska teorija je na splošno modelirala izbiro osebe, da se preseli po primerjavi koristi in stroškov. Te koristi in stroški niso nujno finančni in lahko vključujejo nefinančne vidike, kot so bližina družinskih članov ali prijateljev ali varnejše okolje za otroke, vendar se za namen te razprave osredotočimo na finančni del primerjave (ne govorimo o skrajnih primerih beguncev in prosilcev za azil niti o primeru kratkoročne mobilnosti). Ljudi se spodbuja, da se preselijo v drugo državo, če je *razlika* med pričakovanim dohodkom, brez davkov in socialnih prejemkov (in prilagojenimi za razlike v življenjskih stroških) v namembni državi in državi izvora večja od vsote različnih migracijskih stroškov. Dajatve lahko vključujejo brezplačno zdravstveno zavarovanje ali vzgojo otrok. Ti stroški lahko vključujejo eksplicitne potne stroške ali stroške sprejema, ki jih določa migracijska politika namembne države, ter implicitne stroške, kot so oddaljenost od sorodnikov in prijateljev, prednost pred domom, psihološki stroški in stroški učenja jezikov.

Ilustracije in dokazi

Empirični podatki iz različnih držav OECD kažejo, da je jezikovno znanje statistično pomemben dejavnik migracijskih vzorcev in da je jezikovno poreklo migrantov pomembno pri izbiri namembne države (Chiswick in Miller, 2015). Na splošno je znanje uradnega jezika države gostiteljice (kot prvi jezik ali drugi jezik) pomemben dejavnik, ki pojasnjuje sestavo in obseg migracijskih tokov. V Evropi se na primer z govorjenjem glavnega jezika države skoraj za pet poveča verjetnost izseljevanja v to državo. Jezikovna politika lahko vpliva na jezikovne stroške. Jezikovna

politika v državi izvora lahko poveča izpostavljenost uradnemu jeziku (ali enemu od uradnih jezikov) namembne države. Poučevanje tujih jezikov v izobraževalnem sistemu zmanjšuje povprečne stroške migracij v države, v katerih so ti jeziki uradni ali razširjeni, ne glede na to, ali se državljani resnično zanimajo za izseljevanje v odraslo življenje. Jezikovna politika v namembni državi vpliva na stroške migracij na dva različna načina. Z zagotavljanjem dostopnih jezikovnih tečajev in tečajev vključevanja migrantom lahko izboljša izpostavljenost po migraciji. Poleg tega lahko dovoli nekatere izjeme pri uporabi lokalnega uradnega jezika v nekaterih upravnih oblikah, v nekaterih javnih službah in v nekaterih sektorjih trga dela. Javni organi lahko na primer uporabljajo storitve prevajanja in tolmačenja za zagotavljanje upravnih obrazcev davčnemu uradu v različnih jezikih in najemanje tolmačev v bolnišnicah. Javni organi lahko sprejmejo, da imajo nekatere skupine migrantov (npr. visokokvalificirane osebe) pravico do dela v jeziku, ki v določenem obdobju ni uradni jezik države gostiteljice. Tuji učitelji so lahko na primer imenovani ob upoštevanju ustreznega jezikovnega znanja v lokalnem jeziku v določenem časovnem obdobju.

Vse jezikovne politike niso enake ali ne dosegajo enakih rezultatov v smislu mobilnosti in vključevanja. V veliki večini držav EU je na primer angleščina prvi tuji jezik, ki se poučuje v šolah. Zato je za državljane EU ceneje, da potujejo v evropske države, kjer se angleščina široko govori, zlasti na Irskem in v Združenem kraljestvu. To lahko povzroči nepričakovano izkrivljanje tokov tujih delavcev na evropskem trgu dela. Države, katerih uradni jezik se ne poučuje v tujini, pogosto spodbujajo nacionalno uporabo angleščine kot drugega jezika za nekatere poklicne položaje, na primer v visokošolskem izobraževanju in velikih podjetjih. Vendar pa lahko ta izbira povzroči druge težave v smislu vključevanja tujcev na lokalni ravni, saj zmanjšuje spodbudo za učenje prevladujočega jezika ciljne države ali regije.

Politične posledice

Na evropski in nacionalni ravni so potrebni nadaljnji ukrepi za zmanjšanje napetosti med mobilnostjo in vključevanjem. Učenje jezika pred selitvijo v tujino in/ali takoj po prihodu v državo gostiteljico bi moralo

postati dostopnejše in cenejše. Stroški se lahko porazdelijo med države članice, npr. s povečano uporabo strukturnih skladov EU. Podpira se lahko tudi zagotavljanje obrazcev v več jezikih s strani javne službe in uporaba večjezičnih imenikov na delovnem mestu.

Diverzifikacija raznolikosti jezikov, ki se poučujejo v izobraževalnem sistemu, namesto osredotočanja na en sam jezik bi dodatno okrepila mobilnost. Empirične raziskave kažejo, da ne šteje le obvladovanje prevladujočega jezika ciljne države, ampak tudi jezikovno razdaljo med tem jezikom in jeziki, ki jih migranti že poznajo. Razvoj jezikovnih imenikov, ki vključujejo jezike, ki pripadajo različnim jezikovnim družinam (npr. germanskim, romanskim in slovanskim), namesto jezikov, ki pripadajo isti družini, bi lahko spodbudil mobilnost in vključevanje.

Reference in poglabitev

- Aparicio Fenoll, A. & Kuehn, Z. (2016). Ali znanje tujih jezikov spodbuja migracije mladih posameznikov znotraj Evropske unije? V Gazzoli, M. & Wickström B.-A. (Eds.) *Ekonomija jezikovne politike* (str. 331–356). Cambridge: MIT Press.
- Burckhardt, T. (v tisku). Jezikovna izguba volilne pravice in mobilnost delovne sile v Evropi. V Gazzoli, M., Templin, T., & Wickström, B.A. (Eds.). *Jezikovna politika in jezikoslovno pravosodje: Ekonomski, filozofski in družbeno-jezikovni pristopi*. Berlin: To je bil Springer.
- Chiswick, B. R. & Miller P. W. (2015). Mednarodne migracije in ekonomija jezika. V B. R. Chiswick & P. W. Miller (Eds.) *Handbook of the Economics of International Migration* (str. 211–269). Amsterdam: Severna Holandija.

9 Katere socialno-ekonomske neenakosti med govorci različnih jezikov je treba obravnavati z javnimi politikami?

Brian Carey, Andrew Shorten, Univerza v Limericku

Vključevanje in mobilnost lahko ogrozijo socialne in ekonomske neenakosti, ki se pojavljajo, ker imajo ljudje različno jezikovno znanje. Na primer, če delodajalci nagrajujejo poznavanje lokalnih prevladujočih jezikov ali svetovnih jezikov, kot je angleščina, bodo imeli njihovi visoko usposobljeni govorce pogosto boljše možnosti za zaposlovanje in napredovanje. Ker pa vse jezikovne neenakosti ne predstavljajo socialne krivice, potrebujemo načela socialne pravičnosti, da pojasnimo, katere neenakosti so pomembne, zakaj so in katera so najpomembnejša.

Kaj nam raziskava pove?

Empirični raziskovalci so odkrili številne neenakosti zaradi jezika. Na primer, znanje nekaterih jezikov lahko pritegne plačno premijo, domači govorce imajo lahko boljše možnosti za napredovanje, če se na delovnem mestu zdijo manj oklevajoči ali sočutni, govornje široko uporabljane jezika pa lahko odpre vrata institucijam, ki ponujajo ugodnosti, kot so univerze in poklicne mreže (za povzetek glej Shorten, 2017). Poleg tega lahko znanje jezikov vpliva tudi na sposobnost osebe za navigacijo po kompleksnih socialnih, gospodarskih in javnih ustanovah, vzpostavljanje odnosov, dostop do zdravstvene oskrbe ali učinkovito uveljavljanje državljskih in političnih pravic (De Schutter in Ypi, 2012).

Čeprav se neenakost kot taka včasih šteje za sporno, mnogi menijo, da so vsaj nekatere neenakosti zaradi jezika moralno svobodne, kot so poklicne koristi, ki jih ima oseba zaradi izbire vlagati v učenje jezikov, ali omejene možnosti za sodelovanje v javnem življenju, ki jih je začasno živel delavec s sedežem v drugi državi.

Hkrati se skoraj vsi strinjajo, da bi bilo treba v javni politiki obravnavati vsaj nekatere neenakosti z jezikovno razsežnostjo. Zato potrebujemo razloge, ki temeljijo na načelih, da nam pomagajo razumeti, kaj neenakosti zahtevajo sanacijske ukrepe, raziskave političnih filozofov pa nam jih lahko pomagajo oblikovati.

Eno od načel, ki bi jih lahko uporabili v ta namen, je načelo zadostnosti, ki vztraja, da morajo javne politike zagotoviti, da čim manj ljudi pade pod določen prag (Francfort, 1987). Ta socialni minimum se lahko opredeli glede na blaginjo, dohodek, obseg spoštovanja človekovih pravic ali kaj drugega. V vsakem primeru je pomembno zagotoviti, da ima vsakdo „dovolj“ stvari, ki so za nas pomembne. Drugo možno načelo je

prednostno načelo, ki priporoča, da javne politike dajo prednost zadovoljevanju potreb najbolj prikrajšanih (Parfit, 1998). To načelo ne temelji na ideji socialnega minimuma, temveč potrjuje, da je pomoč ljudem še toliko pomembnejša, moralno gledano, ker so slabo razviti. Zato predlaga, da je skromno izboljšanje položaja majhnega števila prikrajšanih ljudi bolj moralno pomembno kot znatno izboljšanje položaja velikega števila ljudi, ki imajo prednost.

Ilustracije in dokazi

Kar zadeva jezikovne neenakosti, nas načelo zadostnosti sili k obravnavanju neenakosti, ki lahko povzročijo, da nekateri ljudje ostanejo pod pragom.

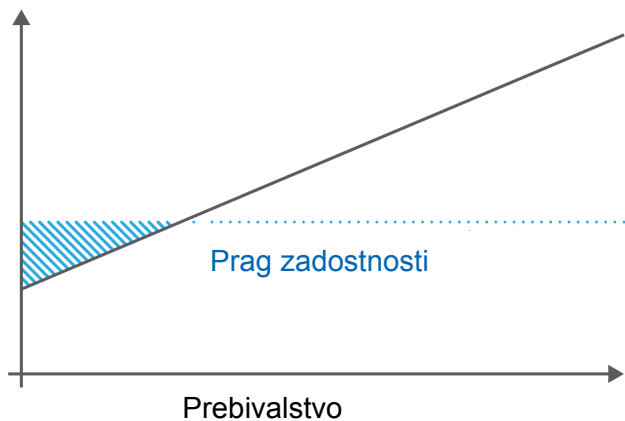
To bi lahko na primer vključevalo zagotavljanje prevajalskih storitev, da bi lahko priseljenci dostopali do javnih storitev ali programov jezikovnega usposabljanja, da bi jim omogočili dostop do koristnega dela. Za njegovo izvajanje se bodo morali državljsani odločiti o pragu za svojo družbo. Morda jim je ljubše povsem ekonomska opredelitev, na primer tako, da se zagotovi, da nihče iz jezikovnih razlogov ne more zagotoviti zadostnega dohodka. Da bi to dosegli, bi bilo treba priseljencem ponuditi programe učenja jezikov. Ali pa bi raje imeli širšo opredelitev, na primer z zagotavljanjem, da ima vsakdo dejansko možnost, da svoje misli in domišljije uresničuje v jeziku, ki ga pozna. To bi verjetno zahtevalo subvencioniranje kulturnih izdelkov v manjšinskih jezikih in zagotavljanje zaposlitve govorcem manjšinskih jezikov.

Hkrati načelo prednostne naloge zahteva, da se osredotočimo na izboljšanje položaja tistih, ki so trenutno revni, pri čemer njihove potrebe presegajo potrebe drugih skupin z večjimi ugodnostmi. To bi lahko na primer pomenilo uvedbo programov jezikovnega usposabljanja za nedavne priseljence, ki imajo slabe možnosti za zaposlitev zaradi jezika. Morda sporno, to stališče poudarja, da se moramo načeloma vzdržati izvajanja politik v korist skupin z največjimi ugodnostmi, kot so govorce nekaterih avtohtonih jezikov, če lahko izboljšamo položaj najmanj naklonjenih.

Politične posledice

Vsako načelo bi lahko bilo pomembno v različnih scenarijih politike. Na primer, načelo zadostnosti bi lahko bilo zlasti pomembno za odločanje o vrstah

prevajalskih storitev, ki jih je treba zagotoviti in komu. Hkrati bi nam lahko prednostno načelo bolje pomagalo razporediti omejena sredstva med različne skupine s konkurenčnimi zahtevki, kot so migranti in govorce manjšinskega jezika. Bistveno je, da se obe načeli v praksi pogosto približata podobnim priporočilom, saj bo za zagotovitev, da bo čim več ljudi preseglo prag zadostnosti, pogosto treba dati prednost potrebam najbolj prikrajšanih.

Reference in poglobitev

- De Schutter, H. & Ypi, L. (2012). Jezik in sreča. *Politika, filozofija & amp; ekonomija*, 11, 357–381.
- Frankfurt, H. (1987). Enakost kot moralni ideal. *Etika*, 98, 21–42.
- Parfit, D. (1998). Enakost in prednostna naloga. V zadevi A. Mason (Ed.), *Ideals of Equality* (str. 1–20), Oxford: Blackwellovo založništvo.
- Skrajšana, A. (2017). Štiri koncepte jezikovne prikrajšanosti. *Revija za večjezični in večkulturni razvoj*, 38, 607–621.

10 V katerih jezikih je treba zagotoviti zdravstveno varstvo?

Brian Carey, Andrew Shorten, Univerza v Limericku

Osebe, ki ne poznajo prevladujočega lokalnega jezika, imajo lahko težave pri dostopu do zdravstvenega varstva, če se težko identificirajo in komunicirajo z zadevnimi zdravstvenimi službami. Hkrati lahko govorci manjšinskih jezikov težko prepoznajo in uporabljajo ustrezne zdravstvene storitve v jeziku, ki mu je najbolj všeč. Kdaj je oseba na področju pravosodja upravičena do javnega zagotavljanja zdravstvenih storitev v določenem jeziku?

Kaj nam raziskava pove?

Kakovost zdravja osebe je lahko ogrožena, če ima težave pri dostopu do zdravstvenega varstva v jeziku, ki ga razume. Na primer, odsotnost poklicnih tolmačev v nujnih primerih pomembno vpliva na razumevanje bolnikovega stanja (Baker et al., 1996). Poleg tega je komunikacija z zdravstvenimi delavci tudi za ljudi, ki znajo prevladujoči jezik, težavna, če ne razumejo zdravstvenih izrazov (Schyve, 2007), zaradi česar je večja verjetnost, da bodo ljudje trpeli zaradi zdravstvenih težav, če nimajo zaupanja v prevladujoči jezik. Na primer, avstralska študija je pokazala, da je bila poporodna depresija pogostejša pri kitajskih materah kot pri splošni populaciji iz tega razloga, čeprav ta pogoj na Kitajskem (Chu, 2005) skoraj ni znan, komunikacijske težave pa so lahko del razlage. Zato so lahko potrebne različne jezikovne politike za zadovoljevanje zdravstvenih potreb posameznikov, kot so zagotavljanje storitev prevajanja in tolmačenja, manjšinam prijazne socialne in zdravstvene storitve ter podpora pri učenju jezikov.

Poleg dostopa do ustreznega zdravstvenega varstva je pomembno tudi, da imajo številni ljudje dostop do zdravstvenih storitev v svojem jeziku, čeprav so usposobljeni govorci prevladujočega jezika. Na primer, šteje se za rezidenta Kerry Gaeltacht, irsko govoreče regije jugozahodne Irske, ki meni, da mora za sporazumevanje z lokalnim zdravnikom uporabljati angleščino. Njeni interesi so ogroženi, ker ne more dostopati do pomembne javne službe v jeziku, ki mu je všeč, v regiji, kjer se je država zavezala, da jo bo spodbujala. Morda se zdi, da je zadnjenavedeni interes manj moralno pomemben od zgoraj navedenega, saj je manj škodljivo, če se mu zavrne dostop do oskrbe v jeziku, ki mu je najbolj všeč, kot če ne bi imeli polnega dostopa do oskrbe. Vendar pri odločanju o tem, kako dodeliti omejena javna sredstva, ni nujno, da se oba interesi medsebojno uravnotežita. Namesto tega je boljši pristop poskus doseči dogovor o standardih in

načelih, ki so primerni za vsako vrsto interesa.

Ilustracije in dokazi

Po eni strani ima vsaka oseba velik moralni interes za svoje zdravje in ta interes je dovolj pomemben, da upraviči pravico do zdravja. Ker bo uživanje te pravice s strani državljanov ogroženo, če ne bodo mogli dostopati do zdravstvenega varstva v jeziku, ki ga razumejo, obstajajo močni razlogi za pravico za sprejem govorcev manjšinskega jezika z zagotavljanjem storitev prevajanja in tolmačenja. Po drugi strani pa zagotavljanje prevajalskih in tolmaških storitev ne ustreza zahtevam nekaterih govorcev manjšinskih jezikov, in sicer zagotavljanju zdravstvenih storitev brez posrednikov v svojem jeziku.

Če zdravstvenega varstva ni mogoče zagotoviti v vsakem od jezikov, ki se govorijo v družbi, se morajo državljanji odločiti, katere jezike bodo uporabljali v ta namen. Te odločitve morajo upoštevati govorce različnih jezikov kot enakovredne in govorcem manjšinskih jezikov ne smejo odvzeti dostopa do zdravstvenih storitev v njihovem jeziku izključno iz ekonomskih razlogov. Eden od načinov za enako obravnavanje govorcev različnih jezikov je ponuditi enako raven prilagajanja na prebivalca za različne jezike, ki se govorijo v družbi (Grin & Vaillancourt, 2015), na primer z zagotavljanjem storitev zdravstvenega varstva v manjšinskih jezikih v skladu z načelom „kdaj je številka upravičena“ (Patten, 2014). To je mogoče storiti bodisi na regionalni ravni, na primer če je manjšina geografsko skoncentrirana, ali na splošni osnovi, tako da imajo govorniki dostop do zdravstvenega varstva v svojem jeziku, ne glede na to, kje v državi živijo.

Politične posledice

Načeloma ni nobenega razloga, zakaj obeh zgoraj opisanih interesov ni mogoče hkrati izpolniti. Kopa je virov malo, se bodo morali državljanji odločiti, kateri interesi bodo naklonjeni. Ker se manj vplivne skupine v procesu oblikovanja politik zlahka zanemarjajo, si je treba zapomniti, da imajo ranljive skupine pogosto zapletene zdravstvene potrebe, povezane z jezikom. Hkrati je treba opozoriti, da imajo jezikovne manjšine legitimno pravico do pravičnega deleža javnih zdravstvenih virov, kar lahko vključuje zagotavljanje zdravstvenih storitev v jeziku po lastni izbiri. Zato bi

morali nosilci odločanja jasno sporočiti razloge, zakaj se odločajo o posebnih prednostnih nalogah, da bi državljani lahko razumeli državne odločitve in jih izpodbijali.

Reference in poglobitev

Baker, D. W., Parker, R. M., Williams, M. V., Coates,

W.C., & Pitkin, K. (1996). Uporaba in učinkovitost tolmačev v urgentnem oddelku. *Journal of the American Medical Association*, 275, 783–8.

CHU, C. (2005). Postnatalne izkušnje in zdravstvene potrebe kitajskih migrantk v Brisbaneu, Avstralija. *Etnična pripadnost in zdravje*, 10, 33–56.

Grin, F. & Vaillancourt, F. (2015). Ekonomija jezikovne politike: Uvod v evalvacijsko delo. V F.M. Hult & D. Cassels Johnson (Eds.), *Raziskovalne metode v jezikovni politiki in načrtovanju: Praktični vodnik* (str. 118–129), Boston: Wiley-Blackwell.

Patten, A. (2014) *Enako priznanje: Moralne fundacije manjšinskih pravic*. Oxford: Univerza Princeton Press.

Schyve, P.M. (2007). Jezikovne razlike kot ovira za kakovost in varnost v zdravstvu: Skupna perspektiva Komisije. *Revija za splošno interno medicino*, 22, 360–361.

11 Ali so stroški pomembni z vidika jezikovne politike?

Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Torsten Templin, Humboldt-Universität zu Berlin

Za razumno razpravo o jezikovni politiki je treba analizirati posebne ukrepe načrtovanja, razvrščene v različne kategorije. Različne stroškovne strukture za ukrepe jezikovne politike zahtevajo različna pravila odločanja za različne kategorije. Pri tem se osredotočamo na stroške izvajanja, pri čemer ne upoštevamo (ki so lahko znatni) stroški odločanja, ki vodijo do zadevnega ukrepa. Glede na to, da so upravičenci razporejeni po določenem območju, se lahko stroški razlikujejo glede na število upravičencev in velikost območja. V demokratičnem okviru se javne politike ocenjujejo glede na koristi in slabosti. Jezikovno politiko je mogoče razumeti kot javno politiko, zasnovano tako, da upošteva jezikovne preference vseh posameznikov v družbi in uravnoteži zaznane koristi s povezanimi stroški. Ekonomisti obravnavajo ozko težavo primerjave koristi in skupnih stroškov s konceptom „učinkovitosti“, ki je podlaga za metodo, imenovano „analiza stroškov in koristi“. Hkrati bi morale politike pravično obravnavati posameznike. To drugo merilo, ki ni nič manj pomembno, pogosto pomeni višje stroške, zato je treba najti kompromis. Ekonomisti obravnavajo to vprašanje z različnimi koncepti „pravosodja“. Pri obeh vidikih imajo ključno vlogo stroški.

Kaj nam raziskava pove?

Različni ukrepi jezikovne politike vodijo v različne stroškovne strukture. Stroški se lahko bolj ali manj razlikujejo glede na število upravičencev in velikost zadevnega ozemlja. Zaradi jasnosti razpravljamo o štirih arhetipskih primerih, predstavljenih v tabeli na nasprotni strani, čeprav so možni vsi vmesni koraki.

Ilustracije in dokazi

Primer I To na splošno velja za sprejetje uradnega jezika, kot se uporablja v EU. To vključuje izdelavo uradnih dokumentov in predvsem simbolične (vendar pogosto zelo pomembne) uporabe, kot je kratica Evropske centralne banke v različnih jezikih na bankovcih. Tu so vsi stroški fiksni stroški.

Sodelovanje Glede na to, da so stroški stalni in da so skupne koristi odvisne od števila upravičencev, bi morale merilo racionalne odločitve temeljiti le na številu upravičencev, ki je povezano s številom govorcev v jeziku. Z vidika učinkovitosti in pravičnosti je zato težko upravičiti, da se katalonski ali ruski v EU ne podeli uradni status, kadar so uradni jeziki z veliko

manj govorcev, kot sta latvijščina ali malteščina.

Primer II Dober primer je imeti ulične znake v več jezikih. Stroški niso odvisni od števila ljudi, ki berejo znake, ampak od števila znakov – in s tem od stroškov – se povečajo z velikostjo zadevnega ozemlja. Domneva se lahko, da so dajatve sorazmerne s številom upravičencev.

Sodelovanje V tem primeru merilo razumnega odločanja zahteva več upravičencev na površino. Merila za odločanje, ki temeljijo na učinkovitosti in pravičnosti, pomenijo, da bi morale jezikovne pravice v tej kategoriji urejati prostorska gostota jezikovne skupine. Ena od posledic je, da se pravice manjšin te vrste ne bi smele zmanjšati, če je manjšina manjši delež prebivalstva zaradi migracij večinskega prebivalstva v regijo. Nedavne politike v nekaterih srednjeevropskih državah temu jasno nasprotujejo.

Primer III Klicni centri v različnih jezikih, ki državljane obveščajo o vprašanih, povezanih z njihovimi davčnimi obveznostmi, ponazarjajo ta primer. Stroški niso odvisni od velikosti območja, vendar so sorazmerni s številom ljudi, ki iščejo informacije v določenem jeziku. (Prihranki v klicnem centru z večinskim jezikom se morajo odšteti, ker so klici prestavljeni v vzporedni center.)

Sodelovanje Ker so stroški neodvisni od velikosti območja ustanavljanja, potrebujemo zadostno število posameznikov, da upravičijo stroške izvajanja. Pravilo o odločanju bi moralo biti odvisno le od števila upravičencev.

Zadeva IV Približen primer četrtega primera je zagotavljanje socialnih storitev na domu za starejše v njihovem maternem jeziku. Stroški so odvisni od velikosti ozemlja in števila upravičencev. Ponovno je treba upoštevati prihranke v vzporednem sistemu v večinskem jeziku.

Sodelovanje Na podlagi istega argumenta kot v primeru II bi morale razumno pravilo o odločanju temeljiti na gostoti manjšinskega prebivalstva.

Politične posledice

Tu obravnavani primeri so arhetipski primeri. Obstaja veliko posrednikov, kjer je pravilo odločanja lahko kombinacija pravil, ki temeljijo na skupnem številu posameznikov v jezikovni skupini in njihovi gostoti

življenja na zadevnem ozemlju. Splošni sklep je, da zaradi stroškovne strukture ne more obstajati eno samo pravilo o odločanju in zato ni enotne vrste jezikovne politike. Ni mogoče utemeljiti v smislu ene same razsežnosti, kot „uradni“ proti „ni uradnikna“. Namesto tega je potrebna diferencirana politika. Nekatere jezikovne pravice je treba razvrstiti v eno kategorijo, druge pa v drugo. Za vsako kategorijo se zahteva drugačno merilo za odločanje. Razumna jezikovna politika je nujno večplastna.

Razvrstitev ukrepov jezikovne politike glede na lastnosti blaga ali iz nje izhajajoče storitve

Reference in poglobitev

Wickström, B.A. (2016). Jezikovne pravice: Pristop k

blaginji in ekonomiji. V V. Ginsburgh & S. Weber (Eds.), *The Palgrave priročnik ekonomije in jezika* (str. 659–688). Houndmills: Palgrave Macmillan.

Wickström, B.A. (2017). *Teorija stroškov jezikovnega načrtovanja in politike*. Raziskovalno poročilo 17–2. Berlin: Raziskovalna skupina za gospodarstvo in jezik.

Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (naslednja). Ekonomski pristop k lanski politiki in jezikovni pravičnosti. V M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Jezikovna politika in jezikovna pravičnost: Ekonomski, filozofski in družbeno-jezikovni pristopi*. Heidelberg: To je bil Springer.

KLASIFIKACIJA UKREPOV JEZIKOVNE POLITIKE GLEDE NA LASTNOSTI BLAGA ALI IZ NJE IZHAJAJOČE STORITVE

Stroški izvedbe ukrepa [...]	niso odvisne od velikosti ozemlja	povečanje v sorazmerju z velikostjo ozemlja
niso odvisne od števila posameznikov	Primer I	Primer II
povečanje v sorazmerju s številom posameznikov	Primer III	Zadeva IV

12 Zakaj so računalniške simulacije uporabne pri izbiri in oblikovanju kompleksnih jezikovnih politik?

Marco Civico, Univerza v Ženevi

Ker je zbiranje podatkov o več tisoč opazovanjih pogosto nepraktično ali celo nemogoče, kaj šele izvajanje (in ponovna izvedba) obsežnih socialnih eksperimentov za pridobivanje podatkov iz prve roke, so modeli, ki temeljijo na zastopnikih, še posebej koristni pri razvoju politik od zgoraj navzdol, katerih učinke neizogibno določajo procesi od spodaj navzgor. Jezikovna politika ima lahko korist od uporabe ABM, saj lahko zlahka simulira zapletene procese, kot so dinamika upadanja jezika in preživetja, ali komunikacijske modele, ki izhajajo iz izbire posameznih jezikov. Poleg tega lahko ABM učinkovito posnemajo kompleksne prilagodljive sisteme, saj se lahko izbira agentov modelira tako, da se njihovo vedenje prilagodi informacijam, pridobljenim v daljšem časovnem obdobju.

Kaj nam raziskava pove?

ABMjeeno od glavnih orodij za analizo teorije kompleksnosti in je del splošne filozofije modeliranja v družbenih vedah: modeli niso namenjeni temu, da bi bili podobni resničnosti; nasprotno, z uporabo stiliziranih dejstev so orodja, ki nam pomagajo razmišljati o kompleksnih procesih. Računalniška simulacija med drugim pomaga oceniti učinek različnih ukrepov politike. ABMS lahko vključuje tudi različne razrede spremenljivk: tiste, na katere lahko vplivajo politične in vsebinske spremenljivke, na katere politika ne vpliva (ali le delno). Zato lahko ABM nosilcem odločanja pomagajo tudi pri simulaciji rezultatov različnih ukrepov politike v zelo različnih pogojih, bodisi naravnih, družbenih, političnih, ekonomskih itd. ABM so lahko pojasnili in napovedali več pojavov v naravoslovju (npr. širjenje tumorjev v telesu), družboslovju (npr. dinamiki segregacije) in humanističnih vedah (npr. spremembe besedišča in govornih vzorcev).

Poleg tega lahko ABM ustvari zelo intuitivne vizualizacije dinamike, ne da bi bilo treba razumeti tehnične vidike kodeksa, na katerem temeljijo.

Ilustracija in dokazi

Preučite ukrepe politike, predlagane v *Evropski listini o regionalnih ali manjšinskih jezikih*. Model simulira komunikacijo znotraj populacije, kjer govorijo večinski jezik Y in en manjšinski jezik X. Posamezniki se srečujejo in komunicirajo z drugimi posamezniki, ki pripadajo večinski populaciji (samo obvladajo večinski jezik Y) ali manjšinski populaciji (usposabljaajo večinski

jezik Y in imajo različne spretnosti v manjšinskem jeziku X). Ko se srečajo, ugotovijo, ali je jezik sporazumevanja Y ali X. Ta stilizirana veriga srečanj odraža dejanski problem možnosti jezikovnega govorca X, da uporablja manjšinski jezik in izboljša svoje znanje v tem jeziku glede na kontekst, v katerem živi. Zdaj razmislimo o politiki, ki bo zagotovila, da bodo otroci manjšin, stari od 6 do 15 let, deležni pouka v jeziku X, s čimer se bo izboljšalo njihovo znanje v tem jeziku. Simulacije kažejo, da manjšinski jezik X pred izvajanjem politike v večini primerov sčasoma izgine skoraj neodvisno od začetnega deleža manjšinskih govorcev. Povprečna znanja in spretnosti X se prav tako hitro zmanjšujejo. Če pa se politika izvaja, absolutno število ljudi, ki lahko govorijo X, sčasoma ostane nespremenjeno. Še posebej zanimivo je, da v mnogih primerih ni prepozno, da se stanje popravi s kasnejšo uporabo politike.

Rezultati so predstavljeni na zgornjih slikah. Jasno je, da je model mogoče izpopolniti tako, da vključuje druge vsebinske spremenljivke, kot je dojetje, da imajo manjšinski govorniki svoj jezik v smislu statusa, ali sposobnost večinskih govorcev, da se izražajo v manjšinskem jeziku. Poleg tega je kodeks mogoče ponovno napisati tako, da samodejno izvaja politiko, kadar delež manjšinskih govorcev pade pod določen prag. Vendar pa je na splošno priporočljivo, da se izognete dodajanju preveč zapletov modelu, saj lahko to sčasoma prikrije spremenljivke zanimanja.

Politične posledice

Za namene politike se lahko ABM uporabijo za simulacijo:

1. obstoječe pojave, da bi ugotovili njihove značilnosti (npr. kako se v različnih skupnostih razvijajo različne komunikacijske strategije);
2. potencialni učinek različnih posegov s prilagoditvijo spremenljivk, vključenih v model (npr. kako zunanja sprememba ravni znanja jezika vpliva na število govorcev v daljšem časovnem obdobju);
3. spremembe znotraj danega socialnega sistema kot odziv na zunanje pretrese (npr. migracijske valove).

Za posebne namene jezikovne politike in načrtovanja lahko računalniške simulacijepomagajo napovedati jezikovne potrebe in ustrezno oblikovati zagotavljanje jezikovnih storitev. Zagotavljajo dolgoročne projekcije in omogočajo primerjave med različnimi scenariji, pri

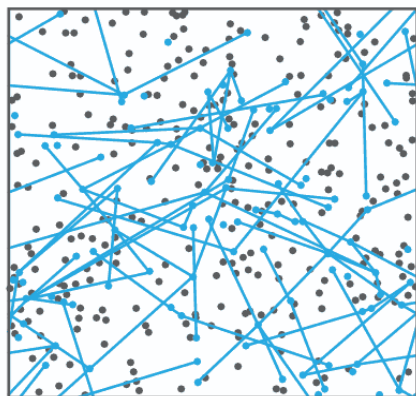
katerih se različni ukrepi izvajajo (ali se ne izvajajo). Te aplikacije lahko pomagajo oblikovalcem politik in zakonodajalcem, ki morajo sprejemati ozaveščene odločitve. Spletišče ABM zahteva dobro a priori poznavanje vprašanj, ki jih oblikovalci politik želijo obravnavati, ne pa programiranja.

Reference in poglobitev

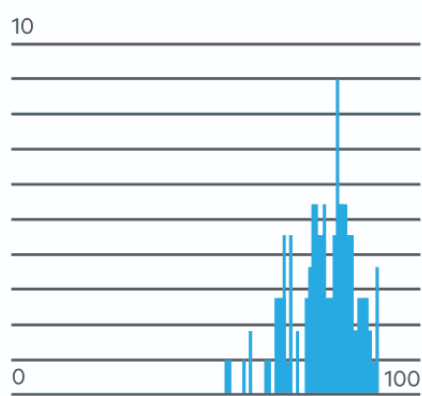
Hadžikadić, M., O'Brien, S., & Khouja, M. (Eds.)

(2013). *Obvladovanje zapletenosti: Praktični premisleki v razvoju in uporabi ABMs za sodobne politične izzive (študije v računalniški inteligenci)*. Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag.

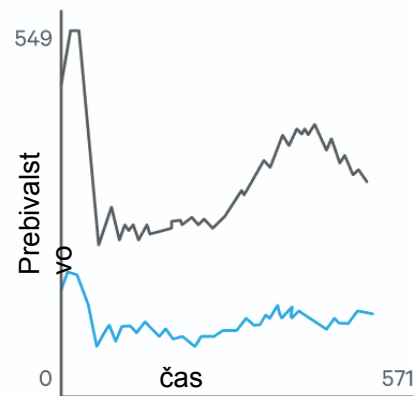
Wilensky, U. & Rand, W. (2015). *Uvod v modeliranje na podlagi agentov: Modeliranje naravnih, socialnih in inženirskih kompleksnih sistemov z NetLogo*. Cambridge: MIT Press.

Animacija SIMULACIJE
(glasovalnigovorci v modri barvi,
večinski govorniki v sivi barvi)

**PORAZDELITEV GOVORCEV
MANJŠINSKEGA JEZIKA**
manjšina (os Y_i) glede na stopnjo
pretočnosti na lestvici od 0 do 100 (x
os) po 500 ponovitvah

**TRENDI ABSOLUTNEGA
ŠTEVILA GOVORNIKOV.** Delež
manjšinskih govorcev po 500
ponovitvah = 0,12
manjšina večina

13 Kakšne so splošne pravne posledice raziskav MIME?

Robert Dunbar, Univerza v Edinburgu

Številne politične smernice tega priročnika bi se lahko izvajale s spremembami politike na podnacionalni, nacionalni ali evropski ravni in ne zahtevajo nujno sprememb v formalni pravni ureditvi Evropske unije. Druge pa bi bilo mogoče bolje doseči s takimi spremembami.

Kaj nam raziskava pove?

Pomembna nova tema raziskav MIME je temeljni pomen večjezičnih kompetenc za spodbujanje mobilnosti in vključevanja. Neustrezno poučevanje tujih jezikov lahko ovira mobilnost delovne sile in ovira vključevanje, če se državljani EU preselijo v drugo državo članico. Nekatere raziskave odbora MIME kažejo tudi pomen večjezičnosti pri spodbujanju evropske identitete in razvoju skupnega demokratičnega političnega prostora.

Druga pomembna tema je obseg, v katerem pomanjkanje jezikovnega znanja v uradnem(-ih) jeziku(-ih) države gostiteljice predstavlja oviro za migrante EU (in druge) pri dostopu do javnih storitev, zlasti javnih storitev, kot so zdravstveno varstvo, službe za pomoč v sili in nekatere ključne socialne službe. Pomanjkanje dostopa do kakovostnih storitev, ki so podobne tistim, ki so na voljo državljanom z zahtevanim jezikovnim znanjem, poleg odvrčanja od mobilnosti sproža pomembna vprašanja enakosti in tudi ovira polno socialno vključenost.

Ilustracija in dokazi

Člen 3(3) *Pogodbeo Evropski uniji* (PEU) določa, da EU „spoštuje bogastvo svoje kulturne in jezikovne raznolikosti ter zagotavlja ohranjanje in krepitev svoje kulturne dediščine“.

Člen 22 *Listine Evropske unije o temeljnih pravicah* (v nadaljnjem besedilu: Listina o pravicah) določa, da EU spoštuje kulturno, versko in jezikovno raznolikost.

Izobraževanje je bistvenega pomena za krepitev večjezičnih znanj in spretnosti ter metajezikovne ozaveščenosti. Člen 165(1) *Pogodbeo delovanju Evropske unije* (PDEU) določa, da EU prispeva k razvoju kakovostnega izobraževanja s spodbujanjem sodelovanja med državami članicami ter po potrebi s podpiranjem in dopolnjevanjem njihovih dejavnosti, pri čemer v celoti upošteva odgovornost držav članic za vsebino izobraževanja in organizacijo izobraževalnega

sistema ter njihovo kulturno in jezikovno raznolikost. Odstavek 2 nato določa, da je cilj ukrepov EU na področju izobraževanja razvoj evropske razsežnosti izobraževanja, zlasti s poučevanjem in razširjanjem jezikov držav članic. Jezikovna raznolikost EU je veliko pomembnejša od 24 uradnih jezikov držav članic EU, raziskave MIME pa so pokazale, da ima ta raznolikost pomembne posledice za mobilnost in vključevanje ter zahteva politične odzive.

Pomen poučevanja jezikov je že priznan v zakonodaji EU, zlasti v Direktivi Sveta 77/486/EGS, v kateri je navedeno, da je poučevanje jezikov za otroke migrantov iz EU pomembno za spodbujanje mobilnosti ljudi znotraj EU. Zato določa, da države članice sprejmejo ustrezne ukrepe za zagotovitev poučevanja uradnega jezika ali enega od uradnih jezikov države gostiteljice ter poučevanja otrokovega maternega jezika in kulture države izvora.

To direktivo, ki jo je na splošno prizadelo slabo izvajanje, bi lahko posodobili in razširili.

Omejeno jezikovno znanje migrantov iz EU in drugod v jeziku države gostiteljice ovira uživanje nekaterih javnih storitev. Evropska zakonodaja je bila v odziv na ta problem zelo omejena. Kar zadeva zdravstveno varstvo, Direktiva 2011/24/EU o uveljavljanju pravic pacientov pri čezmejnem zdravstvenem varstvu določa, da se lahko države članice EU odločijo za zagotavljanje informacij (vendar ne storitev) v drugih uradnih jezikih EU, ki niso uradni jezik države. Prevajanje in tolmačenje pa je treba zagotoviti v azilnih postopkih (Direktiva 2013/32/EU) in kazenskih postopkih (Direktiva 2010/64/EU).

Politične posledice

Na vsakem od štirih področij, ki so bila pravkar preučena, se lahko razmisli o spremembah obstoječih pravnih besedil. Sprememba člena 3(3) PEU, ki se nanaša na krepitev in krepitev večjezičnih kompetenc vseh državljanov EU, je pravna sprememba, ki jo je treba upoštevati; pomembno je, da vsako priznavanje večjezičnosti in večjezične usposobljenosti v pravnem redu EU vsebuje aktivni element, namenjen njenemu izboljšanju.

Predvideti bi bilo mogočespremembe odstavka 2 PDEU, da bi se priznalo, da jeziki držav članic ne

vključujejo le uradnih jezikov, temveč tudi avtohtone jezike in, za nekatere izobraževalne namene, jezike, ki jih v države EU prinašajo novejši valovi priseljevanja. Direktiva Sveta, ki od držav zahteva, da poučujejo jezik države gostiteljice, bi se lahko razširila z otrok migrantov na migrante same in na vzdrževane družinske člane, ki jih spremljajo.

Kar je še pomembneje, lahko bi si prizadevali za pravno obveznost, ki bi izhajala iz dolgoletnega političnega cilja EU, ki izhaja iz sklepov predsedstva Evropskega sveta v Barceloni iz leta 2002, in sicer poučevati dva jezika poleg glavnega jezika poučevanja že od zgodnjega otroštva. To seveda odpira vprašanja subsidiarnosti, vendar je mogoče trditi, da države članice ne morejo zadovoljivo doseči ciljev predlaganih ukrepov v zvezi s poučevanjem jezikov in jih je lažje doseči na ravni EU.

Glede na temeljni pomen nekaterih javnih storitev, vključno z zdravstvenim varstvom in nujno oskrbo – interesi, ki so v igri, so verjetno vsaj tako pomembni kot interesi v azilnem ali kazenskem postopku – in pomen komunikacijskih zmogljivosti za dostop do

ustrezne kakovosti teh storitev, bi lahko evropsko zakonodajo razvili tako, da bi za dostop do teh storitev zahtevali vsaj zagotavljanje prevajalskih in tolmaških storitev. Razmisleki o enakosti še naprej podpirajo zakonodajne ukrepe EU na teh področjih.

Reference in poglobitev

- Creech, R. L. (2005). *Pravo in jezik v Evropski uniji: Paradoks babelske „Združene v raznolikosti“*. Groningen: Europa Law Publishing (angleščina).
- Dunbar, R. (2006). Ali obstaja dolžnost sprejemanja zakonodaje za jezikoslovne manjšine? *Revija za pravo in družbo*, 33, 181–198.
- Foster, N. (2016). *Blackstoneove pogodbe in zakonodaja EU za obdobje 2016–2017*. Oxford: Oxford University Press (angleščina).
- van der Jeught, S. (2015). *Jezikovno pravo EU*. Groningen: Europa Law Publishing (angleščina).

Manjšine, večina in jezikovne pravice

- 14 Ali bi morala vlada upočasniti nazadovanje manjšinskih skupnosti? 58
- 15 Ali je treba govorce večinskega jezika poučevati manjšinske jezike? 60
- 16 Ali so „enotne“ in „needinstvene“ manjšine v podobnih situacijah, ko se soočajo z nacionalno jezikovno prevlado? 62
- 17 Kakšen je pomen demojezikovne koncentracije za preživetje manjšinskih jezikov v svetu vse večje mobilnosti? 64
- 18 Katera načela prispevajo k predvidevanju konfliktnega potenciala etničnih in jezikovnih razlik 66
- 19 Zakaj učenje le enega od uradnih jezikov v večjezičnem kontekstu ni dovolj? 68
- 20 Kako združiti načela teritorialnosti in osebnosti? 70
- 21 Kako hegemonija „zunanjega“ jezika vpliva na domačo politiko? 72
- 22 Kako naj sosednje države sodelujejo pri upravljanju raznolikosti? 74
- 23 Zakaj je pomembno vidno prepoznavanje (npr. na prometnih znakih itd.) manjšinskega jezika? 76
- 24 Ali subsidiarnost omogoča celovitejše jezikovne politike? 78
- 25 Kako lahko mobilnim upokojencem omogočimo, da izpolnijo svoje obveznosti in uveljavljajo svoje pravice? 80

14 Ali bi morala vlada upočasniti nazadovanje manjšinskih skupnosti?

Bengt-Arne Wickström, Torsten Templin, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

Praviloma je treba posamezne odločitve, ki ne vplivajo neposredno na blaginjo drugih, prepustiti posameznikom samim; ekonomisti govorijo o situaciji „let-how“. Vendar pa v mnogih primerih dejanja posameznika neposredno vplivajo na blaginjo drugih. V tem primeru so optimalne odločitve za posameznika redko optimalne tudi za družbo. To razhajanje med posameznikovim racionalnim vedenjem in kolektivnim optimizmom je pomemben razlog za kolektivno ukrepanje. Primer tega je govorci manjšinskega jezika, ki prostovoljno prenehajo uporabljati ta jezik. Seveda obstajajo komunikacijske prednosti skupnega jezika v družbi, vendar obstajajo tudi stroški za govorce manjšinskih jezikov, če so sčasoma prisiljeni prenehati uporabljati svoj prednikovi jezik. V tem primeru obstajajo dobri argumenti za podporo dvojezičnih manjšinskih skupnosti.

Kaj nam raziskava pove?

Na splošno oseba pri obravnavanju različnih področij delovanja pretehta svoje individualne prednosti v primerjavi s svojimi individualnimi stroški in zanemarja učinek svojih dejanj na druge. Ti „zunanji“ učinki, ki vplivajo na druge, se imenujejo „zunanje“. Na splošno se posameznik nagiba k ignoriranju koristnih (pozitivnih zunanjih učinkov) ali škodljivih (negativnih zunanjih) učinkov svojih dejanj na preostalo družbo (socialna blaginja). Pomemben zunanji učinek, povezan z uporabo jezikov, je „zunanji učinek omrežja“. Ko se Jane odloči, da se nauči jezika, ustvarja prednosti zase, saj lahko komunicira z drugimi govorci tega jezika. V svoji racionalni učni odločitvi bo Jane primerjala te koristi z različnimi stroški učenja in svojo odločitev utemeljila na tej primerjavi.

Ne meni pa, da ustvarja tudi prednosti za druge govorce, ki bi radi komunicirali z njo v tem jeziku. Ta „najboljša“ korist od govorcev jezikov je zunanji učinek mreže. (Drugi govorniki bi lahko cenili tudi samo znanje, ki ga drugi ljudje učijo in uporabljajo svoj jezik; vendar pa je to „normalni“ zunanji učinek, ki ni povezan z mrežnim učinkom.) Predpostavimo, da se je Jane odločila, da se ne bo naučila zadevnega jezika. V tem primeru bi lahko bila priložnost, da se zanjo in za vse ostale: govorci jezika, ki mu želijo govoriti v tem jeziku, se lahko odločijo, da ga bodo materialno ali simbolično nagradili za njegovo učenje. Če koristi, ki bi jih imela vsaka od njih, presega stroške, ki jih imajo zaradi nagrade, in če nagrada prepriča Jane, da se nauči

jezika, potem bodo vsi boljši. V gospodarskem smislu je družba zaradi tega učinkovitejša. Vendar pa je malo verjetno, da bodo takšne nagrade organizirali spontani ukrepi manjšinskih govorcev, zato bo, če obstaja zunanja mreža, prepustni pristop pomeni, da bo premalo posameznikov vlagalo v učenje določenega jezika. Neučinkovite posamezne odločitve bi se lahko „popravile“ z javnim ukrepanjem. To je na primer argument za obvezno poučevanje jezikov v šoli.

Ilustracija in dokaz

Isti argument velja, če se oseba odloči zapustiti manjšinsko jezikovno skupnost, s tega vidika pa je mogoče razlagati resnične zgodovine nazadovanja in jezikovne spremembe.

Ko eden ali več govorcev preneha uporabljati manjšinski jezik, imajo preostali govorniki manj ljudi, s katerimi lahko komunicirajo v manjšinskem jeziku. Če cenijo takšno komunikacijo, nastane izguba blaginje za skupino in ta izguba ni del posameznikove ocene položaja, ki jo opravi oseba, ki zapusti skupnost. Argument, da bi posameznik, ki zapusti manjšinsko skupnost, ustvaril pozitivno zunanost mreže v večinski skupnosti, bi bil pošten le, če bi v enem jeziku prešel z enojezičnosti na enojezičnost v drugem. Vendar, če so govorci manjšinskih jezikov dvojezični, kot na splošno velja za baskovske ali valižanske govorce, ta argument ne velja: govorci večinskega jezika nimajo dodatnega sogovornika, saj bi lahko že komunicirali z odhajajočim jezikom v večinskem jeziku. Neto učinek je izguba za govorce manjšinskih jezikov.

Oseba, ki zapusti skupnost, bo verjetno prejela dobiček, sicer ne bi sprejela odločitve. Kot je navedeno zgoraj, bi bili preostali govorci manjšinskega jezika do neke mere pripravljeni nagraditi odhajajoče govorce in bi bili boljši, če bi se zato končno odločil ostati. Za nekatere morebitne osipnike bi se nagrada izboljšala, če bispremenili svojo odločitev in se odločili, da bodo še naprej uporabljali manjšinski jezik. Nagrada bi tako izboljšala vse.

Ko oseb zapusti manjšinsko skupnost, poznejša uporaba jezika postane manj privlačna za tiste, ki ostanejo. Pri individualnem izračunu bi bila bolj verjetna odločitev v prid zapustitvi skupnosti. Postopek spremembe jezika bi se lahko začel – ali pospešil. Sčasoma to zmanjšuje uporabo manjšinskega jezika na številnih področjih in lahko privede do popolnih

jezikovnih sprememb. Zunanji učinki negativne mreže torej pospešujejo spreminjanje jezika v okviru prepustnice.

Politične posledice

Zunanji učinki se lahko zoperstavijo jezikovni politiki, ki daje prednost manjšinskemu jeziku in s tem ustvarja spodbude za posameznike, da bi ga bolj uporabljali. To pa bo oslabilo spodbude za posameznike, da zapustijo skupnost, in spremenile posamezne odločitve, da se odločijo za bivanje. Javna politika ima vlogo nagrajevanja v zgoraj navedenih izkušnjah in s spodbudami, ki jih politika ustvarja, se bodo posamezne racionalne odločitve spremenile in odtlej pripeljale do optimalne kolektivne rešitve.

Neposredna posledica te ugotovitve je, da je javna podpora manjšinskemu jeziku družbeno učinkovita politika, če govorci manjšinskega jezika cenijo njegovo uporabo¹.

Reference in poglobitev

- Cerkev, J. & King, I. (1993). Dvojezičnost in zunanji učinki omrežja. *Kanadski časopis za ekonomijo/Revue canadienne d'économie*, 26, 337–345.
- Wickström, B.A. (2016). Samo angleška jezikovna politika: Pot do provincializma? *ACTA universitatis sapientiae, evropske in regionalne študije*, 9, 71–76.
- Wickström, B.A., Templin, T., & Gazzola M. (vpripravi). Ekonomski pristop k lanski politiki in jezikovni pravičnosti. V M. Gazzola, T. Templin, & B.-A. Wickström (Eds.), *Jezikovna politika in jezikovna pravičnost: Ekonomski, filozofski in družbeno-jezikovni pristopi*. Heidelberg: To je bil Springer.

¹ Dejstvo, da se lahko vrednost, ki jo govorci pripisujejo uporabi jezika, poveča zaradi politike podpore, je druga vrsta argumenta, ki dodatno krepi argument o zunanji učinkovitosti omrežja, naveden v tem prispevku.

15 Ali je treba govorce večinskega jezika poučevati o manjšinskih jezikih?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Vprašanje se nanaša na problem jezikovne prevlade in tveganje jezikovne asimilacije manjšine z večinskim jezikom v jezikovno mešanih družbah. Položaj, o katerem razpravljamo, je položaj političnih entitet, v katerih različne jezikovne skupine „že dolgo uveljavljene“ ali „avtohtone“ živijo skupaj ter delijo mesta in soseske. Primeri so Katalonija, Galicija in Baskija v Španiji; Bruselj v Belgiji; Wales in dele Škotske v Združenem kraljestvu; Korzika, Bretanja in francoska Baskija v Franciji; deli Transilvanije z madžarsko govorečimi skupnostmi; ali severna Skandinavija s Samijskimi manjšinami.

Kaj nam raziskava pove?

Te družbe imajo jasno prevladujoč jezik, pogosto tako v smislu moči kot demografije, v katerem je skoraj vsakdo udoben ali v praksi prisiljen biti kompetenten. Manjšinski jeziki uživajo različne stopnje uradnega priznanja (bodisi s strani nacionalne države, vladne podenote ali obojega). Vendar pa je to priznanje namenjeno zlasti govorcem manjšinskih jezikov in ne vpliva na večino. Manjšinski govorniki so tisti, ki uživajo določene jezikovne pravice, kot je poučevanje v manjšinskem jeziku. Vendar take pravice morda ne zadostujejo za preprečitev jezikovne prevlade, ki jo je mogoče šteti za obliko jezikovne krivice.

Koncept prevlade izhaja iz politične filozofije. Zakoreninjena je v tradiciji republikanske misli, ki skuša zmanjšati krivico, ki izhaja iz prevlade. Posamezniki ali skupine prevladujejo, kadar so odvisni od razmerja, v katerem lahko tretja oseba ali skupina samovoljno posreduje (ali izvaja samovoljno moč) nad njimi brez njihovega soglasja ali brez upoštevanja njihovih legitimnih preferenc (Pettit, 1997).

To ranljivost ali odvisnost od samovoljne moči nekoga drugega bi bilo treba odpraviti, da bi zgradili družbo svobodnih državljanov. Jezikovna dominacija se pojavi, ko so govorniki jezikovne skupine X „jezikovno nagnjeni“ k jeziku Y. Skoraj vedno naj bi prešli na prevladujoči jezik v javnosti in včasih celo v zasebni sferi, vendar ne po prednosti temu. Takšna prilagoditev se skoraj nikoli ne izvede v drugo smer in na splošno so manjšinski člani dvojezični, vendar večina članov ni. Velika verjetnost komuniciranja z govorniki večinskega

jezika (ali še huje, občutek manjvrednosti) sili manjšinske govorce, da na večini področij uporabljajo večinski jezik. Posledica tega so oblike „diglossy“, sheme, v kateri so jeziki dodeljeni različnim funkcijam, manjšinski jezik pa je v veliki meri izključen iz nekaterih dejavnosti. Diglossia je na splošno asimetrična, saj se prevladujoči jezik uporablja na vseh področjih, medtem ko je manjšinski jezik omejen na omejene funkcije.

Z vidika politične filozofije lahko rečemo, da „jezikovna dominacija“ zahteva tri pogoje: (1) dejstvo, da se mora ena od skupin jezikovno prilagoditi drugi, ne pa obratno (to je bolj vidno pri asimetričnem učenju jezikov); (2) pogosto ponavljanje tega modela vsak dan; in (3) dejstvo, da člani prevladujoče skupine dejansko nimajo druge možnosti, razen tega, da se popolnoma izogone interakciji z večino govornikov.

Temeljna načela normativne politične teorije kažejo, da je jezikovna nadvlada oblika krivice in da je zato treba zaradi pravičnosti sprejeti izravnalne ukrepe.

Ta načela zato upravičujejo naslednje priporočilo: izobraževalni sistem bi moral obvezno učiti vse priznane jezike, tako da govorniki večinskega jezika pridobijo določeno stopnjo usposobljenosti v manjšinskem jeziku. Znanje drugega jezika bi moralo vsem državljanom, ne glede na njihov materni jezik, omogočiti vsaj *razumevanje* drugega jezika. Ta zahteva lahko spodbuja spoštljive politike, ki omogočajo razvoj kompleksnih in hibridnih identitet, s čimer prispeva k vzpostavitvi skupnih temeljev za demokratični dialog. Hkrati lahko pripomore k rešitvi kompromisa med vključevanjem (vse domorodne jezikovne skupine se lahko počutijo bolj spoštovane in zato vključene v skupnost) in mobilnostjo (vsaka bi se naučila vsaj enega od drugih jezikov na ozemlju).

Ilustracija in dokaz

Empirične raziskave potrjujejo pomembnost priporočila. Potopitev programov je mogoče zagovarjati tako v smislu dolgoročnega izobraževalnega uspeha in doseganja dvojezičnosti in bi-Lettrism „kjer L1 večinski študenti jezikov se poučujejo predvsem z L2, običajno manjšinski jezik, da bi postali dvojezični in biliterat v tem jeziku, kot tudi v večinskem jeziku“. To je lahko še bolj koristno, če je organizirano kot dvosmerni

program, kjer si govornici obeh jezikov delijo isto učilnico, ne pa kot enosmerni model potopitve (maj 2010, 296). Študija, ki sta jo izvedla Thomas in Collier (2002) z več kot 210.000 učenci jezikovnih manjšin v ameriških javnih šolah, potrjuje, da programi potopitve na splošno bolje delujejo za študente, zlasti pri primerjavi akademskega uspeha študentov, ki obiskujejo potapljaške šole, in študentov, ki sodelujejo v prehodnih šolskih programih, ki se izvajajo predvsem v angleščini.

Politične posledice

Čpravje glavno priporočilo, da se iz temeljnih razlogov jezikovne pravičnosti spodbudijo člani večine k učenju manjšinskega jezika, se upoštevajotudi vidikisozmernosti. Predstavljajte si družbo 1000 članov z 10 govorniki X, dolgo uveljavljenim "Aboriginalnim manjšinskim jezikom in 990 govorniki Y. Ta situacija lahko povzroči jezikovno prevlado, če so izpolnjeni naši trije pogoji. Vendar bi bila zahteva, da se vsi govorniki Y učijo X, nesorazmeren ukrep, razen če se pojavijo dodatni premisleki (npr. če se X široko govori drugje po svetu). S tem povezana obravnava je učinkovitost. Dobra javna politika zahteva učinkovito uporabo omejenih virov. V tem primeru bo morda težko upravičiti znatne naložbe v čas, trud in denar, da bi 99 % prebivalstva prisilili k učenju jezika, ki se govori za 1 %. Oba pogoja se lahko štejeta za merilo, „kadar to upravičujejo številke“ (maj

2014: 386–388).. Če pa je ta pogoj izpolnjen, je lahko uvedba večjezičnosti za večino upravičena iz razlogov jezikovne pravičnosti. Nazadnje, pomembno je tudi število vključenih jezikov. Večje kot je število jezikov, težje bo izvajati takšno politiko. V primerjavi z drugimi celinami Evropa nima posebej velikega števila avtohtonih jezikov. Tako decentralizacija jezikovnih politik na večjezične podenote (kot je v Romuniji Județe, v katerih se govori madžarščina) znatno ublaži težavo izvedljivosti.

Reference in poglabitev

- Maj, S. (2010). Učni načrt in izobraževanje kulturnih in jezikovnih manjšin. V B. McGraw, E. Baker, & P. Peterson (Eds.), *Mednarodna enciklopedija izobraževanja* (3. izd.), Vol 1. (str. 293–298). Oxford: Elsevier.
- Maj, S. (2014) izpodbijanje javne monojezičnosti in diglosije: Ponovni razmislek o politični teoriji in jezikovni politiki za večjezični svet. *Jezikovna politika*, 13, 371–93.
- Pettit, P. (1997). *Republikanizem: Teorija svobode in vlade*. Oxford: Oxford University Press (angleščina).
- Thomas, W. & Collier, V. (2002). *Nacionalna študija učinkovitosti šole za dolgoročne akademske dosežke učencev jezikovnih manjšin*. Santa Cruz: Center za raziskave na področju izobraževanja, raznolikosti in odličnosti (CREDE).

16 Ali so „enotne“ in „needinstvene“ manjšine v podobnih situacijah, ko se soočajo z nacionalno jezikovno prevlado?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Znanost Po Pariz

Domačo jezikovno prevlado je mogoče opredeliti kot situacijo, v kateri skupina uporablja svojo demografsko prednost kot politični vzvod za posnemanje določenih institucionalnih praks. Te prakse lahko ohranijo neenakosti, ki so posledica preprostega števila ljudi, in lahko privedejo do nepravilne porazdelitve moči med večino in manjšino. Politična ozvezdja, ki si prizadevajo za zaščito jezikovne raznolikosti in ohranjanje pravične ravni politične enakosti med svojimi člani, morajo resno jemati nacionalno jezikovno prevlado in ustrezno upoštevati te vidike.

Kaj nam raziskava pove?

Učinki nacionalne jezikovne prevlade v večnacionalnih državah se razlikujejo glede na to, ali vplivajo na eno ali več manjšin. Vendar se na splošno ugotavlja, da so jezikovne težave v primeru upravljanja na več ravneh ali federalizma bolj zapletene. Na primer, jezikovne razmere in pravice Francofonov, ki so razpršene po angleški Kanadi, se zelo razlikujejo od njihovega položaja v Quebecu, pa tudi od položaja Aboriginalnih ljudstev in jezikov. Podobno so katalonski govorniki razdeljeni z regionalnimi mejami v Španiji, tisti, ki živijo v Valencii, pa se soočajo z drugačnimi razmerami kot tisti, ki živijo v Kataloniji. V okviru upravljanja na več ravneh ali federalizma jezikovna prevlada spodbuja manjšinske jurisdikcije k razvoju lastne jezikovne politike. Ker je jezik glavno sredstvo identitete, ki pogosto vključuje čustveno vsebino, varstvo in spodbujanje manjšinskih jezikov pogosto spremlja splošen občutek odtujenosti od širše (nacionalne) entitete; to velja za Kanado in Španijo.

Jezikovna dominacijatako sproži odzive v obliki zelo intervencionističnih manjšinskih jezikovnih politik, ki utirajo pot drugimtrdnimoblikam nacionalne konstrukcije. Ta trend je izrazitejši v primerih jezikovne prevlade „posamezne“ manjšine velike večine govorcev, kar bo verjetneje privedlo do porasta secesijskih gibanj. To pa otežuje socialno kohezijo in zvezno ali nadnacionalno upravljanje.

Ilustracija in dokaz

Upoštevati kontekste, ki se dojemajo kot v bistvu ena jezikovna manjšina. V takih primerih vidimo, da način, kako sodišča upravljajo kompromis med mobilnostjo

(med različnimi deli države) in vključevanjem (v lokalnih skupnostih), odraža neravnovesje moči med jezikovnimi skupinami. Prevladujoča skupina bo veliko uspešnejša pri uveljavljanju jezikovnih pravic svojih članov v manjšinski jurisdikciji kot obratno. Primerjajte na primer pokrajini Alberta in Quebec¹. Podatki kažejo splošni trend v Kanadi, kjer anglofoni počasi asimilirajo Francophones in enačijo „alofon“ priseljenci (tisti z maternim jezikom, ki ni angleščina ali francoščina) z veliko višjo stopnjo. Glede na to, da te številke izhajajo iz medsebojnega vpliva politik in praks, je mogoče sklepati, da zvezne politike ne zmanjšujejo dovolj privlačnosti večinskega jezika in da ni verjetno, da bi zvezna jezikovna politika zagotovila stabilno ravnovesje med mobilnostjo in vključevanjem po vsej državi.

Na območjih z več jezikovnimi manjšinami, kot je Indija, se politični učinki dogajajo različno. Kjer so ljudje navajeni živeti v večjezičnem okolju, so spodbude za pobude za izgradnjo države, ki temeljijo na jezikih, veliko šibkejše. Hkrati pa takšni konteksti niso imuni na tveganje, da bi skupina potiskala v prevlado svojega jezika (na primer, da bi njihov jezik postal lingua franca znotraj političnega ozvezdja, kot je to storil Gandhi, ko je trdil, da hindujščinadevitira uradni jezik Indije). V takih primerih se pojavijo drugi politični učinki: (I) nešteto pobud za lokalno ali regionalno jezikovno politiko, ki jih je morda težko nadzorovati in lahko poslabšajo kulturne razlike; (II) da zaradi velikega števila manjšin ni mogoče enotno uporabljati uradne (nacionalne) jezikovne politike proti izrazom lokalnega odpora; (III) resne ovire za pravilno delovanje demokratične politike na več zelo težkih ravneh, zlasti z oblikovanjem močnih in trajnih odcepniških gibanj. Skratka, jezikovna prevlada v političnih ozvezdijih z več jezikovnimi manjšinami bo verjetno ustvarila nepredvidljive vzorce in delitve, ki zelo otežujejo demokratično upravljanje raznolikosti.

¹ Alberta je bila izbrana za pokrajino z najvišjim pozitivnim medprovincialnim ravnovesjem migracij, pa tudi za pokrajino z največjo vrzeljo med jezikovnimi spremenljivkami, ki se govorijo doma in maternim jezikom.

**Poročilo Oseb z ANGLAIS ALI FRENCH TO MAISON
POROČILO PERSONS Z ANGLAIS ALI FRENCH AS
MATERNAL LANGUAGE (vir: Kanadski popis 2011)**

	Angleščina	Francoščina
Alberta	1,13	0,36
Quebec	1,28	1,02
Kanada (skupaj)	1,38	0,97

Politične posledice

V večini primerov je upravljanje jezikovne raznolikosti v povezavi z arbitražo odnosov z večinsko manjšino intenzivno politično. Da bi ustvarili ugodne pogoje za domačo mobilnost in vključevanje, je priporočljivo:

► *Priznavanje manjšinskih jezikov* in sprejetje strogih jezikovnih politik za spodbujanje njihove uporabe v lokalnih institucijah, kot so regionalni parlamenti in šole, pa tudi v zveznih institucijah, da bi spodbudili občutek pripadnosti pripadnikom jezikovnih manjšin.

► Osrednji subjekt mora uporabljati pravila, ki pripadnikom manjšin ponujajo enake možnosti za mobilnost in vključevanje, kot jih imajo člani večine zaradi svojega vpliva na politiko.

► ► Splošna načela, ki veljajo za večjezične države, se *smiselno* odražajo v jezikovnih politikah, ki jih izvajajo nadnacionalne organizacije.

Reference in poglobitev:

Dubreuil, B. & Marois, G. (2011). Namišljena rešitev: Zakaj imigracija ne bo rešila Quebeca? Montreal: Borealno.

Magnet, J.E. (1998). Teorija jezikovnih pravic v kanadski perspektivi. V T. Ricento & B. Burnaby (Eds.), *Jezik in politika v Združenih državah Amerike in Kanadi: Miti in resničnosti* (str. 185–206), Ovir: V New Yorku.

17 Kako pomembna je demolingvistična koncentracija za preživetje manjšinskih jezikov v svetu vse večje mobilnosti?

Torsten Templin, Bengt-Arne Wickström, Michele Gazzola, Humboldt-Universität zu Berlin

V različnih državah ljudje prenehajo govoriti manjšinske jezike in se obračajo na širše jezike sporazumevanja. Več držav članic EU ima enega ali več „regionalnih ali manjšinskih jezikov“¹ in veliko jih izgubi govorce. Mobilnost znotraj Evrope in migracije iz držav zunaj EU dodatno obremenjujejo manjšinske jezike in otežujejo njihovo ohranjanje. S tem se postavlja vprašanje, kako na splošno upoštevati medsebojno vplivanje dejavnikov, ki določajo vitalnost in preživetje manjšinskih jezikov v spreminjajočem se svetu – ali drugače povedano, katere pristope lahko uporabimo za opredelitev jezikovnih politik, ki lahko pomagajo zaščititi regionalne in manjšinske jezike, da bi preživeli brez ogrožanja mobilnosti.

Kaj nam raziskava pove?

Jeziki ozemeljskih manjšin se večinoma uporabljajo na nekaterih geografskih območjih držav članic EU. Na teh območjih je določen delež lokalnega prebivalstva dvojezičen in govori tako prevladujoči jezik države kot tudi manjšinski jezik. Geografska koncentracija je dejavnik, ki podpira dolgoročno vitalnost manjšinskega jezika: zaradi velikega števila govorcev v pristojnosti je lažje upravičiti jezikovno politiko v korist jezika, jezikovna sestava ozemlja pa vpliva na dinamiko prenosa, učenja in uporabe jezikov. Družine z obema staršema, ki govorita manjšinski jezik, ga bodo pogosteje posredovale svojim otrokom. Hkrati večji je delež govorcev manjšinskih jezikov v regiji, večje je število teh družin in večja je spodbuda za prenos tega jezika zaradi razmeroma širokega spektra komunikacije.

Poleg tega veliko število govorcev na tem področju zagotavlja, da ga lahko ljudje dejansko slišijo in uporabljajo v vsakdanjem življenju. Z drugimi besedami, velik delež govorcev manjšinskega jezika na ozemlju pomeni uporabnost in izpostavljenost temu jeziku. Toda kako pomembno je inkakovpliva na povečano mobilnost?

Ilustracija in dokaz

Razmislite o treh vrstah ozemeljskih manjšinskih

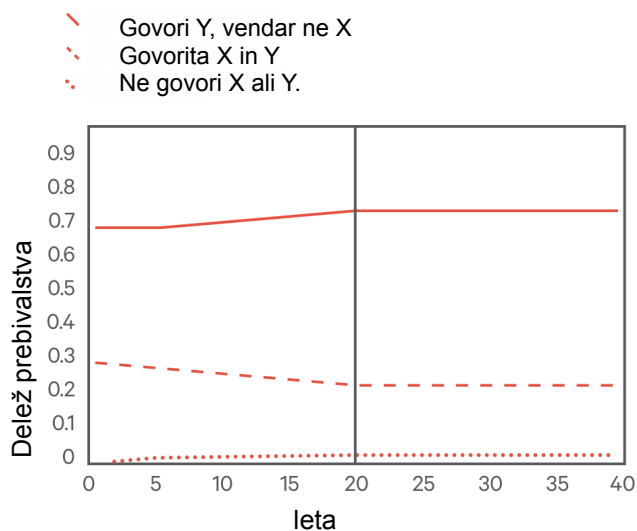
1 V skladu z *Evropsko listino o regionalnih in manjšinskih jezikih* pomenimo jezike, ki jih „na določenem ozemlju države tradicionalno uporabljajo državljani te države, ki tvorijo skupino, ki je številčno manjša od preostalega prebivalstva države“.

jezikov: (1) govorjenje v eni sami državi članici, kot je lužiška srbščina v Nemčiji; (2) govorjenje v več kot eni državi članici, kot je Baskija v Španiji in Franciji; in (3) tiste, ki so manjšinski jezik v državi članici, vendar prevladujoči in uradni jezik v sosednji državi, kot je slovenščina v Avstriji in Italiji. Prihajajoča mobilnost lahko na različne načine dodatno obremeni vse vrste ozemeljskih manjšinskih jezikov. Če novinci že imajo kot prvi jezik lokalni manjšinski jezik, npr. za Madžare, ki se naselijo v okrožju Székely v Romuniji, lahko mobilnost celo okrepi manjšinski jezik na zadevnem območju. Vendar pa novinci pogosto ne govorijo jezika lokalne manjšine in morda niti ne poznajo večinskega jezika države gostiteljice. Glede na moč in prisotnost manjšinskega jezika v javnosti, v izobraževanju in gospodarstvu bi se lahko novinci naučili večinskega jezika države in ne manjšinskega jezika. Če je število novincev visoko, ta proces zmanjšuje delež govorcev manjšinskih jezikov in lahko sčasoma oslabi jezik. Modeli jezikovne dinamike (npr. Templin idr. 2016) lahko pomagajo natančno in logično analizirati vpliv migracijskih gibanj na vzdrževanje manjšinskega jezika.

Omogočajo podaljšanje opaženih trendov v prihodnosti in vsaj do neke mere simulirajo učinke ukrepov jezikovne politike. Ker omogočajo vključitev dodatnih spremenljivk, ki vplivajo na zadevna vprašanja, se lahko uporabijo tudi za obravnavo povezanih vprašanj, kot so spremembe stroškov in koristi konkurenčnih možnosti politike.

Pomemben rezultat takšnih simulacij je, da lahko manjšinski jezik, glede na minimalni delež govorcev, pripravljenost družin za prenos manjšinskega jezika in uporabo manjšinskega jezika v izobraževanju, kljub nenehnemu pritoku migrantov dolgoročno dejansko preživi. Simulacije kažejo tudi, da je poučevanje manjšinskega jezika za novince in njihove otroke še posebej pomembno in lahko prepreči morebitno grožnjo, ki jo predstavljajo za manjšinski jezik.

Jezikovna dinamika se simulira (glej sliko) za kontekst z relativno velikim manjšinskim jezikom X, večinskim jezikom Y in pritokom govorcev različnih jezikov. V letu odhoda je 30 % prebivalstva dvojezično v Y in X, 70 % pa je enojezičnih v Y. Zaradi želje novincev, da se učijo Y namesto X, se odstotek govorcev X zmanjša.

DELEŽ GOVORCEV V VEČINSKEM JEZIKU (Y) IN MANJŠINI (X)

Recimo, da se po 20 letih uvedejo politični ukrepi za krepitev poučevanja X za novince in njihove otroke. Posledično se lahko zmanjša odstotek zvočnikov X.

Politične posledice

Čeprav mobilnost povzroča dodaten pritisk na manjšinske jezike, je večina ukrepov jezikovne politike, ki so že bili uvedeni za zaščito manjšinskih jezikov, še vedno ključnega pomena. Če želimo prihajajočo mobilnost, je pomembno ustvariti priložnosti in spodbude za novince, da se naučijo manjšinskega jezika, ter odpraviti protispodbude, kot so visoki neposredni ali posredni stroški učenja.

Reference in poglobitev

- Fishman, J.A. (1991). *Vzvratna jezikovna izmena: Teoretični in empirični temelji pomoči ogroženim jezikom*. Clevedon: Večjezične zadeve.
- Nasmešek, F. (2016). Izzivi manjšinskih jezikov. V V. Ginsburghu in S. Weberju (Eds.), *The Palgrave Handbook of Economics and Language* (str. 616–658). Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Templin, T., Seidl, A., Wickström, B.A., & Feichtinger, G. (2016). Optimalna jezikovna politika za ohranjanje manjšinskega jezika. *Matematika Družbene vede* 81, 8–21.

18 NačelaQuel pomagajo predvideti konfliktni potencial etničnih in jezikovnih razlik?

Edgár Dobos, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budimpešta

Etnične, jezikovne ali verske razlike lahko privedejo do konfliktov, ko posamezniki in skupine tekmujejo za moč, materialne in simbolne vire. Vendar pa jezik (ali katera koli komponenta kulture) sam po sebi ne povzroča konfliktov. Nasprotno, greza „pomanjkljivo črto“, po kateri se konflikti lahko kristalizirajo, kadar jezikovne ali kulturne razlike povzročijo nezdržljive politične zahteve ali neenak dostop do socialno-ekonomskih priložnosti v državah. Ta vnos se osredotoča na vzročne dejavnike, ki vodijo v razvoj konfliktov na etnojekovnih črtah.

Kaj nam raziskava pove?

Pravila in prakse, ki urejajo jezik v upravi, pravu, izobraževanju, medijih, javnem označevanju ter komunikaciji z organi in ponudniki javnih storitev, vplivajo na interese in identiteto posameznikov. Jezik je torej v večjezičnih družbah neizogibno politiziran.

Konflikte med večinskimi in jezikovnimi manjšinami spodbuja logika ozemeljske nacionalne države in tam zakodirane asimetrije moči. Sodobne nacionalne države, zlasti od 19. stoletja, so skoraj sistematično dajale prednost etničnim večinskim (lastniškim narodom). Mnenja večine in manjšin pogosto nasprotujejo razlagi realnosti in/ali želenemu modelu odnosov med državo in manjšino.

Dinamika konfliktov se razlikuje zaradi razlik v zgodovinsko oblikovanih upravnih strukturah, konstelacijah moči ter relacijskem položaju manjšin in večine na različnih ravneh. Samopodoba mnogih evropskih družb in enojezičnih nacionalnih držav še naprej oblikuje politične odločitve in celo uradna večjezičnost ne odpravlja nujno konfliktov med jezikovnimi skupnostmi.

Makrookolje ni vedno uporabno: mednarodni standardi pravic manjšin se pogosto izpodbijajo in podrejajo geopolitičnim interesom; brez trdnega in skupnega evropskega režima pravic manjšin državam članicam EU ni treba poročati o neizvajanju zavez o zaščiti manjšin; prednost nacionalne strankarske politike pa pogosto prevlada nad vplivom pogojevanja EU.

Ilustracija in dokaz

Konfliktni vzorci se med državami in znotraj njih razlikujejo. Terenske raziskave v regiji Vojvodina Srb kažejo, da imajo nekateri kraji harmonično sobivanje etničnih in jezikovnih skupnosti, večjezičnost pa v

praksi pomeni skoraj neopazne odlomke iz enega jezika v drugega (npr. Belo Blato/Nagyzerzésbetlak/Biele Blato). Po drugi strani pa so izbruhnili konflikti v drugih regijah po pritoku velikega števila srbskih beguncev iz Hrvaške ter Bosne in Hercegovine po vojnah v začetku devetdesetih let prejšnjega stoletja. Med manifestacijami konfliktov je bilo povečanje etnično motiviranih incidentov (graffiti, škoda na zasebni lastnini, verski in spominski predmeti ter verbalni in fizični napadi) na manjšine. S posploševanjem na podlagi teh rezultatov in ob upoštevanju napetosti, opaženih v drugih kontekstih, lahko prepoznamo več nasprotujočih si procesov. Povzeti so v priloženi preglednici.

Politične posledice

Večetnična in večjezična zgodovinska sestava evropskih držav bi se morala ustrezno odražati v zakonodaji. Etnokulturna pravičnost in lojalnost do skupne države zahtevata kombinacijo nevtralnih in skupinsko občutljivih predpisov in politik, vključitev identitete narodnih manjšin v skupne koncepte (npr. vključitev njihovega jezika v javne institucije) in institucionalna jamstva za njihovo kulturno reprodukcijo. Nesecejske manjšinske trditve je treba obravnavati kot legitimen element pri izpodbijanju pogojev političnega vključevanja v večetnično demokracijo.

Etnični in jezikovnipluralizembi se moral odražati v političnih rešitvah, ki izkoriščajo različne ravni upravljanja (nacionalne, regionalne in lokalne), izboljšatidelitevpristopnosti med temi oblastmi in ustvariti nesorazmerje v korist jezikov, ki najbolj potrebujejo zaščito. Politične rešitve, povezane z večjezičnostjo, bi morale odražati tudi dopolnilni („dodatni“) pristop namesto „odštevalnega“ pristopa, ki bi omogočal učenje uradnega jezika države kot drugega jezika, ki je bistven za zaposlovanje in socialno mobilnost, hkrati pa okrepi materni jezik kot prvi jezik, ki je bistven za potrebe identitete, psihologije in varnosti.

Reference in poglobitev:

Csergő, Z. (2007). *Govor o narodu: Jezik in konflikti v Romuniji in na Slovaškem*. Ithaca, NY & London: Cornell University Press (angleščina).

Nasmešek, F. (2005). Jezikovne človekove pravice kot vir političnih smernic: Kritična ocena. *Journal of*

Sociolings, 9 (3), 448–460.

Kontra, M., Phillipson, R., Skutnabb-Kangas, T., & Várady, T. (Eds.). (1999). *Jezik: Pravica in vir. Približuje se jezikoslovnim človekovim pravicam*. Budimpešta: Central European University Press (angleščina).

Varenes, F., (2011). Jezik, etnični konflikti in

mednarodno pravo. *Revija etničnih študij*, 65, 8–35.

Vizi, B., Tóth, N., & Dobos, E. (Eds.) (2017). *Onkraj mednarodne pogodjenosti. Lokalne sorte manjšinskega predstavništva v srednji in jugovzhodni Evropi*. Baden-Baden: Nomos.

PROCES, KI POVZROČA KONFLIKTE V PRIMERU ETNIČNIH IN JEZIKOVNIH „KRŠNIH LINIJ“

1. Neupravičena varnost etničnih in jezikovnih vprašanj: večinske elite razlagajo kulturno uokvirjene zahteve manjšin kot grožnje integriteti države; nezaupanje v institucije, ločene od manjšin, kot območja protidržavnega nacionalizma; z vidika manjšin postaja pojem skupne identitete, ki ga je zasnovala država nacionalizacije, in uvedba etnokulturne nevtralnosti in nevtralne ureditve za skupino sumljiva kot kodeks asimilacije. Drugi primeri so Estonija, Francija, Grčija, Romunija in Slovaška.
2. Kršitev, omejitev uporabe ali zmanjšanje obsega pridobljenih (jezikovnih) pravic manjšin: nerazkrita devaluacija statusa manjšinskega jezika v upravi, izobraževanju itd. Primer: Ukrajina.
3. Etnični mandat: prerazporeditev mej upravnih ali volilnih okrožij, da bi razdelili manjšinsko prebivalstvo skoncentrirano na ozemlju, spremenili status večinske manjšine in/ali zmanjšali glasovalno moč manjšinskih skupnosti in/ali njihove možnosti za uveljavljanje njihovih pravic. Na primer na Slovaškem (upravna reorganizacija, 1996).
4. Sporni znaki identitete med večinskim in manjšinskim ljudstvom, ki soobstajajo na skupnem ozemlju: konkurenčna prizadevanja za povezovanje ozemlja z jezikom in uvedbo umetne ozemeljske kontinuitete pri označevanju fizičnega prostora in delovanju javnih institucij (z morebitnim prevelikim pomenom jezika kot označevalca nacionalne identitete v zvezi z jezikom kot sredstvom komuniciranja). Na primer v Bosni in Hercegovini, na Kosovu in v Makedoniji.
5. Enostranski aktivizem matične države in ekstrateritorialne gradbene prakse: prizadevanja za krepitev vezi z matično državo na način, ki zmanjšuje občutek pripadnosti manjšin državi njihovega prebivališča. Na primer v Bolgariji, na Madžarskem, v Romuniji in Srbiji (v povezavi s sosednjimi državami).
6. Konkurenčna prizadevanja za izgradnjo države, ki izpostavljajo tako imenovane soetnične/sodržavljane ali „vmesne“ manjšine nezdržljivim pritiskom zvestobe. Na primer Bunjevci, Čams, Csángós, Goranci, Pomaks, Torbeši, Valaques (Jugovzhodna Evropa).

19 Zakaj učenje le enega od uradnih jezikov v večjezičnem kontekstu ni dovolj?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Splošno priznано je, da je učenje uradnega ali nacionalnega jezika države gostiteljice osrednji element vključevanja priseljencev v družbo gostiteljico. V *akcijskem načrtu Evropske komisije za leto 2016 o vključevanju državljanov tretjih držav* je navedeno, da je „učenje jezika namembne države bistvenega pomena za uspešno vključevanje državljanov tretjih držav“ (Evropska komisija, 2016: 7). Vse več evropskih držav uporablja jezikovne zahteve za migrante, ki želijo pridobiti status prebivanja ali državljanstvo.

Zanimivo je, da se namembna država implicitno obravnava kot enojezični okvir, čeprav imajo številne države članice EU več kot en uradni jezik ali priznavajo različne regionalne in/ali manjšinske jezike. Zakaj se lahko migranti v nekaterih primerih naučijo ali bi se morali naučiti več kot enega od jezikov, ki se govorijo v teh večjezičnih kontekstih?

Que nam pove raziskave ?

Obseg jezikovnih zahtev v večjezičnem kontekstu najprej sproža napetost med spodbujanjem mobilnosti migrantov in njihovim vključevanjem v družbo gostiteljico. Dajanje prednosti mobilnosti pred vključevanjem bi pomenilo uvedbo minimalnih jezikovnih zahtev za migrante in pričakovanje, da se bodo po potrebi naučili le enega od uradnih jezikov države gostiteljice. Po drugi strani bi dajanje prednosti vključevanju pomenilo večje jezikovne zahteve za migrante in pričakovati, da se bodo migranti v večjezični državi naučili dveh ali več uradnih jezikov, da bi lahko polno sodelovali v družbenem, kulturnem in političnem življenju.

Število jezikov, ki se jih morajo naučiti migranti, ki prihajajo v uradno večjezičnem okolju, je odvisno tudi od razmerja moči v jezikovnem ozvezdju družbe gostiteljice. Za številne večjezične države ali regije je značilna asimetrija med večinskim in manjšinskim jezikom. Ker manj govorcev uporablja manjšinske jezike in se pogosto uporabljajo le na delu ozemlja, sta lahko njihova ekonomska korist in privlačnost manjša, migranti pa se raje učijo večinskega jezika. Za raziskovalce multikulturalizma (kot je Will Kymlicka, slavni kanadski politični filozof, ki se je specializiral za pravice in obveznosti v etnično raznolikih družbah) bodo morale narodne manjšine zaščititi svojo kulturno in jezikovno identiteto, hkrati pa sprejemati migrante, kar je lahko legitimen razlog za uvedbo jezikovnih zahtev v manjšinskem jeziku poleg jezikovnih zahtev v

uradnem jeziku države (Kimlicka, 2011). V večjezičnih državah, kjer je jezikovna konstelacija manj asimetrična in kjer konkurenca ali jezikovni konflikti niso glavna značilnost družbenih in političnih razmer, se lahko jezikovne zahteve v enem od uradnih jezikov štejejo za zadostne za vključevanje migrantov v družbo gostiteljico.

Ilustracije in dokazi

V tem smislu so različne regionalne vlade, ki se soočajo z asimetričnim jezikovnim ozvezdjem, menile, da je treba za zaščito statusa manjšinskega jezika na svojem ozemlju uporabiti posebne jezikovne zahteve za migrante. V Kataloniji so na primer leta 2010 regionalne oblasti v okviru procesa vključevanja uvedle katalonske jezikovne teste za migrante, ki prebivajo v Kataloniji.

V Luksemburgu pa, kadar je jezikovna konstelacija manj asimetrična, „Pogodba o sprejemu in vključevanju“, ki jo je izdala luksemburška vlada, določa, da lahko migranti izberejo jezikovni tečaj „v enem ali več od treh luksemburških upravnih jezikov, in sicer v luksemburškem, francoskem ali nemškem jeziku“¹. Podobno se v Švici „dobro znanje enega od nacionalnih² jezikov“ šteje za zadostno za pridobitev dovoljenja za stalno prebivanje.

Ipolitične posledice

Skratka, v asimetričnem večjezičnem kontekstu je mogoče pričakovati, da se bodo migranti naučili ne le večinskega jezika, temveč tudi – ali bolje rečeno – drugi uradni ali regionalni jezik, da bi narodnim manjšinam omogočili zaščito njihove jezikovne identitete in preprečili prehod iz jezika v prevladujoči jezik. Kompromis med mobilnostjo in vključevanjem ter napetost med varstvom kulturnih in jezikovnih pravic manjšin ter individualno svobodo migrantov je mogoče doseči s političnimi dogovori.

Ugodne določbe so lahko odvisne od ustvarjanja spodbud za migrante, da se naučijo jezika(-ov) družbe gostiteljice, in sicer z izboljšanjem dostopa do

1 www.olai.public.lu/en/accueil-integration/mesures/contrat-accueil

2 Zvezni zakon o tujcih z dne 16. decembra 2005 www.admin.ch/opc/fr/classified-compilation/20020232; ta značilnost pa odraža tudi strogo teritorialno porazdelitev uradnih jezikov v državi.

jezikovnih tečajev v jeziku(-ih) države gostiteljice z nizkimi stroški in ne z naložitvijo sankcij. Poleg tega bi se morale jezikovne zahteve osredotočiti na jezikovne tečaje in ne na določanje določene ravni usposobljenosti: medtem ko se od migrantov lahko pričakuje, da se bodo naučili enega ali več jezikov družbe gostiteljice, to ne pomeni, da bodo to lahko storili z enakim uspehom.

circulació i Immigració, i ligència d'una llengua com (str. 133–172). Barcelona, Institut d'Estudis Autònoms.

Reference in poglوبيteu:

- Evropska komisija (2016). *Akcijski načrt za vključenje državljanov tretjih držav*. COM(2016) 377 final.
- Nasmešek, F. (1996). Etnični in politični jezikoslovni konflikt, *mednarodni odnosi*, 88, 381–396.
- Kymlicka, W. (2011). Večkulturno državljanstvo v večnacionalnih državah, *etničnosti* 11, 281–302.
- Woehrling, J. (2008). Jezikovne zahteve za priseljence, zlasti v zvezi z jeziki, ki uživajo uradni status na delu ozemlja. V *Mundialització je zahteval vezivo*

URADNI VEČJEZIČNI OKVIR

Asimetrična jezikovna konstelacija

Jezikovne zahteve v **manjšinski h** in večinskih uradnih jezikih

Primer: migranti se morajo v Kataloniji naučiti katalonskega **a in** španskega jezika.

Simetrična jezikovna konstelacija

Jezikovne zahteve v **enem** uradnem jeziku

Primer: migranti se lahko v Luksemburgu učijo francoščine, nemščine **ali** luksemburščine.

20 Kako združiti načela teritorialnosti in osebnosti?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

Za dodeljevanje jezikovnih pravic v jezikovno raznolikih družbah se pogosto uporabljata dva glavna modela: teritorialnost in osebnost (De Schutter, 2007). V skladu z načelom jezikovne teritorialnosti je treba jezike ohranjati na teritorialni ravni. Država je razdeljena na več ozemeljskih con in v vsaki coni je jezik večine uradni. Predlagane so bile tri različice vsestranskega programa¹.

► V strogi in najbolj priljubljeni različici je na določenem ozemlju upravičen samo en jezik v zvezi z (med drugim) javno upravo, političnim življenjem, sodnimi postopki in obveznim izobraževanjem, ki ga financira država. Dober primer je Flandrija (Belgija).

► V šibkejši različici lahko teritorialna enota razširi priznanje na več kot en jezik, vendar ima jasno prednost pred enim jezikom pred drugimi (Grin, 2006), kot v izobraževalnem sistemu Quebeca v skladu s svojim znanim Zakonom 101, kjer se anglofonom podeljujejo jezikovne pravice v obliki ločenih, državnih angleških šol, kjer pa se pričakuje, da bodo priseljenci in Francofoni obiskovali francoske javne šole, pri čemer angleške šole omejujejo na angleščino.

► V dinamični različici načelo teritorialnosti kaže, da čeprav so merila za podelitev pravic stabilna, se njihovo izvajanje razvija tako, da odraža razvoj demojezikov (npr. Finska) (Stojanović, 2010).

V skladu z načelom jezikovne osebnosti (LPP) lahko jezikovne pravice uveljavljajo osebe ne glede na to, kje živijo v državi ali poddržavi. To je model svobodne izbire.

Dober primer je Bruselj: državljani lahko dokumente, zdravstvene storitve ali izobraževalne ustanove pridobijo v nizozemščini ali francoščini. Drug primer je Madžarska, ki nekaterim manjšinam zagotavlja kulturno in jezikovno avtonomijo po vsej državi, ne glede na njihov teritorialni položaj na Madžarskem.

Ali bi bilo mogoče načeli teritorialnosti in osebnosti združiti za izboljšanje mobilnosti in vključevanja? Načelo osebnosti lahko olajša mobilnost znotraj države, vendar ne bi vnaprej okrepilo vključevanja. Načelo teritorialnosti, zlasti njegova močna različica, bi vnaprej spodbujalo vključevanje, vendar bi oviralo mobilnost.

1 Nekateri države, kot je Švica, večinoma uporabljajo strogo različico, vendar nekateri posebni deli države uporabljajo šibkejšo ali dinamično različico.

Kaj nam raziskava pove?

Vendar imata obe načeli pomanjkljivosti. Načelo teritorialnosti lahko omeji mobilnost, načelo osebnosti pa lahko ogrozi vključevanje. Vendar je mogoče opredeliti možne razširitve in kombinacije teh dveh načel, ki jih je mogoče uporabiti za izboljšanje združljivosti med mobilnostjo in vključevanjem (Morales-Gálvez, 2017).

► Enako priznavanje Aboriginalnih jezikov: namesto uvedbe enega samega jezika kot „reine“ ozemlja, ki lahko vodi v prevlado največjih jezikovnih skupin, bi bilo treba bolj podpreti šibkejšo avtohtone jezike (tudi če tvorijo lokalno večino) z načelom obratne porazdelitve virov, ki so na voljo za jezikovno politiko na prebivalca. Manj kot ima jezik skupno število govorcev, več sredstev mora prejeti. Cilj je ponuditi primerljive storitve vsem jezikovnim skupinam ne glede na njihovo velikost (De Schutter 2017; Patten 2014; Grin and Vaillancourt 2015). To načelo sledi šibki različici načela teritorialnosti (ker daje več podpore jeziku) in uvaja osebnostni element.

► Politike neločevanja iz jezikovnih razlogov znotraj ozemelj, da bi ljudi zbližali, namesto da bi jih ločili: enotne javne storitve (zdravje, izobraževanje) so na voljo v vseh priznanih jezikih, namesto da bi jih fizično ločile. To načelo, ki je v veliki meri artikulirano z osebnostjo, spodbuja učenje jezikov drugih ali drugih skupin. To spodbuja skupni občutek pripadnosti ter večjo socialno solidarnost in pravičnost (Miller, 1995). Izvajanje te politike v obveznih šolah bi spodbujalo dvojezičnost/večjezičnost v lokalnih jezikih.

Ilustracija in dokaz

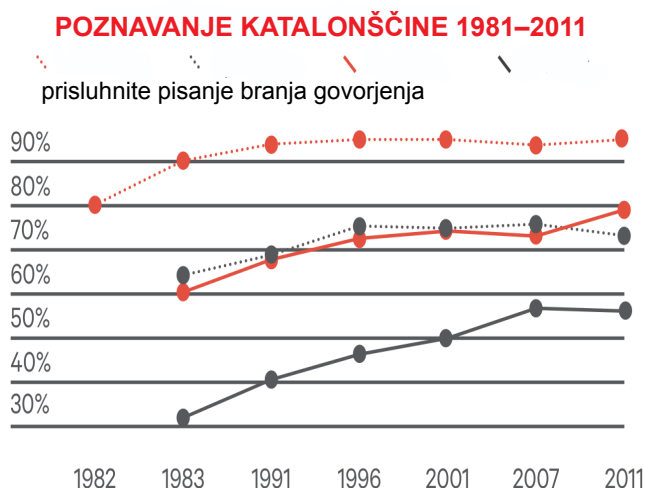
Katalonija je dobro znan primer uporabe enakega priznanja za vse avtohtone jezike, pri čemer se daje prednost manjšinskemu jeziku in brez segregacije državljanov na podlagi jezika. V tem primeru španščina (kastillan) ni le L1 večine katalonskih prebivalcev (55 %), ampak jo katalonski govorniki tudi splošno poznajo kot L1 (31,3 %). Vendar se je poznavanje katalonskega jezika v obdobju 30 let izboljšalo. Sedanja jezikovna politika se je začela izvajati leta 1983. Temeljala je na enakem priznavanju obeh jezikov v javni upravi, hkrati pa je dala prednost katalonskemu teritorialnemu razširjanju (na primer, katalonščina je glavni jezik šolanja).

Politične posledice

Globalna normativna posledica zgoraj navedenega je, da je mobilnost in vključevanje mogoče bolje združiti v družbah, kjer ima vsakdo pravico govoriti svoj jezik in dolžnost do razumevanja drugih jezikov ozemlja. Pravkar opisana načela lahko pripomorejo k spodbujanju spoštljivih politik, ki omogočajo hibridne identitete in vzpostavljajo skupno podlago za demokratični dialog in socialno pravičnost. Prispevajo k vključevanju (ker se lahko vse domorodne jezikovne skupine čutijo usklajeno vključene v skupnost) in mobilnosti (ker bi vsi razvili vsaj dovtetne spretnosti v ustreznih jezikih ozemlja, kar bi olajšalo potovanje znotraj in med podenotami znotraj nacionalnega ozemlja).

Reference in poglobitev:

- De Schutter, H. (2007). Jezikovna politika in politična filozofija. O nastajajoči jezikovni razpravi o pravosodju. *Jezikovne težave & amp; Jezikovno načrtovanje*, 31, 1–23.
- De Schutter, H. (2014). Testiranje za jezikovno nepravilnost: Teritorialnost in pluralizem. *Dokumenti o državljanstvu: Časopis nacionalizma in etničnosti*, 42, 1034–1052.
- De Schutter, H. (2017). Dve načeli priznavanja enakega jezika. *Kritični pregled mednarodne družbene in politične filozofije*, 20, 75–87.
- Nasmešek, F. (1996). Etnični konflikti in jezikovna politika. *Mednarodni odnosi*, 88, 381–396.
- Miller, D. (1995). *Mi smo Državljanstvo*. Oxford: Oxford University Press (angleščina).
- Moralno-Gálvez, S. (2017). Živeti skupaj kot enako: Jezikovna pravičnost in delitev javne krogle v večjezičnih nastavitvah. *Narodnost*, 17, 646–666.
- Stojanović, N. (2010). Dinamično pojmovanje načela jezikovne teritorialnosti. *Zakon o jezikih kantonasinov Gri. Politika in družbe*, 29, 231–259.

21 Kako hegemonija „zunanjega“ jezika vpliva na domačo politiko?

Astrid von Busekist, Jean-François Grégoire, Znanost Po Pariz

Prevlada (včasih celo hegemonija) angleškega jezika sega v veliko več držav kot v tistih, v katerih ga velik segment prebivalstva govori kot prvi jezik. Pojavi se lahko tudi v državah, ki v preteklosti nimajo angleško govoreče skupnosti. Britanski kolonializem, ki ga zdaj nadomeščajo neokolonialne značilnosti sodobnih komercialnih operacij, ima še vedno trajne politične učinke, o katerih se tukaj razpravlja v zvezi s primerom Indije.

Kaj nam raziskava pove?

Podelitev statusa angleščine na isti ravni kot lokalni jeziki ustvarja dve glavni politični nevarnosti:

(a) Zaradi konfliktov med jezikovnimi skupinami v velikih državah z visoko stopnjo pluralizma je angleščina priročna in včasih domnevno nevtralna rešitev za preprečevanje jezikovne prevlade. Vendar bi lahko trdili, da to preprosto nadomešča eno obliko dominacije (večina nad manjšinami) z drugo – zlasti v državi, kjer je angleščina jezik nekdanje kolonialne moči.

... 2. februarja 1835 je bil predstavljen trenutek Thomasa Babingtona Macaulaya o indijski jezikovni politiki. Pravi: „Zdaj se moramo potruditi, da oblikujemo razred, ki lahko služi kot tolmač med nami in milijoni ljudi, ki jih vodimo... razred indijskih ljudi krvi in barve, vendar angleščina v okusih, mnenjih, moralu in razumu“. Ta minuta pomeni, da je bila angleščina uvedena v indijski izobraževalni sistem, da bi pridobili služabnike z znanjem angleškega jezika.“ (Sarah Jayasundara 2014).

Vendar politike, ki ne obravnavajo vprašanja jezikovne prevlade, ker zunanjemu jeziku podeljujejo uradni status (ali ne preprečujejo njegovega vpliva) neposredno ali posredno zmanjšujejo družbeno-ekonomsko in politično vrednost lokalnih jezikov v korist govorcev tega zunanjega jezika. V primeru Indije to koristi Anglofonom od znotraj ali zunaj, ki lahko „legitimno“ prikažejo, kar belgijski filozof Philippe Van Parijs imenuje „kolonialni odnos“ (2011:139–141). Zato morajo biti zakonodajalci, kadar obstaja visoka

stopnja pluralizma, previdni pri iskanju ravnovesja med potrebo po učinkovitosti in potrebo po ohranitvi jezikovne raznolikosti.

(B) Izvoljeni poslanci demokratičnih parlamentov so običajno odgovorni za govor v imenu svojih volivcev, eden od učinkovitih načinov za to pa je, da govorijo v svojem jeziku ali jezikih. V zvezi s tem sta Indija in EU dobro storili, da sta različnim jezikom podelili uradni status, kar predstavnikom omogoča, da to storijo. Vendar pa v praksi prevlada angleščine sproža resen problem politične legitimnosti, to je v imenu tistih, ki govorijo izvoljene politike.

Ilustracija in dokaz

V primeru Indije je prikaz neokolonialnih stališč politično legitimiran z dejstvom, da je v indijski ustavi še veliko drugih jezikov (skupaj 22), ki imajo uradni status. Posledična politična dinamika se od primera do primera razlikuje glede na število teh „drugih“ jezikov, ki so tako marginalizirani, in njihovo demo-jezikovno težo; v Indiji je angleščina materni jezik približno 0,2 % prebivalstva.

Anglicizacija elit, kot v Indiji, odvrne lokalne skupnosti zunanjim akterjem, zgodovinsko tujim silam in današnjim (večnacionalnim) podjetjem. Lahko bi trdili, da kadar poslanci govorijo prevladujoč zunanji jezik (morda angleščina ali hibrid angleščine in lokalnega jezika, kar v Indiji pogosto pomeni hindujščina), tvegajo, da bodo bolj zastopali interese manjšine anglofonov kot volivci, katerih materni jezik ni angleščina. Splošneje, povečana uporaba prevladujočega zunanjega jezika lahko torej ustvari jezikovno vrzel med političnim razredom in njegovimi volivci. Upiranje jezikovni prevladi s politikami, ki spodbujajo vrednost in javno uporabo lokalnih jezikov, lahko prispeva k občutku opolnomočenja ljudi.

Politične posledice

Izkušnje Indije kažejo, da je podelitev uradnega statusa zunanjemu jeziku problematična in lahko ogrozi temeljne vrednote, ki običajno podpirajo demokratično politično življenje. Tej točki je treba nameniti posebno pozornost, (i) kjer so kolonialna podjetja uvedla

prevladujoči ali hegemonični zunanji jezik in (ii) kjer je stopnja pluralizma visoka, tako kot v EU. Iz tega sledi, da uporabe prevladujočega zunanjega jezika na družbenem in političnem prizorišču, v katerem so državljani vključeni, ni mogoče šteti za optimalno strategijo. Namesto da bi jo spodbujali, bi bilo treba uporaboprevladujočega jezika obravnavati le za funkcije,omejene na jasno opredeljene kontekste.

Reference in globine:

Jayasundara, S.N. (2014). Razvoj politike jezikovnega

izobraževanja: Indijsko perspektivo; a View from Tamil Nadu, *International Journal of Scientific and Research Publications*, 4: 11, 1–3.

Ramachandran, V. (2011). Indijski federalizem v prehodni fazi: Od asimetrije do multikulturalizma. V Gopi Kumar (Ed.), *zunanja politika, federalizem in mednarodne pogodbe* (str. 68–77). New Delhi: New Century Publications (angleščina).

Van Parijs, P. (2011). *Jezikovna pravičnost za Evropo in svet*. Oxford: Oxford University Press (angleščina).

22 Kako naj sosednje države sodelujejo pri upravljanju raznolikosti?

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budimpešta

Tradicionalni pogled na nacionalne države kot jezikovno homogene družbe še nikoli ni bil zelo realističen in v času mobilnosti, kjer ljudje pogosto prečkajo nacionalne meje, postaja vse manj. Nov pristop k upravljanju raznolikosti ne vključuje le mednarodne zaščite pravic manjšin, ampak tudi dvostransko sodelovanje med državami.

Postavlja se vprašanje, kako lahko sosednje države sodelujejo na tem področju in zlasti kako se lahko značilnosti „vzajemnosti“ „vključijo“ v dvostransko sodelovanje, da bi razširili jezikovne pravice manjšinskih etnolingvističnih skupnosti.

Kaj nam raziskava pove?

Oblikovanje homogenizacije držav, obmejnih gibanj, prostovoljnih ali obveznih izmenjav prebivalstva, ki so simulirale državne politike in asimetrije moči med državami in znotraj države, so ustvarile razmere, v katerih so manjšine pogosto v slabšem položaju. Poleg mednarodnega režima pravic manjšin je tristranski odnos med „starševskimi državami“, „državami gostiteljicami“ in nacionalnimi manjšinami dobro izhodišče za razumevanje sosedskih odnosov v zvezi s tem. Prvič, koncept „starševske države“ je treba uporabljati previdno, pri čemer se je treba izogibati „bistvenemu“ branju jezika in identitete. To je na primer smiselno v primeru madžarskih govorcev, ki živijo v Transilvaniji, nemških in danskih govorcev, ki živijo na severu in jugu Schleswiga. Po drugi strani pa to ni smiselno za francofone, Italijane ali Nemce, ki živijo v Švici, ki se ne štejejo za francoščino, italijanščino ali nemščino ali ki ne menijo, da so Francija, Italija ali Nemčija „starševske države“ (skupni jezik ne pomeni nujno skupne zgodovine in iste identitete).

Skratka, pojem etnojezikovnega sorodstva je politično nabit in težko obvladljiv, vendar se pogosto vrača in zahteva spretno obravnavo. Sosednje države na splošno sodelujejo pri političnih vprašanjih na podlagi vzajemnosti. Kadar so vprašanja identitete in pravic manjšin na dnevnem redu med „matično državo“ in „državo gostiteljico“, sta lahko dvostransko sodelovanje in vzajemnost še posebej problematična.

V dvostranskih odnosih je vzajemnost v tem primeru mogoče razumeti kot niz vzajemnih, vendar enostranskih ukrepov, ki podpirajo zadevne „starševske manjšine“, ali kot pravno vzajemnost, določeno v dvostranskih sporazumih. V skladu z mednarodnim pravom se lahko enostranska podpora matične države

njenim manjšinam -starši, ki živijo v tujini, sprejme le v izjemnih primerih (na področju kulture, izobraževanja ali jezikovnih storitev – glej Beneško komisijo, 2001). Posebne dvostranske pogodbe o manjšinah so redke, vendar sporazumi o dobrih sosedskih odnosih pogosto vključujejo določbe o pravicah manjšin – v večini primerov enakopravno.

Ilustracija in dokaz

Nekateri primeri so simetrični (npr. v primeru danske manjšine v severni Nemčiji in nemške manjšine na jugu Danske), zaradi česar je vzajemnost naravna strategija za zadevne nacionalne vlade, kot je razvidno iz skupnega Bonnskega in kopenhavnskega sporazuma iz leta 1955. Med vojnami držav v nekdanji Jugoslaviji in naraščajočimi etničnimi napetostmi v Vzhodni in Srednji Evropi je slovensko-madžarska pogodba o manjšinah iz leta 1992 tudi dober primer enakega medsebojnega pristopa.

Vendar, kot kažeta oba primera, vzajemnost deluje le v primerih, koso „starševskemanjšine“, ki živijo na obeh straneh meje, podobne demografske velikosti. Vendar je v mnogih primerih vzajemnost težje uresničljiva zaradi demojezikovne asimetrije. Na primer, obstaja majhna hrvaška manjšina, večinoma asimilirana, ki živi v Italiji, medtem ko pomembna italijanska manjšina živi na Hrvaškem. Po razpadu Jugoslavije je Italija podpisala pogodbo s Hrvaško o pravicah manjšin (1996), kjer je ta asimetrija očitna (večina določb se nanaša na dolžnosti Hrvaške do italijanske manjšine). V drugem podobnem kontekstu so določbe dvostranskih pogodb iz leta 1995 o manjšinah na Slovaškem in Madžarskem oblikovane v popolnoma vzajemnem jeziku, čeprav je madžarska manjšina na Slovaškem približno 20-krat večja kot slovaška manjšina na Madžarskem. Enako kot v vseh meddržavnih odnosih so lahko ravnovesje moči, pristop širše mednarodne skupnosti in drugi nepravni elementi ključnega pomena za dvostransko sodelovanje na področju pravic manjšin. Kot je pokazala Vojvodina (srbska regija, ki meji na Madžarsko, kjer živijo različne manjšinske skupnosti), je lahko jezik v tem pogledu še posebej pomemben. Večina dnevnih bojev je povezanih z uporabo jezika v javnosti. Dejansko obstaja močna povezava med javno uporabo Madžarske in demografskim razmerjem Madžarov – želja po izbiri manjšinskega jezika je negativno povezana s simbolično prevlado jezikovne večine. Po drugi strani pa bi lahko tesna povezanost z Madžarsko, migracijski

trendi in dostop do madžarskega državljanstva v posebnih razmerah povečali družbeni ugled manjšinskega jezika.

Političneposledice

Sosedskosodelovanje med državami je le delno zajeto v mednarodnih sporazumih. Pomembni so tudi enostranski ukrepi, ki so jih sprejele matične države, da bi podprle svoje „starševske manjšine“, kot sta finančna podpora ali ekstrateritorialno državljanstvo. Države bi morale bolje upoštevati posebne potrebe in razmere različnih manjšinskih skupnosti ter zavračati samodejno vzajemnost. Hkrati bi bilo treba enostranske politike matične države bolje uskladiti z „državami gostiteljicami“, da bi zagotovili smiselno podporo manjšinam. V zvezi s tem lahko ekstrateritorialno državljanstvo pomaga pripadnikom starševskih manjšin ustvariti kontekste, povezane predvsem z migracijami in mednarodno mobilnostjo, v katerih se lahko manifestirajo (opredelijo in razvrstijo) kot pripadnike čezmejnega naroda.

Reference in poglobitev:

- ARP, B. (2008). *Mednarodni standardi in standardi za varstvo narodnih manjšin*. Haag: Kaj pa je to?
- Brubaker, R. (1996). *Nacionalizem je bil preoblikovan*. Cambridge: Cambridge University Press (angleščina).
- Halász, I. (2006). Modeli zaščite Kin-Minority v srednji in vzhodni Evropi. V O. Iedi (Ed.) *onkraj suverenosti: Od zakona o statusu do nadnacionalnega državljanstva?* (str. 255–280). Sapporo: Univerza Hokkaido.
- Beneška komisija (2001). *Poročilo o prednostni obravnavi narodnih manjšin s strani njihove Kin-State*, ki ga je Beneška komisija sprejela na svojem 48. plenarnem zasedanju (Benetke, 19.–20. oktober 2001) CDL-INF(2001)019-e.

23 Zakaj je pomembno vidno prepoznavanje (npr. na prometnih znakih itd.) manjšinskega jezika?

Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budimpešta

Vizualna predstavitev jezika je del jezikovne krajine. V večini primerov odraža relativno moč in status različnih jezikov. Jezikovna pokrajina ozemlja ima lahko informacijsko in simbolno funkcijo. Prisotnost manjšinskega jezika in način, kako je jezik viden v javnem prostoru, sta pomembna za govorce manjšinskih jezikov: Uporaba jezika v uradnih in zasebnih znakih vpliva na dožemanje ljudi o statusu različnih jezikov in vpliva na jezikovno vedenje govorcev.

Kaj nam raziskava pove?

Trenutne raziskave o jezikovni pokrajini preučujejo široko paleto in načine uporabe vizualnega jezika. Izraz je bil prvič razvit za preučevanje etnojezikovne vitalnosti francoščine v Quebecu. Kasneje sta Scollon in Scollon določila osnovno metodo za kvalitativne in geosemiotične raziskave o napisih in znakih. Njegov temeljni prispevek k družbeno-jezikovnemu opisu določene skupnosti, regije ali mesta je bil oceniti prikaz in interpretacijo različnih manjšinskih jezikov v jezikovni pokrajini. Danes se lahko poudarek na raziskavah razširi na digitalne platforme, ki jih upravljajo javni organi: prav tako lahko zagotovi dragocene informacije o vizualni predstavitvi jezikov.

Obstajata dva pomembna in soodvisna pristopa. Za sociolingviste zagotavlja vpogled v morebitne razlike med politiko uradnih jezikov (kot kažejo imena ulic, imena uradnih stavb in upravnih uradov itd. – tj. razsežnost politike od zgoraj navzdol) in dejanski vpliv politike na uporabo jezikov s strani posameznikov, zlasti pri zasebnih jezikovnih znakih, ki jih je mogoče ali ne urejati, odvisno od posameznega primera.

V nasprotnem primeru uporaba različnih jezikov v komercialnih oznakah, vidnih v javnem prostoru, zagotavlja namige o bolj „od spodaj navzgor“ razsežnosti, tj. kaj prebivalci sami pripisujejo tem jezikom. S pravnega vidika lahko uradna jezikovna pokrajina (uradnatoponimija, imena ulic, imena javnih stavb itd.) zagotovi informacije o standardih, ki urejajo uradno označevanje in izvajanje teh standardov.

Ti dve stališči sta koristni za razjasnitev resničnega vključevanja manjšin v družbo. Na splošno (z izjemo teritorialnih jezikovnih režimov z zelo omejenimi jezikovnimi regijami, kot v Švici) se bo večinski nacionalni jezik verjetno pogosteje uporabljal v javni sferi, tudi na območjih, kjer manjšine živijo v velikem številu, saj ima v večini primerov večinski jezik

privilegiran in je lahko celo edini jezik, priznan kot uradnik. Pravni status jezika je v tem pogledu ključnega pomena: pričakuje se, da se bodo uradni jeziki uporabljali v javnih ustanovah in se bodo odražali na javnih znakih (imena institucij, uradov itd.). V nekaterih regijah so lahko manjšinski jeziki enakovredni večinskim jezikom (npr. v regiji Južna Tirolska v Italiji).

Države imajo precejšnjo diskrecijsko pravico pri določanju pravil za uporabo javnega jezika. Mednarodni standardi človekovih pravic priznavajo pravico do svobodne uporabe jezika v pisni in ustni komunikaciji v zasebnem sektorju (členi 26–27 Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah). V evropskem okviru pogodbe, pripravljene pod okriljem Sveta Evrope, kot sta Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin (FCNM) in Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih (ECRML), priznavajo pravico govorcev manjšinskih jezikov, da svoj jezik uporabljajo v zasebnih znakih, dostopnih javnosti (člen 11(2) in 7(1)(d) ECRMM).

V nekaterih okoliščinah ta pravica zajema uporabo manjšinskega jezika na uradnih znakih (člen 11(3) FCNM in člen 10(2)(g) ECRML). V zvezi s tem je bistveno pravilno izvajanje mednarodnih standardov o uporabi manjšinskih jezikov, saj podpis in ratifikacija ne sledita vedno ustreznim vladnim ukrepom.

Ilustracija in dokaz

V regijah, kjer se uradno uporablja manjšinski jezik, bo izvajanje obstoječih zakonov skoraj zagotovo vplivalo na uradno pokrajino. Položaj se razlikuje na področjih, kjer živijo govorci manjšinskih jezikov, vendar se njihov jezik ne uporablja uradno – v takih primerih bo njegova prepoznavnost veliko bolj odvisna od socialno-jezikovnih dejavnikov (glej ilustracije).

Poleg pravnega priznavanja ima lahko vlogo tudi socialno-zgodovinska hierarhija jezikov: manjšinski jezik, ki je uradni nacionalni jezik v drugi državi, je lahko bolje zastopan, zlasti na obmejnih območjih. Govorci regionalnih manjšinskih jezikov imajo lahko težave pri iskanju vizualnega priznanja svojega „edinstvenega“ jezika. Poleg tega se lahko izvajanje ustreznih pravnih predpisov o uporabi jezikov v javnem prostoru razlikuje glede na socialno-ekonomski status govorcev teh različnih jezikov. Ne samo to, kar vidimo, ampak tudi tisto, česar ne vidimo, je na primer romski

jezik manj viden kot drugi manjšinski jeziki tudi na območjih, kjer so vsi manjšinski jeziki deležni enakega uradnega priznanja (glej Bartha-Laihonen-Szabó 2013: 14).

Politične posledice

Na jezikovno okolje vpliva zapletena interakcija družbenih in pravnih dejavnikov, v večini primerov pa so potrebni posebni ukrepi politike, da se zagotovi polno izvajanje pravnih določb in olajša uporaba manjšinskih jezikov v javnem prostoru. Pri takšnem političnem ukrepanju je treba upoštevati socialni okvir, v katerem živijo govorniki manjšinskih jezikov. Pomembno je tudi, da je politično ukrepanje usklajeno. To včasih pomeni izolacijo političnih ukrepov od lokalnih političnih vidikov in opozarjanje, da proračunske omejitve na splošno niso prepričljivi argumenti proti njim (dodatni stroški prehoda z enojezičnega na dvojezično označevanje so na splošno minimalni). Oblikovalci politik bodo upoštevali nov razvoj, zlasti digitalne javne storitve, saj bodo nova področja, na katerih je mogoče enako zastopanost različnih jezikov zlahka doseči brez ozemeljskih omejitev. Varstvo manjšinskega jezika s sprejetjem javnih znakov, ki omogočajo njegovo prepoznavnost, spodbujajo mednarodni standardi in lahko vodi tudi k boljšemu vključevanju manjšinskih in večinskih skupnosti na lokalni ravni.

Reference in poglabitev

- Bartha, C., Laihonen, P., & Szabó, T. P. (2013). Nyelvi Tájkép kisebbségben es többségben. *Pro minoritat*, 9, 13–28.
- Cenoz, J. & Gorter, D. (2006). Jezikovna krajina in manjšinski jeziki, *International Journal of Multilingualism*, 3, 68–80.
- Landry, R. & Bourhis, R.Y. (1997). Jezikovna krajina in etnolingvistična vitalnost: empirična študija, *Journal of Language and Social Psychology*, 16, 23–49.
- Scollon, R. & Scollon, S. W. (2003) *Razprava na mestu: Jezik v materialnem svetu*. London: Routledge
- Shohamy, E. & Durk, G. (Eds.) (2009). *Jezikovna krajina: Širi Scenery*. London: Routledge.

Na levi strani: večjezične panele brez ustreznega prevajanja v Vojvodini, Srbija: napisi v srbski, slovaški in madžarski cirilici v osnovni šoli Belo Blato/Nagyersébetlak/Biele Blato, vendar brez prevoda imena šole in imena vasi. V centru: dvojezični znak na železniški postaji Bolzano/Bozen v Italiji. Na desni strani: Dvojezični znaki v Dunajská Streda/Dunaszerdahely na Slovaškem (različne velikosti in barve, ki odražajo hierarhijo uradnih jezikov).

24 Ali subsidiarnost omogoča celovitejšo jezikovno politiko?

Edgár Dobos, Balázs Vizi, MTA Társadalomtudományi, Kutatóközpont, Budimpešta

Subsidiarnost se lahko uporabi kot splošno načelo za izboljšanje usklajevanja med ravnmi upravljanja (lokalne, regionalne, nacionalne, nadnacionalne [EU]). Prav tako lahko usmerja sodelovanje med ravnmi na področju jezikovne politike.

Politične strukture držav članic EU se razlikujejo po stopnji decentralizacije glede na njihove državne tradicije in jezikovne režime, ki jih oblikujejo zgodovinski razvoj in institucionalne ureditve, tj. zgodovinski in institucionalni temelji njihovega upravljanja raznolikosti. Na splošno ima večina struktur tri ravni (nacionalne; regionalno/pokrajinsko; lokalni/občinski). Resnična težava je delitev pristojnosti med temi ravnmi in način, kako se ta delitev pristojnosti odziva na sedanje izzive (vključno z asimetrijo moči, vključevanja in dinamike) ter prispeva h koheziji s sotesnitvijo (lokalne) vključenosti in mobilnosti. Vprašanje je, ali izkušnje s študijami primerov kažejo, da nekatere vrste distribucije delujejo bolje kot druge za učinkovito jezikovno politiko in, če je odgovor pritrdilen, pod kakšnimi pogoji. Upoštevati je treba, da se lahko obravnavana vprašanja in s tem odgovori razlikujejo glede na vrsto jezikovne politike, o kateri govorimo (zaščita „edinstvenega regionalnega ali manjšinskega jezika“, dodelitev jezikovnih pravic nacionalni manjšini, vključevanje migrantov itd.

Kaj nam raziskava pove ?

Temeljno vprašanje subsidiarnosti, če naj se vključi v evropski okvir, je delitev pristojnosti med državami članicami (ki jih lahko nato prenesejo na regije in občine) in institucijami EU v okviru celotnega projekta evropskega povezovanja.

To temeljno vprašanje ima poseben pomen, kadar se nanaša na jezikovna vprašanja.

Razumevanje jezikovnih pravic in večjezičnosti na podlagi subsidiarnosti bi moralo temeljiti predvsem na najbolj lokalnem organu, ki bi lahko dal pomen in učinek jezikovnim pravicam ter dal pristojnosti in odgovornost večjim in celovitejšim organizacijam, ki bi pomagale uresničevati jezikovne pravice. Subsidiarnost je nekoliko paradoksalno načelo, saj presega tog dualizem držav in mednarodne skupnosti ter omejuje posredovanje, hkrati pa ga zahteva. Ta dvojnost je še

vedno očitna v opazni dvoumnosti v zvezi s sklicevanjem na načelo in velikim nesoglasjem glede njegove pravilne uporabe in prevajanja v prakso jezikovnih pravic.

Ilustracije in dokazi

Jezikovne politične izbire in upravljanje jezikovne raznolikosti se razlikujejo za vsak primer posebej, odvisno od zgodovinske usmeritve, ki jo oblikujejo različne kombinacije etnične demografije, ozemeljske koncentracije, upravne strukture, lokalnih praks in uporabe mednarodnih standardov, ki jih omejujejo in vodijo implicitne ali eksplicitne državne tradicije v političnih institucijah, dodelitev oblasti in posredovanje države v različnih jezikovnih družbah. Federalistične in enotne države posebej razlikujejo različne jezikovne ideologije in jezikovne hierarhije, ki odražajo različne odnose moči in poglede na odnos med narodom, državo in raznolikostjo.

Razlike med uradno enojezičnimi državami (npr. Francija, Grčija, Romunija, Slovaška) v večjezične zvezne države (npr. Belgija, Kanada, Švica) kažejo na raznolikost državnih tradicij ter nedoslednosti in razhajanja med jezikovnimi politikami in družbenojezikovnimi realnostmi.

V zvezi s problemom asimetrije moči se zdi, da je razlikovanje med manjšinskimi in ogroženimi jeziki v prožnem teritorialnem pristopu, ki spodbuja večjezičnost, in uporaba „dodatne“ večjezičnosti ustrezna rešitev. Aditivni pristop je dopolnilni (in nekoliko pozitiven) pristop, ki spodbuja ohranjanje raznolikosti, za razliko od „odbitne“ večjezičnosti, ki izključuje. Omogoča učenje uradnega jezika države kot drugega jezika (bistvenega pomena za zaposlovanje in socialno mobilnost), hkrati pa krepi materni jezik kot prvi jezik (bistveni za potrebe identitete, psihologije in varnosti). Uporablja asimetrično obravnavo neenakih primerov, ki govorcem manjšinskih in ogroženih jezikov daje več moči in vpliva kot njihovo število. To je del relativnega pogleda na enakost, v skladu s katerim ljudje, ki živijo v različnih okoliščinah in razmerah, niso podobni in v nekaterih pogledih zahtevajo drugačno politično, pravno in socialno obravnavo. Aditivna večjezičnost lahko torej uskladi razlike v statusu jezikov z enakostjo v svetu, v katerem

so pravice večine implicitne in kjer se manjšinske pravice štejejo za „posebne“ in jih je treba utemeljiti. V zvezi s problemom vključevanja se lahko izkaže, da je večja decentralizacija teritorializma ustrezen odziv na položaj manjšin v manjšinah. Kar zadeva problem dinamike, lahko spremembe v etnodemografski sestavi in stalnih migracijskih tokovih postavijo pod vprašaj legitimnost jezikovne ureditve.

Političnavključenost

Z odmikom od toge razlage načela teritorialnosti in uvajanjem nesorazmerij, ki spodbujajo raznolikost in strpnost, lahko uporabimo prožne oblike teritorialnosti, ki niso povezane z jezikovno segregacijo in jih je dejansko mogoče uskladiti z jezikovno raznolikostjo z izkoriščanjem različnih ravni upravljanja, izboljšanjem delitve pristojnosti med temi oblastmi, ustvarjanjem asimetrij v korist jezikov, ki veljajo za šibkejše in ki potrebujejo zaščito, ter uporabo decentralizacije kot enega najboljših zagotovil demokracije. Jezikovne politike, ki temeljijo na teritorialnosti, so povezane tudi s pojmom vključevanja. V Walesu bi na primer vključitev novincev (ne glede na to, ali govorijo angleško ali poljsko) v valižansko družbo (npr. v regijah, kot sta Ceredigion ali Dyfed) zelo koristila od

trdne ozemeljske zaščite in spodbujanja valižanščine.

Reference in poglobitev:

- Burckhardt, T. (2016). Sklicevanje na teritorialnost. Večjezična priprava zakonodaje in konceptualizacija švicarske jezikovne ureditve. Dokument, predložen na splošni konferenci ECPR 2016 (Praga, 8.–10. september).
- Kardinal, L. & Sonntag, S. K. (Eds.) (2015). *Državne tradicije in jezikovni režimi*. Montreal: McGill-Queen's University Press.
- Nasmešek, F. (1995). Združevanje priseljenskih in avtohtonih jezikovnih pravic: Teritorialni pristop k večjezičnosti. V T. Skutnabb-Kangas & R. Phillipson (Eds.), *jezikoslovne človekove pravice: Premagovanje jezikovne diskriminacije* (str. 31–48). Berlin: Gruyterjeva ovca.
- Wouters, J., Van Kerckhoven, S., & Vidal, M. (2014). Dinamika federalizma: V primerjavi z Belgijo in Švico. Delovni dokument št. 138 (Center za študije globalnega upravljanja v Leuvenu, april 2014)

25 Kako lahko mobilnim upokojemcem omogočimo, da izpolnijo svoje obveznosti in uveljavljajo svoje pravice?

Na Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo, Uppsalauniversitet

Ključni dejavnik za spodbujanje mobilnosti in vključevanja je, da lahko mobilni ljudje uveljavljajo svoje zakonske pravice in izpolnjujejo svoje pravne obveznosti. V primeru migracij med evropskimi upokojevcami številni mobilni upokojevcami niso dovolj obveščeni o svojih pravicah in dolžnostih zaradi hrbtnajezika. Morda bodo potrebovali tudi posebne informacije o svojih pravicah in obveznostih, ki jih imajo kot migranti znotraj Evrope in evropski državljani. Kaj bi morali storiti oblikovalci politik, da bi jim zagotovili takšne informacije in katere jezikovne pobude so potrebne v zvezi s tem?

Kaj nam raziskava pove?

V znanstveni literaturi in javni razpravi obstajajo različni koncepti vključevanja v zvezi z migranti. Nekateri koncepti se osredotočajo na kulturo in zahtevajo, da se bodisi priseljenci izenačijo s kulturo države gostiteljice bodisi da družbe gostiteljice sprejmejo večkulturne politike, ki priznavajo in podpirajo manjšinske kulture. Drugi se osredotočajo na enake pravice in državljanske obveznosti avtohtonih in priseljencev v smislu kulturnih navad kot stvar osebne izbire. Ta pristop se običajno imenuje državljanska integracija.

Z vidika vključevanja državljanov je bistveno, da imajo migranti dovolj informacij o svojih pravicah in obveznostih v novi državi izvora. V primeru mednarodne migracije upokojevcem pomembna področja vključujejo pogoje zakonitega prebivanja, davke in pristojbine, pravice do zdravstvenega varstva in socialnega zavarovanja, politične pravice in vprašanja lokalnih stanovanj. Vendar raziskave kažejo, da veliko starejših ljudi, ki se gibljejo v iskanju boljše kakovosti življenja, primanjkuje pomembnih informacij o lokalnih zakonih in predpisih.

Eden od razlogov je, da upokojeni migranti pogosto slabo poznajo lokalni jezik. Drug razlog je, da organi države gostiteljice pogosto obravnavajo mednarodno migracijo upokojevcem kot del turistične industrije in dojemajo migrante kot obiskovalce in ne kot priseljence in nove državljane. Zato pravne in državljanske informacije te skupine niso prednostna naloga.

Ilustracija in dokaz

Raziskave projekta MIME kažejo, da je vključevanje državljanov najbolj realističen pristop k vključevanju v okviru mednarodne migracije upokojevcem. Bolj

kulturno usmerjeni pristopi k vključevanju bi povzročili nerealne zahteve za migrante ali družbe gostiteljice in bi dejansko lahko omejili obliko mobilnosti, ki bi številnim starejšim Evropejcem zagotovila boljšo kakovost življenja.

Raziskava MIME izpostavlja več možnih načinov za spodbujanje državljanske integracije mobilnih upokojevcem. Organizacije v tujini so koristen kanal za razširjanje družbenih informacij upokojenim migrantom. Velike destinacije za upokojevcem imajo pogosto dobro razvito infrastrukturo v etničnih klubih, združenjih in cerkvah, kjer se upokojevcem srečujejo in se srečujejo s svojimi rojaki. Te organizacije pogosto zagotavljajo informacije o lokalnih vprašanjih v maternem jeziku upokojevcem. Lokalni organi lahko s temi organizacijami sodelujejo pri razširjanju ustreznih informacij. Vendar etnične organizacije ne dosežejo vseh tujih upokojevcem. Koristne so uradne informacije (natisnjene ali na spletu), prevedene v materni ali angleški jezik migrantov.

Nekatere občine z velikim številom upokojenih migrantov so odprle pisarne tujih prebivalcev z večjezičnim osebjem, da bi pomagale v praksi in olajšale stike z drugimi lokalnimi uradniki.

Konkretnije rešitve je mogoče poiskati na lokalni ravni. Na primer, informacije o lokalnih pravilih za registracijo, kar je pomembno vprašanje v španskem primeru, preučeni v študiji MIME, bi se lahko zagotovile, ko tuji registrirajo nakup hiše ali stanovanja pri notarju.

Študija MIME kaže, da so pravice potrošnikov še posebej zaskrbljujoče za tuje upokojevcem, ki ne poznajo lokalnega jezika. Obstajajo na primer poročila o neodgovorni telefonski prodaji tujcem s slabim jezikovnim znanjem. Tudi telefonske linije za pomoč uporabnikom, zlasti interaktivne glasovne odzivne sisteme, je zaradi jezikovnih težav težko uporabljati za starejše.

Vprašanje pravic in obveznosti ima tudi evropsko in s tem nadnacionalno razsežnost. Migracija upokojevcem znotraj Evrope poteka v okviru prostega gibanja in „evropskega državljanstva“. Nanj vplivajo tudi različni nacionalni pravni in institucionalni okviri, včasih pa tudi dvostranski sporazumi.

Zlasti sposobnost navigacije znotraj različnih davčnih sistemov in sistemov socialne varnosti ter med njimi ima pomembne praktične in gospodarske posledice za mobilne upokojevcem. Ta navigacija je lahko težavna in

je do neke mere odvisna od jezikovnega znanja upokojencev.

Političneposledice

Organi države gostiteljice upokojene migrante obravnavajo kot rezidente z zakonskimi pravicami in obveznostmi, ne kot turiste ali začasne obiskovalce. Upokojenci migranti so kot rezidenti vsekakor odgovorni za iskanje potrebnih informacij o svojih pravicah in dolžnostih, vendar imajo organi države gostiteljice dobre razloge za olajšanje tega procesa. Koristne pobude vključujejo prevajanje ustreznih informacij v jezike migrantov, urade tujih prebivalcev z večjezičnim osebjem in sodelovanje z lokalnimi izseljenci. Nacionalni in lokalni organi za varstvo potrošnikov bi morali posebno pozornost nameniti položaju upokojenih priseljencev. Obstaja tudi posebna potreba po informacijah in svetovanju, ki

upoštevata nadnacionalno stanje migrantov znotraj Evrope. Dvostranski sporazumi o davkih in pravicah do zdravstvenega varstva lahko dodatno izboljšajo življenje mobilnih upokojencev.

Reference in poglobitev

- Ackers, L., & Dwyer, P. (2004). Fiksni zakoni, tekoča življenja: Državljski status migrantov po upokojitvi v Evropski uniji. *Starost in družba*, 24, 451–475.
- Coldron, K., & Ackers, L. (2009). Evropsko državljanstvo, individualna agencija in izziv za sisteme socialnega varstva: Študija primera pokojninske migracije v Evropski uniji. *Politika in politika*, 37, 573–589.
- Gustafson, P. & Laksfoss Cardozo, A. E. (2017). Uporaba jezikov in socialna vključenost v mednarodne pokojninske migracije. *Socialna vključenost*, 5, 69–77.

PRISTOPI K VKLJUČEVANJU TER NJIHOVA VKLJUČITEV IN UPORABA ZA POKOJNINSKE MIGRACIJE

Asimilacija	Popolna kulturna in jezikovna asimilacija v gostiteljski družbi Nerealne zahteve za migrante
Večkulturnost	Razširjene kulturne in jezikovne pravice za priseljske skupine Nerealne zahteve za družbe gostiteljice
Vključevanje državljanov	Enake pravice in državljske obveznosti za domačine in priseljence Bolj realističen pristop

Jezikovna raznolikost, mobilnost in vključevanje

- 26 Ali lahko države določijo jezikovne zahteve za vstop ali naturalizacijo migrantov? 84
- 27 Ali mobilni evropski državljani menijo, da so „evropejci“? 86
- 28 Katera načela bi morali uporabiti za prilagoditev jezikovnih politik? 88
- 29 Ali bi morale države migrantom zagotoviti izobraževanje o maternem jeziku? 90
- 30 Ali zadostuje angleščina, da dosežejo novince, preden se naučijo lokalnega(-ih) jezika(-ov)? 92
- 31 Če države migrantom zagotavljajo storitve v njihovem jeziku 94
- 32 Ali lahko jezikovne politike izboljšajo rezultate zaposlovanja priseljencev? 96
- 33 Kako lahko jezikovna politika izboljša „mobilnost“ migrantov? 98
- 34 Kako bi bilo treba nacionalne jezikovne politike prilagoditi razmeram v posameznih mestih? 100
- 35 Zakaj bi morali kombinirati različne komunikacijske strategije? 102
- 36 Kako naj občine zbirajo in izmenjujejo podatke o jezikovnih profilih svojih skupnosti prebivalcev? 104
- 37 Ali mobilnost vodi v vse večjo uporabo angleščine na račun lokalnih jezikov? 106
- 38 Ali lahko evropska politika izboljša socialno vključenost v lokalnem mestnem okolju? 108
- 39 Kako politike vključevanja tujih jezikov odražajo želje in stališča večine? 110
- 40 Ali bi morale občine urejati uporabo jezika v javnem prostoru? 112

26 Ali lahko države določijo jezikovne zahteve za vstop ali naturalizacijo migrantov?

Robert Dunbar, RóisínMcKelvey, Univerza v Edinburgu

Z naraščanjem števila prebivalstva v Evropi se jezik vse bolj uporablja, simbolično in dobesedno, za upravljanje in omejevanje dostopa do prebivanja in državljanstva, pri čemer se jezik uporablja kot institucionaliziran varuh, ki učinkovito omejuje mobilnost. V istem smislu je dokazano, da znanje uradnega jezika nove države izboljšuje gospodarske in socialne priložnosti in da lahko zato uvedba zahtev za znanje jezikov poveča vključenost. Nadzor meja in dostop do državljanstva veljata za ključna vidika suverenosti, mednarodno pravo pa je državam na splošno nalagalo razmeroma malo obveznosti, čeprav je v okviru EU pravica do prostega gibanja bistveno spremenila položaj, vsaj za državljane EU, kar zadeva vstop in prebivanje v drugih državah članicah EU.

Kaj nam raziskavapove ?

Uvedba jezikovnih zahtev v različnih fazah gibanja znotraj države (vstop v državo, pridobitev delovnega dovoljenja, pridobitev državljanstva) je v Evropi vse pogostejša, kar kaže, da številne države članice EU postopoma postajajo vse bolj predpisujoče na področju priseljevanja. Leta 1998 je le šest evropskih držav uvedlo jezikovne zahteve in/ali preizkuse državljanstva; to število se je leta 2010 povečalo na 18 držav, leta 2013 pa na 23 držav. Leta 2014 je 23 evropskih držav za pridobitev dovoljenja za prebivanje predpisalo zahtevo po znanju jezika, devet držav pa je od migrantov zahtevalo, da pred vstopom na svoje ozemlje izpolnijo pogoj jezikovnega znanja (Bauböck in Wallace Goodman, 2012; Wodak in Boukala, 2015).

Zahteve glede jezika, ki so bile uvedene za urejanje vstopa ali kot pogoje za pridobitev državljanstva evropske države, pogosto predstavljajo države same kot preprost poskus pomoči migrantom s spodbujanjem vključevanja. Dejansko obstaja veliko dokazov, ki kažejo, da je pridobitev uradnega jezika (ali enega od uradnih ali osebnih jezikov) države ključnega pomena za uspešno vključevanje, in dokazi iz številnih držav priseljevanja jasno kažejo, da je obvladovanje nacionalnega jezika oziroma jezikov bistvenega pomena za gospodarski uspeh (Hansen, 2003: 34–35). Migranti se tega običajno zavedajo in si na splošno želijo pridobiti zadostno znanje jezika države, da bi v celoti izkoristili priložnosti, ki jih ponujata migracija in uspešno vključevanje.

Za migrante, ki so državljani države članice EU, pravica do prostega gibanja prepoveduje uvedbo kakršnih koli jezikovnih zahtev za vstop ali bivanje (čeprav jih lahko države še vedno zahtevajo, če državljan druge države članice EU zaprosi za državljanstvo v državi gostiteljici). Za državljane tretjih držav (v nadaljnjem besedilu: državljani tretjih držav), ki so se nastanili kot rezidenti za daljši čas v eni državi članici EU, se lahko uporabljajo zahteve glede jezikovnega znanja, če se preselijo v drugo državo članico EU – člen 5(2) Direktive Sveta 2003/109/ES o statusu državljanov tretjih držav določa, da lahko države članice EU od državljanov tretjih držav zahtevajo, da v skladu z nacionalnim pravom države članice izpolnijo pogoje za vključevanje, vendar morajo biti ti pogoji sorazmerni, pri čemer se predlaga, da preizkusi znanja jezika, ki se izvajajo za nekatere kategorije migrantov, kot so starejše osebe ali osebe z omejeno formalno izobrazbo, morda ne opravijo preizkusa sorazmernosti (Böcker in Strik, 178–9).

Ilustracija in dokazi

Pomembno vprašanje bo, v kolikšnem obsegu so zahteve „sorazmerne“; na splošno to načelo zahteva, da ukrep, ki posega v interese posameznika, to stori v največji možni meri, da se doseže legitimni politični cilj ukrepa. Na primer, lahko obstajajo manj prepričljivi argumenti za uvedbo jezikovnih zahtev v fazi, ko migrant vstopi v državo migranta, kot v fazi državljanstva. Prav tako je verjetno, da bodo vključene določbe o enakosti iz glavnih pogodb o človekovih pravicah. Ali jezikovne zahteve na primer različno vplivajo na različne kategorije migrantov, zaradi česar je bolj verjetno, da bodo nekatere kategorije izpolnjevale (ali ne) izpolnjevale zahteve? Zahteve po znanju jezikov na splošno zahtevajo, da migranti sodelujejo pri formalnem učenju jezikov, kar je na splošno lažje za mlade migrante, bogatejše migrante in migrante z bolj formalno izobrazbo. Ali se te zahteve uporabljajo pravično s postopkovnega vidika – na primer, ali test dejansko preizkuša znanje jezikov ali pa obstajajo razlogi, ki niso jezikovni, zaradi katerih imajo nekateri kandidati težave pri izpolnjevanju zahtev kot drugi?

Politične posledice

Kadar države določijo zahteve glede znanja jezika, bi morale biti na splošno manj stroge v fazi vstopa kot v fazi, ko migrant zaprosi za status stalnega ali rezidenta za daljši čas, ali ko zaprosi za državljanstvo. Zahteve bi bilo treba omiliti za nekatere kategorije migrantov, zlasti pri vstopu in po možnosti pri prošnjah za dolgoročno prebivanje, kot so starejše osebe in osebe z nizko formalno izobrazbo. Zagotoviti bi bilo treba podporo, vključno s finančno podporo, za pomoč migrantom pri učenju uradnega jezika, razviti pa bi bilo treba tudi ustrezne tečaje za migrante, ki bi bili široko in enostavno dostopni.

Reference in poglabitev:

Bauböck, R. & Wallace Goodman, C. (2012). Poročilo o politiki EUDO o državljanstvu 2: *Naturalizacija..*

Firence: Evropski univerzitetni inštitut.

Böcker, A. & Strik, T. (2011). Jezikovni testi in testi znanja za pravice do stalnega prebivališča: Pomoč ali ovira za integracijo? *Evropski list o migracijah in pravu*, 13, 157–184.

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Evropska konvencija o človekovih pravicah, šesta izdaja*. Oxford: Oxford University Press (angleščina).

van der Jeught, S. (2015). *Jezikovno pravo EU*. Groningen: Europa Law Publishing (angleščina).

Wodak, R. & Boukala, S. (2015). (Supra)Nacionalna identiteta in jezik: Ponovni razmislek o nacionalnih in evropskih migracijskih politikah ter jezikovnem vključevanju migrantov. *Letni pregled uporabne jezikoslovja*, 35, 253–273.

27 Ali mobilni evropski državljani menijo, da so „evropejci“?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit, Brussel

V času političnega nezaupanja, ko se postavlja pod vprašaj medsebojna solidarnost in delitev med različnimi skupinami družbe, je pomembno ustvariti občutek pripadnosti med državljani. V okviru nacionalne države se to izvaja z osredotočanjem na skupno kulturno dediščino, skupni jezik in skupno usodo v okviru nacionalne identitete. V evropskem okviru si oblikovalci politik prizadevajo doseči podoben pomen pojma „evropejci“, na primer s spodbujanjem izmenjav na področju izobraževanja in kulture ter ohranjanjem jezikovne raznolikosti. Nekateri bodo to opisali kot „evropsko identiteto“. Ena od temeljnih pravic biti državljan ene od držav članic je svoboda gibanja za delo in prebivanje v drugi državi EU. Eno od vprašanj, ki se postavlja, je, ali uporaba te pravice krepi identifikacijo državljanov v Evropi. Ali razvija lokalno identiteto ali se ti mobilni delavci držijo identitete države izvora? In kakšno vlogo ima znanje lokalnih jezikov v tem postopku identifikacije?

Kaj nam raziskava pove?

Identiteta je splošen izraz, ki se uporablja in zlorablja v političnem diskurzu. Raziskave se strinjajo o kompleksnosti tega izraza, tako z individualno komponento (izbiro) kot s kolektivno komponento (usmerjenost skupine). Ljudje se ne poistovetijo predvsem z Evropo, lahko pa imajo pomembno vlogo v danem kontekstu (za pregled glej Evropska komisija, 2012). Recchi (2012) ponuja dva modela za klasifikacijo trenutnih raziskav o analizi „evropske identitete“.

Kulturni model uporablja pristop od zgoraj navzdol, pri katerem ima socializacija od otroštva ključno vlogo pri internalizaciji temeljnih evropskih vrednot. Manj prevladujoč vidik zagotavlja strukturni model, ki uporablja pristop od spodaj navzgor, pri katerem evropska identiteta izhaja iz interakcije in povezovanja z drugimi.

V slednjem okviru se raziskave osredotočajo predvsem na učinek mobilnosti študentov Erasmus. Rezultati niso prepričljivi. Mobilnost lahko glede na izkušnje študentov okrepi ali oslabi identifikacijo z Evropo. Vendar redni socialni stiki z drugimi Evropejci skromno vplivajo na identifikacijo študentov v Evropi (Sigalas, 2010). Nedavne raziskave med mladimi (Mazzoni, 2017) potrjujejo posredni pozitivni učinek sodelovanja v pobudah EU na opredelitev mladih v EU kot

političnega in kulturnega subjekta.

O mobilnosti odraslih v EU je bilo opravljenih malo raziskav. Raziskave, izvedene v Bruslju (Janssens, 2008, 2013), kažejo, da je identifikacija z Evropo povezana predvsem z izobrazbo in položajem ljudi na trgu dela: nižja kot je njihova stopnja izobrazbe in njihov položaj na trgu dela, manj se poistovetijo z „Evropo“. Glede na posebne razmere v Bruslju je večina državljanov EU, ki se poistovetijo z Evropo, strokovno povezana z institucijami EU ali njenimi satelitskimi organizacijami. 70 % jih pomeni, da „biti Evropejec“ pomeni, da imajo enake kulturne vrednote; le 8 % jih priznava večjezičnost kot bistveno značilnost.

Ilustracije in dokazi

Zgornja preglednica temelji na analizi sekundarnih podatkov raziskav v Bruslju. Raznolikost bruseljskega prebivalstva omogoča izbiro skupine državljanov EU in tretjih držav ($n > 800$), ki živijo v mestu. Anketiranci so bili pozvani, naj ocenijo pojme, s katerimi bi jih lahko najbolj opredelili. Odgovori so bili nato prekodirani v štiri kategorije identifikacije: lokalno, ki se nanaša na državo izvora, Evropo in mednarodno. Identifikacija z Evropo je pozitivno povezana s stopnjo izobrazbe in gospodarskimi razmerami. Jezik nima vloge, čeprav se zdi, da je to v smislu lokalne identifikacije (čegovorimo nizozemščina, manjšinski jezik v Bruslju, najmočnejša diskriminantna spremenljivka) in identifikacije z izvorno državo (kar ustreza slabemu znanju lokalnih uradnih jezikov). Vendar se občutek Evrope na splošno zmanjšuje.

Posledice za politiko

Rezultati, pridobljeni v Bruslju, so v skladu s prejšnjimi raziskavami med mladimi: razvijajo nekakšno evropsko identiteto, ki temelji na koristih, ki jih uživajo. Kljub temu je identifikacija z Evropo omejena na državljane EU z visoko izobrazbo in mednarodno mrežo. Zato obstaja tveganje, da bo evropska identiteta postala elitistični koncept.

Znanje lokalnih uradnih jezikov bistveno vpliva na občutek pripadnosti lokalni skupnosti, kar je bistveno za povečanje socialne vključenosti. Ni naključje, da imajo študenti in mobilni zaposleni, ki pogosteje

izražajo evropsko identiteto, le malo stikov z lokalnim prebivalstvom. Nizkokvalificirani državljani EU bolje poznajo lokalni jezik(-e) in imajo več lokalnih stikov, vendar se počutijo manj „evropsko“. Zato bi bilo treba v okviru celostnega pristopa k mobilnosti in vključevanju po vsej Evropi več pozornosti nameniti (i) naložbam v znanje tujih jezikov med Evropejci z razmeroma nizkimi kvalifikacijami (npr. mladi v poklicnem usposabljanju namesto univerzitetnega izobraževanja) s krepitvijo spodbud za učenje jezikov prek individualnih projektov mobilnosti; (II) naložbe v lokalno (gostiteljsko) jezikovno znanje s strani visoko mobilnih ljudi (npr. „izražanja“), krepitev spodbud za učenje teh jezikov in vključevanje vključevanja v njihove osebne poklicne načrte.

Identifikacija prebivalcev Bruslja z nebelgijskim državljanstvom (vir: Janssens 2013)

Identifikacija	2007		2013	
	EU	Zunaj EU	EU	Zunaj EU
Lokalno	67,50 %	80,50 %	72,20 %	84,10 %
Država	55,60 %	59,80 %	37,70 %	44,60 %

Evropa	60,90 %	23,20 %	53,80 %	6,00 %
Mednacionalni	4,60 %	4,90 %	10,80 %	10,70 %

Reference in poglobitev:

Evropska komisija (2012). Razvoj evropske identitete/identitete: Nedokončan posel. Pregled politike, Generalni direktorat za raziskave in inovacije, Bruselj.

Mazzoni, D., Albanesi, C., Ferreira, P.D., Opermann, S., Pavlopoulos, V., & Cicognani, E. (2017). Čezmejna mobilnost, evropska identiteta in sodelovanje med evropskimi mladostniki in mladimi odraslimi, *European Journal of Developmental Psychology*. doi.org/10.1080/17405629.2017.1378089

Sigalas, E. (2010) Čezmejna mobilnost in evropska identiteta: Učinkovitost stikov med skupinami med letom ERASMUS v tujini. *Politika Evropske unije*, 11, 241–265.

28 Katera načela bi morali uporabiti za prilagoditev jezikovnih politik?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

Zavezanost EU večjezičnosti se nanaša na pomen jezikovnega znanja za mobilnost, pri čemer poudarja potrebo po mobilni večjezični delovni sili v Evropi in vključevanju, s poudarkom na socialnem vključevanju, koheziji in medkulturnem dialogu (glej Evropska komisija, 2008).

Kar zadeva politična priporočila, je EU nadgradila formulo za materni jezik in dva (vzorec 1+2). V skladu s tem modelom se mora vsak državljan poleg svojega prvega jezika naučiti še dveh (tujih) jezikov. Ta model implicitno predpostavlja, da imajo posamezniki materni jezik in odraščajo v enojezičnem okolju. Vendar v Evropi vse več posameznikov živi v zelo večjezičnih okoljih, kjer zgodovinsko zakoreninjene oblike jezikovne raznolikosti vplivajo na nove jezike, ki jih uvajajo migracijski in globalizacijski procesi. V kolikšni meri se priporočila EU prilagajajo takim kontekstom kompleksne jezikovne raznolikosti?

Kajnam raziskava pove?

V zadnjih desetletjih so različni migracijski valovi in vse večji pomen angleščine kot jezika komuniciranja na medkulturnem in mednarodnem področju trgovine in sodelovanja povzročili nastanek novih oblik jezikovne raznolikosti. Na področju družbenih ved koncept „kompleksne raznolikosti“ poudarja strukturne spremembe v mestnih družbah, na katere vplivajo migracije in mobilnost (Kraus, 2012). Kompleksna raznolikost pomeni povezavo med zgodovinsko zakoreninjeno „endogeno“ večjezičnostjo in novejšimi plastmi nove „zunanje“ jezikovneraznolikosti.

Ta kompleksna jezikovna raznolikost je še posebej pomembna v evropskih tradicionalno večjezičnih državah, regijah ali mestih, ki zdaj postajajo družbe gostiteljice migrantov, beguncev in različnih vrst mobilnega prebivalstva. V teh okoliščinah reševanje kompromisa med mobilnostjo in vključevanjem vključuje tudi premagovanje ali preprečevanje različnih vrst segregacije (gospodarske, prostorske, socialne, politične itd.), ki so del jezikovne logike. Primerjalne raziskave, izvedene v okviru projekta MIME, kažejo, da lahko individualne izbire učenja jezikov ovirajo negotovo ravnovesje med zgodovinsko prisotnimi jeziki. Posebnosti jezikovne konstelacije, vključno z asimetričnim odnosom med zgodovinsko manjšino in večinskimi jezikom ali jeziki in/ali jezikom lingua franca, niso dovolj upoštewane v obstoječih priporočilih

EU, kot je model 1+2, ki se osredotoča predvsem na posamezne učencejezikov.

Ilustracije in dokazi

Primera Barcelone in Rige kažeta, kako kompromis med mobilnostjo in vključevanjem oblikujejo posebni politični, kulturni in socialni dejavniki. V obeh mestih opažamo interakcijo med avtohtonimi jeziki, katalonskimi in latvijskimi, ki so se po obdobju zatiranja ponovno oživili, in jeziki, ki so jih v preteklosti vsilili avtoritarni režimi ali hegemonične sile, španščina in ruščina. V primeru Luksemburga je moral Luksemburg, tudi če ni primerljivega dolgotrajnega zatiranja, premagati nemško in francosko prevlado. Ta zgodovinsko zakoreninjena večjezičnost je v zadnjih desetletjih postala vse bolj zapletena: povečana prisotnost migrantov in angleških jezikov, kot je lingua franca, na različnih področjih je dodala plast zunanje jezikovne raznolikosti.

Zato so jezikovni repertoarji, ki jih državljani uporabljajo v vsakdanjem življenju, postali bolj heterogeni in kompleksnejši.

Hkrati pa poseben socialno-jezikovni kontekst in vzorci mobilnosti v vsakem mestu predstavljajo različne vrste izzivov za socialno, kulturno, politično in gospodarsko vključenost v družbo. Na splošno se Barcelona in Luksemburg soočata z velikim pritokom prebivalstva, medtem ko je v primeru Rige izseljevanje najpomembnejša razsežnost mobilnosti. Te in druge značilnosti interakcije med endogeno večjezičnostjo in eksogeno večjezičnostjo v vsakem mestu je treba upoštevati pri obravnavanju napetosti med mobilnostjo in vključevanjem.

Posledice za politiko

Da bi upoštevali primere kompleksne jezikovne raznolikosti, bi morala priporočila EU oblikovati družbeno večjezičnost na način, ki bo bolj prilagojen kontekstu. Namesto oblikovanja edinstvenih rešitev morajo ta priporočila upoštevati jezike zgodovinskih manjšin ter dinamiko družbene in geografske mobilnosti, ki povzroča posebne jezikovne konstelacije, značilne za ozemlje ali mestno okolje. Glede na to, da je individualna večjezičnost tesno povezana z jezikovno konstelacijo na družbeni ravni, uvajamo načelo

„samoosredotočene večjezičnosti“¹, da bi priznali, da je treba individualno in družbeno razsežnost obravnavati skupaj. Politike, ki temeljijo na tem načelu, si prizadevajo za ravnovesje med spodbujanjem avtohtonih jezikov, katerih obvladovanje ostaja bistveni pogoj za socialno vključevanje na lokalni, regionalni in nacionalni ravni, priznavanjem jezikov migrantov in razširjanjem lingua franca.

Reference in poglobitev:

Evropska komisija. (2008). *Večjezičnost: prednost Evrope in skupna zaveza*. COM 2008 (566) Končno.

Fehlen, F. & Heinz, A. (2016). *Die Luxemburger Mehrsprachigkeit. Ergebnisse einer Volkszählung*. Bielefeld: transkripcija Verlag.

Janssens R. (2013). *Urbana večjezičnost. Primer Bruslja*. Bruselj: Racine Editions (angleščina).

	Barcelona	Luksemburg	Riga
Endogena jezikovna raznolikost	Katalonščina in španščina	Francoščina, nemščina in luksemburščina	Latvijščina, ruščina...
Zunanja jezikovna raznolikost	* Angleščina * Arabščina, romunščina, Tamazight...	* Angleščina * Portugalščina, italijanščina...	* Anglais

Kraus, P.A. (2008). *Unija raznolikosti: Jezik, identiteta in Polity-Building v Evropi*. Cambridge: Cambridge University Press (angleščina).

Kraus, P.A. (2011). Večjezično mesto: Primera Helsinkov in Barcelone. *Nordic Journal of Migration Research*, 1, 25–36.

Kraus, P.A. (2012). Politika kompleksne raznolikosti: Evropska perspektiva. *Etnična pripadnost*, 12, 3–25.

Lauze, L. & Kava, G. (2016). *Valodas situācija Latvijā: 2010–2015*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra.

1 Pojem „samoosredotočene večjezičnosti“ si izposodimo od Rafaela Castelló Cogollosa (Univerza v Valencii), vendar mu pripisujemo drugačen pomen zunaj okvira visokošolskega izobraževanja (glej koncept „konvergentne večjezičnosti“ v Krausu 2008: 176–179).

29 Ali bi morale države migrantom zagotoviti izobraževanje maternem jeziku?

Robert Dunbar, Róisín McKelvey, Univerza v Edinburgu

Prisotnost velikega števila migrantov iz drugih držav članic in držav zunaj EU je resničnost v večini držav članic EU, ti migranti pa imajo različne spretnosti v uradnih jezikih države gostiteljice. To predstavlja izzive za izobraževalne politike države gostiteljice na vseh ravneh in v zvezi z nadaljnjim izobraževanjem odraslih.

Zgodovinsko gledano je bilo izobraževanje, ki ga podpira vlada, namenjeno zagotavljanju funkcionalnega obvladovanja uradnega(-ih) jezika(-ov) države, izobraževanje materetega jezika pa je bilo pravilo. V zadnjih desetletjih se je mednarodno pravo začelo ukvarjati s posledicami vse večje jezikovne raznolikosti. V kolikšni meri mednarodno pravo od držav zahteva, da zagotovijo izobraževanje v jezikih migrantov ali prek njih?

Kajnam raziskava pove?

Mednarodno pravo na splošno spoštuje jezikovne politike držav. Vendar več mednarodnih pogodb vsebuje načela v zvezi z vprašanjem jezika poučevanja migrantov. Za otroke migrantov iz drugih držav članic EU in držav, ki niso članice EU, se uporabljajo različne sheme. Čeprav jo je ratificiralo le šest držav članic EU, *Evropska konvencija o pravnem statusu delavcev migrantov* iz leta 1977 določa, da pogodbenice Konvencije v sodelovanju organizirajo posebne tečaje za poučevanje otrok delavcev migrantov v njihovem maternem jeziku (člen 15).

Te določbe so bile dejansko ponovljene v *Direktivi 77/486/EU* in se uporabljajo za otroke delavcev migrantov iz vseh drugih držav članic EU: države članice gostiteljice bi morale v sodelovanju z državami članicami izvora sprejeti ustrezne ukrepe za spodbujanje poučevanja maternega jezika in kulture matične države za te otroke. (Revidirana) *Evropska socialna listina* iz leta 1996, ki jo je ratificiralo 20 držav članic EU, od držav članic zahteva tudi, da v največji možni meri spodbujajo in olajšajo poučevanje maternega jezika delavca migranta otrokom delavca migranta (člen 19(12)). Kadar je jezik migrantov tudi manjšinski jezik v državi gostiteljici, so lahko njihovi otroci deležni kakršne koli izobraževalne določbe v manjšinskem jeziku, ki jo zagotavljajo pogodbe, kot sta *Okvirna konvencija za varstvo narodnih manjšin* ali *Evropska listina o regionalnih ali manjšinskih jezikih*.

Zaščita otrok migrantov iz držav, ki niso članice EU, je manjša. *Mednarodna konvencija o varstvu pravic vseh delavcev migrantov in članov njihovih družin* iz leta

1990 določa, da morajo države zagotoviti spoštovanje kulturne identitete delavcev migrantov in njihovih družinskih članov, čeprav je še ni ratificirala nobena država članica EU. Vendar otroci delavcev migrantov uživajo varstvo *Konvencije o otrokovih pravicah* iz leta 1989, ki določa, da je cilj izobraževanja razvoj spoštovanja otrokove kulturne identitete, jezika in vrednot ter nacionalnih vrednot otrokove države izvora (člen 29).

Ilustracije in dokazi

V številnih državah članicah EU obstajajo dobro razviti sistemi izobraževanja manjšinskih jezikov za avtohtone jezike države, zato obstajajo številni odlični modeli.

Izobraževanje v neavtohtonih/neavtohtonih jezikih je zelo redko, pri čemer je Švedska pomembna izjema. Številne države so se odzvale na jezikovno raznolikost svojih šol z oblikovanjem programov, ki olajšujejo pridobivanje uradnega jezika; vendar so to običajno ad hoc upravni odzivi, ki ne temeljijo na nobenem zakonodajnem ali celo celovitem okviru. Raziskave kažejo, da se *Directive 77/486/EU* ne izvaja učinkovito.

Pomembni so preudarki v zvezi s pravico do enakosti. Opustitev poučevanja maternega jezika otrokom, katerih obvladanje uradnega jezika je nezadostno, vsaj prehodno do polne uporabe uradnega jezika, lahko pomeni kršitev načela enakega varstva zakona (zajamčeno s Protokolom 12 k EKČP), ker se tem otrokom dejansko zavrne izobraževanje enake kakovosti kot dijaki, ki tekoče govorijo v uradnem jeziku (glej sodbo Združenih držav Amerike *Lau proti Nichols*, 414 U.S. 563 (1974), v kateri je bilo uporabljeno to načelo). Ker razumemo, kako lahko jezik ovira polno in enakopravno uživanje pravic (glej Piller (2016), UNESCO (2008)), lahko to načelo pomembno vpliva na jezik opravljanja storitev. Neupoštevanje neke oblike poučevanja v maternem jeziku otrokom, katerih znanje uradnega jezika je nezadostno, lahko pomeni tudi kršitev pravice do izobraževanja, ki je zaščiten s členom 2 Protokola 1 k EKČP (glej *Ciper proti Turčiji*, pritožba št. 25781/94, EKČP 2001-IV). Nazadnje, če se zagotovi neka oblika izobraževanja o maternem jeziku, bi določbe o nediskriminaciji zahtevale podobne določbe za pripadnike drugih jezikovnih manjšin.

Politične posledice

Države članice EU bi morale v celoti izvajati vsaj direktivo 77/486/EU in predvideti standardiziran pristop: cilj direktive je spodbujati čezmejno mobilnost z zagotavljanjem, da se lahko otroci državljanov EU, ki delajo v drugih državah članicah EU, učinkovito vključijo v svojo matično državo, če se vrnejo, in da to ne bi smelo biti odvisno le od izobraževalne politike države gostiteljice. Kadar otroci v osnovnošolskem ali srednješolskem izobraževanju, ne glede na to, ali prihajajo iz drugih držav članic EU ali ne, nimajo zadostnega znanja uradnega jezika države, premisleki o enakosti močno kažejo, da bi bilo treba zagotoviti določeno obliko prehodnega jezikovnega izobraževanja. Da bi se izognili nedosledni uporabi določbe, je treba razmisliti vsaj o celoviti politiki.

Reference in poglobitev

Cholewinski, R. (1997). *Delavci migranti v*

mednarodnem pravu o človekovih pravicah: Njihova zaščita v državah zaposlitve. Oxford: Clarendon Press.

Plenjenje, I. (2016). *Jezikovna raznolikost in socialna pravičnost: Uvod v aplikativne družbene jezikoslovce*. Oxford: Oxford University Press (angleščina).

Rainey, B., Wicks, E., & Ovey, C. (2014). *Evropska konvencija o človekovih pravicah, šesta izdaja*. Oxford: Oxford University Press (angleščina).

UNESCO. (2008). *Izboljšanje kakovosti pismenosti in učenja, ki temelji na maternem jeziku: Študije primerov iz Azije, Afrike in Južne Amerike*. Bangkok: UNESCO.

Posebni poročevalec Združenih narodov o manjšinskih vprašanjih. (2017). *Jezikovne pravice jezikovnih manjšin: Praktični vodnik za izvajanje*. Ženeva: Združeni narodi.

30 Ali angleščina zadostuje, da dosežejo novince, preden se naučijo lokalnega(-ih) jezika(-ov)?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Naloga lokalnih organizacij, kot so občine in ponudniki javnih storitev, je olajšati prihod novih državljanov EU, migrantov in mobilnih beguncev. Čeprav je splošno priznано, da se morajo priseljenci naučiti lokalnega jezika za srednje- in dolgoročno spodbujanje vključevanja, so potrebne dodatne določbe za politike sprejema. V mnogih primerih morajo občine in lokalne organizacije razviti novo strategijo, da bi dosegle jezikovno raznoliko prebivalstvo, ki še ne pozna lokalnega jezika. To je zlasti pomembno v primerih, ko lahko neučinkovita komunikacija ogrozi življenje posameznikov ali temeljne človekove pravice (zdravstveni sektor, pravosodje, izobraževanje). Poleg tega so za novince potrebne politike sprejema.

Kaj nam raziskava pove?

Da bi bile organizacije učinkovite, morajo komunicirati z prispelimi priseljenci v jeziku, ki ga razumejo. Informacije o formalnih in neformalnih vidikih vsakdanjega življenja (o upravnih postopkih, dostopu do trga dela, stanovanjih, zdravstvu in izobraževanju, objektih ter glavnih kulturnih in športnih objektih) bi bilo zato treba prevesti v jezike novincev. Angleščina se pogosto uporablja kot privzeti jezik za te namene. Vendar izkušnje kažejo, da angleščina ni dovolj, da bi dosegli priseljence. Le nekateri izmed njih govorijo tekoče angleško iz različnih razlogov, kot sta rojstvo in izobraževanje, ker so živeli v angleško govoreči državi ali zaradi svoje izobrazbe in/ali poklicnih dejavnosti. Vendar mnogi nimajo angleškega znanja ali pa imajo le omejeno znanje angleščine, ki ne bi zadostovalo za učinkovito sporazumevanje.

Študija socialnih delavcev v Bruslju kaže, da se jezikovno znanje osebja in migrantov uporablja v angleškem in lokalnem jeziku (francoščini in nizozemščini), vendar le za preprosto sporazumevanje. „Socialnitolmači“ (certificirani za socialno delo) so potrebni za bolj zapletene razgovore (De Rijk 2016.).

Ilustracije in dokazi

Iz krajevnih politik EU-migranti¹, mest Amsterdam, Bruselj, Dublin, Hamburg, København in Göteborg, vemo malo več o mobilnih državljanih EU in komunikacijskih težavah, ko pridejo v novo mesto. V

1 www.amsterdam.nl/bestuur-organisatie/organisatie/ruimte-economie/amsterdam-europa/europees-project

Amsterdamu (Nizozemska) Bolgari veljajo za „težko“ skupino. Pogosto ne govorijo angleško (Dobrodošlepolitike 2016 Končno poročilo, Amsterdam, str. 43). V Göteborgu (Švedska), „Romunija je najpogostejši jezik, ki ga uporabljajo organizacije, ki delajo z ranljivimi migranti v EU, pred angleščino in švedščino (Dobro poročilo opolitikah za leto 2016), Göteborg, str. 39).

Politične posledice

Zato občine in druge organizacije lokalnih skupnosti, ki imajo ključno vlogo pri sprejemanju novih priseljencev, kot so zavodi za zaposlovanje, javne službe, stanovanjska združenja, banke, bolnišnice, šole, športna in kulturna združenja, ne bi smele omejiti svojih prizadevanj le na angleščino. Svoje jezikovne politike bi morali prilagoditi posebnostim novincev in pripraviti prevode, prilagojene jezikovnemu znanju glavnih skupin. Za to je potrebno poznavanje in poznavanje jezikovne sestave lokalnega okolja in predvsem jezikovnega znanjapriseljencev.

Poleg dokumentov v različnih jezikih (jeziki sporazumevanja, kot so angleščina, francoščina, španščina, portugalsščina, arabščina in glavni skupinski jeziki) bi bilo treba dati na voljo različico v lokalnem(-ih) jeziku(-ih), da bodo zagotovljene informacije dostopne tudi lokalnim prebivalcem, ki bi se sicer lahko počutili zmedene glede vsebine letakov in bi se lahko počutili izključene iz komunikacijskega procesa ter morda posebne določbe in pravice. Razmeroma enostavno je posvetiti nekaj pozornosti postavitvi, da se omogoči primerjalno branje istega dokumenta v različnih jezikovnih različicah za tiste, ki ga berejo v dveh (za njih) tujih jezikih. To ne le olajša komunikacijo o vsebini med migranti in lokalnimi uradniki (ali prostori v njihovi družbeni mreži), temveč se lahko brošure ali zloženke uporabijo tudi kot učno gradivo na jezikovnih tečajih za pridobitev lokalnega jezika ali jezikov.

Kar zadeva ustno komunikacijo, morajo lokalne organizacije tudi ozaveščati o svoji jezikovni raznolikosti. Spodbujati bi morala sposobnost zaposlenih za sporazumevanje v jezikih, ki niso uradni jeziki, da bi se ta sredstva lahko uporabila v izrednih razmerah. Nacionalni sistem tolmačev na daljavo, ki ga

je mogoče poklicati po telefonu, je pomemben vir, zlasti v zdravstvenem sektorju. Občine in lokalne organizacije (kot so bolnišnice) bi morale združiti moči pri oblikovanju takšnega sistema, če na nacionalni ravni še ne obstaja. V nekaterih sektorjih, zlasti v zdravstvenem sektorju, je prehodno obdobje, v katerem je tolmačenje/prevajanje potrebno za zagotovitev učinkovite komunikacije in zdravljenja, veliko daljše kot v drugih primerih, saj je potrebna precej višja raven jezikovnega znanja, da bi bili novinci na tem področju avtonomni; potrebujejo več časa, da dosežejo to raven.

Reference in poglabitev

Boix-Fuster, E. (Ed.) (2015). *Mestne raznolikosti in*

jezikovne politike v srednje velikih jezikovnih skupnostih. Bristol: Večjezične zadeve.

De Ryck, L.-P. (2016). *Taalcommunicatie in het gebruik van brugfuncties v de Brusselse Hulpverlening*. Bruselj: TO JE BRIO.

King, L. & Carson, L. (Eds.) (2016). *Večjezičnomesto. Vitalnost, konflikti in spremembe*. Bristol: Večjezične zadeve.

Dobrodošli Evropa Toolkit (2016). *Lokalne politike dobrodošlice za mobilne državljane EU*. V Amsterdamu.

31 Ali bi morale države migrantom zagotavljati storitve v njihovem jeziku?

Robert Dunbar, RóisínMcKelvey, Univerza v Edinburgu

Množične migracije v Evropi in v Evropo iz tujine so povzročile nastanek velikega števila oseb, ki zakonito prebivajo v državah članicah EU in imajo omejeno znanje uradnih jezikov države. Tako kot splošno prebivalstvo so tudi ti odvisni od vrste storitev, ki segajo od zdravstvenega varstva in socialne varnosti do registracije vozil in voznikov, in morajo komunicirati z državo za različne namene, vključno s plačevanjem davkov, registracijo volivcev (če imajo to pravico) in tako dalje. V kolikšni meri je država dolžna zagotavljati storitve prevajanja in tolmačenja za te osebe? Ali morajo javni uslužbenci sami tekoče govoriti jezike migrantov, da bi lahko opravljali te storitve?

Kaj nam raziskava pove?

Od začetka devetdesetih let prejšnjega stoletja je bila razvita vrsta mednarodnih pravnih instrumentov, vključno z *Okvirno konvencijo za varstvo narodnih manjšin* in *Evropsko listino o regionalnih ali manjšinskih jezikih*, ki od države zahtevajo, da v nekaterih okoliščinah zagotavlja nekatere javne storitve prek manj pomembnega jezika. Ti instrumenti se na splošno uporabljajo samo za dolgoletne manjšine na ozemlju države („avtohtonemanjšine“) in ne za priseljence („novemanjšine“), čeprav je priseljski jezik tudi manjši jezik, zaščiten s temi instrumenti, lahko migrant uživa takšno zaščito. Vendar nedavne raziskave kažejo, da se razlikovanje med avtohtonimi in novimi manjšinami začenja slabiti, tudi v sodni praksi Sodišča Evropske unije (Burch, 2010; Medda-Windischer, 2017).

Mednarodne pogodbe o človekovih pravicah, kot sta *Evropska konvencija o človekovih pravicah (EKČP)* in *Mednarodni pakt o državljanskih in političnih pravicah*, so vedno določale, da morajo biti tisti, ki ne razumejo uradnega jezika, nemudoma obveščeni v jeziku, da razumejo razlog za prijetje in obtožbe proti njim ter da imajo v kazenskih zadevah pravico do tolmača. Čeprav v teh instrumentih ni izrecno priznana nobena druga pravica do manjšinskih jezikovnih storitev, lahko načelo enakega varstva zakona (opisano v Protokolu 12 k EKČP) v nekaterih okoliščinah zahteva zagotavljanje takih storitev, zlasti glede na to, da se danes bolje razume negativni vpliv, ki ga lahko ima odsotnost takih storitev na osebe, ki ne govorijo uradnega jezika (Dunbar, 2006); Plenjenje, 2016). Če na primer nezmožnost učinkovitega sporazumevanja v uradnem jeziku vpliva na zmožnost pridobitve enake kakovosti zdravstvenih storitev kot tisti, ki to lahko storijo, se

lahko od države zahteva, da jo odpravi, po možnosti z zagotavljanjem tolmača ali celo z zagotavljanjem specialista, ki govori jezik manjšine (kadar tolmačenje lahko ovira ustrezno oskrbo).

Ilustracije in dokazi

V številnih državah članicah EU se država že odziva na potrebe ljudi, ki se ne morejo učinkovito sporazumevati v uradnem jeziku: večjezična javna obvestila, informativne brošure itd. so vse bolj prepoznavna v zdravniških pisarnah, lokalnih upravah in drugih javnih ustanovah. Ti ukrepi na splošno ne temeljijo na zakonodajnem okviru ali celoviti in zavezujoči politiki, temveč predstavljajo ad hoc odzive na jezikovno realnost. Zato obstajajo precejšnje razlike v praksi, tudi znotraj iste države. Odsotnost zakonskega okvira ali celovite zavezujoče politike ustvarja pogoje za nedoslednost pri ponudbi, saj govorci nekaterih jezikov prejemajo vsaj nekatere storitve v svojem jeziku, kar lahko krši načelo nediskriminacije (npr. kadar so nekatere jezikovne skupine zanemarjene ali nezadostno zastopane) in enako varstvo zakonodaje.

Načelo sorazmernosti, ki je bistveno pomemben pravni pojem, je koristno za opredelitev ustreznega okvira alipolitike. Prvič, bolj kot so resne posledice nezmožnosti sporazumevanja v uradnem jeziku, tem večja je potreba države, da zagotovi enako obravnavanje z zagotavljanjem dostopa do storitve prek jezika uporabnika. V najresnejših okoliščinah, na primer, ki so podobne odvzemu prostosti (kar pomeni pravico do tolmača iz točke)), je lahko obveznost opravljanja storitve prek tolmača ali ponudnika storitev absolutna. Drugič, v drugih primerih se lahko raven ponudbe določi z uporabo „mobilne lestvice“, pri čemer je na voljo večja ponudba, kadar je koncentracija ali večje število govorcev določenega jezika, ki se ne morejo učinkovito sporazumevati v uradnem jeziku.

Politične posledice

Države bi morale upoštevati, v kolikšni meri se javne in upravne službe v manjšinskem jeziku že zagotavljajo v jezikih, ki niso uradni jezik. Kadarse storitev opravlja, jetreba pri določanju ravni storitev in jezikov, v katerih se bodo storitve opravljele, upoštevati naravo opravljene storitve, število govorcev manjšinskih jezikov in stopnjo, dokaterije prišlo do znatnih koncentracij govorcev.

Reference in poglobitev

- Burch, E. S. (2010). Regionalne manjšine, priseljenci in migranti: The Reframing of Minority Language Rights in Europe (Reframing of Minority Language Rights in Europe), *Berkeley Journal of International Law*, 28, 261–312.
- Dunbar, R. (2006). Ali obstaja dolžnost sprejemanja zakonodaje za jezikoslovne manjšine? *Revija za pravo in družbo*, 33, 181–198.
- Medda-Windischer, R. (2017). Stare in nove manjšine: Upravljanje raznolikosti in socialna skladnost z vidika manjšinskih pravic. *Evropske in regionalne študije*, 11, 25–42.
- Plenjenje, I. (2016). *Jezikovna raznolikost in socialna pravičnost: Uvod v uporabno družbeno lingvistiko*. Oxford: Oxford University Press (angleščina).
- Posebni poročevalec Združenih narodov o manjšinskih vprašanjih (2017). *Jezikovne pravice jezikovnih manjšin: Praktični vodnik za izvajanje*. Ženeva: Združeni narodi.

32 Ali lahko jezikovne politike izboljšajo rezultate zaposlovanja priseljencek ?

Brian Carey, Andrew Shorten, Univerza v Limericku

Naužitek osebe v zanimivem delu lahko vplivajo znanje jezika ter uporaba jezika v družbi in na delovnem mestu. Empirični dokazi kažejo, da so priseljenci, ki niso usposobljeni govorci večinskega jezika, na splošno prikrajšani na trgu dela in da se lahko zlasti priseljenke soočajo z drugimi ovirami. Zato se postavlja vprašanje, ali je mogoče jezikovne politike oblikovati tako, da bodo pomagale odpraviti jezikovne ovire za zaposlovanje, ki pogosto nesorazmerno prizadenejo ženske.

Kaj nam raziskava pove?

Raziskave ekonomistov so pokazale, da nezmožnost govoriti lokalni jezik negativno vpliva na prihodke priseljencev (Chiswick in Miller, 1995; Dustmann & Van Soest, 2002). Nekatere študije kažejo, da ima ta pojav tudi razsežnost spola. Raziskave na Nizozemskem so na primer pokazale, da priseljenke z nizkimi nizozemskimi spretnostmi zaslužijo manj kot priseljenke z boljšimi nizozemskimi spretnostmi, vendar odnos ni enak za moške (Yao in Van Ours, 2015). To je deloma posledica dejstva, da se priseljenke in priseljenke pogosto soočajo z različnimi vrstami ovir pri zaposlovanju. Študija afriških priseljencev v Kanado je na primer pokazala, da čeprav priseljenki moški pogosto ohranijo dostop do dela z modrimi ovrtniki, je verjetneje, da priseljenke nimajo jezikovnega znanja, ki se zahteva za primerljive in tradicionalno ženske poklice, kot so trgovina na drobno, uprava ali oskrba (Creese and Wiebe, 2012).

Morda slabosti priseljencek v primerjavi z moškimi preprosto odražajo širše vzorce neenakosti med spoloma na trgih dela, saj ženske na splošno zaslužijo manj kot moški iz različnih razlogov. Če pa obstaja posebna jezikovna pomanjkljivost, s katero se bodo priseljenke še posebej verjetno soočile, jih bo treba razumeti, če naj jih uspešno obravnavajo javne politike.

Ilustracije in dokazi

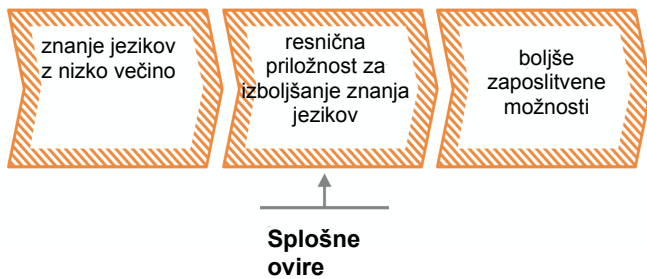
Glavni jezikovni razlog, zakaj ljudje ne morejo dobiti zadovoljivega dela, je, da nimajo jezikovnega znanja, ki bi ga iskali delodajalci, ta pomanjkljivost pa se bo še povečala, če ne bodo mogli izboljšati svojega

jezikovnega znanja. Čeprav lahko te okoliščine doživljajo številne različne družbene skupine, se najpogosteje pojavljajo med najrevnejšimi ljudmi, zlasti med manj premožnimi priseljenci, ki prispejo brez znanja prevladujočega lokalnega jezika. Razlog za to je dejstvo, da imajo manj premožni migranti na splošno manj zaposlitvenih možnosti, in ker možnosti za učenje ustreznih jezikov ne obstajajo ali jih je težko dostopati, zlasti za tiste, ki že imajo zaposlitev za preživetje. Zato so lahko priseljenci, ki nimajo večinskega jezikovnega znanja, bolj dovzetni za daljša obdobja podzaposlenosti, kjer je zaposlitev nižja od njihove izobrazbe.

Pomembno je opozoriti, da so lahko priseljenke še posebej prikrajšane pri pridobivanju večinskega jezikovnega znanja. Po eni strani je študija pokazala, da se gospodinje v prevladujočih jezikih običajno učijo manj hitro kot moški (Pavlenko in Piller, 2001). To kaže na to, da bodo nekatere ženske, ki so trenutno zunaj trga dela, še posebej prikrajšane, če bodo v prihodnosti iskale zaposlitev. Po drugi strani pa lahko ženske, ki so trenutno na nezadovoljivem delovnem mestu in bi lahko pridobile dodatno jezikovno znanje, to težko storijo, če so prisiljene opravljati tudi „ drugo zaposlitev “ doma (Hochschild, 2012).

Politične posledice

Cilj javnih politik v mobilnih podjetjih bi moral biti zagotoviti, da ima vsakdo resnično priložnost za zadovoljivo zaposlitev. Da bi to dosegli, je treba jezikovne politike seznanjati z dejstvi o obstoječih strukturnih neenakostih, da jih ne bi zaostri. Če je na primer učenje novega jezika predrago, bodo koristi učenja novega jezika omejene na tiste, ki si ga lahko privoščijo. Zato bi bilo treba jezikovne politike, katerih cilj je spodbujanje vključevanja z izboljšanjem zaposlitvenih možnosti za priseljence, seznaniti tudi z dejstvi o neenakosti med spoloma in zlasti s posebnimi izzivi, s katerimi se migrantke soočajo doma in v svetu dela pri pridobivanju znanja v večinskem jeziku.

Reference in poglabitev

Chiswick, B. R. & Miller, P. W. (1995). Endogenetnost med jezikom in zaslužkom: Mednarodna analiza. *Journal of Labor Economics*, 13, 246–88.

Creese, G. & Wiebe, B. (2012) „Survival Employment“: Spol in izpopolnjevanje med

afriškimi priseljenci v Kanadi. *Mednarodne migracije*, 50, 56–76.

Dustmann, C. & Van Soest, A. (2002). Jezik in zaslužek priseljencev. *Pregled industrijskih in delovnih odnosov*, 55, 473–492.

Hochschild, A. (2012). *Druga izmena: Delovni starši in revolucija doma* (revidirana izdaja, z A. Machung). London: Pingvin.

Pavlenko, A. & Piller, I. (2001). Nova navodila v študiju večjezičnosti, učenja drugega jezika in enakosti spolov. V A. Pavlenko, A. Blackledge, I. Piller & M. Teutsch-Dwyer (Eds.) *Večjezičnost, učenje drugega jezika in spol* (str. 17–52). New York: Gruyterjeva ovca.

Yao, Y. & van Bear, J.C. (2015). Znanje jezikov in uspešnost priseljencev na trgu dela na Nizozemskem. *Delovna ekonomija*, 34, 76–85.

33 Kako lahko jezikovna politika izboljša „motilnost“ migrantov?

Christopher Houtkamp, Universiteit van Amsterdam

„Gibljivost“ se nanaša na *potencialno* mobilnost ljudi. Stopnja gibljivosti je odvisna od enostavnosti, s katero se lahko oseba premika iz enega kraja v drugega, kar je med drugim odvisno tudi od posameznikovih spretnosti (vključno z jezikovnimi spretnostmi). Pojem gibljivosti se doda analizi migracij z različnih vidikov, ki segajo od socialno-ekonomskega znanja (npr. kako so jezikovne spretnosti povezane z uspehom na trgu dela) (Koopmans 2010) ali sociokulturnih/psiholoških (npr. kako so asimilacijske politike povezane z duševnim zdravjem kulturnih manjšin) (Horenczyk 1996, Van Oudenhoven et al. 1998, Arends-Tóth & Van De Vijver 2003). Jezikovna politika lahko vpliva tudi na gibljivost (Houtkamp 2017). Z omogočanjem mobilnosti ljudi, da bi izkoristili boljše priložnosti drugje, je mogoče pričakovati, da bodo gibljivost spremljali izboljšani socialno-ekonomski pogoji.

Kaj nam raziskava pove?

Raziskave gibljivosti so še vedno relativno nove. Koncept, ki je bil prvotno razvit v bioloških raziskavah, so v urbani sociologiji uvedli Kaufmann et al. (2004), da bi oblikovali integriran okvir za preučevanje različnih vidikov potenciala mobilnosti in kapitala, ki omogoča mobilnost. V okviru projekta MIME je bila uporaba koncepta gibljivosti razširjena na socialno-jezikovna vprašanja (Houtkamp 2014), kar poudarja pomen jezikovne infrastrukture. V primeru mednarodnih migracij ta infrastruktura vključuje zmogljivosti za poučevanje maternega jezika in pridobivanje jezika gostitelja. Pomembna so tudi mnenja migrantov o vrednosti njihovega jezikovnega znanja tako v državi prebivališča kot v potencialnih državah gostiteljicah. Poleg tega je pomembna tudi ocena jezikovne politike migrantov v njihovi trenutni državi prebivališča.

Ilustracije in dokazi

Da bi ocenili interakcijo med jezikovno politiko in gibljivostjo, je bilo med letoma 2015 in 2017 na Nizozemskem, v Franciji in na Švedskem opravljenih 60 razgovorov s turškimi in poljskimi priseljenci ter njihovimi potomci. Anketiranci so bili vprašani o svojem odnosu do izobraževanja o maternem jeziku (tj. poučevanju v državi izvora ali v jeziku države izvora) in o možnostih za pridobitev jezika gostitelja. Razgovori so bili osredotočeni tudi na znanje anketirancev v drugih jezikih EU in so bili vprašani,

katere jezike bi želeli študirati, da bi se povečala njihova mobilnost znotraj EU. Obstajajo štiri glavne ugotovitve.

1. *Anketiranci menijo, da je pridobitev jezika v družbi gostiteljici izjemno pomembna, vendar kritizirajo njegovo praktično izvajanje, zlasti njegovo močno osredotočenost na slovnico.* Anketiranci so menili, da bi bili tečajji učinkovitejši, če bi se bolj osredotočili na sposobnosti ustnega komuniciranja.

2. *Obeti za izobraževanje maternega jezika in večjezičnost na splošno se zdijo razredni problemi.* Na Nizozemskem starši z nizkim socialno-ekonomskim statusom včasih izražajo dvome glede dvojezične izobrazbe svojih otrok ali vpisa v dvojezično izobraževanje, saj se bojijo, da bi to lahko oviralo njihove možnosti za učenje jezika gostitelja in s tem omejilo njihove socialno-ekonomske možnosti.

3. *Nekateri anketiranci so zaskrbljeni, da lahko izobraževalne politike maternega jezika in večkulturne politike na splošno spodbujajo segregacijo,* podatki pa razkrivajo tudi nekaj nelagodja med anketiranci pri preučevanju učinkov programov in opreme za izobraževanje maternega jezika na procese vključevanja in vključevanja v lokalni družbeni in jezikovni okvir.

4. *Znanje maternega jezika se razmeroma pogosto navaja kot spodbujevalec mobilnosti v EU, zlasti za etnične skupnosti, ki so razpršene v številnih državah;* tako Poljaki kot Turki poročajo o pogostih stikih med etničnimi skupnostmi po vsej EU. Zato dodelitev pravic do jezikovnega izobraževanja za priseljence povečuje njihovo gibljivost, za katero se na splošno lahko pričakuje, da bo izboljšala njihov socialno-ekonomski položaj.

Ipolitične posledice

Naši intervjuji o jezikovni razsežnosti potencialne mobilnosti ali gibljivostikažejo, da bi morali organi kot splošno politično usmeritev razviti in podpreti celovit program jezikovnega izobraževanja za mobilne ljudi. Ta program bi moral zajemati poučevanje lokalnih (uradnih) jezikov, vključevati pa bi moral tudi priseljske jezike (dečerje). Ena od razsežnosti takšnega programa bi morala biti osredotočanje na jezik kot prenosno kompetenco, ki krepi potencialno mobilnost ali *gibljivost* ljudi. Gibljivost je pomembna, saj ljudem omogoča, da lažje prepoznajo boljše socialno-ekonomske priložnosti in se preselijo v druge kraje, kjer so te priložnosti dostopne.

Potreba po učenju lokalnega jezika je na splošno priznana kot očitna, da se olajša dostop do lokalnega trga dela in spodbudi usklajeno vključevanje v družbo države gostiteljice. Vendar pa intervjuji kažejo, da obstaja potreba po praktičnosti med uporabniki. Jezikovni tečaji v državi gostiteljici (zlasti za odrasle) bi morali biti posebej pozorni na uskladitev vsebine tečajev z dejanskimi potrebami uporabnikov.

Dostop do tečajev maternega jezika (ali jezikadediščine) je pomemben ne le iz razlogov, povezanih s človekovimi jezikovnimi pravicami, ki se nanašajo na enakopraven dostop do pismenosti, temveč tudi zato, ker spodbujanje stikov v drugih državah EU z drugimi skupnostmi izseljencev ali migrantov, ki imajo isti jezik, povečuje gibljivost s pozitivnimi socialno-ekonomskimi posledicami.

Nekateri priseljeni starši se bojijo, da bo ohranjanje jezika dediščine negativno vplivalo na prihodnost njihovih otrok. Vendar ta strah ni podprt z raziskavami socialno-ekonomskih usmeritev migrantov. Premajhna uporaba učnih načrtov maternega jezika lahko dejansko poveča vrzel med jezikovnim znanjem najrevnejših in najbogatejših priseljencev, čeprav imajo priseljenki jeziki obsežne pravice. Zato bi se morali organi z informacijskimi kampanjami osredotočiti na koristi dvojezičnosti.

Reference in poglobitev

Arends-Tóth, J., & Van De Vijver, F. (2003).

Multikulturalizem in akultacija: pogled na nizozemsko in turško-nizozemsko. *Evropski časopis za socialno psihologijo*, 33, 249–266.

Horenczyk, G. (1996). Selitev Selvesa v konflikt. V G. Breakwell & E. Lyons (Eds.), *Spreminjanje evropskih identitet* (str. 241–252). Oxford: Butterworth, Heinemann.

Houtkamp, C. (2014). Vključevanje jezika v teorije o gibanju na dolge razdalje: migracije proti mobilnosti & koncept gibljivosti. *A'dam multiling*, 1, 16–26.

Houtkamp, C. (v pripravi). Pomen gibljivosti pri raziskovanju jezikovnih premikov. *Jezikovne težave in jezikovno načrtovanje*.

Kaufmann, V., Bergman, M., & Joye, D. (2004). Gibljivost: Mobilnost kot kapital. *International Journal of Urban and Regional Research*, 28, 745–756.

Koopmans, R. (2010). Trgovina med enakostjo in razliko: Vključevanje priseljencev, večkulturnost in socialna država v mednacionalni perspektivi. *Revija etničnih in migracijskih študij*, 36, 1–26.

Van Oudenhoven, J., Prins, K., & Buunk, B. (1998). Odnos manjšin in večinskih članov do prilagajanja priseljencev. *Evropski list za socialno psihologijo*, 28, 995–1013.

34 Kako bi bilo treba nacionalne jezikovne politike prilagoditi razmeram v posameznih mestih?

Peter A. Kraus, Núria Garcia, Melanie Frank, Vicent Climent-Ferrando, Universität Augsburg

V večini evropskih držav organi za komuniciranje z državljani uporabljajo enega ali v izjemnih primerih dva uradna jezika države. Ta praksa je v očitnem nasprotju z jezikovnim profilom mestnega prebivalstva v številnih večjih evropskih mestih, ki so postala veliko bolj večjezična kot nemestna. To hitro rast prebivalstva različnih izvorov in ustrezno jezikovno raznolikost ne čutijo le mega-mesto, temveč tudi mestna naselja z manj kot 500.000 prebivalci (Carson & King, 2016: 2). Zato se vse večjezična mesta soočajo z različnimi izzivi pri upravljanju jezikov in jezikovnih politikah.

Ta jezikovna raznolikost mest ustvarja napetosti med dvema ciljema: cilj pozdravitisocialno in geografsko mobilnost prebivalcev in prišlekov na eni strani ter njihovo vključevanje v mestno družbo na drugi strani. Če je za cilj visoke mobilnosti potrebno znanje v drugih jezikih, je cilj vključujoče družbe povezan s pridobivanjem spretnosti v lokalnih jezikih. Poleg tega lokalne javne službe niso vedno prilagojene potrebam novo prispelih priseljencev, saj pogosto govorijo jezik, ki ni uradni jezik. Te razmere lahko upočasnijo in morda ovirajo vključevanje priseljencev v družbo gostiteljico.

Kaj nam raziskava pove?

V zelo poenostavljenem pristopu (ki se tukaj uporablja za jednatost) se lahko jezikovno upravljanje organizira na treh področjih, ki so še posebej pomembna za večjezična mestna okolja:

- ▶ politike, ki opredeljujejo javno uporabo in status jezikov,
- ▶ politike zalažje učenje jezikov in
- ▶ politike, ki urejajo zagotavljanje javnih prevajalskih in tolmaških storitev (Skrandies, 2016: 114).

Ta področja so neposredno povezana s cilji podpiranja vključevanja in mobilnosti prebivalcev. Vendar se razlikujejo v smislu morebitne prilagoditve posebnemu mestnemu okolju.

Ilustracije in dokazi

Kar zadeva prvo vrsto upravljanja jezikov, je večina držav uvedla zakonodajo, v skladu s katero se lahko v javnem in uradnem sporazumevanju uporabljajo le uradni jeziki in številni regionalni jeziki na ozemljih, na katerih se govorijo. Večina evropskih držav, zlasti

Francije in Nemčije, ima *pravno* enojezično upravo. Druge države, kot sta Finska in Irska, so *de jure* dvojezične države. Kadar številke to upravičujejo, sprejmejo dvojezičnost tudi njihovi občinski organi, ki pri komunikaciji s prebivalci mesta uporabljajo uradne ali regionalne jezike. Na splošno lahko rečemo, da uporabo jezika v uradnem sporazumevanju na občinski ravni pogosto ureja nacionalna zakonodaja.

V zvezi z drugim sklopom ukrepov, ki se nanašajo na učenje jezikov, se lahko programi učenja jezikov prilagodijo tako, da so usmerjeni v pridobivanje večine in manjšinskih jezikov v mestu.

V nekaterih državah, kot je Latvija, občine prejemajo proračunska sredstva za organizacijo jezikovnih tečajev, prilagojenih potrebam učenja jezikov, ki se pojavljajo na lokalni ravni. Vendar vključevanje nekaterih tujih jezikov v šolske učne načrte pogosto ureja ministrstvo za šolstvo na državni ravni (ali v regiji nekaterih zveznih držav).

Kar zadeva tretje od zgoraj navedenih področij politike, in sicer zagotavljanje javnih storitev v več jezikih, se lahko nacionalne jezikovne politike lažje prilagodijo okoliščinam določenega mesta. V zvezi s tem lahko lokalne oblasti prevzamejo vodilno vlogo pri premagovanju ovir za komunikacijo s svojimi prebivalci in povečanju vključevanja jezikovnih manjšin, ne da bi to vplivalo na pravni status jezikov, ki jih govori prebivalstvo. To je ponazorila študija primerov večjezičnih mest v Evropi, Kanadi in Avstraliji, ki vsebuje pregled različnih pristopov k upravljanju jezikov v urbanih okoljih (King & Carson, 2016).

Ti primeri kažejo, da se lahko občinski organi v zelo različnih zakonodajnih okvirih na nacionalni ravni odzovejo na dejansko večjezičnost mestnega prebivalstva (in bi od nje na splošno imeli koristi).

Politične posledice

Če povzamemo, nacionalne jezikovne politike bi bilo treba dopolniti z ukrepi na lokalni ravni, ki ustrezajo posebnim mestnim razmeram. Podpora večjezičnosti s politikami in praksami na lokalni ravni lahko razširi tudi jezikovne repertoarje večinskih državljanov in jim tako ponudi več priložnosti za mobilnost. V povezavi z učenjem lokalnega jezika s strani novincev to spodbuja razvoj večjezične etike, ki vodi k občutku pripadnosti in s tem k vključevanju v (večjezično) skupnost.

Reference in poglobitev

Carson, L. & King, L. (2016). Uvod: „Večjezičnost živi tukaj“. V L. King & L. Carson (Eds.), *Večjezično mesto. Vitalnost, konflikti in spremembe* (str. 1–16). Bristol, Buffalo, Toronto: Večjezične zadeve.

King, L. & Carson, L. (Eds.). (2016). *Večjezično mesto. Vitalnost, konflikti in spremembe*. Bristol, Buffalo, Toronto: Večjezične zadeve.

Kraus, P.A. (2011). Večjezično mesto: Primeri Helsinkov in Barcelone, *Nordic Journal of*

Migration Research, 1, 25–36.

Marten, H. F. (2016). *Sprachpolitik. Eine Einführung*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag.

Skrandies, P. (2016). Jezikovne politike in politika urbane večjezičnosti. V L. King & L. Carson (Eds.), *Večjezično mesto. Vitalnost, konflikti in spremembe* (str. 115–148). Bristol, Buffalo, Toronto: Večjezične zadeve.

PRILAGAJANJE JEZIKOVNIH POLITIK JEZIKOVNI RAZNOLIKOSTI V MESTNEM OKOLJU

Nacionalna raven

Jezikovne politike, ki urejajo javno uporabo in status jezikov

Nacionalna raven + dopolnilna ureditev na regionalni ravni

Jezikovne politike za učenje jezikov

Niokalna slonovina

Politike, ki olajšujejo javne storitve prevajanja in tolmačenja

35 Zakaj bi morali združiti različne komunikacijske strategije?

László Marác, Universiteit van Amsterdam

Globalizacija povečuje pogostost stikov z jezikovno raznolikostjo, zaradi česar so večjezične in transnacionalne komunikacijske strategije pomembnejše. Ena od teh nadnacionalnih komunikacijskih strategij se nanaša na komunikacijo lingua franca. Lingua franca (LF) je prehodni jezik, ki ga sogovorniki uporabljajo za komunikacijske namene; tradicionalno lingua franca materni jezik nobenega sogovornika. Mnogi komentatorji ugotavljajo, da je angleščina v porastu kot svetovna lingua franca. Vendar to povzroča dve vrsti težav:

► Če se razširjanje nanaša na standardno različico angleščine, se lahko soočamo s primerom jezikovnega imperializma (Phillipson, 2006) s škodljivimi učinki na jezikovno pravičnost;

► Če, nasprotno, menimo, da je ta proces razširjanje nečesa radikalno drugačnega od angleškega (nekaj, kar njegovi podporniki pogosto imenujejo angleščina kot lingua franca (ELF); glej na primer Hülbauer, 2011), pojavljajo se druge vrste težav. V literaturi se angleščina kot lingua franca včasih uporablja za sklicevanje na angleščino, kot jo govorijo tuji govorniki, in ki odstopa od morfoloških in leksikalnih značilnosti standardnega angleškega jezika. Elf zagovarja stališče, da je treba te nestandardne značilnosti sprejeti in da bi s tem demokratizirali mednarodno komunikacijo in angleščino odvzeli potencialno imperialističnemu značaju. Vendar pa takšno stališče ne obravnava ustrezno pomislekov glede dolgoročnih učinkov njegovega širjenja na jezikovno raznolikost in jezikovno pravičnost (Gazzola in Grin 2013).

Če naj se uporablja angleščina, mora biti del širše strategije.

Que nam pove raziskavo?

Uporaba angleščine kot svetovnega jezika ima ambivalentne učinke na mobilnost in vključevanje (Gazzola in Grin, 2013). Učinkovito ga uporabljajo le višji sloji družbe, ki so prejeli izobrazbo, ki jim omogoča, da razvijajo spretnosti, ki so bližje standardu maternega govornika. Vendar to na splošno ni dostopno na nižjih ravneh družbe, kot je pokazal raziskava o jeziku in pismenosti odraslih, v kateri je bilo zbranih skoraj 200 000 anketirancev (Gazzola, 2016). Nasprotno pa lahko promocija (morda pod angleškooznako, kot je lingua franca) več nestandardnih ali celo idiosinkratičnih različic angleščine ovira vključevanje v globalne ali lokalne skupnosti. Zato bi

bilo treba uporabo lingua franca (angleškega ali drugega) kombinirati z drugimi večjezičnimi ali nadnacionalnimi komunikacijskimi strategijami.

Ilustracije in dokazi

Te druge strategije vključujejo naslednje.

1. Uporaba več jezikov širšega sporazumevanja kot alternativa angleščini ali „ELF“. Ker etnični jeziki celo v manjši meri odpirajo težave, podobne tistim, ki so opisane zgoraj za angleščino, se ne sme spregledati prispevka načrtovanih jezikov (npr. esperanta) (ali celo, v nekaterih okoliščinah, starodavnih jezikov, kot je latinščina).

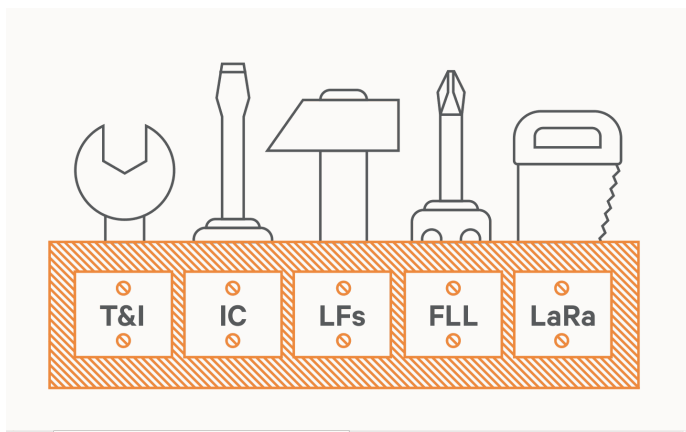
2. Razvoj vzajemnih, vendar neproduktivnih dovtetnih spretnosti v jeziku sogovornika. Ta strategija je znana kot *lingua receptiva* (LaRa). *Medsebojno razumevanje* je mogoče obravnavati kot eno od oblik *strategije lingua receptiva*, osredotočene na jezike, ki so tesno povezani z maternim jezikom; deluje v jezikovnih družinah, kot so slovanski, germanski ali romanski jeziki.

3. Druge strategije, kot sta prevajanje in tolmačenje (T & I), so prav tako del nabora orodij za komunikacijsko strategijo, ki se lahko uporabijo za spodbujanje mobilnosti in vključevanja v mednarodno komuniciranje. Vse te komunikacijske strategije lahko olajšajo informacijske in komunikacijske tehnologije, kot je strojno prevajanje.

4. Končno, tisti, ki morajo sodelovati v poglobljeni in trajni komunikaciji z ljudmi, ki govorijo drug jezik, bodo na splošno videli, da je učenje tega jezika, čeprav je morda drago v času in naporu, še vedno nenadomestljiva strategija, tj. *strategija za učenje tujih jezikov* (FLL).

Politične posledice

Komunikacijske izzive je treba obravnavati v duhu zbirke orodij zavečjezično in nadnacionalno komuniciranje (Jørgensen 2011). Čeprav je angleščina nedvomno pomembno orodje v kompletu, ni edino. Zbirka orodij lahko vključuje vse druge strategije, ki so bile pravkar našteje, s poudarkom na medsebojnem dopolnjevanju med njimi.

Reference in poglobitev

Komisija Evropskih skupnosti (2003). Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij, 2003 – Spodbujanje učenja jezikov in jezikovne raznolikosti: Akcijski načrt 2004–2006. COM(2003) 449 konč.

Komisija Evropskih skupnosti (2008). Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Večjezičnost: prednost Evrope in skupna zaveza. COM(2008) 566 konč. Bruselj: 18.9.2008. Gazzola, M. (2016). Večjezična komunikacija za koga? Jezikovna politika in pravičnost v Evropski uniji, Politika *Evropske unije*,

17, 546–596.

Evropska komisija (februar 2006). Evropejci in njihovi jeziki, posebna raziskava Eurobarometra 243, <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/518>.

Evropska komisija (junij 2012). Evropejci in njihovi jeziki, posebna raziskava Eurobarometer 386, ec.europa. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Ali je ELF učinkovitejši in pravičnejši od prevajanja? Ocena večjezične ureditve EU? *International Journal of Applied Linguistics*, 23, 93–107.

Hülmbauer, C. & Seidlhofer, B. (2013). Angleščina kot Lingua Franca v evropski večjezičnosti. V A.-C. Berthoud, F. Grin & G. Lüdi (Eds.), *Raziskovanje dinamike večjezičnosti* (str. 387–406). Amsterdam: John Benjamins.

Jørgensen, J. N. (Ed.) (2011). Zbirka orodij za nadnacionalno komuniciranje v Evropi. Københavnske študije v dvojezičnosti, 64. Univerza v Kopenhagenu, Fakulteta za humanistične vede.

Phillipson, R. (2006). *Angleščina – Samo Evropa? Zahtevna jezikovna politika*. London: Routledge. //Francoska različica: (2019). *Prevladovanje angleščine: izziv za Evropo*. Pariz: Brezplačno in Solidaire.

36 Kako naj občine zbirajo in izmenjujejo podatke o jezikovnih profilih svojih skupnosti prebivalcev?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Lokalna ozaveščenost in poznavanje lokalnega jezikovnega okolja sta bistvena za boljšo uporabo obstoječih jezikovnih virov in boljše storitve. Vendar statistični podatki na evropski in nacionalni ravni na splošno niso relevantni za lokalne razmere, saj mobilni državljani EU, državljani tretjih držav in begunci niso enakomerno porazdeljeni po državi.

Kaj nam raziskava pove?

Razpoložljivi podatki na splošno temeljijo na nejezikovnih lastnostih (kot je državljanstvo ali država rojstva, ki se uporablja kot nadomestek; v tem primeru se pogosto domneva, da je glavni jezik države rojstva in/ali državljanstva glavni jezik osebe) ali vprašanja popisa v maternem jeziku (ko se opravi popis). To znanje je zelo delno in se osredotoča predvsemna jezik prebivalcev, na škodo bolj prefinjene in kompleksne predstavitve posameznih jezikovnih repertoarjev. Ti statistični podatki pogosto merijo spretnosti v uradnem jeziku, o katerih se poroča sam, pri čemer se ta znanja v uradnem jeziku uporabljajo kot približno merilo vključevanja in argument za ukrepe za razvoj uporabe uradnega jezika. Druge jezikovne spretnosti in njihov pomen za socialno vključevanje, izobraževalne poti in/ali priložnosti na trgu dela so na splošno zanemarjeni.

Zato bi morale občine za reševanje teh težav upoštevati jezikovne značilnosti prebivalstva pod njihovo jurisdikcijo, posebno pozornost pa bi morale nameniti tudi zbiranju podatkov o drugih pomembnih jezikovnih spremenljivkah, kot so znanjedrugih jezikov in modeli uporabe jezikov v različnih kontekstih. Znanje jezikov bi se lahko spremljalo v zvezi z raziskavami pismenosti (kot tudi z znanjem na področju pismenosti).

Nazadnje, te raziskave bi se lahko osredotočile na metajezikovno znanje. To bi povečalo ozaveščenost o pomenu teh znanj in spretnosti pri navigaciji v jezikovno raznoliki družbi. Vendar pa zbiranje tovrstnih podatkov zahteva občutljivost in previdnost: izboljšati morajo kolektivno poznavanje skupnosti, ne da bi pri tem ogrozili osebno integriteto in zasebnost prebivalcev.

Ilustracije in dokazi

To zbiranje podatkov verjetno ne bo glavna prednostna

naloga lokalnih organov, vendar obstajajo navdihujoči primeri. *Multilingual Graz* je raziskovalni projekt Univerze v Gradcu (Avstrija), ki ga vodi Dieter halwachs, ki od leta 2012 dokumentira jezike, ki jih govorijo prebivalci mesta. Njen cilj je izboljšati poznavanje kulturne raznolikosti lokalnih skupnosti, ki temelji na državnem državljanstvu njenih prebivalcev. Na spletni strani so prikazani jeziki v Gradcu (glej posnetek zaslona). Vsaka celica v tej klikljivi tabeli omogoča dostop do splošnih jezikovnih informacij (imena, govorcei, status in prostor, pisna oblika in prevod standardnih pozdravov), zvočnih fragmentov(s prepisom in prevodom v nemščino) ter jezikovnih biografije in uporabniškihprofilov prebivalcev Gradca, ki govorijo ta jezik.

Politične posledice

Lokalne oblasti lahko z bolj poglobljeno oceno lokalnih jezikovnih repertoarjev prilagodijo in izboljšajo svojo politiko sprejemanja in izobraževanja ter organizacijo lokalnih kulturnih dejavnosti.

O spremembah v glavnih jezikih skupin, ki prihajajo v mesto, bi lahko poročali prej; učinkovitostizobraževalnih politik bi bilo mogoče izboljšati z upoštevanjem podatkov o glavnih jezikih, ki jih učenci in njihovi starši govorijo doma. Jezikovne tečaje za odrasle migrante bi bilo mogoče natančneje usmeriti v jezikovne tečaje. Z boljšim znanjem jezikov, ki jih obvladajo učenci lokalnega(-ih) jezika(-ov), in boljšim poznavanjem jezikovnih spretnosti novincev, bi se lahko tečaji, načrtovani za pridobitev lokalnega(-ih) jezika(-ov), učinkoviteje organizirali. Učenci s podobnimi imeni in jezikovnimi spretnostmi ali z istim jezikom bi se lahko na primer razvrstili v skupine, da bi se osredotočili na posebne težave (od izgovorjave do besedišča in pragmatičnega).

Takšno zbiranje podatkov je lahko koristno tudi pri ozaveščanju lokalnih prebivalcev o njihovem jezikovno raznolikem okolju. Poznavanje jezikovnega okolja je koristno tudi za organizacijo lokalnih kulturnih dejavnosti. Javne knjižnice bi lahko ponujale knjige in avdiovizualno gradivo v glavnih jezikih, ki se govorijo v lokalni skupnosti, in prebivalcem ponudile priložnost, da ohranijo in razširijo svoje jezikovne repertoarje. Dejavnosti Skupnosti bi se lahko organizirale za ozaveščanje (drugih) prebivalcev o lokalni jezikovni raznolikosti in za olajšanje izmenjav med govorcei istega jezika ali med tistimi, ki se ga želijo naučiti. Podobno bi

bilo mogoče okrepiti socialno kohezijo s povezovanjem lokalnih prostovoljcev, s katerimi se lahko izmenjajo učne ure pogovorov z migranti (ta formula je znana kot tandemskimodel). Lokalne šole lahko odprejo svoja vrata po šoli, da zagotovijo potrebno infrastrukturo za ta srečanja (po delovnem času za večino priseljencev in prostovoljcev).

Posnetek glavne strani večjezične graške spletne strani, ki predstavlja jezike v Gradcu (dostop 19. julija 2017).

Reference in poglobitev

Jezikovna statistika se na splošno nanaša na materni jezik, jezik, ki se poučuje v srednješolskem izobraževanju, ali znanje jezikov, ki ga sami prijavijo:

Jeziki srednješolskega izobraževanja: Pregled nacionalnih testov v Evropi – 2014/15
https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/languages-secondary-education-overview-national-tests-europe-%E2%80%93-201415_fr
 (čeprav je stran v angleščini, so poročila pdf na voljo v različnih jezikih)

Urad za nacionalno statistiko 2013 Jezik v Angliji in Walesu (2011). Jezik v Angliji in Wales:2011.
goo.gl/gm5KJz

Posebna raziskava Eurobarometra 386 Evropejcev in njihovih jezikov
<https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Glej Tube Tongues za vizualizacijo, ki temelji na teh podatkih popisa jezikov okoli londonskih postaj podzemne železnice. goo.gl/Dm6wUf

Afrikaans Afrikaans	Akan Akan	Arabic Arabic	Armenian Armenian	Bengali Bengali	Bosnian Bosnian	Burmese Burmese
Catalan Catalan	Chinese Chinese	Dutch Dutch	English English	Esperanto Esperanto	French French	German German
Greek Greek	Hebrew Hebrew	Hindi Hindi	Indonesian Indonesian	Italian Italian	Japanese Japanese	Korean Korean
Latvian Latvian	Lithuanian Lithuanian	Malay Malay	Polish Polish	Portuguese Portuguese	Russian Russian	Slovak Slovak
Slovenian Slovenian	Spanish Spanish	Tamil Tamil	Thai Thai	Ukrainian Ukrainian	Urdu Urdu	Vietnamese Vietnamese
Welsh Welsh	Yiddish Yiddish	Zulu Zulu				

37 Ali mobilnost vodi v vse večjo uporabo angleščine na račun lokalnih jezikov?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Eno od temeljnih načel Evropske unije je ohranjanje jezikovne in kulturne raznolikosti. Vendar pa ni mogoče zanikati prevlade angleščine kot najbolj znanega jezika, ki ga govori 38 % Evropejcev na različnih ravneh usposobljenosti (Evropska komisija, 2012). V visokošolskem izobraževanju se vse večja uporaba angleščine kot jezika poučevanja in prevladujočega jezika v znanosti obravnava kot sredstvo za internacionalizacijo, ki spodbuja mobilnost študentov in raziskovalcev. Hkrati se angleščina pogosto uporablja kot poslovni jezik v mednarodnem gospodarskem kontekstu. Vprašanje je, ali ta sprememba vpliva na položaj lokalnega(-ih) jezika(-ov).

Kaj nam raziskava pove?

Bruselj, v katerem ima 23 % prebivalstva potni list druge države članice EU in ima več kot 10 % državljanov tretjih držav, ponuja idealno naravno izkušnjo za preučevanje vpliva mobilnosti na uporabo jezika. Raziskave na podlagi jezikovnih raziskav (Janssens, 2013) kažejo, da se angleščina na delovnem mestu vse pogosteje uporablja, čeprav večinoma v kombinaciji z uradnimi jeziki Bruslja, francoščine in nizozemščine. To je v skladu s prejšnjimi raziskavami, ki kažejo, da so v lokalnih podjetjih dejanske prakse zelo večjezične (glej Berthoud, Grin & Lüdi 2013). Uporaba jezika na drugih področjih potrjuje ta trend. Medtem ko skoraj 90 % prebivalcev Bruslja trdi, da tekoče govorijo francosko, se skupna uporaba jezika očitno približuje večjezičnosti. Fleksibilna uporaba različnih jezikov s pogosto uporabo sprememb kod je pogosta in vse bolj se širi do vzetno znanje jezikov.

Ilustracija in dokazi

Bruselj je uradno dvojezični, s francoščino kot večinskim jezikom in nizozemščino kot manjšinskim jezikom. Spremembe v znanju angleščine v primerjavi z obema uradnima jezikoma so predstavljene v preglednici 1. Številke temeljijo na znanju, o katerem se poročam, in se nanašajo na tiste, ki dovolj govorijo jezike, da se lahko pogovarjajo v tem jeziku.

Za vse zgoraj navedene kategorije se znanje francoščine kot lokalne lingua franca sčasoma zmanjšuje, prav tako pa tudi povprečno znanje nizozemščine in angleščine zacetno skupino ne-Belges. Vendar pa položaj Francozov kot bruseljskega lingua franca ni grožen. Dejstvo, da nizozemščina ohranja svoje stališče, izhaja iz ponudbe brezplačnih jezikovnih tečajev. Mobilnost v

EU in priseljevanje državljanov tretjih držav povečujeta vpliv angleščine, vendar se na splošno le tretjina prebivalstva počuti udobno v tem jeziku. Presenetljivo, čeprav se je povprečno znanje angleščine komaj spremenilo, se veliko bolj uporablja. Zdi se, da znanje jezikovni zadosten pogoj za njegovo izražanje, odločilni dejavnik je stopnja odprtosti družbeno večjezičnosti.

Učinek zgoraj navedenih sprememb na dejansko uporabo jezika na delovnem mestu in v lokalni trgovini, omejen na uporabnih kontaktnih jezikov in njihovih kombinacij, je prikazan v preglednici 2.

Spremembe na obeh področjih so podobne; enojezično komunikacijo vse bolj nadomeščajo večjezične prakse, angleščina pa ne nadomešča lokalnih jezikov.

Politične posledice

Primer Bruslja ponazarja kompleksnost uporabe jezika. „Prosti“ jezikovni trg skupaj z vse večjo mobilnostjo odraža v vse večjezičnih praksah na terenu. Govor, s katerim je angleščina postala nova evropska lingua franca, je zato treba relativizirati. Večina prebivalcev ne govoritekoče angleščine, mobilnost pa ne gre z roko v roki z zamenjavo lokalnih jezikov za angleščino, temveč z naraščajočo večjezičnostjo. Lokalni nosilci odločanja lahko vplivajo na ta razvoj. Jezikovna zakonodaja, izobraževalna politika in politika vključevanja novincev lahko podpirajo lokalne jezike in hkrati ustvarjajo odprtost za večjezičnost. To podpira domnevo, da v zelo raznolikih urbanih razmerah komunikacija med prebivalci in s tem vključevanje skupnost ne temelji na uporabi lingua franca, ampak na večjezičnosti. Mobilnost nujno grožnja lokalne jezike države gostiteljice, tudi za manjšinske jezike.

Reference in poglobitev

Colucci, E., Ferencz, I., Gaebel, M. & Wächter, B. (2014). *Povezovanje politik in praks mobilnosti: Opažanja in priporočila o nacionalnem in institucionalnem razvoju v Evropi*. Bruselj: Evropsko združenje univerz.

Evropska komisija (2012). *Evropejci in njihovi jeziki*. Posebna raziskava Eurobarometra 386, ki jo je izvedel TNS Opinion & Social na zahtevo Generalnega direktorata za izobraževanje in kulturo, Generalnega direktorata za prevajanje in Generalnega direktorata za tolmačenje Bru Xelles. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/1049>

Janssens R. (2013). *Urbana večjezičnost. Primer Bruslja*. Bruselj: Racine Editions (angleščina).

Državljanstvo :	Belgijsko		EU		Zunaj EU	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Jezikovno znanje v						
Francoščina	98,80 %	93,20 %	92,10 %	73,90 %	73,90 %	66,40 %
Nizozemščina	39,10 %	26,90 %	4,60 %	11,80 %	7,40 %	5,30 %
Angleščina	33,20 %	28,70 %	53,90 %	47,10 %	12,10 %	22,10 %
nobena od prejšnjih	0,60 %	4,30 %	0,70 %	15,20 %	23,70 %	28,50 %
% prebivalstva	72,70 %	66,90 %	14,80 %	22,90 %	12,50 %	10,20 %

Razpredelnica 1. Razvoj jezikovnih spretnosti glede na narodnost (vir: Janssens 2013).

najbolj govorjen jezik	kraj dela		trgovine		TB3	
	2001	2013	2001	2013	2001	2013
Francoščina	73,30 %	32,20 %	88,40 %	59,90 %		
Nizozemščina	4,30 %	1,70 %	2,70 %	1,00 %		
Angleščina	4,80 %	1,70 %	0,10 %	0,50 %		
Francosko/nizozemsko	10,60 %	16,70 %	6,00 %	15,00 %		
Francoščina/angleščina	2,40 %	17,00 %	0,80 %	4,00 %		
Nizozemščina/angleščina	0,30 %	—	0,10 %	—		
Francoščina/nizozemščina/angleščina	3,50 %	30,70 %	0,10 %	19,30 %		
Drugi jeziki	0,80 %	0,20 %	1,70 %	0,40 %		

Razpredelnica 2. Uporaba jezika pri delu in med nakupi (Vir: Janssens, 2013).

38 Ali lahko evropska politika izboljša socialno vključenost v lokalnem mestnem okolju?

Rudi Janssens, Vrije Universiteit Brussel

Svoboda gibanja in prebivanja državljanov EU je ena od temeljnih pravic, ki izhajajo iz državljanstva EU. Izvajanje tega načela vključuje kompleksno politiko, ki zajema vprašanja, kot so socialna varnost, dostop do javnih storitev, obdavčenje, zaposlovanje, priznavanje diplom in pravice družinskih članov. Preoblikovanje direktiv EU v zakonodajo je zapleten in dolgotrajen proces na ravni držav članic. Obravnavanje jezikovnega vpliva mobilnosti na lokalni ravni je še bolj zapleteno, saj posamezni nacionalni okviri temeljijo predvsem na jezikovni homogenosti nacionalne države, medtem ko evropski projekt temelji na načelu podpore jezikovni raznolikosti. Katera orodja EU ponujajo lokalnim oblikovalcem politik za obravnavo jezikovnih vidikov vključevanja?

Kaj nam raziskava pove?

Evropsko državljanstvo deli skupine priseljencev na državljane EU in državljane tretjih držav, od katerih ima vsaka različne pravice in obveznosti v različnih državah gostiteljicah. Posledica tega so različne, včasih nasprotujoče si jezikovne politike z vidika EU in nacionalnih držav. Migracijska politika EU (Evropska komisija, 2014) se osredotoča na uvodne in jezikovne tečaje, da se zagotovi močna zavezanost družbi gostiteljici. Za podporo mobilnosti državljanov EU v okviru večjezičnosti se podpirajo učenje jezikov, mobilnost učiteljev in študentov ter prevajalske pobude (Franke & Mennella, 2017).

Ta razlika se odraža v lokalnih politikah. Primerjalna študija med različnimi evropskimi mesti potrjuje različen pristop na lokalni ravni (Ernst & Young, 2014).

Splošni okviri politike so usmerjeni predvsem v migracije zunaj EU kot dolgoročni pojav, medtem ko so izbrane politike namenjene zlasti dajanju prednosti mobilnim državljanom EU v zvezi z različnimi oblikami kratkoročne mobilnosti, ki so večinoma povezane z zaposlovanjem in izobraževanjem. Kljub temu v vseh mestih obstaja jasna težnja, da se zanašajo na storitve in institucije, ki se ukvarjajo z vsemi tujci ali državljani, namesto da bi zagotavljale ločene storitve mobilnim državljanom EU. Mobilni državljani EU se pogosto ne obravnavajo kot ciljna skupina, čeprav se znanje jezika priznava kot ena glavnih ovir za vključevanje v družbo gostiteljice. Če EU poudarja politiko v podporo organizacijam jezikovnih

tečajev za državljane tretjih držav, pravo EU omejuje možnost, da se ponudnikom storitev v drugih državah članicah, kot so odvetniki, zdravniki in medicinske sestre, naložijo jezikovne zahteve. Uporaba preizkusa jezika za prebivalce iz drugih držav EU je celo izključena (glej van der Jeght, 2015).

Čeprav obvezni jezikovni tečaji za odrasle evropske državljane niso zakoniti, se to razlikuje za šolarje, ki obiskujejo šolopodenakimi pogoji kot državljani. Otroci evropskega državljanstva, ki se preselijo v drugo državo EU, imajo v skladu s pravom EU pravico do brezplačnih jezikovnih tečajev v novi državi izvora, da bi se lažje prilagodili šolskemu sistemu (Direktiva 77/486/EE). Čeprav je velikoraziskava o uspešnosti študentov EU v visokošolskem izobraževanju v drugih državah članicah, je manj raziskav o učinkih migracij otrok v osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje znotraj EU.

Heath et al. (2008) poleg obvladovanja jezika poučevanja ugotavlja, da so socialno-ekonomski viri in raven izobrazbe staršev ključni dejavniki za akademski uspeh, čeprav ni razlik med narodnostjo učenca, ne glede na to, ali imajo otroci državljanstvo države EU.

Ilustracija in dokaz

Spodnja tabela prikazuje poseben primer Bruslja in razvoj jezikovnih spretnosti nebelgijskih prebivalcev, ki niso govorili enega od uradnih jezikov kot jezik gostitelja. Nobeden od migrantov ni bil dolžan obiskovati obveznih jezikovnih tečajev. Jezikovna politika „svobodna“ ali brez omejitev ne vodi do večje socialne vključenosti v smislu obvladovanja lokalnega jezika ali jezikov. Ker je večina nedržavljanov po vsej EU skoncentrirana v mestih, je to lahko problematično.

Politične posledice

Ne glede na načelo subsidiarnosti bi bilo zelo koristno oblikovati splošen vseevropski pristop, ki bi se osredotočal na učenje jezikov med mobilnimi odraslimi. Glede na socialno vključenost je razlikovanje

meddržavljan EU in državljan tretjih držav kontraproduktivno in bi moralo biti del celostne lokalne politike. Enako velja zaučenje jezikov v obveznem izobraževanju. Pobude, kot je „Integrating Handbook for Policymakers and Practitioners“ (2010), raziskovanje uporabnih praks socialno vključevanje migrantov, bi bilo treba razširiti tudi naddržavljan EU in razviti nove elemente za vključevanje.

Reference in poglobitev

Ernst & Young (2014). Ocena učinka prostega gibanja državljanov EU na lokalni ravni – končno poročilo. Ernst & Young, januar 2014.

Evropska komisija (2014). Evropski moduli o vključevanju migrantov. Končno poročilo, februar 2014.

Franke M. & Mennella M. (2017). *Jezikovna politika*. Informativni pregled, ki ga je objavil Evropski parlament. muse.jhu.edu/article/677228/pdf

Heath, A. F., Rothon, C. & Kilpi, E. (2008). Druga generacija v zahodni Evropi: izobraževanje, brezposelnost in poklicna izobrazba. *Letni pregled sociologije*, 34, 211–235.

van der Jeught, S. (2015). *Jezikovno pravo EU*. Groningen: Europa Law Publishing (angleščina).

Jeziki	Raziskava 2001		Raziskava 2007		Anketa 2013	
	EU	Zunaj EU	EU	Zunaj EU	EU	Zunaj EU
Francoščina	78,80 %	65,20 %	77,50 %	66,20 %	55,80 %	54,30 %
Nizozemščina	0,70 %	0,90 %	0,60 %	—	3,90 %	—
Dvojezični	7,30 %	5,00 %	6,20 %	2,70 %	5,40 %	4,60 %
Jih ni	13,20 %	29,00 %	15,70 %	31,10 %	34,90 %	41,10 %

Samoprijavljeno znanje („dobro“ ali „odlično“) o ustni jezikovni usposobljenosti nefrancoskih in nizozemskih govorcev z nebelgijskim državljanstvom v Bruslju (vir: Janssens, 2013).

39 Kako politike vključevanja tujih jezikov odražajo želje in stališča večine?

François Grin, Univerza v Ženevi

Jezikovne politike evropskih nacionalnih držav morajo na splošno obravnavati štiri vrste jezikov, kar vodi v hierarhijo priznavanja in pravic med jeziki. Na primer, čeprav pojem manjšine v mednarodnem pravu ni bil predmet avtoritativne opredelitve, države na splošno razlikujejo med tradicionalnimi (avtohtonimi/dolgotrajnimi) manjšinami in manjšinami, ki so posledica novejših migracij. To razlikovanje se kaže tudi v omejitvi pojma „manjšina“ na državljane nekaterih dokumentih ZN. Ali ta hierarhija, ki izraža odnose moči, odraža večinsko mnenje? Ali obstaja družbeno soglasje glede potrebe po spodbujanju učenja lokalnega jezika s strani tujih prebivalcev?

Kaj nam raziskava pove?

Prvič, vse države formalno ali neformalno sprejmejo vsaj en uradni ali državni jezik. Čeprav je izbira na splošno motivirana s posebnim občutkom za legitimnost v primerjavi z drugimi jeziki, izhaja tudi iz praktičnih potreb uprave in vlade. Drugič, številne države priznavajo jezik, ki ga govorijo tradicionalne manjšine na njihovih tleh, to se uresniči v najrazličnejših različnih dietah¹; to priznanje (včasih iskreno, včasih nenaklonjeno) se na splošno šteje za legitimno zaradi dolgotrajne zgodovinske prisotnosti teh manjšin. Tretjič, države so zaradi svobode gibanja, ki jo uživajo državljani držav članic EU, začele prevzemati nove odgovornosti do jezikov drugih držav članic EU, zlasti vzvezi z vzgojo otrok notranjih migrantov EU; vendar so državljani EU na splošno izvzeti iz vseh splošnih zahtev glede učenja jezikov (čeprav je pravica do opravljanja nekaterih poklicev formalno pogojena z določeno stopnjo znanja uradnega jezika).

Četrto, evropske države se soočajo z jeziki državljanov tretjih držav; Obveznosti držav v zvezi s temi jeziki so omejene in ko države prevzamejo obveznosti na področjih, kot so zdravstveno varstvo, azilni postopki in sodni postopki, so na splošno seznanjene z vprašanji človekovih pravic; izobraževalne določbe so šibkejše in izhajajo predvsem iz mednarodnih konvencij. Sozavezujoči, vendar samo za tiste države, ki so jih ratificirale². Hkrati je več držav uvedlo jezikovne teste za državljane tretjih držav, ki se želijo naseliti na njihovem ozemlju ali pridobiti državljanstvo.

1 Glej listino o ratifikaciji držav ob pristopu k Evropski listini o regionalnih ali manjšinskih jezikih. www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/148/declarations?p_auth=adpW1NPL.

2 Glej vnosa 29 in 31 tega priročnika.

Raziskave v antropologiji in socialni psihologiji sistematično poročajo o teži, v javnomnenjskih raziskavah, razlik med intra—group in ex—group, ali med „mi“ in „oni“. Samo to dejstvo nima normativnih posledic, saj se odprtost za „drugo jezikovno in kulturno“ na splošno obravnava kot načelo, ki bi moralo navdihovati družbene interakcije in usmerjati javno politiko. Poleg tega je lahko ostrina tega razlikovanja v veliki meri posledica slabe politične manipulacije. Ker pa se zdi, da so takšna stališča vztrajna sociološka dejstva, so del konteksta, v katerem se politika oblikuje in izvaja.

Ilustracija in dokaz

Čeprav se razlikovanje „mi in oni“ redno pojavlja v raziskavah odnosa, so podatki redko dovolj točni, da bi preučili pričakovanja večine anketirancev glede jezikovne integracije „alofonov“ (tj. govorcev drugih jezikov). Vendar skoraj celovita in zelo podrobna raziskava med več kot 40.000 mladimi švicarskimi moškimi, ki so poročali o služenju vojaškega roka v Švici (in reprezentativni vzorec 1 500 mladih švicarskih žensk), razkriva splošno pričakovanje, da se bodo alofoni naučili lokalnega jezika (glej tabelo).

Politične posledice

Ob predpostavki, da odnos mladih anketirancev kaže na odnos splošne populacije, zgornji rezultati kažejo na splošno podporo ideji, da odločitev za uveljavljanje pravice domobilnosti in do naselitve drugje zahteva določeno jezikovno prilagoditev. Pomembno je opozoriti, da to mnenje ne pomeni pričakovanja, da bodo priseljenci opustili svojo jezikovno in kulturno dediščino, kot kažejo nadaljnji dokazi, o katerih se tukaj neporoča. Pričakovanje učenja lokalnega jezika senanašatudi na „američane“ (s sklicevanjem na „izseljence“ na splošno, tj. tujce, ki nimajo arhetipskega profila „migrantov“). Ti rezultati se ujemajo z zamislijo, da morata mobilnost in vključevanje uravnotežiti in da bodo politike, ki si prizadevajo za ravnovesje med njima, običajno deležne javne podpore.

Reference in poglobitev

Capotorti, F. (1991). *Študija o pravicah oseb, ki pripadajo etničnim, verskim in jezikovnim manjšinam*. New York: Združeni narodi.

Creech, Richard L. (2005). *Pravo in jezik v Evropski uniji: Paradoks babelske „Združene v raznolikosti“*.

Groningen: Europa Law Publishing (angleščina).
 Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J. & Schwob, I., 2015: *Švica-Kulturno društvo. Kaj mladi počnejo z njimi danes*. Glarus/Chur: Rüegger Verlag.

Sam, D. & Berry, J. (2010). Akultacija: Ko se srečajo posamezniki in skupine različnih kulturnih okolij. *Perspektive o psihološki znanosti*, 5, 472–481.

Povprečna vrednost sporazuma z izjavami o jezikovnem vključevanju migrantov v obdobju 2008–2009 s povečanjem stopnje razumevanja (vir: GRIN idr., 2015)	Stopnja soglasja (lestvica 1 do 4)	
Nizek dogovor	moški	ženske
„Šolski učni načrti morajo vključevati jezikovne tečaje v portugalščini, albanščini, turščini itd. za učence ustreznega maternega jezika“	1.82	1.90
„Pisni del izpita voznškega dovoljenjabimoral biti opravljen v glavnih jezikih priseljevanja (npr. španščini, srbščini, hrvaščini, turščini itd.)“	1.87	2.10
Povprečni dogovor	moški	ženske
Dobroje slišati tuje jezike na ulici, v javnem prevozu itd.	2.49	2.85
Ni sprejemljivo, da tuji kolegi govorijo drug z drugim v tujem jeziku pred švicarskimi kolegi.	2.72	2.73
Če je blagovna znamka kitajske trgovine v švicarskem mestu v kitajščini, mora biti tudi v francoščini, nemščini ali italijanščini (odvisno od regije).	2.80	2.76
Trdno soglasje	moški	ženske
Tujci, ki živijo v Švici, ne smejo pričakovati, da jih bo zvezna ali lokalna uprava obravnavala v svojem jeziku.	3.36	3.32
Američani, ki se naselijo v Švici, se morajo naučiti jezika svoje nove države.	3.47	3.67
Ključnega pomenaje, da se migranti naučijo lokalnegajezika.	3.52	3.68

40 Ali naj občine urejajo uporabo jezika v javnem prostoru?

Virginie Mamadouh, Nesrin el Ayadi, Universiteit van Amsterdam

Zaradi družbene in politične narave jezika sta prisotnost in prepoznavnost jezikov pomemben vidik večjezičnosti. Pri pregledu jezikovne politike (ki je namenjena urejanju večjezičnosti) je pogosto primerno razlikovati med tremi področji uporabe jezikov:

- ▶ Državni prostor, ki se nanaša na uporabo enega ali več jezikov s strani javnih institucij, bodisi notranje bodisi v interakciji z državljani in prebivalci;
- ▶ javni prostor, ki vključuje uporabo jezika(-ov) s strani podjetij ali neprofitnih organizacij;
- ▶ zasebni prostor, ki seveda razume uporabo jezika v zasebnih prostorih, kot je hiša, pa tudi zasebni pogovor med dvema prijateljskima.

Kot kaže opis teh področij, se prekrivajo. Ali je šolsko dvorišče državni prostor ali javni prostor (ko država organizira javno izobraževanje)? In ali je zasebni pogovor še vedno zasebni, ko prijatelji hodijo v mestnem parku in jih lahko slišijo mimoidoči?

Čeprav je mogoče formalne komunikacijske predpise enostavno utemeljiti in mora v zasebnem okolju prevladati individualna svoboda, se pogosto izpodbija uporaba jezika v javnem prostoru. V javnem prostoru običajno prevladujejo lokalni jeziki – včasih zaradi strogih politik, zaradi katerih je uporaba lokalnega jezika obvezna za komercialne znake in oglaševanje. Poleg tega se angleščina vse pogosteje uporablja v številnih evropskih državah, vendar tradicionalno ne-angleško, v komercialne namene, bodisi za doseganje turistov bodisi za sklicevanje na svetovno blagovno znamko. Zaradi tega je globoka jezikovna raznolikost številnih lokalnih kontekstov nevidna in včasih celo neslišna v javnem prostoru.

Kaj nam raziskava pove?

Uporaba določenih jezikov v jezikovnih pokrajinah je sporna, ko jezikovne skupine tekmujejo na ozemlju (Gorter 2006, Šahamij in Gorter 2008). Razprava o prometnih znakih v dvojezičnih regijah, ki segajo od same prisotnosti obeh jezikov do vrstnega reda, v katerem so navedeni na znaku in velikosti uporabljenih pisav, pa tudi fizičnega položaja na prometnem znaku (ki je na vrhu) in uporabe različnih velikosti pisav, se razume kot znak hierarhije med jeziki. Ko je konflikt oster in se politični konflikt odpre, vandalizem ni neobičajen: se plošče odstranijo ali uničijo; grafiti se uporabljajo za odpravo jezikovne različice, ki se šteje za neprimerno, ali za dodajanje manjkajoče jezikovne različice.

Ilustracije in dokazi

Znaki v večjezičnih mestih so manj sporni. Uradni znaki so redko večjezični. Znaki v nizozemščini in kitajščini na nekaj ulicah Amsterdama za promocijo lokalne kitajske soseke za turistične namene niso sporni (lahko bi bili, če bi bila soseka etnično okrožje in bi se koncentracija kitajskih priseljencev dojemala kot socialni problem; njihov glavni cilj bi bil torej zadovoljiti potrebe upravičencev). Kadar nacionalne in/ali lokalne države urejajo tudi uporabo jezika v trgovskih znakih, je treba na splošno zagotoviti, da se nacionalni jezik ne premika z drugim, ali zmanjšati gibanje (Flandrija, Quebec, Katalonija, Wales itd.). V devetdesetih letih prejšnjega stoletja je bilo v skladu s Toubonskim zakonom obvezno prevajanje angleških sloganov na panojih v francoščino. V redkih primerih, kot je obrobje Bruslja v Flandriji (znano kot Vlaamse Rand), se teritorialno načelo belgijskega zveznega režima strogo uporablja za omejitev gibanja nizozemščinez rançaisom.

Ta odnos je motiviran s strahovi, da se bodo francosko govoreči srednji razred in relativno bogati tujci, pogosto imenovani „izseljenci“, naselili v flamskih občinah in spremenili njihovo jezikovno sestavo. Poleg tega je prepovedana uporaba francoščine s strani župana in svetnikov na sestankih občinskega sveta. V drugih krajih uporaba drugih jezikov na volilnih shodih ali za volilne brošure ni formalno urejena, ampak se močno izpodbija, kot pri uporabi turščine s strani laburistične stranke in stranke Zelene levice na nizozemskih občinskih volitvah v Amsterdamu, Rotterdamu, Haagu in Leidnu (medtem ko uporaba angleščine s strani konzervativne stranke v Amsterdamu sploh ni bila opažena). Poleg tega naj bi šole (javne) (v Flandriji) prepovedale uporabo maternega jezika na šolskem dvorišču, da bi spodbudile učenje uradnega jezika šole, vendar de facto marginalizirale jezikovno raznolikost in večjezične učence.

Politične posledice

Zgornje razprave ponazarjajo dilemo: Uporaba jezika v javnem prostoru potrjuje, da se človek počuti, da ga lahko uporablja in da se počuti „na svojem mestu“. To lahko spodbudi skupinske družbene odnose in različne oblike vključevanja, hkrati pa lahko ovira posamezne interakcije z nečlani skupine in vključevanje v družbo kot celoto, hkrati pa pogloblja razlike med skupinami, ki uporabljajo različne jezike.

Podobno lahko izključitev maternega jezika iz javne

domene ustvari občutek, da je „zunaj skupine“ in ovira socialno vključenost, vendar lahko posameznike spodbudi k temu, da si prilagodijo lokalni jezik in se dolgoročno počutijo bolj vključene v lokalno skupnost. Poleg tega lahko možnost, da novi jeziki sprejmejo nove prišleke v lokalno politiko, na primer (francoščina v občinskih svetih Vlaamse Rand, nemščina na Balearskih otokih, angleščina v Amsterdamu) ogrozi jezikovno identiteto regije za rezidente za daljši čas (in jo celo prepovedujejo obstoječa jezikovna pravila).

Kadar obstajajo nacionalni zakoni in/ali predpisi o uporabi jezika v javnosti, jih lahko dopolnijo tudi druge lokalne politike, tako da jih prilagodijo lokalnim razmeram. V vsakem primeru sta prepoved nekaterih jezikov ali vsiljevanje drugih skrajnost, ki zagotovo ne spodbujata socialne kohezije. Lokalne oblasti morajo razviti raznoliko politiko, ki bo upoštevala posebnosti lokalnega jezikovnega okolja in kompleksnost kohezije naveč ravneh. Izbira uradnih dvojezičnih ali večjezičnih znakov v zvezi z enojezičnimi znaki in/ali spodbujanje uporabe dvojezičnih ali večjezičnih znakov v javnem prostoru bi lahko bila vmesno sredstvo. V vsakem primeru bi morali lokalni organi zagotoviti, da njihove politike podpirajo prebivalci. Večja prepoznavnost novih jezikov lahko spodbudi občutek vključevanja med nekaterimi prebivalci, hkrati pa se lahko dojema kot izguba statusa s strani drugih navad, katerih jezik mora biti primeren za druge jezike.

Kampanja „Pactice Your Dutch Here“ je dopolnila kampanja Vlaamse Rand, ki je bila dopolnjena s „tedenom odjemalcaalofonov“, da bi bila bolj vključujoča. Tukaj je plakat iz občine Zaventem. Hkrati seznaki turističnega sprejema v angleščini po napadih v Bruslju leta 2016 zdijo manj problematični kot znaki v francoščini (drugi nacionalni jeziksene uporablja na prometnih znakih v Flandriji).

Reference in poglobitev

- Bonfiglioli, C. (2017). *Živeti na jezikovnem testu. Jezikovna in teritorialna politika na flamskem obrobju glavnega mesta Bruselj*. Doktorska teza. Univerza v Reimsu Champagne-Ardenne.
- Gorter, D. (Ed.) (2006). *Jezikovna krajina: nov pristop k večjezičnosti*. Clevedon: Večjezične zadeve.
- Shohamy, E. G., & D. Gorter (Eds.) (2008). *Jezikovna krajina: širitev pokrajine*. London: Routledge.

Jezikovno izobraževanje, poučevanje in učenje

- 41 Kako lahko vključujoči šolski sistemi najbolje obvladujejo jezikovno raznolikost? 116
- 42 Kako se lahko mreže neformalnega in priložnostnega učenja uporabijo za podporo večjezičnosti? 118
- 43 Kako spodbujati mobilnost in vključevanje z večjezičnostjo v visokošolskem izobraževanju? (ES)? 120
- 44 Kako lahko pomagamo pri izmenjavi učencev, ki se učijo jezika države gostiteljice? 122
- 45 Kako se lahko izobraževalni sistemi odzovejo na dinamiko jezikovno zapletenih regij? 124
- 46 Katera znanja in spretnosti učiteljev so najbolj potrebna za obravnavanje jezikovnih razlik v vključujočih šolah? 126
- 47 Kako najbolje oceniti neformalno jezikovno znanje? 128
- 48 Zakaj je priporočljivo združiti „mednarodno usmeritev“ in „regionalno lokacijo“ v jezikovno strategijo univerz? 130
- 49 Kako lahko potrjevanje jezikov spodbuja mobilnost in vključevanje? 132
- 50 Kako lahko organi podprejo ohranjanje znanja tujih jezikov odraslih? 134
- 51 Kako se lahko uporabi obstoječe jezikovno znanje migrantov za pomoč pri učenju jezika države gostiteljice? 136
- 52 Kdo lahko izkoristi dovzetno jezikovno usposabljanje? 138
- 53 Kakšna je vloga angleščine v večjezičnih in večkulturnih učnih prostorih? 140

41 Kako lahko vključujoči šolski sistemi najboljše upravljajo jezikovno raznolikost?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

„Vključujočešolanje“ na splošno pomeni, da imajo lahko vsi otroci, ne glede na spol, razred, etnično pripadnost, fizično sposobnost in druge značilnosti, skoraj enako koristi od spretnosti in znanja, ki so na voljo v šolskem okolju. Svet EU se je zavezal, da bo ta cilj dosegel v številnih političnih izjavah, in je postal temelj nacionalnih izobraževalnih politik v večini držav članic (EADSNE, 2011). To je verjetno eden od stroškovno najučinkovitejših načinov za reševanje številnih vprašanj, povezanih s socialno izključenostjo (Oddelek Združenih narodov za ekonomske in socialne zadeve, 2016). Jezik je ena od pomembnih razlik, ki jih je treba obravnavati v vključujočem šolskem sistemu. V zvezi s tem izraz „vključitev“ pomeni, da se vsem študentom omogoči dostop do nacionalnega jezika oziroma jezikov, hkrati pa zagotovi, da se vsi študenti in njihove družine počutijo vključene in lahko uspejo, ne glede na njihov jezikovni izvor, z usklajevanjem vključevanja in mobilnosti. Kateri so najugodnejši pogoji za spodbujanje in pomoč šolskemu sistemu, da deluje na ta način?

Kaj nam raziskava pove?

Številna poročila agencij, kot sta OECD in *Evropska agencija za razvoj izobraževanja študentov s posebnimi potrebami (EADSNE)*, ter neodvisni projekti, kot je indeks politike vključevanja migrantov, kažejo, da obvezni izobraževalni sistemi v EU glede na opredelitev vključevanja, ki jo uporabljajo te agencije, le malo vplivajo na različne vidike jezikovne vključenosti. Na splošno nacionalne izobraževalne politike zagotavljajo en sam glavni jezik poučevanja za vsa leta in omejujejo ali odvrtačajo od uporabe drugih jezikov s strani učiteljev in študentov. To se je vedno obravnavalo kot pot do socialne vključenosti z osredotočanjem na dostop do prevladujočega političnega in gospodarskega jezika.

Vendar so v razmerah vse večje mobilnosti omejitve tega pristopa vse očitnejše: učenci iz drugih jezikovnih okolij se soočajo s kratkoročnimi ovirami za učenje v razredu in socializacijo, ampak na splošno manj koristi od šolanja v smislu socialnega vključevanja, zaposlitvenih možnosti in dostopa do stalnega izobraževanja (OECD, 2015).

Raziskave odbora MIME so bile osredotočene na opredelitev ključnih elementov bolj vključujočih izobraževalnih modelov, ki bi lahko kratkoročno in

dolgoročno znatno zmanjšali te stroške ter tako izboljšali kompromise med vključevanjem in mobilnostjo za evropske družbe na splošno. Osnovna filozofija je krepitev zmogljivosti na ravni lokalnih šol in šolskih sistemov ter upoštevanje jezikovne raznolikosti v okviru širših okvirov politike za izobraževanje in socialno vključenost.

Ilustracije in dokazi

Primer odziva jezikovne politike na makro ravni na mandat vključujočega izobraževanja je švedsko jamstvo za poučevanje v prvem jeziku za učence z drugim jezikom, ki se govori doma, skupaj z drugim jamstvom za poučevanje švedščine kot drugega jezika, če je to potrebno, kar omogoča vključevanje v švedščino. Zato mora biti vsaka švedska šola pripravljena oceniti potrebe učencev, zaposliti ustrezne učitelje in načrtovati čas tečajev, da se bolje prilagodijo migrantom in učencem manjšin. Vendar je izvajanje politike na lokalni ravni precej omejeno (Cabau, 2014), kar kaže, da je potreben strateški pristop na več ravneh.

Primer političnega pristopa k vključujočemu šolanju najdemo v *katalonskih lokalnih izobraževalnih načrtih* (načrti *Educatus d'entorn*), ki so bili uvedeni leta 2004, od takrat pa jih je razvilo 88 občin Katalonije. Vendar pa katalonski okvir v okviru spoštovanja in spoštovanja jezikovne raznolikosti vsebuje le omejeno sklicevanje na jezike, ki niso katalonščina in španščina. Širši pristop bi zajemal širši spekter dejavnosti v nacionalnih jezikih učencev in zajemal formalno, neformalno in priložnostno izobraževanje. Posegi na mikroravni na ravni prakse v razredu so bili preučeni v akademski literaturi. Soglasje je, da je najpomembnejši prispevek k izboljšanju na tej ravni učinkovito začetno usposabljanje in usposabljanje na delovnem mestu za vključevanje učiteljev; to velja tudi za jezikovne razsežnosti vključujočega izobraževanja.

Uspešne pobude vključujejo zaposlovanje in podporo manjšinskih učiteljev, obveznost vključitve posebnih vsebin v programe začetnega usposabljanja učiteljev, zahtevo, da kandidati pridobijo izkušnje v različnih šolah, vzpostavitev učinkovitih programov za razvoj učiteljev na delovnem mestu in krepitev zmogljivosti šol za podporo učiteljem in učencem z zaposlovanjem strokovnjakov s specializiranim znanjem in spretnostmi (EADSNE, 2011).

Ipolitične posledice

Optimalen okvir jezikovne politike v okviru vključujočega šolanja bi na celovit način obravnaval vsaj naslednja tri področja:

► **Macro:** Jasne in univerzalne naloge z jamstvi za financiranje, da se zagotovi dostop do nacionalnega jezika, hkrati pa se zagotovi priznavanje in poučevanje družinskih jezikov, izvajanje pa se prenese na bolj lokalne ravni šolske uprave;

► **Métakot:** Vključevanje lokalnih/občinskih uprav, šolskih okrožij, organizacij skupnosti itd. v razvoj lokalnih izobraževalnih načrtov za izpolnjevanje teh makroravninskih jezikovnih mandatov, s čimer se zagotovi, da so vključeni v druge ukrepe socialnega vključevanja;

► **Mikro:** Jasen sklop zahtev, ki veljajo za vse akreditirane programe usposabljanja učiteljev, ki določajo razvoj sposobnosti učiteljev za soočanje z jezikovnimi razlikami, hkrati pa omogočajo različne pristope k oblikovanju učnega načrta.

Poučevanje maternega jezika na Švedskem

	upravičeni		udeleženci	
	Številka	%	Številka	%
Skupaj	250399	25,4	140959	56,3
Arabščina	52822	5,4	34664	65,6
Somalija	20026	2	15096	75,4
Angleščina	15506	1,6	8075	52,1
Bosanščina/ Croate/Serbe	15360	1,6	7946	51,7

Perzijščina/ (Farsi)	13172	1,3	7360	55,9
Španščina	13011	1,3	6781	52,1
Kurdščina	11750	1,2	6622	56,4
Finščina	8900	0,9	4256	47,8
Albanščina	8516	0,9	5273	61,9
Poljščina	8309	0,8	4952	59,6
Drugo	83027	8,4	39934	48,1

Reference in poglobitev

Cabau, B. (2014). Politika in načrtovanje izobraževanja manjšinskih jezikov na Švedskem. *Aktualna vprašanja v jezikovnem načrtovanju*, 15, 409–425.

EADSNE (2011). Usposabljanje učiteljev za vključevanje v Evropo — izzivi in priložnosti. Evropska agencija za razvoj izobraževanja oseb s posebnimi potrebami. <https://www.european-agency.org/sites/default/files/TE4I-Synthesis-Report-FR.pdf>

OECD (2015). Pregledi OECD o usposabljanju migrantov, https://www.oecd-ilibrary.org/education/examens-de-l-ocde-sur-la-formation-des-migrants_20776845

Oddelek za ekonomske in socialne zadeve (2016). Nihče ne bo zapostavljen: nujnost vključujočega razvoja. Poročilo o svetovnih socialnih razmerah za leto 2016. Združeni narodi. www.un.org/esa/socdev/rwss/2016/full-report.pdf

42 Kako se lahko mreže neformalnega in priložnostnega učenja uporabijo za podporo večjezičnosti?

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

V sedanjih pristopih k izobraževanju odraslih se Evropska unija osredotoča na „avtonomne politike učenca“. Vendar večina ljudi v mobilnosti ni „avtonomna“ -odvisna je od podpore različnih družbenih in institucionalnih mrež, najpogosteje usklajenih z jeziki in kulturami, ki so že del njihovega repertoarja. Poleg tega družbena narava jezika pomeni, da se nove sorte dejansko pridobijo šele, ko jih učenec uporabi za dostop do novih omrežij, kar je ključni vidik razvoja večjezične identitete. Politični okviri se morajo zato odzivati na to, kako se ljudje v mobilnosti resnično organizirajo in dojemajo, ter si prizadevati za partnerstva v formalnih, neformalnih in priložnostnih učnih okvirih.

Kaj nam raziskava pove?

Študije, kot so nedavna poročila OECD o priseljenskih študentih v šoli (2015) in zaposlovanju delavcev migrantov (2016), se močno zavzemajo za večjezičnost v okviru socialnega vključevanja. Spodbujanje ljudi v mobilnosti, da ohranijo svoje jezike dediščine z udeležbo v neformalnih mrežah in hkrati z razvijanjem novih jezikovnih spretnosti v družbi gostiteljici, lahko izboljša njihovo sposobnost učenja, zaposljivost in razumevanje drugih kultur.

Vendar se narava neformalnih in priložnostnih mrež, ki so dostopne odraslim učencem, med državami članicami zelo razlikuje (glej sliko in Cedefop, 2009) ali celo od kraja do kraja in od ene skupnosti do druge v dani državi. Te mreže se razvijajo v veliki meri v skladu z lokalnim dojetjem potreb in priložnosti, ne pa v okviru nacionalne ali evropske politike.

To pomeni, da so sredstva, ki so na voljo za podporo in spodbujanje jezikovne integracije, zelo raznolika in vključena v lokalne kulture in tradicije.

Ilustracije in dokazi

Terenske raziskave za projekt MIME ponazarjajo nekatere načine, kako lahko neformalne/neformalne mreže za učenje jezikov dopolnjujejo formalne izobraževalne poti.

Intervjuji s študenti, ki sodelujejo na poletnih univerzah, ki jih organizira AEGEE (Združenje splošnih držav študentov Evrope), kažejo, kako lahko mreža neformalnega učenja pridobi posebno kulturo večjezičnosti: v tem primeru pozitiven odnos do učenja

jezikov in jezikovne raznolikosti, poudarek na pomenu neformalnega jezikovnega stika in pogosta uporaba nepopolnega angleščine v praktične namene. Čeprav vzdolžni podatki niso na voljo, menimo, da so te značilnosti dokaj stabilne in se zlahka prenašajo novim članom omrežja.

Naša študija migrantov iz nekdanje Jugoslavije na Južnem Tirolskem prikazuje različne vrste učnih mrež. Udeleženci so predstavljali pridobitev italijanščine in nemščine, ki se običajno pojavljata v različnih krajih in na različne načine: Italijanščina predvsem v neformalnih kontekstih, nemščina prek jezikovnih tečajev. Zdi se, da so te sheme povezane s skupnimi mnenji o jezikih in njihovih govorcih. Udeleženci so izrazili občutek, da je italijanščina dostopnejša od nemščine, in se zdi, da je bolj udobno govoriti o jezikih, ki so jih pridobili predvsem ali tudi v neformalnih okvirih.

Tako kot v študiji AEGEE se zdi, da v teh družbenih omrežjih obstajajo dosledna jezikovna prepričanja in stališča, ki so bila v nekaterih pogledih slabo prilagojena možnostim za učenje jezikov.

Skupinske razprave v Vaasi na Finskem s strokovnjaki zunaj Skandinavije so razkrile tudi skupen niz stališč in prepričanj glede učenja lokalnih jezikov. Vsi udeleženci so menili, da je finščina zelo težak, težaven in nevhvaležen jezik, povezan s stereotipom tradicionalnega in konservativnega finskega državljanja; po drugi strani pa je švedščina veljala za veliko tesnejši, enostavnejši in bolj zadovoljiv jezik za učenje, medtem ko so švedski državljanji Vaasa veljali za lepše, uspešnejše, privlačnejše in bolj odprte. Ta odnos je bil povezan z izbiro jezika za učenje v formalnih, neformalnih in priložnostnih okvirih. Prav tako je treba opozoriti, da to velja tudi za druge študije primerov, saj na splošno ni zanimanja za izboljšanje angleškega znanja in spretnosti, ki ne zadostujejo za vsakodnevno komunikacijo.

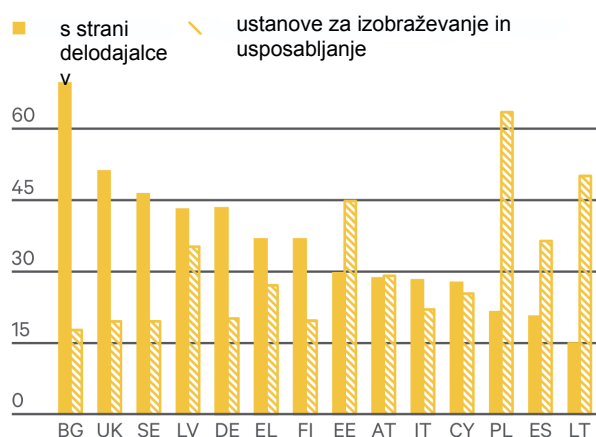
Posledice za politiko

Podpora za učenje jezikov odraslih se običajno izvaja z zagotavljanjem tečajev ali drugih možnosti učenja v jezikih, izbranih v okviru procesa od zgoraj navzdol. Vendar podatki kažejo, da imajo lokalna socialna omrežja ne glede na to, kje se te priložnosti nahajajo (šole, vladni centri, knjižnice, delodajalci, združenja državljanov itd.), ključno vlogo pri določanju, kako se uporabljajo. Sredstva se lahko dodelijo učinkoviteje in

imajo večji dolgoročni učinek na jezikovno vključevanje, če so migranti in drugi ljudje v mobilnosti neposredno vključeni v oblikovanje in izvajanje programov. To so lahko pobude, katerih cilj je spremeniti dojemanje nekaterih jezikov in kultur, tako v migrantskih skupnostih kot v gostiteljskih skupnostih. Ukrepi za potrjevanje jezikovnih spretnosti, pridobljenih z neformalnim in priložnostnim učenjem, so lahko pomemben način za povečanje motivacije in izboljšanje dojemanja ustreznosti in nagrajevanja teh prizadevanj.

SEKTORJI, VKLJUČENI V NEFORMALNO IZOBRAŽEVANJE, GLEDE NA RAZISKAVO O IZOBRAŽEVANJU ODRASLIH

(vir: Cedefop, 2009)

Reference in poglobitev

Cedefop: Evropski center za razvoj poklicnega usposabljanja (2009). Kdo dejansko ponuja priložnosti za neformalno učenje? goo.gl/2Mrzmc

Svet Evropske unije (2012). Priporočilo Sveta z dne 20. decembra 2012 o potrjevanju neformalnega in priložnostnega učenja. goo.gl/3kFPW4.

OECD (2015). [Študentje priseljencev v šoli: Olajšanje poti k integraciji](#). OECD Publishing (angleščina).

OECD (2016). [Zaposlovanje delavcev migrantov: Evropa 2016](#). OECD Publishing (angleščina).

43 Kako spodbujati mobilnost in vključevanje z večjezičnostjo v visokošolskem izobraževanju? (ES)?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

V visokošolskem izobraževanju (ES) se jeziki običajno uporabljajo v ločenih situacijah in na način, ki bi ga lahko imenovali segregativni. To je mogoče opaziti pri poučevanju in učenju, raziskavah in upravljanju, tudi na dvojezičnih ali trijezičnih univerzah. Ločevanje med jeziki spodbuja mobilnost in vključevanje. Vendar lahko visokošolske ustanove razvijejo inovativne politike za spodbujanje mobilnosti in hkrati zagotavljanje vključevanja. Splošna zamisel je spodbuditi študente, raziskovalce in administrativno osebje k boljšemu upravljanju, razvoju in uporabi različnih jezikov v svojem repertoarju.

Kaj nam raziskava pove?

Nekatere nedavne teorije predvidevajo, da znanja različnih jezikov niso ločeni sistemi, temveč enoten integriran sistem, znan tudi kot večjezična kompetenca. Posamezniki morajo znanje različnih jezikov upravljati v skladu s komunikacijskim kontekstom (npr. z zaviranjem nekaterih jezikov in uporabo tistih, ki so potrebni v dani situaciji). To je bilo v projektu MAGICC opredeljeno kot "komunikacijski in interaktivni imenik posameznika, sestavljen iz več jezikov in različnih jezikov, vključno s prvim(-i) jezikom(-i) na različnih ravneh usposobljenosti – in različnimi vrstami kompetenc, ki so vse medsebojno odvisne. Imenik kot celota predstavlja vir za delovanje v različnih situacijah uporabe. Razvija se skozi čas in vseživljenjske izkušnje ter vključuje medkulturno zavest in sposobnost prilagajanja in sodelovanja v večkulturnih kontekstih univerz in delovnega življenja" (Konceptualni okvir MAGICC 2013: 5).

Ob UPOŠTEVANJU, da je „pomanjkanje znanja jezikov ena od glavnih ovir za udeležbo v evropskih programih izobraževanja, usposabljanja in mladih“ (vodnik Erasmus+ iz leta 2017: 9)¹ Z laskoto je mogoče sklepati, da je sposobnost uporabe celotnega jezikovnega repertoarja in razvoja večjezičnih kompetenc dodana vrednost za študente, raziskovalce in osebje. Pomaga jim lahko pridobiti večjo motivacijo in lažje sodelovati v programih mobilnosti. Poleg tega pridobijo uporabne strokovne spretnosti. Z razvojem večjezičnih znanj in spretnosti s strani visokošolskih akterjev se lahko podprejo in izboljšajo njihovi osebni, akademski in poklicni dosežki, s čimer se izboljša njihova potencialna mobilnost. Hkrati lahko široka uporaba jezikovnih repertoarjev v visokošolskem

izobraževanju olajša jezikovno vključevanje. Zaradi sposobnosti uporabe različnih jezikovnih imenikov študentov, raziskovalcev in osebja je jezikovno okolje visokošolskega izobraževanja odprto za sprejem in sprejemanje jezikovne raznolikosti. V tem smislu je uporaba in razvoj večjezičnih znanj in spretnosti ustrezen odziv na kompromis med mobilnostjo in vključevanjem, ki prispeva k reševanju napetosti med njima.

Ilustracije in dokazi

V visokošolskem izobraževanju se lahko večjezična znanja in spretnosti spodbujajo na več načinov. Študije, izvedene v okviru projekta MAGICC,² zagotavljajo ustrezna in praktična orodja, ki zagotavljajo mednarodni sklop kategorij za opis in oceno večjezičnih in večkulturnih spretnosti.

Študija primera v razredu na Univerzi v Al Garvena Portugalskem je primer, kako je mogoče spodbujati večjezične kompetence in kako lahko pomaga rešiti kompromis med mobilnostjo in vključevanjem.

Študija se *osredotoča na jezikovne in komunikacijske politike*, tečaj na ravni BA. Udeleženci tega tečaja so tako lokalni kot Erasmusovi študenti iz najrazličnejših jezikovnih okolij. Inštruktor omogoča udeležencem, da govorijo svoj zeleni jezik (pod pogojem, da ga razumejo ali ga je mogoče prevesti v različne jezike, da ga lahko vsakdo razume). Gradivo vključuje znanstvena besedila v angleščini, ki se berejo, analizirajo in obravnavajo v različnih jezikih. Vključeni so različni elementi posameznih študentskih imenikov, iz kolektivnega repertoarja razreda pa izhaja součno okolje. Zato se v tem tečaju uporabljajo številni jeziki, vključno s portugalsčino, angleščino, francoščino, italijanščino in španščino.

Poleg tega so morali učenci opraviti končno predstavitev v treh jezikih, ki so jih izbrali: jezik za predstavitev v PowerPointu, jezik za ustno predstavitev in jezik za odgovarjanje na vprašanja inštruktorja in študentov. Tovrstna naloga je ustvarjalna, a tudi strukturirana metoda razvoja večjezičnih znanj in spretnosti.

1 Vodnik po programu Erasmus+. Različica 3 (2017).

2 MAGICC – Modularizacija večjezičnih in večkulturnih kompetenc za akademsko komuniciranje www.magicc.eu

Slednja naloga in uporaba številnih jezikovnih imenikov študentov med tečajem, povezanih tudi z uporabo angleških besedil, sta privedla do vrste metajezikovnih razmišljanj o vsebini in s tem povezanih jezikovnih vprašanjih.

Omogočila je večjo pravičnost v razredu in večjo udeležbo vseh udeležencev, tako lokalnih kot tujih.

Politične posledice

Glede na večjezični kontekst, v katerega je vključeno visokošolsko izobraževanje, obstajajo različni razlogi za spodbujanje večjezičnih kompetenc. Povečuje mobilnost in olajšuje vstop v večjezični poklicni svet; hkrati prispeva k večji ozaveščenosti in sprejemanju obstoječe jezikovne raznolikosti.

Politike za spodbujanje večjezičnih kompetenc lahko izvajajo posamezni inštruktorji (kot v zgoraj navedeni študiji primera). Spodbujati ga je mogoče tudi na institucionalni ravni, na primer z večjezikovnimi in večkulturnimi tečaji, odprtimi za celotno univerzitetno skupnost. Primer so tečaji o usposabljanju na področju komuniciranja v večjezičnem okolju na Univerzi v Baslu (Švica) (Gekeler idr. 2013) in na *Interaction Multilingual. Uporabite svoje jezike* na Univerzi v Jyväskylä, Finska (Kypö et al. 2015).

Jeziki, ki se uporabljajo v razredu med tečajem
--

	Jeziki, ki se uporabljajo za pisanje (bela tabla ali diapozitiv)	Jeziki, ki se uporabljajo ustno
Učitelj	Angleščina, francoščina, portugalsščina	Angleščina, francoščina, portugalsščina
Študenti	Angleščina, francoščina, portugalsščina	Angleščina, francoščina, italijanščina, portugalsščina, španščina

Reference in poglobitev

- Gekeler, P., Manger S., Meyer, S., & uRank, D. (2013). Večjezičnost, večjezičnost in internacionalizacija v evropskem visokošolskem prostoru: Izzivi in perspektive na švicarski univerzi. Učenje jezikov v visokem šolstvu, 2, 405–425.
- Kypö, A., T. Natri, M. Pietarinen, & P. Saaristo. (2015). Uporabite svoje jezike! Od enojezične do večjezične interakcije v jezikovnem razredu. V J. Jalkanen, E. Jokinen, & P. Taalas (Eds.), *Glasov pedagoškega razvoja – Širitev, krepitev in raziskovanje visokošolskega učenja jezikov* (str. 319–335). Dublin: Raziskave-založništvo.net

44 Kako lahko pomagamo pri izmenjavi učencev, ki se učijo jezika države gostiteljice

Cyril Brosch, Sabine Fiedler, Univerza v Leipzigu

Programi izmenjave ponujajo študentom možnost, da ostanejo v tujini za dolgo časa. To je pogosto prva priložnost v njihovem življenju in je lahko še posebej perečav Evropi, kjer je znanje jezikov ključni dejavnik mobilnosti in vključevanja. Če pa študenti nimajo predhodnega znanja jezika države gostiteljice, so te izmenjave prekratke, da bi zagotovile ustrezno učenje jezikov. Čeprav uporaba angleščine zmanjšuje večino težav z mobilnostjo, lahko ovira vključevanje na univerzah in v vsakdanjem življenju, razen kadar posamezni študenti še posebej vztrajajo pri učenju lokalnega jezika.

Kaj nam raziskava pove?

Študija skupine Leipzig MIME je preučila uporabo jezika s strani približno 500 študentov izmenjav, ki so sodelovali v izmenjavah v Nemčiji in iz nje (Brosch 2017). Predlagal je, da so države s priljubljenimi jeziki, zlasti angleščino in francoščino, zelo uspešne pri izboljšanju znanja jezikov in spodbujanju vključevanja povabljenih študentov, medtem ko so se rezultati za druge države, zlasti tiste z manj prestižnimi jeziki, precej razlikovali.

Naše raziskave kažejo, da je večina študentov izmenjave zanima učenje jezika države gostiteljice, vendar imajo malo možnosti, da to storijo v primeru „majhnih“ jezikov. To kaže, da projekti, kot je Erasmus+, še niso v celoti izkoristili svojega potenciala v podporo večjezičnosti. Študenti izmenjave, vključno s tistimi, ki Erasmus+ preživijo v jezikovno manjših državah, kjer je jezik poučevanja na splošno angleščina, se zanimajo za učenje lokalnega jezika (glej nasprotno sliko).

Ilustracije in dokazi

V praksi se študenti pogosto srečujejo z ovirami. Zaradi pomanjkanja jezikovnih tečajev se ne morejo začeti učiti jezika gostitelja pred izmenjavo, med njihovim bivanjem pa so le redko zagotovljeni ustrezni tečaji. Skupna namestitev, konference in rekreacijske dejavnosti študentom omogočajo, da večino časa preživijo z drugimi študenti izmenjave.

Večina informacij, ki jih prejmejo pred ali med bivanjem, je v angleščini.

Udeleženci naše študije so se pogosto pritožili zaradi pomanjkanja stikov z lokalnimi študenti in lokalnim

prebivalstvom zaradi jezikovnih ovir ter nezadostne stopnje organizacije programov izmenjav:

Predstavljalasem si drugače, v kolikšni meri bom ob koncu svojega bivanja obvladala madžarščino. Res sem nameraval – Spraševal sem se, če moram iti na intenzivnejši tečaj, v resnici pa ni bilo, in sem lahko naredil le osnovni tečaj [...] To je bilo precej slabo.

Nekajčasa je pred sojenjem. Obstajata katalog tečajev Erasmus in katalog univerzitetnih tečajev. In to je precej omejeno, kar lahko in ne moreš izbrati. [...] Mislim, da je neumno, še posebej v splošnem kontekstu, ker živim v študentski nastanitvi tukaj, in to počnejo popolnoma enako tukaj." [tj. pozdravljajo Erasmus+ študente ločeno od lokalnih študentov]

Zaradi tega so se nekateri učenci sčasoma pridružili le majhnemu krogu drugih študentov izmenjav med bivanjem, saj so pridobili le minimalno znanje lokalnega jezika. To jim je preprečilo, da bi kar najbolje izkoristili svoje bivanje.

Politične posledice

Priporočljivo je dati študentom več možnosti ne le za študij jezika države gostiteljice, ampak tudi in predvsem za uporabo jezika. Zato ni priporočljivo organizirati študija vhodnih študentov na način, ki jim omogoča, da se med izmenjavo zanašajo izključno na angleščino. Medtem ko se učenci nikoli ne bi smeli prisiliti, da se naučijo določenega jezika, bi morala obstajati merljiva prednost govorjenja lokalnega jezika.

Nekatere posebne smernice so naslednje.

1. Domače univerze študentov izmenjav bi morale svojim študentom, kolikor je to mogoče, ponuditi več spodbud in priložnosti za učenje tako imenovanih „majhnih“ jezikov, in sicer z zagotavljanjem tečajev v lokalnih jezikih partnerskih univerz in zagotavljanjem priznanih jezikovnih tečajev pred in med izmenjavo.
2. Koordinatorji programa Erasmus+ bi morali učenje lokalnega jezika uvrstiti med najpomembnejše prednostne naloge študentskega bivanja. Primere dobre prakse, kot so časopisi o jezikovni ozaveščenosti in tandemsko učenje, bi bilo treba uporabljati širše.
3. Spletni testi in tečaji Erasmus+ bi morali vključevati jezike vseh sodelujočih držav, da bi študentom omogočili, da se začnejo učiti lokalnega jezika pred izmenjavo.

4. Univerze gostiteljice bi morale podvojiti svoja prizadevanja za preprečevanje segregacije študentov v zameno za lokalno prebivalstvo. Univerzitetni upravni organi ne bi smeli ponujati storitev v angleščini kot enem samem jeziku ali privzeto, temveč tudi v lokalnih jezikih, da bi študente Erasmus spodbudili k njihovi uporabi.

Univerze gostiteljice bi morale podvojiti svoja prizadevanja za preprečevanje segregacije študentov izmenjav iz lokalnega prebivalstva. Univerzitetni upravni organi ne bi smeli ponujati storitev v angleščini kot enem samem jeziku ali privzeto, temveč tudi v lokalnih jezikih, da bi študente Erasmus spodbudili k njihovi uporabi.

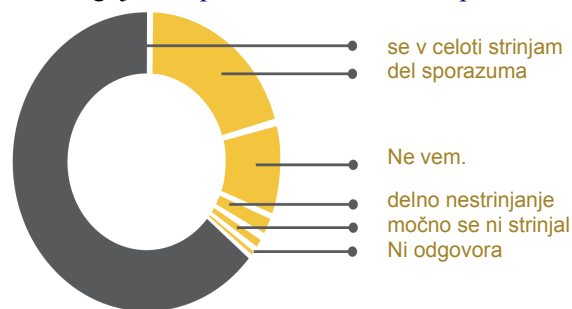
Reference in poglabitev

Brosch, C. (2017). *Inwiefern fördert das Erasmus+ Programm Mehrsprachigkeit?* (Govor na kolokviju „Jezikovne spretnosti za ekonomsko in socialno vključenost“, Berlin, 12. oktober 2017).

Harrison, N. (2015). *Praksa, težave in moč pri*

internacionalizaciji doma: kritična razmišljanja o nedavnih raziskovalnih dokazih. Poučevanje v visokem šolstvu, 20, 412–430.

Mitchell, R., McManus, K. & Tracy-Ventura, N. (Eds.) (2015). *Socialna interakcija, identiteta in učenje jezikov med bivanjem v tujini*. Evropsko združenje za drugi jezik eprints.soton.ac.uk/id/eprint/381255

UČENJE JEZIKOV JE POMEMBNA MOTIVACIJA ZA MOJE BIVANJE V TUJINI.

45 Kako se lahko izobraževalni sistemi odzovejo na dinamiko jezikovno zapletenih regij?

Gabriele Iannàcaro, Università di Milano-Bicocca

Jezikovna pokrajina Evrope kaže presenetljivo stopnjo razlik zaradi zgodovinskih, političnih, družbenih in gospodarskih okoliščin – ne le od države do države, ampak tudi znotraj držav. To otežuje oblikovanje politik vključevanja, saj je treba upoštevati ne le politične in kulturne tradicije države kot celote, ampak tudi lokalne in regionalne razlike, pa tudi stalni razvoj zaradi različnih vzorcev priseljevanja in izseljevanja.

Kaj nam raziskava pove?

Tri vrste razlik imajo velik potencialni vpliv. Prvi je razpon jezikovnih variacij. Ko večina ljudi govori jezik iste jezikovne družine, to spodbuja možnost medsebojnega razumevanja (npr. v Skandinaviji ali v zahodnem slovanskem jeziku). To na splošno zmanjšuje skupne stroške večjezičnosti. Drugič, obstoječa državna ali regionalna tradicija večjezičnosti je pomemben dejavnik, ki vpliva na odnos hbitantov do mešanja kod in pridobivanja jezikov v regiji (Iannàcaro 2010) ter na odnose mobilnih ljudi z njihovimi prvotnimi in novo pridobljenimi repertoarji. Tretjič, različna demografska sestava mestnih in podeželskih okolij (vključno s podrobnimi vzorci lokalnih naselij, npr. koncentracija migrantov v nekaterih soseskah) ima pomembno vlogo pri jezikovnem vključevanju. Ti trije dejavniki so jasno vidni v raziskavi MIME.

Ilustracije in dokazi

Sodišče je v študiji primera v Andori ugotovilo, da so portugalski delavci migranti odvisni predvsem od njihovega maternega jezika in strategij medsebojnega razumevanja, kadar so v stiku s španščino, katalščino in francoščino. Vendar pa se prevladujoči družbeni odnos do teh različnih jezikov močno razlikuje, na kar vplivajo politične in družbene razmere. Katalonščina, kot edini uradni jezik, je povezana z mobilnostjo navzgor; Francoščinasešteje za jezik izobraževanja, ki je, tako kot katalonščina, izviren v Andori; Španščinasedojema kot „vsiljiv“ jezik, ki ga je treba dopuščati v neuradnih okoliščinah; Portugalecveljaza tujega in je povezan s pomanjkanjem socialne mobilnosti. Ti odnosi ovirajo uspeh in razširjanje medsebojnih strategij, zlasti med portugalščino, španščino in katalonščino. Hkrati uradna jezikovna politika Andore ponuja le malo prostora za priznavanje jezikovne raznolikosti. Zato portugalski mobilni delavci in njihove družine kljub temu, da predstavljajo do 16 % prebivalstva, izražajo nezadovoljstvo do zaznane neenake obravnave.

V drugi študiji primera smo zbrali jezikovne biografije migrantov iz nekdanje Jugoslavije, ki trenutno živijo v uradno dvojezični italijanski pokrajini Bolzano/Bozen (Južna Tirolska). V tem primeru so migracije potekale zunaj meja med različnimi jezikovnimi družinami (tradicionalni jeziki Južne Tirolske so ladin, visokonemščina, germanska narečja in italijanščina, medtem ko priseljenci iz nekdanje Jugoslavije govorijo srbsščino/Bosna, albanščino in romunščino).

Jezikovni vzorci, povezani z vključevanjem, se razlikujejo glede na jezikovne registre, ki jih migranti prinašajo s seboj (enojezični, dvojezični mladoletniki itd.) in ciljno gostiteljsko skupnost. Na Južnem Tirolskem je nemška skupnost zaradi svoje avtohtone večjezičnosti in odnosa, ki je ugodnejši do jezikovnih razlik, prožnejša od italijanske, saj sprejema podstandardne oblike in nepopolne faze pridobivanja jezikov; za popolno integracijo pa so potrebna nemška in germanska narečja. Za tiste, ki so bolj usmerjeni v italijansko skupino, lahko zadostuje pridobitev standardnega italijanščine.

Politične posledice

Izobraževalne politike morajo upoštevati tradicije in odnos nekaterih regij, sicer lahko pride do vrzeli med ponudbo in tem, kar ljudje iščejo. Hkrati je treba vse jezikovne identitete in repertoarje priznati kot del raznolikosti družbe. Večjezične regije, ki se pogosto nahajajo na mejah med državami, ponujajo pogoje, ki lahko omogočijo boljše razumevanje dinamike zapletenih repertoarjev. To pomeni sprejetje izobraževalnih politik, ki:

- ▶ vključujepoučevanje regionalnega jezika, zgodovine in Landeskunde (v bistvu „kultura“), ki zajema sosednje čezmejne regije, tako za učence šolske starosti kot za odrasle;
- ▶ večjezičnost kot običajno stanje za avtohtone prebivalce in mobilno prebivalstvo, pri čemer vsak uporablja za razumevanje drugega;
- ▶ poudarjajo kulturne in izobraževalne koristi stika med jezikovnimi skupnostmi ter vlogo manjšinskih skupnosti kot mostov med različnimi kulturnimi in jezikovnimi tradicijami.

Ta priporočila so poziv *kmedkulturni državljanski vzgoji* (Byram et al., 2016), ki kot sestavni del politik vključevanja jezikov pozornost namenja regionalnim in lokalnim razlikam.

Reference in poglobitev

Byram, M., Golubeva, I., Hui, H., & Wagner, M. (Eds.) (2016). *Od načel do prakse v izobraževanju za medkulturno državljanstvo*. Clevedon: Večjezične zadeve.

Iannàccaro, G. (2010). *Ling di minoranza e scuola. Dieci anni dalla legge 482/99. On plurilinguismo scolastico nelle comunità di minoranza della Repubblica Italiana*. Quaderni della Direzione Generale na gli Ordinamenti Scolastici e per l'Autonomia Scolastica 1. Romi: Ministero dell'Istruzione, dell'Università e della Ricerca.

Mar-Molinero, C. & Stevenson, P. (Eds.) (2006). *Jezikovne ideje, politike in prakse: Jezik in prihodnost Evrope*. London: Palgrave Macmillan.

Nalepke, ki spodbujajo uporabo katalonskega v trgovini v Andori la Vella.

46 Katera znanja in spretnosti učiteljev so najbolj potrebna za obravnavanje jezikovnih razlik v vključujočih šolah?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Učitelji imajo ključno vlogo pri izvajanju politik jezikovnega izobraževanja. Ta vloga je aktivnejša in kompleksnejša, kot se pogosto domneva, kar zahteva raznolik nabor sposobnosti, ki so bile obsežno raziskane pri raziskavah usposabljanja učiteljev za vključevanje (tj. priprava učiteljev na delo v vključujočih šolah, kjer so koristi enakomerno porazdeljene med vse učence, ne glede na individualne ali kolektivne razlike). Iz te raziskave smo črpali navdih, da bi prišli do zaključkov o vlogi učiteljev pri upoštevanju jezikovne raznolikosti v teh šolah, kjer je mogoče uskladiti nasprotujoče si zahteve po mobilnosti in vključevanju.

Kaj nam raziskava pove?

Študije in konference pod pokroviteljstvom dveh velikih mednarodnih organizacij so jasno opredelile obseg izziva, ki zahteva spremembe v načinu dela učiteljev na individualni, razredni, šolski in družbeni ravni. Organizacija za gospodarsko sodelovanje in razvoj (OECD) je stanje povzela v dveh ključnih poročilih, in sicer o učiteljih (2005) in izobraževanju učiteljev raznolikosti (2010). Nedavno je Organizacija Združenih narodov za izobraževanje, znanost in kulturo (UNESCO) objavila vrsto vodnikov za zagovorništvo vključujočem usposabljanju učiteljev (Kaplan in Lewis, 2013).

V evropskem okviru je največji projekt, usmerjen v politiko, usklajevala Evropska agencija za razvoj izobraževanja oseb s posebnimi potrebami (EADSNE), v kateri so sodelovale strokovne skupine oblikovalcev politik, vodje usposabljanja splošnih in specializiranih učiteljev iz 25 držav. Eden od rezultatov tega dela je bil na dokazih temelječ profil vključujočih učiteljev (EADSNE, 2012), v katerem so bile opredeljene

sposobnosti, ki jih učitelji potrebujejo za učinkovito delo v različnih učilnicah.

Ilustracije in dokazi

Glej tabelo na naslednji strani.

Politične posledice

Programi usposabljanja učiteljev v vseh državah članicah bi bilo treba pozvati k izpolnjevanju strožjih zahtev glede razvoja zmogljivosti učiteljev za delo z jezikovnimi razlikami v vključujočih šolah. Te zmogljivosti vključujejo vrsto med seboj povezanih stališč in prepričanj, znanja in razumevanja, spretnosti in sposobnosti, ki dopolnjujejo tiste, ki jih je opredelila celotna raziskava vključujočega izobraževanja učiteljev.

Reference in poglabitev

EADSNE (2012). Izobraževanje učiteljev za vključevanje: Profil vključujočega učitelja. Celotno besedilo european-agency.org/sites/default/files/Profile-of-Inclusive-Teachers.pdf

OECD (2005). Ključna vloga učiteljev <https://www.oecd.org/fr/education/scolaire/34990974.pdf>

OECD (2010). Izobraževanje učiteljev za raznolikost. Povzetek: <https://www.oecd.org/fr/education/ceri/44837540.pdf>

Kaplan, I. & Lewis, I. (2013). Spodbujanje vključujočega izobraževanja učiteljev: Vodiči zagovorništva. UNESCO. Povezave do celotne serije goo.gl/8ywS7v

Znanja in spretnosti, ki jih učitelji potrebujejo za obravnavanje jezikovnih razlik v vključujočih šolah.			
	Stališča in prepričanja	Znanje in razumevanje	Znanja in spretnosti ter zmogljivosti
Povečanje raznolikosti učencev			
Jezikovni dizajni v vključujočem izobraževanju	Učenje jezikov in uporaba jezikov pri poučevanju morata biti smiselna za vse učence.	Učenje in uporaba več kot različnih jezikov je pristop za vse učence, ne samo za nekatere, ki veljajo za drugačne.	Kritična preučitev lastnih prepričanj in odnosa do različnih jezikovnih sort je osnova za medsebojno spoštovanje.
Pogled učitelja na jezikovne razlike med učenci	Učenci v več jezikih dodajajo vrednost šolam, lokalnim skupnostim in družbi	Študenti so vir za učenje jezikovne raznolikosti zase in za svoje vrstnike.	Lahko se učijo od učencev o jezikovnih razlikah in pomagajo šolam praznovati te razlike
Podpora vsem učencem			
Spodbujanje šolskega, socialnega in čustvenega učenja za vse	Ima visoka pričakovanja za vse učence in želi vključiti starše in družine, ne glede na njihovo jezikovno poreklo.	Poznavanje večjezičnih vzorcev in poti razvoja ter različnih modelov učenja jezikov	Poudarek je na komunikaciji, prenosu znanja v jezikih, ki se govorijo doma in v skupnosti, ter sodelovanju staršev in družin pri ocenjevanju.
Učinkovito poučevanje v heterogenih razredih	Odgovoren za učenje vseh študentov; jezikovne razlike veljajo za dragocene vire za učenje	Opredeliti prednosti vsakega učenca; diferenciacija učnih načrtov za vključitev raznolikosti jezikov in kultur	Sodeluje s posameznimi učenci, mešanimi skupinami; iskanje načinov za produktivno uporabo drugih jezikov v razredu
Sodelovanje z drugimi			
Delo s starši in družinami	Spoštovanje različnih kulturnih, družbenih in jezikovnih okoliščin; učinkovita komunikacija in sodelovanje. učinkovita komunikacija in sodelovanje	Razume pomen pozitivnih spretnosti in medosebnih odnosov za sodelovanje z jezikovnimi razlikami	Učinkovito komunicira z različnimi družinami, gradi na jezikovnih virih skupnosti na splošno
Sodelovanje z vrsto drugih izobraževalnih strokovnjakov	Vrednotno sodelovanje, partnerstva in timsko delo prek in z več jeziki	Ve, kako lahko učitelji v vključujočih razredih sodelujejo z drugimi strokovnjaki in osebjem, da bi delili svoje jezikovno znanje	Oblikovanje večjezične učilnice kot dela širše šolske skupnosti; pomoč pri upravljanju jezikovne raznolikosti na šolski ravni
Osebni strokovni razvoj			
Učitelji kot preiščljivi praktikanti	Delo z različnimi jeziki vključuje reševanje problemov na podlagi prakse na podlagi dokazov in osebnega usposabljanja	Pozna metode raziskovalnega delovanja in kako se lotiti reševanja problemov, razmisleka in samoocenjevanja	Ocenjuje lastne prakse in sodeluje z drugimi pri ocenjevanju, kako se jezikovne razlike obravnavajo v šoli;
Stalno strokovno usposabljanje in razvoj	Razume, da so stalno učenje, spremembe in razvoj bistvenega pomena za obravnavanje jezikovne raznolikosti;	Se zaveda večjezičnega, pravnega in političnega konteksta; se zavezuje k razvoju znanja in spretnosti za vključujočo prakso	Zasleduje inovacije in osebno učenje, uporablja sodelavce in druge modele kot vire učenja in navdih

47 Kako najbolje oceniti neformalno jezikovno znanje?

Mark Fettes, Università di Milano-Bicocca

Ocenjevanje znanja jezikov je veja širšega področja znanja, Validacije in akreditacije kompetenc odraslih (ACR) – pomemben poudarek za Inštitut Unesca za vseživljenjsko učenje in OECD ter ponavljajočo se temo v političnih izjavah EU o izobraževanju odraslih. Tako kot druge sposobnosti odraslih se jezikovno znanje pogosto pridobi neformalno, sistemi ocenjevanja, razviti za formalno okolje, kot so šole in univerze, pa so lahko slabo prilagojeni potrebam manjšin in migrantskega prebivalstva. Napredek na tem področju je bistvenega pomena za izboljšanje ravnovesja med mobilnostjo in vključevanjem za večjezične evropske državljane.

Kaj nam raziskava pove?

Svet Evropske unije (2012) je priporočil, naj države članice do leta 2018 izvedejo ukrepe za potrjevanje neformalno in priložnostnih spretnosti, pridobljenih v skladu z evropskim ogrodjem kvalifikacij. Vendar je iz poročil Unesca (Singh, 2015) in OECD (2015, 2016) razvidno, da je to lahko težek proces, ki zahteva temeljito prilagoditev obstoječih pristopov pogojem za večjo mobilnost ter raznolikost zadevnih spretnosti in znanja. To velja za jezik: neformalno znanje jezikov je pogostejše ustno in redko izpolnjuje slovnične korekcijske standarde, ki se pričakujejo pri pisnih preizkusih. V naših študijah primerov so bili informatorji pogosto pripravljani priznati, da je bilo njihovo znanje v določenem jeziku pomanjkljivo, vendar so kljub temu izrazili zaupanje in usposobljenost v njegovi uporabi. Dobra orodja in postopki ocenjevanja bi obravnavali prednosti in omejitve teh popisov.

Slika prikazuje relativno težo procesov pridobivanja formalnih (sivih), neformalnih (sivih) in neformalnih (rumenih) jezikov v mobilnem življenju. Zdi se, da se neformalno znanje jezikov pridobi tudi v razmeroma pozni fazi, tj. običajno po starosti, pri kateri se ljudje ocenjujejo v šoli.

Ilustracije in dokazi

Kot pri drugih vidikih jezikovne vključenosti ima VAR makro, mezo in mikrodimenzijske dimenzije. Na makro ravni je najpogostejši model za ocenjevanje jezikov skupni evropski referenčni okvir za jezike, v katerem nekatere države imenujejo nacionalne centre za preverjanje znanja, medtem ko druge akreditirajo vrsto ustanov, vključno s kulturnimi centri in visokošolskimi

ustanovami. Na splošno niso iste institucije, ki se ukvarjajo z izobraževanjem migrantov, postopek ocenjevanja skupnega evropskega referenčnega okvira za jezike pa bi bil za mnoge odrasle učence v pogojih mobilnosti preveč formalen in nedostopen. Vendar bi podoben organizacijski model lahko neposredno vključeval organizacije migrantov v preverjanje jezikovnega znanja, pridobljenega neformalno. Ravenje bistvenega pomena. Vključujoče jezikovno ocenjevanje temelji na določanju postopkov in standardov v okviru regionalnih sort večjezičnosti. Na primer, v naši študiji primera Andora bi se morali standardi jezikovnega znanja nanašati na različne funkcije francoščine, kataloščine, španščine in Portugalske, da bi odražali njihovo dejansko in potencialno vlogo v učenem repertoarju.

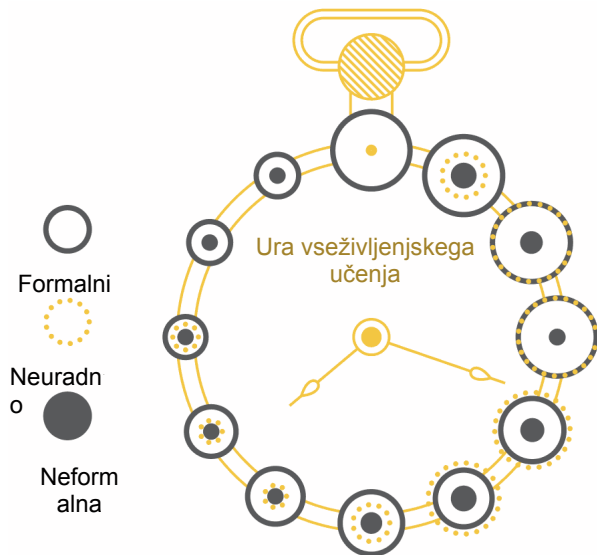
Ocenjevanje v takem okviru ima lahko tudi izobraževalno vlogo z ozaveščanjem o svojem jezikovnem odnosu, navadah, sposobnostih in možnostih za rast.

Na mikro ravni je treba opredeliti posebna orodja in prakse vrednotenja (Cedefop, 2015). Namesto tradicionalnih testov in preiskav, ki so lahko zastrašujoči in niso tesno povezani s konteksti uporabe, je treba uporabiti druge metode, kot so pogovor (razgovori), poročanje (samoocenjevanje), opazovanje, simulacija alipričevanja tretjih strani. Da pa bi bili zanesljivi, mnogi potrebujejo visoko usposobljenega in izkušenega ocenjevalca.

Za široko uporabo je bolj obetavno avtentično neformalno in stalno ocenjevanje, ki je neločljivo povezano s problemom učenca - reševanjem in komunikacijskimi spretnostmi in ki ga je mogoče dokumentirati z uporaboprilstanišča folios.

Politične posledice

Razvoj postopkov, standardov in organizacijskih okvirov za vključujočo jezikovno evalvacijo je dolgoročno podjetje, vendar s potencialno pomembnimi dividendami. Tako kot drugi ukrepi za vključujoče večjezično izobraževanje se osredotoča na krepitev zmogljivosti na ravni skupnosti. Kot prvi korak bi strokovnjaki na terenu izbrali ustrezne metode potrjevanja in vodili postopek potrjevanja v sodelovanju z lokalnimi kulturnimi centri, organizacijami migrantov in drugimi. Sčasoma slednji prevzel nadzornadprocesom. Sistem, ki izhaja iz tega, bi okreplil socialno vključevanje, hkrati pa povečal prenosljivost neformalnega, priznanega, potrjenega in akreditiranega jezikovnega znanja.

Reference in globine

Cedefop: Evropski center za razvoj poklicnega usposabljanja (e (2012)). *Evropske smernice za potrjevanje neformalnega in priložnostnega učenja*. Luksemburg: Urad za publikacije Evropske unije. Referenčna serija Cedefop; Št. 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

OECD (2015). *Študentje priseljencev v šoli: Olajšanje poti k integraciji*. OECD Publishing (angleščina).

OECD (2016). *Zaposlovanje delavcev migrantov: Evropa 2016*. OECD Publishing (angleščina).

Singh, M. (2015). *Globalne perspektive priznavanja neformalnega in priložnostnega učenja: Zakaj je priznanje pomembno*. UNESCO Inštitut za vseživljenjsko učenje, Springer Open.

48 Zakaj je priporočljivo, da se v jezikovno strategijo univerz združita „mednarodna usmerjenost“ in „regionalna lega“ ?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso; Neuza Costa, Universidade do Algarve

Kadar v visokem šolstvu prevladuje (podnacionalna) regionalna politika usmerjanja, jezikovno vključevanje novih študentov ali osebja ni nujno zagotovljeno, mobilnost pa je lahko ovirana. Politika mednarodne usmerjenosti običajno vključuje uporabo ene same lingua franca, običajno angleščine. To ogroža vključitev ljudi, ki ne govorijo lokalnega jezika, razen če to povzroči nastanek lokaliziranega anglofonskega mehurčka, iz katerega bodo izključeni lokalni angleški govorniki. Tako je lahko politika, ki poudarja uspešno kombinacijo regionalnega prostora in mednarodne usmeritve, odgovor na kompromis med mobilnostjo in vključevanjem.

Kaj nam raziskava pove?

V skladu s programskim vodnikom Erasmus+ (2017: 318)¹, internacionalizacija „zadevavsa ukrep, ki vključuje vsaj eno državo, ki sodeluje v programu, in vsaj eno partnersko državo“. V ES, internacionalizacija dejansko pomeni „Anglicisation“. Angleščina se zdaj šteje za „mednarodni jezik znanosti“ in „lingua franca potekala-za- pridobljeno visokošolsko izobraževanje“, kot je navedeno, na primer, v Mazak and Herbas-Donoso (2015). Kot poudarja Phillipson (2009), prevladujoča vloga angleščine negativno vpliva na neangleške govorce, kar jasno kaže, da prevladovanje angleščine nad uporabo katerega koli drugega jezika ni povsem znanstveno. Zaradi mobilnosti pa so jezikovni imeniki študentskega organa ter pedagoškega in raziskovalnega osebja visokošolskih ustanov vse bolj raznoliki; kar zadeva obravnavo znanja, se uporaba ene same lingua franca vse bolj zmanjšuje.

V tem smislu evropski projekt² IntlUni na primer ponuja rezultate o izzivih in priložnostih mednarodnega razreda v visokošolskem izobraževanju v večjezičnih in večkulturnih učnih prostorih.

Internationalizacija je bolje razumljena v primerjavi z dvema drugima konceptoma, in sicer internacionalizacijo doma in virtualno mobilnostjo. Dejansko, "fizična mobilnost ni cilj sama po sebi; namesto tega je eden od načinov za internacionalizacijo" (Lauridsen idr. 2015: 14). Internationalizacija doma vključuje uporabo in razvoj

mednarodnega učnega načrta in, kot je poudarjeno v Uredbi (EU) št. 1288/2013 (172)³, „je lahko ne le alternativa fizični mobilnosti, temveč tudi priprava na nadaljnjo fizično mobilnost“. Virtualna mobilnost je opredeljena kot „skupek dejavnosti, podprtih z informacijskimi in komunikacijskimi tehnologijami, vključno z e-učenjem, ki izvajajo ali olajšujejo mednarodne izkušnje sodelovanja na področju poučevanja, usposabljanja ali učenja“ (vodnik Erasmus+ iz leta 2017: 322)⁴.

Ilustracije in dokazi

Številčno se je število programov poučevanja v angleškem jeziku na evropskih univerzah v zadnjih letih znatno povečalo (Wächter in Maiworm, 2014): število enakih evropskih tehnoloških platform se je povečalo s 725 programov v letu 2001, na 2 389 v letu 2007 in na 8.089 v tej študiji. Evropske tehnološke platforme v Evropi so na voljo predvsem v drugem ciklu (magistrska raven). Štiri petine vseh programov (80 %) spadajo v to kategorijo. Vendar le 10 - 20 % evropskih študentov študira v tujini in 80 do 90 % študentov je v njihovi matični državi (COM(2013) 499 final: 6).

Zato bi bilo treba internacionalizacijo oceniti ne le z vidika bruto mobilnosti študentov, ampak tudi glede na naravo vključenih procesov, kot je internacionalizacija učnega načrta, ki zagotavlja mednarodne/medkulturne učne rezultate za vse študente (Leask, 2015). To ni „anglicisation“, ampak predlog Evropske komisije (2013, 499 konč.: 6) kot „vključevanje globalne razsežnosti v zasnovano in vsebino vseh učnih načrtov in procesov poučevanja/učenja (včasih imenovano „internationalizacija doma“), da bi zagotovili, da velika večina učencev, tj. 80- 90 %, ki niso mednarodno mobilni za diplomsko ali kreditno mobilnost, kljub temu lahko pridobi potrebna mednarodna znanja in spretnosti v globaliziranem svetu.“

Da bi zagotovili večjo vključenost študentov, raziskovalcev ali mobilnega osebja in „da bi izkoristili njihov potencial za uspešno vključevanje v državo gostiteljico, mobilni študenti, raziskovalci in

1 Vodnik za programe Erasmus+. Različica 3 (2017)

2 IntlUni – Izzivi večjezičnega in večkulturnega učnega prostora na mednarodni univerzi.

3 Uredba (EU) št. 1288/2013.

4 Vodnik za programe Erasmus+. Različica 3 (2017)

pedagoško osebje potrebujejo posebno podporo za učenje jezikov, vključno z možnostjo učenja lokalnih jezikov, ne glede na to, ali gre za jezikpoučevanja ali raziskovalno skupino“ (COM(2013) 499 final: 6)¹.

Politične posledice

Da bi se hkrati dosegla lokalna in mednarodna usmeritev, bi morale visokošolske ustanove sprejeti strategije, ki spodbujajo lokalno kulturo in jezik(-e) ter spodbujajo mednarodno razsežnost vseh vidikov visokošolskega izobraževanja, kot je predlagano v Sklepu (1298/2008/ES: 96²)"dejavnosti (...), kot so spodbujanje, dostopnost, zagotavljanje kakovosti, priznavanje kreditnih točk, priznavanje evropskih kvalifikacij v tujini in vzajemno priznavanje kvalifikacij s tretjimi državami, razvoj učnih načrtov, mobilnost, kakovost storitev itd. Strategije za spodbujanje internacionalizacije v visokošolskem izobraževanju, vključno z mednarodnimi učnimi načrti, s posebnim poudarkom na lokalni kulturi in jeziku(-ih), so zato lahko sredstvo za spodbujanje medkulturnega in večjezičnega izobraževanja.

Reference in poglabitev

- Lauridsen, K. et al. (Eds.) (2015). *Priložnosti in izzivi v večjezičnem in večkulturnem učnem prostoru. Končni dokument projekta akademske mreže IntlUni Erasmus 2012–15*. Aarhus: IntlUni.
- Leask, B. (2015). *Internacionalizacija učnega načrta*. Abingdon: Routledge
- Mazak, C. & Herbas-Donoso C. (2015). Transluzacijske prakse na dvojezični univerzi: študija primera znanstvene učilnice. *Mednarodni list dvojezične vzgoje in dvojezičnosti*, 18, 698–714.
- Phillipson, R. (2009). Angleščina v visokem šolstvu: Zdravilo ali pandemija? V Peter Harder (Ed.), *Angles o angleško govorečem svetu: Politika angleškega jezika, internacionalizacija in univerzitetno poučevanje* (str. 29–57). København, Danska: Muzej Tusculanum Press.
- Wächter, B. & Maiworm, F. (Eds.). (2014). *Angleško-učeni programi v evropskem visokem šolstvu. Stanje v letu 2014* (dokumenti ACA o mednarodnem sodelovanju v izobraževanju). V Bonnu: Lemmens.

1 COM(2013) 499 final. Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Evropsko visokošolstvo v svetu.

2 Sklep št. 1298/2008/ES.

49 Kako lahko potrjevanje jezikovnih spretnosti spodbuja mobilnost in vključevanje?

Gabriele Iannàccaro, Università di Milano-Bicocca

Številni dejavniki vplivajo na odločitve mobilnih ljudi na mednarodni ravni v zvezi z učenjem jezikov. Izobraževalno in jezikovno ozadje vsakega posameznika ima pomembno vlogo, pa tudi njihov odnos in motivacija do družbe gostiteljice: ali nameravajo ostati, ali so tam izključno za delo ali izobraževanje, kakšen je pomen stikov in lokalnih odnosov in tako naprej? Vendar lahko politika vpliva na številne od teh dejavnikov. Zlasti jezikovna ozaveščenost, spodbujanje priložnosti za učenje (zlasti zunaj formalnega sistema) in uradno priznavanje jezikovnega znanja, pridobljenega v takih okoliščinah, so trije pristopi, ki lahko spodbudijo korake k vključevanju in hkrati podpirajo mobilnost.

Kaj nam raziskava pove?

V mnogih okoliščinah se ljudje v mobilnosti ne zavedajo dovolj koristi dodatnega učenja jezikov. Lingua francas (in, splošneje, širši jeziki sporazumevanja) se pogosto uporabljajo instrumentalno in interaktivno, kar omogoča takojšnje izpolnjevanje potreb, vendar ne omogoča nadaljnega vključevanja v zadevne ciljne družbe. Te oblike jezikovnega sporazumevanja se pogosto uporabljajo za praktične namene komuniciranja, ki ne vključujejo osebnih odnosov med govorniki in morda tudi med delovnim časom. To potrjuje več študij primerov MIME. Portugalski delavci, ki se nastanijo v Andori, na primer zelo pogosto uporabljajo splošno razumljiv jezik, ki ga že poznajo (v tem primeru španščino), namesto da bi se učili katalonskega jezika kot lokalnega jezika. Mednarodni beli ovratniki v Vaasi na Finskem so ponavadi zadovoljni s svojimi obstoječimi spretnostmi, ki so nekoliko omejene v angleščini, kot delovni jezik in zadovoljevanje vsakodnevnih potreb, namesto da bi dobro obvladali švedščino, kaj šele finščino.

V takih primerih lahko mobilno prebivalstvo (tj. mobilnost) razvije niz skupnih stališč, ki omejujejo vključevanje.

Hkrati naše raziskave kažejo, da visoko izobraženi in večjezični ljudje kažejo bolj pozitiven odnos do učenja novega jezika. Na primer, naša kvalitativna študija evropskih univerzitetnih študentov, vpisanih v poletne programe v različnih državah, kaže, da se strinjajo, da angleščina kot lingua franca ni spodbujala kulturnega razumevanja in potopitve; čeprav so cenili svoje znanje angleščine, so se zavzeli tudi za učenje in uporabo

dodatnih jezikov. Ti in drugi udeleženci študije primera so se iz različnih razlogov osredotočili na priložnostno in neformalno učenje jezikov. Najprivlačnejša pot do večje jezikovne vključenosti so priznavanje, potrjevanje in vrednotenje neformalnega jezikovnega znanja ter večje možnosti za pridobivanje takih znanj in spretnosti.

Ilustracije in dokazi

Kompleksnost posamezne situacije ponazarja nasprotujoča figura, ki ponazarja obseg jezikovnih sort, ki jih je pridobila in uporabila ena sama srbska ženska, ki živi na Južnem Tirolskem – kot primer številnih obveščevalcev, ki so bili vprašani v okviru naših raziskav MIME na terenu. Opozoriti je treba, da se po njenih izkušnjah jeziki, pridobljeni na univerzi, običajno uporabljajo le v bolj formalnih okoliščinah, medtem ko so neformalno pridobljeni jeziki doma in v skupnosti pomembnejši za vsakdanje življenje.

Te jezikovne realnostjemogoče obravnavati na vmesni politični ravni, tj. na ravni regije, kot je Južna Tirolska ali urbano območje, kot je Vaasa, in ne na ravni soseske ali države kot celote.

Učinkovito jezikovno vključevanje zahteva partnerstvo med šolami, delodajalci in skupnostmi, da se spodbudijo različne poti učenja jezikov in učinkovito potrjevanje pridobljenih neformalnih/priložnostnih spretnosti. Potrjevanje lahko podpira integracijo trga, (ponovni) vstop v šolo ali preprosto socialno vključevanje. K temu procesu bi pomembno prispevalo usposabljanje in zaposlovanje članov skupnosti pri ocenjevanju in potrjevanju znanja jezikov. Druga pomembna prednost bi bila izboljšanje ocenjevanja predhodnih jezikovnih spretnosti otrok med njihovimobiskom v lokalnih šolah.

Politične posledice

Oblikovalci politik morajo med drugim upoštevati tudi prepričanja o različnih jezikih in njihovih govornicah, ki so v družbi gostiteljici zelo razširjena (tj. med novo prispelimi in lokalnimi prebivalci).

Nujno je treba spremeniti dojemanje javnosti, da se pluralnost jezikov predstavi kot zaželeno posledica mobilnosti, ki ne ovira, temveč podpira vključevanje. To pomeni, da bi morale izobraževalne politike Meso poleg spodbujanja priznavanja in potrjevanja jezikovnih spretnosti, pridobljenih zunaj formalnega sistema, tudi:

► vključiti poučevanje regionalnega jezika, zgodovine in kulture (vključno s sosednjimi čezmejnimi regijami) za učence šolske starosti in odrasle v formalnih, neformalnih in priložnostnih okvirih;

► umestitev večjezičnosti kot normalnega stanja za avtohtono in mobilno prebivalstvo z uporabo enega za medsebojno razumevanje;

► poudarja kulturne in izobraževalne prednosti stikov med jezikovnimi skupnostmi ter vlogo manjšinskih skupnosti kot mostov med različnimi kulturnimi in jezikovnimi tradicijami.

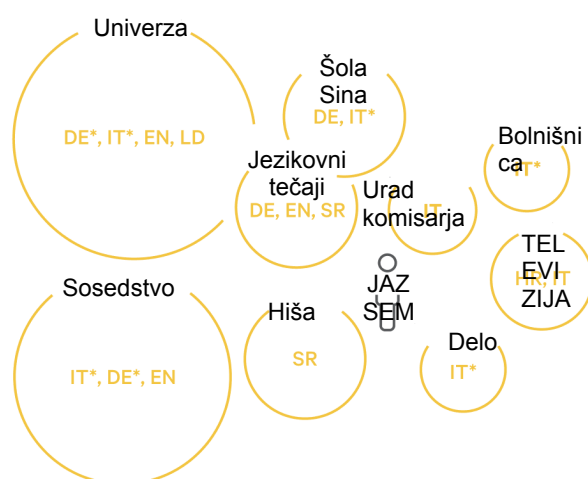
Reference in poglobitev

Cedefop: Evropski center za razvoj poklicnega usposabljanja (e (2012)). *Evropske smernice za potrjevanje neformalnega in priložnostnega učenja*. Luksemburg: Urad za publikacije Evropske unije. Referenčna serija Cedefop; Št. 104. <http://dx.doi.org/10.2801/50647>

Herzog-Punzenberger, B., Le Pichon Vorstman, E., & Siarova, H. (2017) *Večjezično izobraževanje v luči raznolikosti: Pridobljene izkušnje*, poročilo NESET II, Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije.

OECD (2015). Študentje priseljencev v šoli: Olajšanje

poti k integraciji. OECD Publishing (angleščina).

JEZIKOVNO OKOLJE MLADE SRBSKE ŽENSKE Z JUŽNE TIROLSKE, KI JO VIDI SAMA

Mentalni zemljevid Marta Lupica Spagnolo. OD: Nemščina; V: Angleščino; HR: Hrvaščini; IT: Italijanščina; LD: Ladin; POSEBNO POROČILO: Srbščina.

* lahko se uporablja v različnih lokalnih sortah.

50 Kako lahko organi podprejo ohranjanje znanja tujih jezikov odraslih?

François Grin, Univerza v Ženevi

Večjezična družba je družba, v kateri živijo in delajo ljudje z različnimi jezikovnimi profili. Čeprav so z jezikovno politiko sprejeti ustrezne ureditve, s katerimi se zagotovi, da imajo vse jezikovne skupine ustrezne pravice in zmogljivosti, večjezičnost na ravni družbe ne zahteva nujno, da so vsi posamezniki tudi večjezični. Vendar je družbena večjezičnost običajno bolj tekoča in učinkovita, če je velik delež prebivalcev tudi dvojezični ali večjezični. Poleg tega v državah ali regijah, kjer sta že dolgo prisotna dva ali trije jeziki in so del nacionalne ali regionalne identitete, družbena večjezičnost deluje bolje, če so prizadevanja za pridobitev drugega ali celo tretjega jezika, namesto da bi vedno spadala na člane ene same skupnosti, uravnotežena – to je, če si člani vseh jezikovnih skupin, ki so zgodovinsko prisotne v družbi, prizadevajo za učenje jezikov drugih. Vendar ni nujno, da se to zgodi samo po sebi, zato je potrebna določena podpora države. Splošno pravilo je, da ministrstvo za šolstvo države ali dvojezične regije zahteva obvezno učenje drugega lokalnega jezika: Španski in katalonščina sta del šolskega učnega načrta v Kataloniji; tako kot španščina in baskovščina v Baskiji, finščina in švedščina na Finskem ali francoščina in angleščina v Quebecu. Vendar pa je učenje tujih jezikov le del problema. Po pridobitvi znanja jezikov je treba ohraniti jezikovno znanje in podpora države v ta namen je lahko zelo koristna. Ta podpora je lahko del usklajenega načrta jezikovne politike.

Kaj nam raziskava pove?

Vemo, da je poučevanje tujih jezikov v klasičnem šolskem sistemu neenakomerno.

Če so na voljo, kvantitativni podatki o znanju tujih jezikov odraslih ter prispevku šolskih in nešolskih učnih poti k njihovim spretnostim kažejo zanimivo zgodbo: kažejo, da nešolski kanali pogosto prevladajo nad tradicionalnim šolskim izobraževanjem. Relativni pomen različnih nešolskih kanalov se razlikuje glede na materni jezik (L1) in jezik, ki se ga naučijo (L2). Vendar se zdi, da je po petem letu starosti šest mesecev ali več v okolju, v katerem prevladuje ciljni jezik, še vedno glavni dejavnik spretnosti, kot je prikazano v tabeli na nasprotni strani, ki uporablja podatke, zbrane iz reprezentativnega vzorca 1600 odraslih (starih od 18 do 65 let) v Švici. Kot kažejo te številke, življenje v okolju, kjer se govori ciljni jezik, vedno dobi visoko oceno in prispeva v trmast.

Vendar pa vsi nimajo priložnosti živeti v tujem jezikovnem okolju in ne moremo vedno pričakovati, da bodo odrasli, kljub njihovem zanimanju za učenje

tujega jezika, namesto tega opravljali večerne ure. Druga raziskava v Švici (od več kot 40 000 mladih odraslih v starosti 19 let) kaže, da je o stroških poročalo 55,3 % in 61,6 % anketirancev (Grin idr., 2015: 550) in jih je treba obravnavati kot glavno oviro za naložbe odraslih v učenje ali vzdrževanje tujih jezikov. To močno upravičuje podporo organov pri učenju in ohranjanju znanja tujih jezikov. Izziv je razviti sistem, ki bo nudil jezikovno izpostavljenost (namesto tradicionalnega izobraževanja) tako poceni kot za odrasle privlačen.

Ilustracije in dokazi

Tak sistem je bil razvit pod pokroviteljstvom dvojezičnega foruma uradno dvojezičnega mesta Biel/Bienne, ki prečka francosko-nemško jezikovno mejo v Švici. Od leta 2000 je forum o dvojezičnosti, zasebna fundacija, ki prejema javna nepovratna sredstva, olajšal oblikovanje dvoosebni tandemov, vključno z domorodnim nemškim govorcem in domorodnim francoskim govorcem, ki se sestajata enkrat tedensko šest mesecev na enourni pogovor, pri čemer se en jezik običajno uporablja 30 minut, drugi pa 30 minut. Forum je priložnost za srečanje, redno spremljanje procesa in zagotavljanje praktične podpore v obliki vzorčnega sporazuma med člani tandema, potrdila o sodelovanju in brošure za beleženje napredka ali vprašanj. Udeležba je brezplačna. Tandemi trenutno (december 2017) vključuje 400 udeležencev, vendar so nainscrits in imajo čakalni seznam. Medtem ko korespondenca vključuje predvsem nemško-francoske pare, forum ponuja tudi tandeme, ki vključujejo angleščino, italijanščino in španščino.

Politične posledice

Javna podpora forumu o dvojezičnosti je očitno del jezikovne politike. Čeprav udeleženci prihajajo predvsem iz dvojezičnega mesta Biel/Bienne, kjer se je začela pobuda, so forum naročile tudi oblasti francosko govorečega mesta Neuchâtel in nemško govorečega mesta Bern, ki sta oddaljena 40 km in nista na jezikovni meji, da bi razvili tandemsko ponudbo, ki bi bila posebej namenjena prebivalcem teh dveh mest. Udeleženci tandema se redno sestajajo v obeh mestih, njihovi stroški prevoza pa se povrnejo.

Tandemski pristop poleg cenovno ugodnega in prožnega načina za ohranjanje in razvoj jezikovnih spretnosti ponuja tudi priložnosti za medkulturna srečanja in izmenjave med jezikovnimi skupnostmi.

Reference in poglobitev

Nasmešek, F. (1999) *Spretnosti in nagrade. Vrednost jezikov v Švici*. Fribourg: Akademске izdaje.

Grin, F., Amos, J., Faniko, K., Fürst, G., Lurin, J., &

Schwob, I. (2015). *Švica-Kulturno društvo. Kaj mladi počnejo z njimi danes*. Glarus/Chur: Rüeegger Verlag.

www.bilinguisme.ch/Tandem/Tandems-linguistiques

PRISPEVEK K ZNANJU TUJIH JEZIKOV TREH IZBRANIH KANALOV ZA PRIDOBIVANJE DRUGEGA JEZIKA (OD SEDMIH). Vir: prilagojeno iz Grin (1999: 129).

L1	Nemščina		Francoščina		Italijanščina		
L2	Francoščina	Angleščina	Nemščina	Angleščina	Nemščina	Francoščina	Angleščina
Šolsko izobraževanje L2 (prilagojeno za leta študija)	1	4	2	3	1	2	4
So živeli v okolju L2 6 mesecev ali več po 5. letu starosti	2	2	3	2	2	1	1
Izpostavljenost L2 doma, v otroštvu in adolescenci	3	3	1	1	3	—	—

51 Kako se lahko uporabi obstoječe jezikovno znanje migrantov, da se jim pomaga pri učenju jezika države gostiteljice?

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, Univerza v Leipzigu

Veliko število migrantov, ki prihajajo v Evropo, že govori tuj jezik. Ta znanja in spretnosti je treba upoštevati pri njihovem jezikovnem usposabljanju. Lokalni tečajji učenja jezikov so pogosto strogo enojezični in zato ne uporabljajo „proedevtičnega učinka“, tj. pozitivnega učinka, ki ga ima znanje enega ali več tujih jezikov na učenje novega tujega jezika. Neuporaba tega učinka je izguba časa in intelektualnega potenciala za ekonomske migrante, prosilce za azil ali osebe, ki jim je bil priznan status begunca.

Kaj nam raziskava pove?

Ljudje, ki se selijo v Evropo, imajo pogosto znanje angleščine. Statistični podatki za Nemčijo v letu 2015 na primer kažejo, da ima 28,1 % prosilcev za azil nekaj znanja angleščine (Rich 2016: 9). V raziskavi o beguncih v Berlinu jih je 49 % navedlo, da imajo nekaj znanja angleščine, 13 % pa jih je navedlo, da so njihove jezikovne spretnosti fluides/fects (Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft 2016, str. 20).

Ugotovljeno je bilo, da lahko učenci nemščine kot L3, na primer, uporabljajo svoje predhodno pridobljeno znanje angleščine kot L2, saj sta oba jezika tipološko povezana. To je zlasti koristno, če govorčev materni jezik ni povezan z nemščino. Na primer, velika skupina priseljencev, ki govorijo arabščino kot prvi jezik, ki imajo tudi nekaj znanja angleščine kot tujega jezika, lahko koristi od tega, ko študirajo nemščino.

Za uspešno izvajanje te ugotovitve v programih poučevanja jezikov, zlasti v okviru migracij, je treba imeti podatke o prejšnjem jezikovnem repertoarju vsakega učenca, da se lahko združijo homogeni razredi.

Učitelji bodo tako lahko učinkoviteje delali, zlasti če bo njihovo poučevanje podprto z ustreznim učnim gradivom.

Ker pa imajo ljudje v angleščini zelo različne ravni, bi bilo koristno določiti stopnjo jezikovnega znanja, ki je potrebna za učinkovitost predhodnega znanja. Seveda bi bilo treba pri taki oceni upoštevati vlogo drugih dejavnikov, kot je pismenost (ali njena odsotnost), tako v prvem jeziku kot v drugih jezikih v njihovem repertoarju. Učenci imajo lahko koristi od znanja latinske abecede in jih je treba seznaniti z besediščem in podobnimi slovničnimi elementi v angleščini in nemščini, medtem ko so posvarili pred obstojem „lažnih prijateljev“ med tema dvema jezikoma in medjezičnim vmešavanjem angleščine.

Ilustracije in dokazi

Skupna metoda poučevanja tujega jezika samo v ciljnem jeziku, bodisi za pedagoške vidike (blizupotopitve) bodisi za praktične namene (odsotnost skupnega jezika poučevanja), vodi k zelo počasnemu napredku, zlasti pri začetnih tečajjih, kot so poročali nekateri udeleženci naših študij intervjujev (Fiedler/Wohlfarth, ki bo objavljen, prepis besedila; @ simbolizira smeh):

Nemščina@ Z nemškimi učitelji mislim, da celo stopnje A govorijo le nemško. Težko si predstavljam, pojma nimaš jezika, potem pa greš v razred z domačim govorcem.

Raziskave jezikovnih tečajev za begunce so pokazale, da učenci kljub temu uporabljajo obstoječe jezikovne spretnosti, ne glede na to, ali prevajajo v materni jezik za druge študente ali preklopijo kodo v angleščino, kot je navedeno v naslednjem odlomku naših intervjujev:

Naprvi stopnji, kot je stopnja B1, je učitelj včasih za razlago uporabil tudi angleščino. Ampak to je malo prepovedano, ker naš Direktor, kot pravi direktor, ni dovoljeno uporabljati angleščine v našem razredu. Ampak ne moremo razumeti, ona mora to storiti.

Kot vidimo, učitelji včasih uporabljajo angleščino kot lingua franca za lažje razumevanje učencev, vendar postopek ni dosledno ali vedno podprt z ustreznim učnim gradivom, čeprav se ti materiali začnejo pojavljati, kot je prikazano na sliki. Homogenizacija skupin učencev na podlagi njihovega predhodnega znanja bi se sistematično opirala na te metode.

Politične posledice

Možne smernice so naslednje.

1. Pri pripravi jezikovnih tečajev v lokalnem jeziku za migrante je treba vedno upoštevati predhodno jezikovno znanje. To bi moralo prispevati k bolj homogenim skupinam učencev in s tem k boljšemu sodelovanju.
2. Pripraviti in izvajati bi bilo treba učno gradivo, ki upošteva jezikovne imenike učencev, zlasti njihovo znanje angleščine.

Reference in poglabitev

Aronin, L. & Hufeisen, B. (2009). *Raziskovanje večjezičnosti: Razvoj raziskav o L3, večjezičnost in*

učenje več jezikov. Amsterdam: Benjamins.

Fiedler, S. & Wohlfarth, A. (2018). Deutsch oder Englisch? Zur Sprachenwahl von Migranten v Leipzig. V S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration – sprachliche Herausforderungen* (str. 13–31). Leipzig: Leipziger Universitätsverlag (angleščina).

Hochschule für Medien, Kommunikation und Wirtschaft (2016). *Flüchtlinge 2016: Studie der HMKW zu Demokratieverständnis und Integrationsbereitschaft von Flüchtlingen veröffentlicht 2016*. www.hmkw.de/news/artikel/studie-fluechtlinge-2016/
www.tagesspiegel.de/downloads/14016204/1/studie-

[hmkw.pdf](#)

Rich, A.-K. (2016). Asylantragsteller im Jahr 2015: Sozialstruktur, Qualifikationslevel und Berufstätigkeit. *Kurzanalysen Forschungszentrums Migration, Integration und Asyl des Bundesamtes für Migration und Flüchtlinge* 3. [goo.gl/np4KuT](https://www.google.com/search?q=goo.gl/np4KuT)

Schneider, D. L. (2018). Über die Verwendung des Englischen unter Geflüchteten Personen im Laufe des Deutschspracherwerbs. V S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration – sprachliche Herausforderungen* (str. 47–67). Leipzig: Leipziger Universitätsverlag (angleščina).

Uporabite angleščino za poučevanje nemščine. Izvleček iz: Menschen včeraj. Deutsch als Zweitsprache. Arbeitsbuch A1.2. München: Hueber, 2013.

5 Ergänzen und vergleichen Sie.

Deutsch	Englisch	Meine Sprache oder andere Sprachen
der Norden	the north	
der O _____	the east	
der S _____	the south	
der W _____	the west	
Norddeutschland	Northern Germany	
Süddeutschland	Southern Germany	

52 Kdo lahko koristi od dovezetnega jezikovnega usposabljanja?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Univerza v Reimsu Champagne-Ardenne

Ljudje se lahko usposablajo za pridobitev jezikovnega znanja, ki je posebej dovezetno (ali medvseobsegajoče). To pomeni, da se lahko ljudje naučijo razumeti, kaj je rečeno ali napisano v tujem jeziku, ne da bi nujno lahko govorili ali pisali ta jezik, če je tesno povezan z vsaj enim jezikom, ki ga že poznajo. Tovrstno usposabljanje je prvič predlagal matematik in filolog Pierre Besnier iz 17. stoletja, ki je menil, da je treba jezike obravnavati kot kontinuum, in trdil, da jih je zato bolje učiti s primerjavo. Danes usposabljanje za medsebojno razumevanje še vedno v veliki meri temelji na izkoriščanju jezikovnih podobnosti med sorodnimi jeziki: ciljno razviti sposobnost učencev, da pojasnijo pomen polprosojnih besed (glej tabelo).

Danes je na voljo vrsta pedagoških virov, vključno z učbeniki in avdio gradivom, za medsektorsko usposabljanje v romanskih jezikih (zlasti francoščini, italijanščini, portugalsčini, španščini, romunščini in katalonščini), germanščini (zlasti nizozemščini, nemščini, švedščini, norveščini, islandščini, uxembourgso in slovaščini) in slovaščini (zlasti češčini in slovaščini). Vendar pa je njihova uporaba v šolah še vedno zelo obrobna in je običajno posledica močne osebne zavezanosti peščice učiteljev. Razlog za to je lahko dejstvo, da je celovit pristop na splošno predstavljen bodisi kot dodatek k splošnemu poučevanju jezikov bodisi kot podvrsta integriranega jezikovnega pouka z uporabo dokumentov, napisanih v več tesno povezanih jezikih (glej Escudé 2008), ne da bi dejansko opredelili, kdo ima lahko od njega največ koristi in katere posebne potrebe lahko zadovolji.

Kaj nam raziskava pove?

Za mobilne ljudi, ki se preselijo v novo državo, je učenje jezikov pomemben korak k vključevanju, čeprav je to običajno težka in zamudna izkušnja. Razvoj dojemljivega jezikovnega znanja ne more biti cilj sam po sebi, lahko pa je koristen korak k celovitejšemu učenju jezikov, vključno s produktivnimi ustnimi in pisnimi spretnostmi.

Ker pridobitev dovezetnih spretnosti traja veliko manj časa kot učenje govora, ta pristop učencem omogoča hiter napredek in ohranjanje motivacije za nadaljnje učenje. Poleg tega učencem zagotavlja nabor uporabnih orodij za razumevanje novega jezikovnega okolja, kar jim omogoča, da postanejo razmeroma neodvisni v kratkem času, odvisno od jezikovne razdalje med njihovim jezikom in jezikom gostitelja. To lahko

privede do občutka opolnomočenja, kar je še posebej pomembno, če je zaradi statusa odvisnosti učenca manjsamozavesti. Medsebojno razumevanje omogoča tudi harmonično in postopno vključevanje v novi jezik in družbo, s tem pa zavlačuje s stresom, ki je pogosto povezan s tujim jezikom.

Ilustracije in dokazi

Intervjuvali smo deset italijanskih posvojiteljev, ki so gostili otroka, ki ni govoril italijansko. Starši so poudarili, da je treba otrokom dati jezikovne „indikacije in prispevke“ ne le za spodbujanje razvoja jezika gostitelja, ampak tudi za pomoč pri seznanjanju z novim okoljem. Mnogi starši so poudarili, kako nepotrebno in včasih kontraproduktivno je bilo prisiliti otroka, da govori italijansko.

Več staršev je celo menilo, da je šola ovira za jezikovno in socialno vključenost, saj je bila osredotočena izključno na otrokovo pomanjkanje produktivnega jezikovnega znanja, pri čemer se niso zavedali, da nekateri otroci govorijo jezik, ki omogoča medsebojno razumljivost (kot sta španščina in italijanščina), in se lahko udeležijo učnega načrta v svoji starosti.

Postavili so ga v prvo leto kljub dejstvu, da je bil star osem let, potem pa sem ostal na svojem položaju in rekel: Ne, ne, vstopili ste drugemu letu, in rekli so: Ne moremo, ker ne more govoriti in ne more pisati.

Eden od staršev je pojasnil, kako je njegova špansko govoreča hči tri mesece molčala v šoli, ker je mislila, da je šolsko osebje ne more razumeti. Takšnemu položaju bi se lahko zlahka izognili, če bi učitelj upošteval medsebojno razumljivost otrokovega maternega jezika in šolskega jezika.

Učitelji so razumeli, vendar se niso trudili, da bi razumeli, zato se je najina hči počutila izgubljeno.

Naša študija je pokazala, da so se v zasebnem okolju spontano uporabljale medčloveške spretnosti za ublažitev kulturnega šoka, ki ga je povzročila mobilnost, medtem ko so bile pogosto zanemarjene v javnem in poklicnem okolju, kot so šole.

Politične posledice

Upoštevati je treba naslednje ukrepe:

1. Začeti jezikovno usposabljanje in testiranje za prihajajoče mobilne učence s poudarkom na dovezetnih spretnostih, pri čemer je treba uporabiti prijeten in

produktiven pristop.

2. Učiteljem in socialnim delavcem, ki sodelujejo pri sprejemu alofonov, ponudijo jezikovno usposabljanje na področju dovtetnosti, kar jim omogoča, da razvijejo približno razumevanje širšega nabora jezikov, ki jih srečajo, namesto da bi se poglobljeno učili lenekaj.

3. Spodbujajo učitelje in sošolce, da cenijo jezikovno znanje prihajajočih alofonskih otrok, kar lahko izboljša njihovo jezikovno zavest.

4. Pomoč privključevanju otrok v lokalne šole, tako da jih spodbuja k uporabi znanja, ki ga že imajo v pridobljenem jeziku (npr. s pristopi, ki poučujejo v tujem jeziku poučevanja, kot je celostno razumevanje).

sosejnjimi jeziki. V zadevi E. Castagne (Ed.) *Vprašanja medsebojnega razumevanja* (str. 155–166). Zb. ICE 2, Reims: EPURE.

Escudé, P. (2008). *Euro-manija*, „Učenje po jezikih, star 8–11 let“, metoda disciplinskega učenja v medsebojnem razumevanju romanskih jezikov, EACEA/CNDP/LIDEL/HUMANITAS.

Fiorentino, A. (2017). Strategije za vzdrževanje jezikov v nadnacionalnem sprejetju: kakšno vlogo imajo starši? *Journal of Home Language Research*, 2, 5–22.

Hufeisen, B. & Marx, N. (2007). *EuroComGerm – Die sieben Siebe: Germanische Sprachen lesen lernen*. Aachen: Stresalnik.

Reference in poglabitev

Castagne, E. (2007). Leksikalna preglednost med

Iz TRANSPARENCE TO OPACITY (glede na Castagne, 2007: 161)

Neposredna preglednost	Posredna preglednost		Motnost	
	Podtip 1	Podtip 2	Podtip 1	Podtip 2
Il obstaja prepoznaven ekvivalent leksikalnega ekvivalenta v L1	predlaga leksikalni element v L1, katerega pomen je nenatančen, vendar dovolj podoben, da olajša razumevanje	Obstaja leksikalni element, enakovreden L1, vendar njegova oblika morda ni prepoznavna takoj	Ne ne predlaga leksikalnih elementov za L1	Predlagaleksikalni element v L1, kateregapomen je zavajajoč
Universidade (PT) Univerza (Španija) Univerza (IT) Univerza (FR) Univerza (GB) Univerza (NL) Universität (DE)	Dežnik (GB) dežnik (F)	Miljoen (NL) *milion v milijonih (F)	Zolder (NL) podstrešje (F)	alkune (I) jih ni nekdo(F)

53 Kakšna je vloga angleščine v večjezičnih in večkulturnih učnih prostorih?

Manuel Célio Conceição, Elisa Caruso, Neuza Costa, Universidade do Algarve

Visokošolsko izobraževanje po vsej Evropi postajavsevečjezično in pogosto združuje lokalni ali nacionalni jezik z jezikom lingua franca in drugimi jeziki. Vendar pa formalno izobraževanje in raziskave pogosto postanejo enojezične, saj gravitirajo k uporabi ene same lingua franca. Pod krinko internacionalizacije se angleščina kot lingua franca (ali kot lingua akademika) pogosto uporablja kot hitra rešitev za privabljanje študentov iz tujine ali za pripravo študentov, da delujejo kot globalni akterji in v različnih kontekstih – ob predpostavki, da se angleščina nujno uporablja v vseh teh različnih kontekstih.

Kaj nam raziskava pove?

Visokošolski kampusi kot učni prostori postajajo vse bolj večjezični in večkulturni¹. Študenti, profesorji, raziskovalci in drugo osebje potujejo v okviru različnih vrst programov mobilnosti. Obstaja ogromna, večinoma skrita prestolnica jezikovne in kulturne raznolikosti, ki se ne uporablja v teh večjezičnih in večkulturnih učnih sistemih (MML), institucije pa jih celo pozabljajo, ko si prizadevajo za spodbujanje mobilnosti in vključevanja.

Uporaba lokalnega ali nacionalnega jezika je pogosto omejena na lokalne/nacionalne študente, vendar bijo morali spodbujati mobilnost in mednarodni študenti. Uporaba zunanje lingua franca lahko daje vtis, da spodbuja vključevanje. Vendar to ni nujno tako, zlasti kadar je raven usposobljenosti študentov in osebja nizka ali celo povprečna. Uporaba enotnega in prevladujočega *langa* lahko velja tudi za spodbujanje mobilnosti, ki uporabnikom daje občutek samozavesti in jim daje vtis, da so sprejeti v številnih novih kontekstih.

Kljub temu je treba za resnično izboljšanje mobilnosti in vključevanja vključiti več jezikov, vključno z lastnim jezikom, ter lokalne/nacionalne jezike, s katerimi se srečujejo v mednarodnih programih mobilnosti.

Ilustracije in dokazi

Med na novo prispelim mednarodnim študentom in njegovim okoljem je vsekakor potreben skupen jezik – to je, preden se je mogoče sporazumevati v lokalnem ali nacionalnem jeziku. To je potrebno tudi za mednarodno interakcijo. Njegove funkcije pa je treba skrbno umeriti. Pri objavljanju rezultatov raziskav je treba objaviti za

1 Podrobnosti o večjezičnih in večkulturnih učnih sistemih so na voljo na spletni strani IntlUni www.intluni.eu.

mednarodno bralce; hkrati je pomembno, da se objavijo v lokalnih/nacionalnih jezikih, tako da lahko znanstveni in tehnološki rezultati dosežejo skupnost, ki jih financira, in glede na temo vplivajo na kontekst. Poleg tega je to edini način, da se prepreči izguba domene za zadevne jezike – ob upoštevanju, da je lahko izguba domene predhodnik delne izgube jezikov.

Zaradi skupnega nesporazuma se visokošolski uslužbenci pogosto odločajo, da morajo biti mednarodne dejavnosti poučevanja in raziskovanjavedno v angleščini, na splošno ob predpostavki, da jim to daje status. Dobro znan primer „vse v angleščini“ pravilo Milan Politecnico ponazarja ta trend, in veliko drugih primerov je mogoče najti na spletnih straneh univerz v neangleško govorečih državah, ki spodbujajo programe v angleščini². Agencija Campus France spodbuja francoskovisokošolsko izobraževanje z besedami „Zatoni več potrebno govoriti tekoče francosko, da bi študirali v Franciji“³. Ta trditev razkriva, kje je resnična težava: visokošolskeustanove, „prodajajo“ ideja, da so jeziki zamenljive kode.

Vendar pa se znanje pridobiva, gradi in prenaša prek jezikov. Univerzitetne učilnice so pogosto umetno enojezične. Lokalni/nacionalni jeziki in jeziki dediščine na splošno veljajo za znanstveno neustrezne, učinek dejavnosti visokošolskega izobraževanja na lokalni ravni pa je pogosto podcenjen ali prezrt. Tukaj so primeri, kaj Skutnabb-Kangas (1988): 13) poziva "jezik"ideologije, strukture in prakse, ki se uporabljajo za legitimiranje, realizacijo, urejanje in reprodukcijo neenakomerne porazdelitve moči in virov (materialnih in nematerialnih) med skupinami, opredeljenimi na podlagi jezika".

Ob upoštevanju jezikovnih imenikov različnih akterjev prek večjezičnih konferenc, medsebojnih pristopov in/ali prevajalskih strategij, ki v pogovoru uporabljajo besede ali besedne zveze iz drugih jezikov, omogočajo uporabo različnih jezikov glede na posebne potrebe in cilje konteksta (poučevanje in učenje, lokalno in

2 Vendar je italijanski Consiglio di Stato 29. januarja 2018 odločil, da je načrt Politecnico, da bi nekatere tečaje ponujal le v angleščini, protiustaven; glej www.giustizia-amministrativa.it/cdsintra/cdsintra/AmministrazionePortale/DocumentViewer/index.html?ddocname=6RRRYBGTYVS7DABC5SMN-SYVZUQ&q

3 www.campusfrance.org/en/page/programs-taught-English

nacionalno razširjanje, mednarodno komuniciranje itd.). Uporaba različnih jezikov olajšuje dostop do konceptov in znanja, saj je jezikovno znanje pogoj za vsebinsko usposobljenost. To so na primer pokazali Dukhan idr. (2016) v študiji vpliva maternega jezika na sprejemanje zapiskov med predavanji in šolskimi rezultati v prvem letu študija.

Povečanje uporabe spletne jezikovne podpore Erasmus (OLS) je prvi možen korak k izboljšanju večjezičnih kompetenc. S to usposobljenostjo se je mogoče seznaniti in jo okrepiti z uporabo konceptualnega okvira, razvitega v okviru projekta MAGICC (www.magicc.eu), ki ne predlaga le lestvice kompetenc (v obliki sklopa deskriptorjev), ampak tudi scenarije za razvoj večjezičnih znanj in spretnosti.

Več študij primerov, izvedenih v okviru projekta MIME, pomaga razumeti vpliv uporabe različnih jezikov v procesu pridobivanja znanja. Njihovi rezultati kažejo, da se pri delu v učilnicah ali raziskovalnih laboratorijih v resničnih MML (npr. uporaba različnih jezikov v delovnih skupinah za reševanje problemov) znanje razvija in zlahka pridobi v različnih pogledih, kar je verbalno različnih jezikovnih.

Politične posledice

Visokošolsko izobraževanje mora biti večjezično, saj je jezikovna raznolikost prednost in resnično večkulturno izobraževanje ne sme biti omejeno na enojezične prakse. Večjezične kompetence bi bilo treba spodbujati v okviru jezikovnih politik visokošolskega

izobraževanja (HELP), ki so zasnovane v kontekstu usmerjenih pristopih in vključujejo strategije za ohranjanje ravnovesja med jezikom lingua franca (vključno s poučevanjem v angleščini) in poučevanjem v lokalnih/nacionalnih jezikih, kar bi študentom in osebju omogočilo tudi dostop do lastnih jezikovnih repertoarjev.

Reference in poglobitev

- Skutnabb-Kangas, T. (1988). Večjezičnost in izobraževanje manjšinskih otrok. V Skutnabb-Kangas, T. & Cummins, J. (Ed.), *manjšinsko izobraževanje: od sramu do boja* (str. 9–44). Clevedon, Avon: Večjezične zadeve.
- Dukhan S., Cameron A., & Brenner E. (2016). Vpliv maternega jezika na oblikovanje zapiskov in prvoletno akademsko uspešnost. *Južnoafriški časopis za znanost*, 112. doi.org/10.17159/sajs.2016/20160037
- Preisler, B. et al (Ed.) (2011). *Jezik in učenje na mednarodni univerzi. Od angleške enotnosti do raznolikosti in hibridnosti*. Bristol: Večjezične zadeve
- Ushioda, E. (2017). Vpliv globalne angleščine na motivacijo za učenje drugega jezika. K idealnemu večjezičnemu jazu. *The Modern Language Journal*, 101, 469–482.

Prevajanje, jezikovne tehnologije in alternativne strategije

- 54 Bo strojno prevajanje zamenjalo človeške prevajalce? 144
- 55 Kaj je medsebojno razumevanje in zakaj je to? 146
- 56 Ali prevajalske storitve in storitve tolmačenja zmanjšujejo spodbude za učenje jezikov gostiteljev? 148
- 57 Ali bi morali spodbujati načrtovani jezik, kot je esperanto, kot mednarodni jezik lingua franca? 150
- 58 Ali je treba strojno prevajanje uporabljati v javnih službah? 152
- 59 Ali bi morala biti angleščina, kot lingua franca, na voljo v več sortah? 154
- 60 Kateri so ustrezni jezikovni pristopi za zadovoljevanje jezikovnih potreb mobilnih upokojencev? 156
- 61 Kako se lahko medsebojno razumevanje uporablja v poklicnih kontekstih? 158
- 62 Kateri so najboljši načini za delo s strojnim prevajanjem? 160
- 63 Kdo bi moral delati kot tolmač ali prevajalec? 162
- 64 Kako in kdaj je treba zagotoviti storitve prevajanja in tolmačenja za novo prispele migrante? 164

54 Ali bo strojnoprevajanje nadomestilo človeške prevajalce?

Anthony Pym, Univerza Rovira i Virgili

Če se kakovost strojnega prevajanja izboljšuje, ali bi morale biti naše politike brez človeških prevajalcev? Nekateri komentatorji napovedujejo prihod „ediularnosti“, ki bi bil trenutek, ko bi računalniki zamenjali človeške možgane. Sam pojem „ediularnosti“ je sporen, če pa se bo to zgodilo, ali bo čas, ko se bodo morale naše politike zanašati na stroje in ne na ljudi? Obstaja več razlogov, zakaj se to verjetno ne bo zgodilo kmalu. Toda priljubljeni razlogi niso najbolj pravilni.

Kajnam raziskava pove?

Prvič, s povsem tehničnega vidika problem sedanjih sistemov strojnega prevajanja ni toliko njihova zmogljivost obdelave kot podatkovne baze, na katerih delujejo. Na zelo ozkih področjih, kot so priročniki za velike stroje, ni težav z ohranjanjem stabilnega in čistega seznama izrazov in razmerij. V vseh odprtih domenah pa je zelo težko zagotoviti zanesljivost podatkovnih baz, zlasti kadar uporabniki objavljajo rezultate strojnega prevajanja, kot da bi bili človeški prevodi, napake pa se nato ponovno vnesejo v odprto podatkovno zbirko. Slabo obveščeni uporabniki lahko zmanjšajo strojno inteligenco.

Drugič, tu je vprašanje povpraševanja na trgu. Svetovni trg za strokovno prevajanje se stalno povečuje, skupaj s splošnim povečanjem medkulturne mobilnosti ljudi in proizvodov. To kljub povečanju števila jezikov v angleščini kot lingua franca, razpoložljivosti strojnega prevajanja in povečani uporabi prostovoljnega prevajanja („crowdsourcing“). Ker globalizacija povečuje splošno povpraševanje po prevodih, se strojno prevajanje uporablja v primerih z nizkim tveganjem, ko koristi ne upravičujejo stroškov prevajalca.

Trenutno stroji ne odstranjujejo dela prevajalcev; opravljajo delo, za katerega so prevajalci predragi. Zdi se, da podoben pojav velja za razlago: ni dokazov, da na primer ustni strojni prevod, uporabljen v Skype Translatorju, poklicne tolmače prikrajša za svoje delo. V vseh teh primerih tehnologije le povečajo obseg prevajanja.

Tretjič, narava strokovnega prevajanja se spreminja, saj se nova vrsta zagotavljanja jezikovnih storitev odmika

od prevajanja la carte. Prevajalec (ali tolmač) postane porok za kakovost v zelo tveganih situacijah. Prevajalci se ne premaknejo le na določeno količino posteditov, temveč tudi na storitve ponovnega pisanja in medkulturnega posvetovanja, kjer lahko zagotovijo raven zanesljivosti in prilagoditve, za katero strojno prevajanje ni bilo nikoli zasnovano.

Edina pomanjkljivost je razmeroma omejen obseg jezikov, za katere so na voljo elektronske zbirke podatkov in drugi viri, ali vsaj na ravni, ki omogoča strojno prevajanje. Veliki kolonialni jeziki so dobro služili in približno 90 jih je trenutno imenovanih kot na voljo za glavne spletne sisteme, vendar številni majhni jeziki priseljevanja preprosto nimajo elektronskih virov, potrebnih za strojno prevajanje, v nekaterih primerih iz kodificiranega pisanja. Govorci manjših jezikov morajo zato delati v večjem jeziku, tako da strojno prevajanje dejansko kombinirajo z mediacijo prek lingua franca.

Ilustracija in dokaz

Lahko se zabavamo s strojnim prevajanjem. Kot je razvidno iz spodaj, pesem Luis Fonsi *Despacito*, ki jo jev angleščini izdelal sistem, ki temelji na prenosu leta 2014, verjetno ne bo pomagala zapeljati nikogar, ampak sistem, ki temelji na nevronu leta 2017, bi lahko.

Čeprav se strip napake pogostouporablja zanamigovanje, da stroji nikoli ne bodo prevajali kot ljudje, je na al prevajalskem sistemu, ki deluje od februarja 2017, veliko boljše, ustno upodabljanje pa se izboljša tudi na Skype Translator. Lahko se zabavamo, toda strojno prevajanje zdaj zahteva resno pozornost.

Politične posledice

Politike za izboljšanje večjezičnosti lahko zato vključujejo strojno prevajanje na naslednji način.

1. Zagotoviti, da se uporaba in omejitve strojnega prevajanja poučujejo v okviru splošnega usposabljanja tujih jezikov.
2. Spodbujati usposabljanje prevajalcev na področju komunikacijskih tehnik, ki vključujejo strojno prevajanje, vključno s spretnostmi, ki spodbujajo zanesljivost, ne le predurejanjem in po njem, temveč tudi s spretnostmi, ki spodbujajo zanesljivost.

3. Podpirati razvoj elektronskih virov v manj razširjenih jezikih.

Reference in poglobitev

Turovsky, B. (2016). *Deset let Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Dostopno maja 2017.

van Rensburg, A., Snyman, C. & Lotz, S. (2012).

Uporaba Google Translate v visokošolskem okolju: Prevajalski izdelki so ocenjeni. *Južnoafriška jezikoslovja in uporabne jezikovne študije*, 30, 511–524.

Wilks, Y. (2009). *Prevajalski stroj. Njeno področje uporabe in omejitve*. New York: To je bil Springer.

Izvirna pesem	Altavista Babelfish (2014)	Google Translate (2017)	Drugi prevodi?
Despacito	Počasi	Počasi	
Quiero desnudarte besos despacito	Rad bi se slekel, da bi se počasi poljubljal.	Rad bi te počasi poljubil.	
Firmo in las paredes de tu laberinto	Podpisana na stenah vašega labirinta	Podpišite se na stene vašega labirinta	
Y hacer de tu cuerpo todo rokoscripto	In da vaše telo skozi rokopis	In naj bo vaše telo rokopis.	

55 Kaj je medsebojno razumevanje in zakaj je to?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Univerza v Reimsu Champagne-Ardenne

Medsebojna razumljivost (imenovana tudi *dovzetna večjezičnost* ali *linguareceptiva*) se pojavi, ko ljudje komunicirajo med seboj, govorijo svoj jezik, hkrati pa razumejo jezik drug drugega. To je mogoče, če so se govorniki do neke mere naučili drugega jezika ali kadar so jeziki medsebojno razumljivi, tj. kadar so dovolj podobni, da omogočajo določeno stopnjo spontanega medsebojnega razumevanja (Gooskens & van Heuven 2017). Na splošno je medsebojno razumevanje najboljše, če so materni jeziki govorcev blizu drug drugemu v smislu besedišča, morfologije in sintakse, kot so italijanski in francoski ali češki in slovaški jeziki. Medsebojno razumevanje je razširjeno in dobro raziskano v stabilnih dvojezičnih ali večjezičnih kontekstih, kot so priseljenske družine ali obmejne regije (npr. Skandinavija). Vendar, ko gre za interakcije z mobilnimidržavljan ali med njimi, njegov potencial še zdaleč ni izkoriščen.

Kaj nam raziskava pove?

Po Braunmüllerju in Ferraresiju (2003) je vzpon enojezične narodne države povzročil manj pogosto uporabo medsebojnega razumevanja in nevednosti splošne javnosti. Vendar je mogoče pričakovati, da bo medsebojno razumevanje postalo pogostejše v večjezičnem kontekstu evropske družbe, in domneva se, da je njegova spontana uporaba veliko pogostejša, kot se na splošno domneva.

Medsebojno razumevanje se je izkazalo za enega *najbolj pravičnih večjezičnih načinov komunikacije*, saj omogoča vsem, da govorijo svoj jezik.

Glede na to, da je potrebnega manj časa za pridobitev dovzetnih in ne produktivnih spretnosti (zlasti v jeziku, ki pripada isti jezikovni družini), je medsebojno razumevanje tudi racionalna izbira mediacije za ljudi, ki pogosto potujejo ali se selijo iz ene države v drugo; razvoj bralnih spretnosti je pogosto na prvem mestu, kar spodbuja napredek pri drugih kompetencah. Poleg tega medsebojno razumevanje omogoča resnično medkulturno interakcijo, saj se oba govorca prilagajata drug drugemu.

Ilustracija in dokaz

V zadnjih 20 letih je več raziskovalnih projektov, vključno z nekaterimi, ki jih je financirala Evropska komisija (npr. EuRom4, EuroCom), preučilo številne vidike medsebojnega razumevanja in privedlo do razvoja specializiranega učnega gradiva za učitelje jezikov ali učence jezikov. Vendar je treba dodatno

preučiti več vprašanj, kot so pogoji za spontano uporabo medsebojnega razumevanja med visoko mobilnimi državljani brez posebnega jezikovnega usposabljanja. Zato je projekt MIME svoje empirične študije osredotočil na medsebojno razumevanje v dveh zelo specifičnih večjezičnih kontekstih.

Naša glavna študija se je osredotočila na italijanske družine, ki so posvojile otroka, ki ni govoril italijansko. Ugotovitev dveh italijanskih družin, ki sta posvojili otroka iz Čila, je pokazala, da so vsi družinski člani spontano uporabljali medsebojno razumevanje. Na vprašanje o tem so starši navedli, da imajo raje medsebojno razumevanje kot druge strategije, ker jim omogoča, da se natančno izrazijo.

Oče: Jaz sem takšna oseba, ki raje govori, govorim svoj jezik [...], ker se počutim, kot da razumem.

Seveda je točnost mogoče sporočiti le, če jeziki omogočajo zadostno stopnjo medsebojne razumljivosti, kot v primeru španščine in italijanščine. Poleg tega je dobro sodelovanje potrebno za ustno medsebojno razumevanje delovanja. Starši so omenili, da so najprej prilagodili svoj govor, da bi olajšali medsebojno razumevanje in sprejeli vključujoč odnos. V okviru posvojitve otrok medsebojno razumevanje omogoča enakopravno udeležbo vseh družinskih članov, kar krepi družinske vezi.

Druga študija o jezikih, ki jih uporabljajo mednarodni nogometni strokovnjaki v Franciji, kaže, da je uporaba medsebojnega razumevanja pogosto sumljiva. Argentinski nogometni trener Marcelo Bielsa, ki na tiskovnih konferencah uporablja konsektivno tolmačenje, je novinar podvomil v njegove sposobnosti razumevanja, kar kaže, da njegovo delno jezikovno znanje kaže na pomanjkanje želje po francoskosti.

Novinar (v francoščini): Kako včasih razumete vprašanja v francoščini, ne da bi govorili naš jezik? (Prevod v španščino)

Marcelo Bielsa (v španščini): Ker se bojim smešnega in se posmehoval. (Prevod v francoščino)

Novinar (v francoščini): Naslednjo sezono boš bolje govoril francosko. (Prevod v španščino)

Marcelo Bielsa (v španščini): Bomo še videli.

(Francoski prevod)

Čeprav se medsebojno razumevanje pogosto uporablja in zelo ceni v neformalnih okvirih, je v poklicnih kontekstih še vedno manj sprejeto. Na srečo študije strokovnih kontekstov kažejo, da se uporablja več razumevanja, bolj sprejeto je (Berthele & Wittlin 2013).

Politične posledice

Močna politična podpora je bistvena za prehod od morebitne vzajemne razumljivosti k dejanskemu medsebojnemu razumevanju med govorniki. Lahko se predlagajo naslednje pobude:

1. Ozaveščanje, da številne formalne podobnosti med sorodnimi jeziki omogočajo neposreden dostop do informacij.
2. Pomiriti ljudi o njihovih spontanih spretnostih medsebojnega razumevanja in jih spodbujati, da te spretnosti okrepijo s prakso ali usposabljanjem.
3. Spodbuditi govorce, ki se ukvarjajo z osebnimi interakcijami, da se izražajov jezikih, ki jih najbolj poznajo, kadar se lahko dovolj dobro razumejo (bodisi zato, ker obvladajo tesno povezan jezik ali ker imajo določeno pasivno znanje jezika drugega jezika ali kombinacijo obeh).

Reference in poglabitev

- Berthele, R. & Wittlin, G. (2013). Dovzetna večjezičnost v švicarski vojski. *International Journal of Multilingualism*, 10(2), 181–195.
- Blanc-Benveniste, C. (Ed.) (1997). *EuRom4: Metoda hkratnega poučevanja romanskih jezikov*. Firenze: Nuova Italia.
- Braunmüller, K. & Ferraresi, G. (2003). *Vidiki večjezičnosti v evropski jezikovni zgodovini*. Amsterdam: John Benjamins.
- Escudé, P. & Janin, P. (2010). *Točka o medsebojnem razumevanju, ključ do večjezičnosti*. Pariz: CLE International (angleščina).
- Gooskens, C. & van Heuven, V. (2017). Merjenje medjezikovne razumljivosti v germanskih, romanskih in slovanskih jezikovnih skupinah. *Govorno sporočilo*, 89, 25–36.
- Klein, H. G., I. Galinska-Inacio, D. Rutke, T. Stahlhofen & K. Wegner (2004). *EuroComOnline – Internetkurs zum Erwerb rezeptiver Kompetenzen in Italienisch – Rumänisch – Spanisch*. eurocom.httc.de/index.php

56 Ali prevajalske in tolmaške storitve zmanjšujejo spodbude za učenje jezikov gostiteljev?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

S povečanjem priseljevanja je javna razprava v nekaterih državah gostiteljicah začela povezovati prevajalske in tolmaške storitve z nezmožnostjo vključevanja novih priseljencev v prevladujoč inguistični trend. To prepričanje so odkrili v Združenih državah Amerike (Schuck 2009: 162, 170) in Združeno kraljestvo (Schäffner 2009). Podobne argumente proti prevajanju in tolmačenju je mogoče najti v političnem diskurzu. Na primer, leta 2007 je državni sekretar Združenega kraljestva za skupnosti in lokalno upravo Ruth Kelly (2007) trdil, da je zagotavljanje prevajalskih in tolmaških storitev negativno vplivalo na spodbude priseljencev za učenje angleščine, saj služi kot sklop, ki podaljšuje njihovo odvisnost od maternega jezika. Leta 2015 je britanski sekretar skupnosti Eric Pickles dejal, da bi morali svetoprenehati upravljati davkoplačevalski denar s prevajanjem v tuje jezike. Lprevod preprečuje ljudem vključevanje v britansko družbo" (poročali v Daily Mail Online, januar 10, 2015).

Nobena od teh trditev ne temelji na empiričnih dokazih in nikoli ni bila dokazana vzročna zveza med zagotavljanjem storitev tolmačenja in prevajanja ter zavrnitvijo učenja jezika gostitelja.

Kaj nam raziskava pove?

V Sloveniji je bila izvedena longitudinalna študija skupine nedavnih priseljencev z brezplačnimi storitvami tolmačenja in prevajanja ter brezplačnimi tečaji slovenskega jezika. Vprašalnik je bil uporabljen za opredelitev jezikovnih profilov 127 prebivalcev centrov za azil, medtem ko so bili kvalitativni podatki pridobljeni s polstrukturiranimi razgovori z 38 prosilci za azil.

Spodnji rezultati ovržejo hipotezo, da prevajanje in tolmačenje ovirata vključevanje.

► Prevajanje in tolmačenje nista prednostni komunikacijski strategiji. Nedavni migranti ali novinci raje uporabljajo druge komunikacijske strategije, najpogosteje angleščino, kot je lingua franca ali lokalni jezik, ko ga obvladajo. Le 10 % anketirancev ni imelo druge izbire, kot da tolmače uporabljajo v vsakdanjem življenju v državi gostiteljici. Vendar je večina anketirancev (87 %) poudarila, da potrebujejo podporo tolmačev in prevajalcev v zelo tveganih situacijah v pravnih, policijskih, upravnih in zdravstvenih skupnostih.

► Migranti dojemajo prevajanje in tolmačenje kot začasno rešitev. Večina (61 %) meni, da so prevajalci in tolmači ovira, ki omejuje njihovo samostojno komunikacijo z novim okoljem. Ko so jih prosili, da si zamislijo scenarij, v katerem bi lahko vedno prejeli pomoč kvalificiranega tolmača, ko bi to želeli, so vsi rekli, da bi se raje učili jezika gostitelja.

► Poleg občutka neprijetnosti in odvisnosti pri uporabi mediatorja so nekateri migranti (31 %) dejali, da tolmačem in prevajalcem ne zaupajo vedno, da bi posredovali vse, kar želijo izraziti.

► Naša študija ni pokazala povezave med zagotavljanjem storitev prevajanja in tolmačenja s strani države ter kakršnimi koli odvračilnimi dejavniki za učenje jezika gostitelja. Približno 95 % anketirancev je menilo, da je pri iskanju zaposlitve in vzpostavljanju odnosov pomembno poznati lokalni jezik.

Od tistih, ki so bili v Sloveniji že več kot šest mesecev, so se vsi udeležili slovenskega tečaja, ki ga financira država, ena tretjina pa je dosegla točko, ko so se lahko udeležili slovenskega intervjuja.

Ilustracija in dokaz

Sodišče zato ni ugotovilo negativnega odnosa med zagotavljanjem storitev prevajanja in tolmačenja ter motivacijo prosilcev za azil, da se naučijo prevladujočega jezika države gostiteljice.

Politične posledice

Oblikovalci politik bi zato morali upoštevati naslednje točke.

► Za različne skupine migrantov je mogoče oblikovati posebne prevajalske politike.

► Država bi morala zagotoviti visokokakovostne prevajalske in tolmaške storitve za novo prispele migrante, zlasti v zelo tveganih razmerah in na začetku njihovega bivanja.

► Za glavne jezikovne kombinacije je potrebno visokokakovostno usposabljanje tolmačev.

► Za poučevanje jezika gostitelja je treba zagotoviti stalne in brezplačne jezikovne tečaje.

Reference in poglabitev

Kelly, R. (2007). Prepis intervjuja z Ruth Kelly, državno sekretarko za skupnosti in lokalno upravo, Jon Sopel o Političnem šovu, BBC NEWS, nedelja, 10. junij 2006. Dostopno 6. aprila 2018. news.bbc.co.uk/go/pr/fr/-/2/hi/programmes/politics_show/6725673.stm

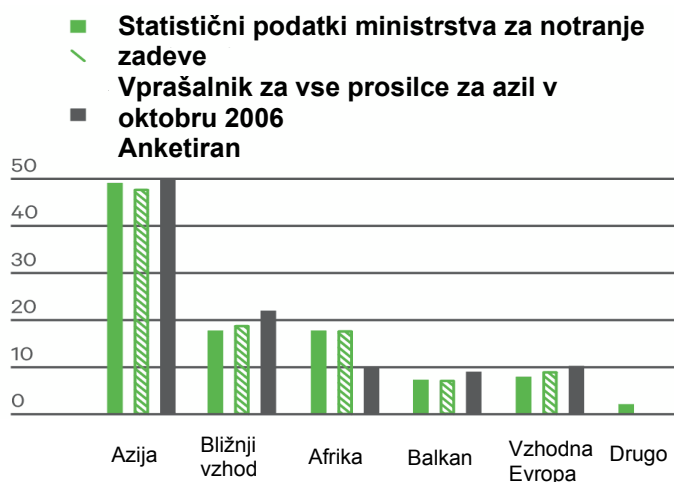
Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Tolmačenje in jezikovna vključenost – prijatelji ali sovražniki? Rezultati terenske študije. *Prevajalec*. (Spletna publ.: 24. november 2017),

doi:10.1080/13556509.2017.1396406_

Schäffner, C. (2009). Ali prevajanje Hinder integracija? *Forum*, 7, 99–122.

Schuck, P. H. (2009). Vključitev priseljencev v Združene države Amerike po 11. septembru: Dva koraka naprej, en korak nazaj. V zadevi J. L. Hochschild, J. H. Mollenkopf (Eds.): *Prinašanje zunanjih v: Čezatlantske perspektive o priseljenki politični inkorporaciji* (str.158–175). Ithaca in London: Cornell University Press (angleščina).

Geografski izvor intervizualizacije WES COMPARED THE GLOBAL POPULATION OF ASILE DEMANERSIN THE REPUBLIC OF SLOVENIA (2013–2016, N=1585, podatki, ki jih je zagotovilo Ministrstvo za notranje zadeve) IN POPULATION IN SLOVENE ASILE DEMANDORS IN OCTOBRE 2016 (podatki, zbrani z vprašalnikom 107prosilcev za azil, kar predstavlja 47 % od 243 oseb, ki prebivajo v slovenskih azilnih centrih)

57 Ali bi morali spodbujati načrtovani jezik, kot je esperantokot mednarodni jezik lingua franca?

Sabine Fiedler, Cyril Brosch, Univerza v Leipzigu

Socialno-jezikovni status mednarodnega jezika esperanto kaže, da je načrtovani jezik lahko učinkovito sredstvo sporazumevanja, tako kot vsak etnični jezik (ali „naravni“). Esperanto kljub 130-letni zgodovini ni predmet jezikovnih raziskav, ki so tako resne kot drugi jeziki, njegovo pridobivanje pa se ne spodbuja z enako intenzivnostjo.

Kaj bom raziskovali?

Po mnenju etnologa, ki se pogosto uporablja za sodobne jezike, je esperanto drugi jezik dveh milijonov ljudi (glej tudi Wandel 2015); druge ocene kažejo le 100 000 govornikov. Od maja 2015 se je več kot 1,6 milijona ljudi začelo učiti jezika na internetni platformi Duolingo. Izkušnje kažejo, da je esperanto zaradi preglednosti svoje morfosintaktične strukture veliko lažje učiti kot druge tuje jezike (glej na primer Piron 2006: 2489), čeprav je to težko potrditi v kontroliranih študijah. Preučili smo uporabo esperanta kot lingua franca v primerih dolgoročne in srednjeročne mobilnosti (s poudarkom na esperantsko govorečih družinah) in njeno uporabo kot poslovni jezik v mednarodni nevladni organizaciji na Slovaškem (glej Fiedler & Brosch 2018). Naši rezultati kažejo, da lahko jezik deluje kot učinkovito in izrazno sredstvo medkulturne komunikacije, ki omogoča visoko stopnjo vključenosti. Udeleženci študije o nevladnih organizacijah (predvsem pripravniki in prostovoljci, ki delajo za Evropsko prostovoljsko službo) so v razmeroma kratkem času potrdili enostavnost učenja jezika.

Medtem ko so nekateri prostovoljci, ki delajo v nevladni organizaciji, poznali esperanto pred 6 ali 12-mesečnim pripravništvom, so se drugi začeli učiti šele, ko so se odločili, da bodotam delali.

Zanimiv rezultat je bil tudi, da so za poklicni okvir nevladnih organizacij, ki je vključeval zaposlene in pripravnike šestih različnih maternih jezikov, značilne večjezične prakse, ki so se spremenile glede na komunikacijske razmere in udeležence: Esperanto je bil uporabljen v približno 80 % vseh interakcij na delovnem mestu in tudi v osebni komunikaciji med odmori za kosilo, medtem ko so se v preostalem času uporabljali lokalni jezik, slovaščina in angleščina kot lingua franca. Poleg tega so naši intervjuji ugotovili, da so številni govorniki dejali, da doživljajo propedevtski učinek esperanta, tj. uspešno pridobitev esperanta jim je

pomagala pri učenju drugih tujih jezikov. Ti rezultati kažejo, da sprejetje načrtovanega jezika ne pomeni nujno devalorizacije drugih jezikov.

Ilustracije in dokazi

Znanje načrtovanega jezika je olajšalo nadaljnje pridobivanje drugih jezikov, vključno z učenjem lokalnega jezika po naselitvi v novi državi gostiteljici z družino španskega jezika:

E spé Ranto jeveliko pomagal pri spodbujanju moje sposobnosti govoriti [...] na splošno, ne bi se niti poskušal naučiti madžarščine, če ne bi imel esperantskega učbenika za učenje madžarščine, kar mi je olajšalo.

Esperanto se je izkazal za živi jezik z velikim potencialom kot učinkovito sredstvo komuniciranja na različnih področjih. Uporablja se v vsakodnevem pogovoru, kot jezik za posebno uporabo in kot medij izvirne in prevedene literature. To jenajuspešnejši jezik med več kot 1.000 grajenimi jezikovnimi projekti. To je delno posledica njegovih strukturnih lastnosti: produktiven sistem oblikovanja besed, fleksibilna sintaksa in zmanjšanje kompleksnosti in izjem, vse brez izgube izraznosti. Uspeh esperanta pa je predvsem posledica dodatnih jezikovnih dejavnikov: jezik je našel dovolj raznoliko in ustvarjalno skupnost govorcev za zagotovitev trajnostnega razvoja in razširjanja. Aprila 2012, esperanto je bil dodan jezikom Google Translate, in razvoj Vikipedio (Esperanto Wikipedia) je v teku, z več kot 240.000 člankov v decembru 2017. Nekaj avtohtonih govorcev esperanta (približno 1.000 ljudi) ne postavlja jezikovnih standardov, kar pomeni, da lahko vsi govorniki komunicirajo enakopravno.

Zato izobraževalni sistemi ne bi smeli prezreti esperanta, temveč bi morali razmisliti o njegovem potencialu kot jeziku sporazumevanja, ki je enak jeziku naravnih jezikov. Lahko bi si prizadevali za poučevanje v načrtovanem jeziku skupaj z drugimi jezikovnimi tečajji tujih jezikov.

Politične posledice

1. Načrtovane jezike in medjezikovne (študijo

načrtovanih jezikov) je treba opredeliti kot področja poučevanja in raziskovanja na univerzah.

2. Pripraviti bi bilo treba strokovno učno gradivo za poučevanje esperanta v šolah.

3. Esperanto bi bilo treba ponuditi kot tuji jezik v izbranih šolah po vsej Evropi kot del usklajenega pristopa k določanju njegove dolgoročne vrednosti v velikem obsegu. To bi zahtevalo tečaje usposabljanja učiteljev za vsako sodelujočo šolo s standardi, ki zagotavljajo kakovostno poučevanje, tako kot za druge tuje jezike.

Reference in poglabitev

Brosch, C. (2018). Esperanto als Mittlersprache bei längerfristiger Mobilität. V S. Fiedler & C. Brosch (Eds.), *Flucht, Exil, Migration – sprachliche Herausforderungen*. Leipzig: Leipziger Universitätsverlag, 69–90.

Brosch, C. & Fiedler, S. (2017). Der spezifische Beitrag des Esperanto zum propädeutischen Effekt beim Fremdsprachenlernen (mit Schwerpunkt auf der

Erwachsenenphase). V C. Brosch & S. Fiedler (Eds.), *Jahrbuch der Gesellschaft für Interlinguistik*, 11–38.

Fiedler, S. & Brosch, C. (2018). Esperanto – lingua franca v uporabi: Študija primera o izobraževalni nevladni organizaciji. *Jezikovne težave & amp; Jezikovno načrtovanje*, 42, 194–219.

Pereltsvaig, A. (2017). *Esperantske študije: State-of-the-Art*. Spletna publikacija: www.esperantic.org/en/research/state-of-the-art/

Piron, C. (2006). Izbira uradnega jezika/Wahl einer Amtssprache. V U. Ammon et al. (Eds.). *Sociolinguistik/Soziolinguistik. Mednarodni priročnik o znanosti jezika in družbe/Ein internationales Handbuch zur Wissenschaft von Sprache und Gesellschaft* Vol. 3/3. Teilband (str. 2484–2493). Berlin/New York: iz Gruyterja.

Wandel, A. (2015). Kako mnogi govorijo esperanto? *Esperanto na spletu. Interdisciplinarni opis kompleksnih sistemov*, 13, 318–321.

58 Ali je treba strojno prevajanje uporabljati v javnih službah?

Anthony Pym, Univerza Rovira i Virgili

Strojno prevajanje (TA) je običajno na voljo v brezplačnih spletnih formatih, od katerih najpomembnejše upravljajo največja podjetja IT na svetu s sedežem v Združenih državah Amerike. Obstaja splošno mnenje, da so prevodi, ki jih zagotavljajo ti sistemi, pomanjkljivi in nezanesljivi, zato se jim je treba v vseh okoliščinah izogibati. Vendar pa mnogi ljudje te spletne storitve uporabljajo dosledno in vedo, kako vključiti rezultate v druge komunikacijske strategije. Vprašanje ni, ali je strojno prevajanje mogoče uporabiti, ampak kako in kdaj ga je mogoče uporabiti.

Kaj nam raziskava pove?

Raziskava o uporabi tehnične pomoči v javnih storitvah kaže dve vrsti situacij in se bistveno razlikujeta.

V prvem scenariju fiksno besedilo (uradno besedilo ali morda spletna stran) poganja brezplačni spletni sistem za strojno prevajanje ali pa so gumbi na voljo na spletu, tako da lahko uporabniki to storijo sami. Rezultat je pisni prevod, ki vsebuje napake. Teh napak ne boste videli, če ne poznate jezika; napake ne smejo biti usodne; ampakonej tukaj. V mnogih primerih bo uporabnik lahko razumel vsebino spletne strani ali dokumenta, vendar bo skoraj zagotovo prišlo do negativnih posledic.

1. Uporabnik bo menil, da se njegov jezik ne spoštuje, kar ima lahko negativne posledice za njegov občutek socialne vključenosti.
2. Obstajajo negativni učinki na podobo blagovne znamke zadevne javne službe.
3. Čeprav se splošne ideje delijo, se uporabnik nagiba k racionalnemu nezaupanju do podrobnosti, kar pomeni, da vse ključne informacije ali informacije z visokim tveganjem pogosto preprosto niso surove ali pa jim morajo slediti drugi kanali.
4. V najbolj neugodnih razmerah, tudi vzveziz zdravstvenimi storitvami, bi lahko verjeli in ukrepali na informacije z visokim tveganjem, kar bi lahko imelo katastrofalne posledice.

V drugem scenariju uporabniki sami izberejo strojno prevajanje v jeziku, ki sicer ni na voljo, in so opozorjeni na s tem povezana tveganja. Na spletišču zdravstvenih

storitev bi lahko na primer predstavili seznam telefonskih števil, ki jih je mogoče uporabiti za nadaljnjo pomoč (glej Liddicoat in Hale 2015), kar je položaj z nizkim tveganjem, v katerem je strojno prevajanje zagotovo boljše kot nič.

Ilustracije in dokazi

Kadar se strojni prevod uporablja v posebnih situacijah, kot so zdravniška posvetovanja, lahko nadaljujemo tako, da dialog razdelimo na zaprte skripte, z omejenim številom možnosti na vsakem koraku. To lahko deluje precej dobro, dokler dialog ostane v scenariju, kot je razvidno iz specializiranega medicinskega prevajalca, ki ga je mogoče brezplačno prenesti. Takojko zapustimo zaprt scenarij, so potrebne druge rešitve.

Študije primerov MIME v Tarragoni, Leipzigu in Ljubljani so pokazale, da nedavni priseljenci in prosilci za azil uporabljajo spletno strojno prevajanje za pripravo pomembnih dogodkov, kot je obisk zdravnika.

Tako pridejo do pogovoraz vsaj nekaj razumevanja izrazov, ki se bodo uporabljali, in vrste stvari, ki bodo izrečene. V takih primerih, strojno prevajanje ni preprosto „boljekot nič“. To je resnična pomoč, ki jo je mogoče uporabiti v kombinaciji z drugimi strategijami mediacije: Lingua franca, medsebojno razumevanje, uporaba jezika gostitelja. V tovrstnih situacijah uporaba strojnega prevajanja ni samo zakonita, temveč si zasluži, da jo gojimo in posebej usposobimo.

Politične posledice

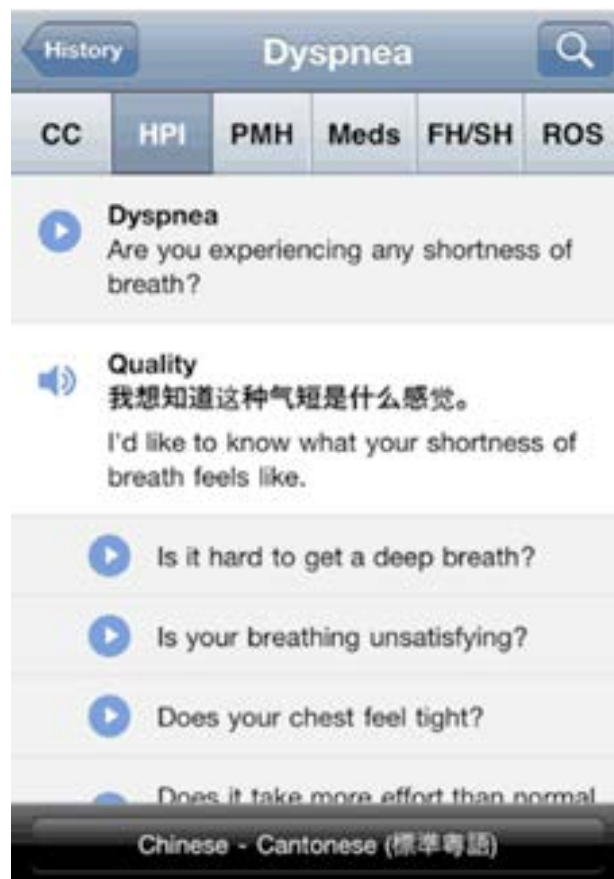
Politične posledice so naslednje.

1. Na splošno ponudniki storitev ne bi smeli uporabljati strojnega prevajanja, razen če je povezano z drugimi komunikacijskimi strategijami (predurejanje, poizvedovanje). To še posebej velja za primere z visokim tveganjem.
2. Hkrati se lahko povezave do strojnega prevajanja, ki ga izbere uporabnik, uporabijo za primere z majhnim tveganjem in za jezike, v katerih verjetno ne bo zagotovljen noben človeški prevod. Strojno prevajanje se v nobenem primeru ne šteje kot nadomestilo za prevod usposobljenega strokovnjaka.
3. Ponudniki storitev bi se morali zavedati, da veliko njihovih strank uporablja strojno prevajanje, tako da se

v celoti zavedajo njegovih omejitev in z uspešnimi kombinacijami z drugimi rešitvami medicije. Ne bi smeli poskušati prepovedatitakih praks.

4. Usposabljanje za pametno uporabo strojnega prevajanja bi moralo biti del splošnih programov usposabljanja za medicijo, ki so priznani kot osnovna jezikovna kompetenca.

Prihod nevronskega strojnega prevajanja iz leta 2016 je izboljšal kakovost izhoda za številne jezikovne pare in ni dvoma, da so mlajši uporabniki, bolj vedo, kako vključiti strojno prevajanje v sklope komunikacijskih strategij.

Reference in poglabitev

García, I. (2010). Je strojno prevajanje pripravljeno? *Tarča*, 22, 7–21.

Liddicoat, A. & Hale, S. (2015). Pomen natančnosti in kulture ter vzpon stroja pri tolmačenju in prevajanju. *Kultus: Revija o medkulturni mediciji in komunikaciji*, 8, 14–26.

59 Ali naj bo angleščina kot lingua franca na voljo v več sortah?

Helder De Schutter, Nenad Stojanović, Sergi Morales-Gálvez, Katholieke Universiteit Leuven

V zadnjih letih je več političnih filozofov ponovno preučilo uporabo angleščine kot svetovnega lingua franca, vključno s tem, ali je ta prevladujoča vloga združljiva z načeli pravičnosti. V istem obdobju se je v jezikoslovju pojavila nova rastoča razprava o uporabi angleščine kot lingua franca, kar kaže, da angleščino, kadar jo uporabljajo neavtohtoni govorniki, dejansko nadomesti še en poseben idiom, nekoliko podobno kot drugi komentatorji govorijo o „Glorblish“ vnasprotju s standardno angleščino v eni od njenih številnih avtohtonih sort (glej na primer Seidlhofer 2011, Jenkins 2014). Nekateri trdijo, da se vrsta angleščine, ki se uporablja kot lingua franca, ne bi smela šteti za „v lasti“ domačih angleških govorcev. Namesto tega je treba angleščino kot lingua franca (ELF) obravnavati kot legitimno in ne kot pomanjkljivo obliko angleščine.

Kaj nam raziskava pove?

Jezikovno zanimanje za ELF in zanimanje političnih filozofov za jezikovno pravičnost sta se razvila istočasno, vendar se literatura doslej še n približala (razen Gazzola in Grin 2013). Van Parijs (2011), močan zagovornik uporabe angleščine na mednarodni ravni in več njegovih privrženec, domneva, da se angleščina, ki se uporablja na mednarodni ravni, ne razlikuje od angleščine kot maternega jezika (ENL). Nasprotno, podporniki družbe Elf jih imajo za bistveno drugačne. Vendar ga razen nekaj referenc niso zanimala vprašanja, ki so jih izpostavili politični filozofi, ki jih zanima jezikovna pravičnost. To pomanjkanje pozornosti je problematično, saj lahko povzroči resne napake pri diagnozi zadevnih vprašanj.

Na primer, trditev, da tuji angleški govorniki niso več v slabšem položaju v primerjavi z domačimi govorniki, kadar se angleščina govori v lingua franca (v smislu „ELF“; glej Jenkins 2014: 39–40; Seidlhofer 2011: 16) ostaja nejasen. Da bi utemeljili takšno trditev, bi morali najprej jasno razumeti, kaj pomeni krivica ali nepovezana pomanjkljivostterkako jo ELF rešuje ali zmanjšuje. Šele takrat bo mogoče podati ustrezno mnenje o največji pravičnosti ELF.

Če pa se lahko uporaba angleščine s strani tujih govorcev loči od uporabe angleščine s strani domačih govorcev, bi to moralo voditi filozofe, da ponovno razmislijo o trditvi, da je uporaba angleščine kot globalnega jezika nepravična. Nekatere značilnosti argumenta ELF bi morale nato vstopiti v normativno

razpravo o globalni jezikovni pravičnosti, kar bi privedlo do preoblikovanja sedanjih stališč in preusmeritve prevladujočih argumentov.

Raziskava opredeljuje štiri vire globalne jezikovne nepravičnosti v svetu, kjer bi se angleščina uporabljala kot globalna lingua franca.

1. **Komunikacijska krivica:** neangleški govorniki bodo imeli razmeroma nižje komunikacijske sposobnosti, kar lahko ovira njihovo komunikacijo.
2. **Neenakost virov:** tuji govorniki morajo vložiti precej sredstev v učenje angleščine, medtem ko domačim govornikom tega ni treba storiti.
3. **Krivica sveta življenja:** neangleški jeziki so postavljeni na obrobje, govorniki teh jezikov pa vse večji del svojega življenja preživijo v angleško govorečem okolju in referencah (kar politični filozofi imenujejo „svet življenja“).
4. **Krivica do dostojanstva:** višji status angleščine pomeni, v sorazmerju, nižji status za druge jezike ter nižjo stopnjo dostojanstva in ugleda zanje.

Ilustracije in dokazi

Rekonceptualizacija angleščine kot ELF ne odpravlja jezikovne nepravičnosti. Prvič, naložbe v vire so še vedno v osnovi neenakomerne. Drugič, ker ELF ni stabilen in sam po sebi dinamičen, govornikom ni jasno, kaj je komunikacijski namen, kar lahko privede do komunikacijske negotovosti. Poleg tega v večini primerov še vedno obstaja vrzel v pristojnosti med domačimi govorniki in tujimi govorniki. Tretjič, čeprav je teoretično mogoče „dekulturirati“ angleški jezik in ga „rekulturizirati“ kot resnično skupen in nevtralen jezik, to ni verjeten, zlasti glede na temeljno nestabilnost ELF, ki se močno razlikuje od močnega kulturnega zakoreninjenja ENL v državah z velikim gospodarskim, političnim in demografskim pomenom, kot so Velika Britanija, Združene države, Avstralija itd. (Mackenzie, 2014). Četrto, prav zaradi razlike med nestabilno ELF in dolgo uveljavljeno ENL z močno literarno in nacionalno tradicijo ni verjetno, da bi ugled ELF ustrezal ugledu družbe ENL.

Politične posledice

Glede na to, da ima angleščina znaten vpliv in se trenutno uporablja bolj kot kateri koli drug jezik v mednarodnem komuniciranju, je ena od možnosti, da se poišče druga strategija v zvezi z uporabo angleščine. Še posebej ga je mogoče zasnovati kot policentrično lingua franca, tako kot so *materni* jeziki, kot so nemščina, nizozemščina (in angleščina sama!) tudi policentrični. Posledična vključenost se ne odraža neposredno v ukrepih politike, lahko pa razširi obseg premislekov, povezanih s cilji jezikovne politike.

Če se sama lingua franca šteje za policentrično, bi morala uporaba angleščine v mednarodni komunikaciji zajemati način, kako se angleščina govori na podlagi L1, zaradi česar je jezik notranje bolj raznolik. Ta pristop zagotavlja jasnejši komunikacijski standard za zaščito pred negotovostjo glede pristojnosti (kot bi se zgodilo, če bi se FLE štel za učni cilj). Kot kaže De Schutter (v pripravi), omogoča prenos značilnosti in izrazov L1 v angleščino, s čimer zagotavlja stabilnejšo ponovnokulturizacijo in ponovno vzpostavlja enako dostojanstvo s prisvojitvijo jezika, določanjem standardov zanj in zagotavljanjem zaupanja neavtohtonim angleškim uporabnikom, da je to, kar govorijo, tudi (dobro) angleško, v skladu z lokalnimi pravili, katerih standardizacija daje govornikom bolj

verodostojno protiutež standardom ENL kot nestanovitnost ELF.

Reference in poglobitev

- Avtor Schutter, H. (prihodnja). Globalna jezikovna pravičnost in angleščina kot Lingua Franca. V F. Grin & P. Kraus (Eds.), *Politika večjezičnosti. Jezikovno upravljanje, globalizacija in evropeizacija*. Amsterdam: John Benjamins.
- Gazzola, M. & Grin, F. (2013). Ali je ELF učinkovitejši in pravičnejši od prevajanja? Ocena večjezične ureditve EU. *International Journal of Applied Linguistics*, 23, 93–107.
- Jenkins, J. (2014). *Angleščina kot lingua franca na mednarodni univerzi: Politika akademskega angleškega jezika*. Oxford: Routledge.
- Mackenzie, I. (2014). *Angleščina kot Lingua Franca. Teoriziranje in poučevanje angleščine*. Oxford: Routledge.
- Seidlhofer, B. (2011). *Razumevanje angleščine kot Lingua Franca*. Oxford: Oxford University Press (angleščina).
- Van Parijs, P. (2011). *Jezikovna pravičnost za Evropo in svet*. Oxford: Oxford University Press (angleščina).

60 Kateri so ustrezni jezikovni pristopi za izpolnjevanje jezikovnih potreb mobilnih upokoјencev?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Migracija razmeroma premožnih upokoјencev iz severne Evrope na destinacije za upokoјitev vzdolž sredozemskih obal ustvarja posebne socialno-jezikovne okoliščine. Mnogi upokoјeni migranti se ne učijo jezika države gostiteljice, vsaj ne poglobljeno. Namesto tega migranti in drugi lokalni akterji uporabljajo različne jezikovne strategije za zadovoljitev svojih komunikacijskih potreb. Kakšne so te strategije in kako naj se lokalni nosilci odločanja usmerjajo v zapleteno jezikovno okolje mednarodnih migracij v upokoјitvi?

Kaj nam raziskava pove?

Opredeliti je mogoče dva normativna vidika mobilnosti in jezikovne raznolikosti v Evropi. Prvič, jezikovna vprašanja imajo pomembno vlogo v razpravah o vključevanju priseljencev. Pogosto se šteje, da je bistveno, da se priseljenci naučijo jezika države gostiteljice, da bi pridobili dostop do trga dela in sodelovali v političnih procesih, pa tudi iz kulturnih razlogov, povezanih s pripadnostjo in identiteto. S tega vidika je prednostni rezultat večjezičnost na individualni ravni, tj. priseljenci se poleg maternega jezika učijo jezika države gostiteljice.

Drugič, obstajajo evropske in nacionalne politike o pravicah manjšinskih jezikov, ki včasih veljajo tudi za migrante. Te pravice pomenijo, da bi morali imeti zakoniti rezidenti z maternim jezikom, ki ni večinski ali uradni jezik, v določenih okoliščinah možnost uporabe svojega maternega jezika. S tega vidika je prednostni rezultat večjezičnost na družbeni ravni: družba gostiteljica zagotavlja informacije ne le v večinskem jeziku, temveč tudi v ustreznih manjšinskih jezikih, v nekaterih primerih pa je na voljo tolmačenje ali prevajanje.

Oblikovalci politik morajo prisoočanju z jezikovnimi potrebami mobilnih upokoјencev doseči ravnovesje med tema dvema vidikoma.

Ilustracije in dokazi

V primeru mednarodne migracije upokoјencev je raziskava MIME opredelila številne jezikovne strategije, ki jih uporabljajo mobilni upokoјenci.

1) Mnogi upokoјenci – vsaj tisti iz manjših jezikovnih skupnosti – se najprej poskušajo naučiti jezika države gostiteljice. Lokalne oblasti imajo lahko vlogo pri zagotavljanju jezikovnih tečajev, prilagojenih potrebam

tujih upokoјencev, razen če to storijo drugi akterji. Upokoјenci se na primer raje osredotočajo na komunikacijske spretnosti kot na slovnične popravke, spletni tečaji pa so lahko koristni na destinacijah, kjer se številni sezonski migranti ne morejo udeležiti rednih tečajev na kraju samem.

Vendar jezikovno izobraževanje ni dovolj. Starejši se pogosto težko naučijo novega jezika ter imajo manj priložnosti in spodbud za učenje lokalnega jezika kot mladi. Raziskava MIME kaže, da upokoјenci, ki se selijo zaradi „življenjskega sloga“ razlogov, pogostopridobijo malo znanja jezikov svoje nove matične države.

2) Namesto tega lahko upokoјeni migranti pogosto uporabljajo svoj materni jezik. Raziskava MIME je opredelila štiri načine za to. Prvič, številne destinacije za upokoјitev so se pojavile v izseljenjskih skupnostih, kjer lahko upokoјeni migranti velik del svojega vsakdanjega življenja živijo v svojem maternem jeziku.

Drugič, upokoјenci lahko uporabljajo storitve tolmačenja ali prevajanja, ki so pogosto na voljo v krajih, kjer se je naselilo veliko tujih upokoјencev. Vendar je bilo v študiji MIME ugotovljeno, da te jezikovne storitve pogosto zagotavljajo prijatelji, znanci ali tolmači brez formalnih kvalifikacij. V občutljivih situacijah je to lahko problem. Tretjič, v nekaterih okoliščinah se poroča o medsebojnem razumevanju (medsebojno razumevanje med uporabniki bližnjih jezikov). Četrto, migranti se lahko začasno vrnejo v svojo (nekdnjo) matično državo, da bi izvedli določene dejavnosti, na primer zaradi posvetovanja s svojim zdravnikom. To strategijo je mogoče opisati kot „izložek“.

3) Angleščina se vse bolj uporablja kot lingua franca na destinacijah za upokoјitev, saj tako upokoјenci kot lokalni prebivalci pridobijo boljše znanje angleščine. Mnogim upokoјenim migrantom to olajša življenje, če lahko komunicirajo v angleščini in ne v lokalnem jeziku. Vendar prevladovanje angleščine vključuje tudi vprašanja moči in statusa, ki so lahko občutljiva v interakciji med domačini in tujci ter s tem za socialno kohezijo. Poleg tega se zdi, da imajo lokalni organi včasih preveč zaupanja v angleščino in menijo, da so informacije v angleščini dostopne vsem tujcem.

To ne drži, saj vsi mobilni upokoјenci ne razumejo angleščine in celo tisti, ki lahko na splošno bolje

razumejo, če prejmejo informacije v svojem maternem jeziku. Angleščina je pogosto koristna za vsakodnevno komunikacijo in razširjanje splošnih informacij, vendar je tolmačenje ali prevajanje v materni jezik potrebno za dopolnitev določenih skupin in posameznikov ter v posebej občutljivih situacijah.

Politične posledice

Upokojeni migranti uporabljajo široko paleto jezikovnih strategij za upravljanje vsakodnevnega komuniciranja. Oblikovalci politik morajo prepoznati to raznolikost in se ji prilagoditi, izogibati se morajo rešitvam „velikost-ena“ in biti pripravljeni uporabiti različne jezikovne pristope, odvisno od razmer. To lahko vključuje priseljencem prijazno jezikovno izobraževanje, sodelovanje z etničnimi združenji, kakovostno javno tolmačenje in prevajalske storitve ter dobro premišljeno uporabo angleščine kot lingua franca. Če so organi države gostiteljice sposobni in pripravljeni zagotavljati storitve tolmačenja na področjih, ki niso sodni postopki, kadar to zahteva zakonodaja EU, bi bilo treba dati prednost zdravstveni oskrbi.

Reference in poglobitev

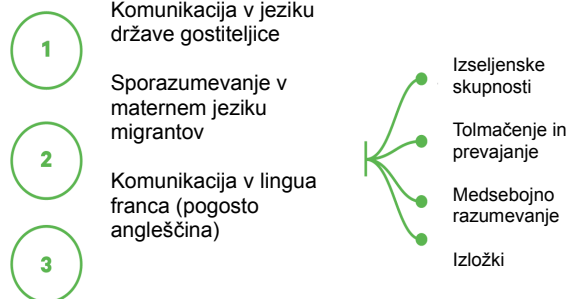
Casado-Díaz, M. A. (2006). Upokojitev v Španijo:

Analiza razlik med severnoevropskimi državljani. *Revija etničnih in migracijskih študij*, 32, 1321–1339.

O'Reilly, K. (2008). *Pogovori o Kostari*. Založba Lulu.com

Torkington, K., David, I., & Sardinha, J. (Eds.). (2015). *Vaditi dobro življenje: Migracija življenjskega sloga v praksi*. Newcastle na Tyne: Cambridge Scholars (angleščina).

JEZIKOVNE STRATEGIJE V MEDNARODNEM PRESELJEVANJU UPOKOJENCEV

61 Kako se lahko medsebojno razumevanje uporablja v poklicnih kontekstih?

Machteld Meulleman, Alice Fiorentino, Univerza v Reimsu Champagne-Ardenne

Eden glavnih izzivov, s katerimi se soočajo javne in zasebne institucije v Evropi, je, kako upravljati najrazličnejše večjezične komunikacijske kontekste, vključno z delom. Raziskave na področju jezikovne ekonomije kažejo, da visoka raven angleščine ni nujno zadostna in da je znanje drugih tujih jezikov mogoče nagrajevati, ker ponuja dodatno konkurenčno prednost (npr. Grin, Sfreddo in Vaillancourt 2010). Alternativne rešitve za podjetja, ki delujejo v večjezičnem okolju, vključujejo zaposlovanje domačih govorcev, uporabo poklicnih tolmačev in prevajalcev ter zagotavljanje internega jezikovnega usposabljanja. Vzporedno s temi dobro znanimi strategijami so možnosti za medsebojno razumevanje v veliki meri premalo izkoriščene, bodisi v ustni ali pisni obliki.

Kaj nam raziskava pove?

V strokovnem okviru je bila opažena uporaba ustnega medsebojnega razumevanja na osebnih srečanjih, tako med tesnimi sodelavci (Ribbert & deset Thije 2007) kot tudi neformalnimi srečanji (Klaveren & De Vries 2012). Za to metodo mediacije so bile navedene številne prednosti, zlasti zvezi s timskim delom. Kadar kolegi govorijo (ali imajo zadostno znanje) sorodnih jezikov (tj. razmeroma blizudrug drugemu), se lahko te skupne jezikovne spretnosti uporabijo za prihranek časa, preprečevanje duševne utrujenosti in prenos medsebojnega kulturnega razumevanja.

V strokovnih kontekstih, ki vključujejo dokumente, napisane v tujih jezikih, je medsebojno razumevanje precej razširjeno, zlasti v povezavi z uporabo slovarjev ali prevajalskih orodij. Pisne dojemljive spretnosti so zelo stroškovno učinkovite iz dveh glavnih razlogov.

Prvič, nudijo čim večjo prožnost, saj je z malo usposabljanja povsem mogoče doseči kakovostno razumevanje sorodnih jezikov, pa tudi pridobiti informacije iz dokumentov, ki so napisani v manj sorodnih jezikih, pa tudi iz kontaktnih jezikov (Kastagne 2007). Drugič, ne povzročajo neposrednih stroškov in lahko zmanjšajo potrebo po tolmačenju in prevajalskih storitvah. Simulacija notranje komunikacije med evropskimi institucijami in državami članicami kaže, da bi izvajanje medsebojnega razumevanja med poslanci Evropskega parlamenta in evropskimi uradniki kot alternativo modelu, ki temelji

izključno na tolmačenju in prevajanju med vsemi uradnimi jeziki EU, znatno zmanjšalo število prevajalskih parov, pri čemer bi države članice prihranile več milijonov EUR (Grin 2008) in hkrati spodbujale večjezične prakse.

Ilustracije in dokazi

Da bi raziskali medsebojno razumevanje v strokovnih krogih, smo izvedli študijo 10 nekdanjih diplomantov Univerze v Reimsu Champagne-Ardenne, ki so se dve leti usposabljali iz dovezetnih spretnosti v vsaj treh romanskih jezikih (italijanskih, španskih, portugalskih) in treh germanskih jezikih (nemščini, angleščini in nizozemščini). Devet od desetih udeležencev je poročalo o uporabi pisnega medsebojnega razumevanja najpogosteje v kombinaciji z uporabo slovarja. Vendar je le nekaj udeležencev poročalo, da svoje znanje omedsebojnem razumevanju zaustne dokumente uporabljajo samo v zasebnih okoliščinah.

Tako tudi strokovnjaki, ki se usposabljajo za dovezetno večjezičnost, teh znanj in spretnosti ne uporabljajo ustno.

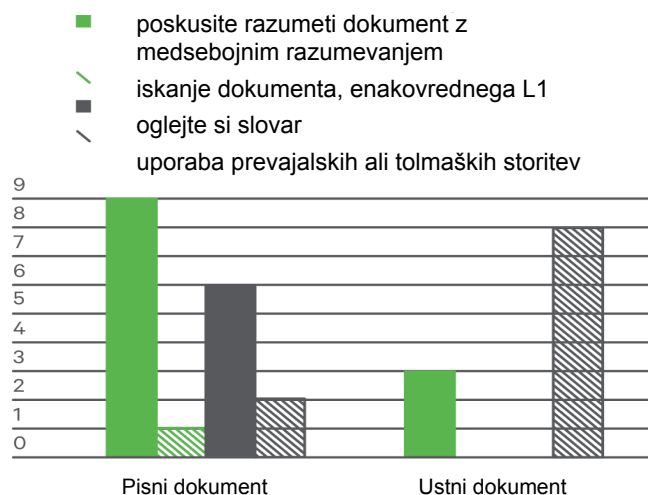
To kaže, da profesionalna uporaba ustnega razumevanja še ni resnična alternativa strategijam, kot je lingua franca. Ena od možnih rešitev bi lahko bila spodbujanje strokovnjakov, da se izrecno dogovorijo o strategijah mediacije, ki jih lahko uporabijo, na primer tako, da na kratko razpravljajo o svojih jezikovnih repertoarjih, ko začnejo sodelovati.

Politične posledice

Glede na navedeno bi lahko oblikovalci politik razmislili o naslednjih ukrepih.

1. Spodbujati in pomagati strokovnim organizacijam pri izvajanju pilotnih projektov, ki spodbujajo uporabo medsebojnega razumevanja, tako za obdelavo pisnih dokumentov kot za osebno interakcijo znotraj skupin.
2. Poklicne organizacije bi morale zaposlenim, ki so vključeni v večjezične skupine, zagotoviti individualno usposabljanje o interaktivnem medsebojnem razumevanju in spretnostih pisne sprejemljivosti za zaposlene, ki se pogosto srečujejo z dokumenti, pripravljenimi v medsebojno razumljivih ali delno znanih jezikih.
3. Vključujejo usposabljanje na področju medsebojnega

razumevanja za profile delovnih mest z večjezičnim inmedkulturnim usmerjanjem.

ODGOVORI ANKETIRANCEV NA VPRAŠANJE: „KAKŠNO STRATEGIJO UPORABLJATE V PRIMERJAVI Z DOKUMENTOM O TUJEM JEZIKU?“

Reference in poglobitev

- Castagne, E. (Ed.) (2007). *Vprašanja medsebojnega razumevanja*. Zb. ICE 2, Reims: EPURE.
- Nasmeh, F. (2008). Medsebojno razumevanje, učinkovitost in pravičnost. V V. Conti & F. Grin (Eds.), *Dogovor med sosednjimi jeziki: za medsebojno razumevanje* (str. 79–109). Ženeva: Georg.
- Grin, F., Sfreddo, C. & Vaillancourt, F. (2010). *Ekonomija večjezičnega delovnega mesta*. New York: Routledge.
- Klaveren, S. & De Vries, J. (2012). *Praksa in potenciali interrazumevanja. Raziskave učinkovitosti medsebojnega razumevanja v zvezi s potekom dela v Generalnem direktoratu za prevajanje Evropske komisije*. Univerza v Utrechtu.
- Ribbert, A. & Thije, J. D. (2007). Dovzetna večjezičnost v nizozemsko-nemškem medkulturnem skupinskem sodelovanju. V zadevi J. D.-10 Thije & L. Zeevaert (Eds.), *Receptivna večjezičnost: jezikovne analize, jezikovne politike in didaktični koncepti* (str. 73–101). Amsterdam: John Benjamins.

62 Kateri so najboljši načini za delo s strojnim prevajanjem?

Anthony Pym, Univerza Rovira i Virgili

Enostavno je dobiti brezplačen spletni prevod, biti šokiran zaradi napak in izjaviti, da so sistemi neuporabni, in ljudje bodo vedno bolje prevajali. Ko pa spletne storitve strojnega prevajanja pritegnejo več kot 500 milijonov uporabnikov in so na voljo v več kot 100 jezikih (Turovsky 2016), je jasno, da se ljudem zdijo koristni, zlasti v primerih intenzivne mobilnosti. Izziv je natančno vedeti, kaj strojni prevod je prav, in kdaj ga uporabljati.

Kaj nam raziskava pove?

Ker se strojno prevajanje uporablja na številnih različnih področjih, raziskovalci lahko izberejo področja, ki najbolj ustrezajo rezultatom, ki jih želijo doseči. Raziskave, ki so jih izvedli razvijalci in njihova podjetja, zatopogosto precenjujejo splošno uspešnost, tako kotiskanje odpora tradicionalnih prevajalcevle maloprecenjuje slabo uspešnost. Naša anketa o tem, kako se strojno prevajanje dejansko uporablja v javnih službah, opredeljuje več zelo različnih scenarijev.

Strojno prevajanje v zaprtih območjih: medtemko je omejeno število stvari povezanih na omejeno število načinov, na primer v strojnih priročnikih ali posebnih računalniških izdelkih, je lahko neobdelana kakovost strojnega prevajanja zelo visoka, tudi če je treba rezultate preveriti („post-edited“) v primeru komunikacije z visokim tveganjem. Ko se na ta način uporabljajo notranji stroji za strojno prevajanje, delujejo kot veliki prevajalski pomnilniki.

Strojno prevajanje za komunikacijo z majhnim tveganjem: vseh primerih, ko so stroški napak minimalni in jih uporabniki razumejo, je običajno zagotoviti strojno prevajanje na pobudo uporabnika za jezike, ki sicer ne bi prejeli prevodov.

To se lahko zgodi na občinskih spletnih straneh, kjer mora uporabnik klikniti zadevni jezik in ga obvestiti, da je prevod lahko napačen. Enako načelo velja v primerih, ko pogovorne povratne informacije omogočajo ustno preverjanje prevodov, na primer pri zdravniških pregledih. V takih primerih je strojno prevajanje običajno ena od rešitev, ki jih uporabljajo mobilniki.

Posturejanje na odprtih področjih ali področjih z visokim tveganjem: kerzgoraj navedena merila ne veljajo, mora strojno prevajanje popravitičlovek, morda na več različnih načinov. Na mnogih področjihpost - ureditev strojnega prevajanja zagotavlja prevode podobne kakovosti kot popolnoma človeški prevodi z nekaj prihrankom časa.

Ne-prevajalci kot post-izdajatelji: naštevilnih tehničnih področjih lahko terenski strokovnjaki, ki ne poznajo izhodiščnega jezika, uspešno objavljajo strojno prevajanje. Lahko so zainteresirani prostovoljci, kot v primeruparticipativnegajavneganaročanja. Njihovo delo lahko nato preverijo poklicni prevajalci, odvisno od zahtevane kakovosti.

Predhodno urejanje, kadar je potrebnih več ciljnih jezikov: glavnaalternativa po izročitvi je „predizdaja“, kjer je začetno besedilo napisano v poenostavljenem in nadzorovanem jeziku, preden ga poganja sistem strojnega prevajanja. Kakovost je lahko zelo visoka, povečanje učinkovitosti pa se poveča z vsakim potrebnim dodatnim ciljnim jezikom. Praviloma, če prevedete v več kot pet ciljnih jezikov, bo predhodno urejanje boljše kot post-ureditev.

Ilustracije in dokazi

Obstaja veliko načinov za vključitev strojnega prevajanja v potek dela. Model maksimiranja jepriložen diagram Carson-Berndsen et al. (2009). Besedilo se vnese na zgornji levi strani, kjer se translabilni elementi ekstrahirajo in se samodejno segmentirajo (običajno v stavkih) za obdelavo v sistemih traction pomnilnika. Segmenti so nato uvedeni sistem strojnega prevajanja, ki daje različico, ki jo lahko pregledajo prostovoljni strokovnjaki ali strokovnjaki za ciljne jezike na zadevnem področju. Poklicni prevajalci nato pregledajo rezultat, nato opravijo slogovno revizijo inrevizijo ciljnega jezika. Prevedljivi elementi se nato vnesejo v izvorni format(„rekonstrukcija“), z grafičnim gradivom, prevod pa je pripravljen za dostavo. Očitno ni potrebno imeti vseh teh korakov v vseh projektih, vendarse lahko vse upošteva glede na potrebe. Inni treba upoštevati tega posebnega reda: Temizöz (2013) je na primer ugotovil, da je kakovost višja, ko so inženirji v ciljnem jeziku pregledali objavo prevajalcev kot v drugo smer. Pomembno je, da nihče na strokovnem področju ne predstavlja surovega strojnega prevajanja kot končnega izdelka.

Politične posledice

Oblikovalci politik, vključeni v strojno prevajanje, bi morali upoštevati naslednje smernice:

- ▶ strojno prevajanje se lahko vključi v delovne postopke, ki vključujejo post-ureditev in/ali predhodno urejanje;
- ▶ Strojno prevajanje je treba predstaviti le v primerih z

majhnim tveganjem, ko uporabnik prevzame pobudo, se omejitve razumejo, jezik pa se ne prevaja drugače. Bruto strojno prevajanje samo po sebi torej ne more izpolniti zahtev, ki temeljijo na jezikovnih pravicah;

► Usposabljanje prevajalcev mora vključevati post - ureditev in predhodno urejanje, zaposliti pa je treba strokovnjake s temi znanji in spretnostmi.

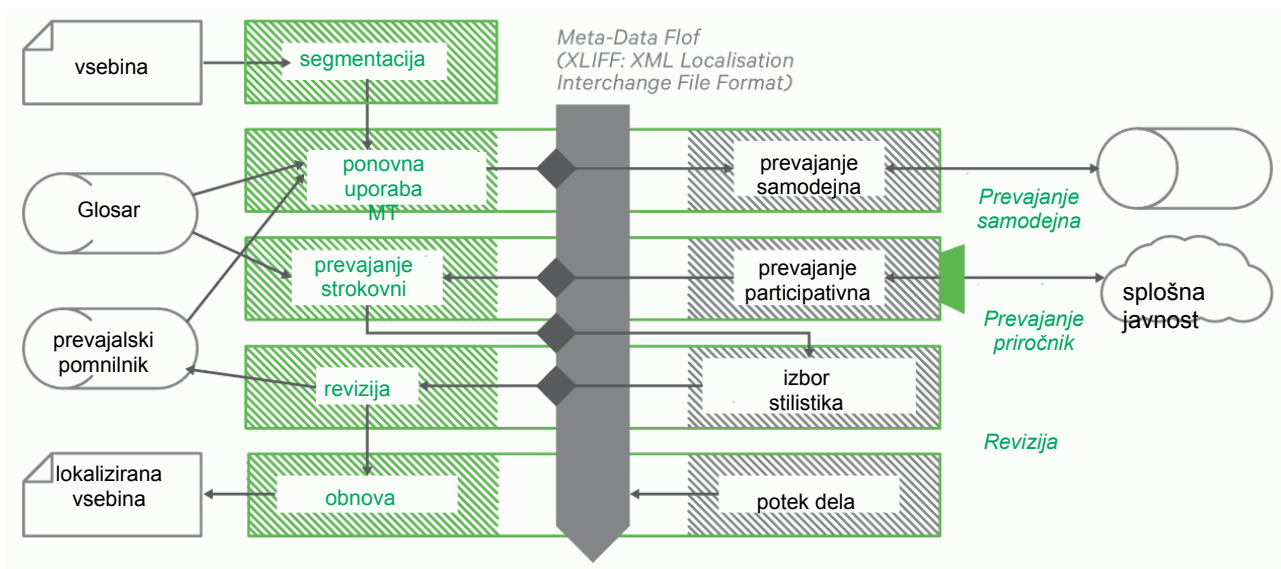
Reference in poglobitev

Carson-Berndsen, J., Somers, H., Way, A., & Vogel, C. (2009). Integrirana jezikovna tehnologija kot del

lokalizacije naslednje generacije. Osredotočenost na lokalizacijo: Mednarodni časopis za lokalizacijo, 8, 53–66.

Temizöz, Özlem (2013). *Postediting stroj-prevod izhod in njegova revizija*. Doktorska teza. Univerza Rovira i Virgili. tdx.cat/handle/10803/128204

Turovsky, B. (2016). *Deset let Google Translate*. goo.gl/TjnUWk. Dostopno maja 2017.

63 Kdo bi moral delati kot tolmač ali prevajalec?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Novo prispeli migranti, dvojezičnidružinski člani, strokovnjaki na drugih področjih (npr. medicinske sestre) in dvojezični delavci (npr. čistilci v zdravstvenih ustanovah) pogosto delajo kot kulturni posredniki v zelo občutljivih okoliščinah, povezanih z zdravstvenim varstvom, pravnimi storitvami, policijo in šolo, z malo ali nič usposabljanja za te naloge. Te improvizirane tolmače in prevajalce redno zaposlujejo država in druge zainteresirane strani v različnih državah članicah EU. Ali moramo torej usposobiti prevajalce in tolmače ali pa lahko za te komunikacijske namene uporabimo dvojezične in neusposobljene strokovnjake?

Kaj nam raziskava pove?

V več študijah so bili analizirani primeri, v katerih so tolmačenje izvajali strokovnjaki, ki niso bili usposobljeni za tolmače. Kažejo, da strokovnjaki pogosto posredujejo napačne informacije, ki vodijo v slabo komunikacijo. Na primer, Elderkin-Thompson et al. (2001) je analiziral 21 špansko govorečih bolnikov, ki so se obrnili na svojega zdravnika s pomočjo tolmačev medicinske sestre. Ugotovili so, da je približno polovica sestankov povzročila resne komunikacijske napake, kar je ogrozilo razumevanje simptomov pri zdravniku in spodkopalo verodostojnost bolnikovih skrbi. Podobno je Berg-Seligson (2011) preučeval policiste, ki so delovali kot tolmači med zaslišanjem osumljencev, in ugotovil, da je njihovo posredovanje privedlo do prenosa napačnih informacij, ki so povzročile resne komunikacijske napake.

Druge raziskave kažejo, da obstajajo znatna tveganja, povezana z uporabo improviziranihtolmačev in prevajalcev, vključno z netočnostjoprenosa (opustitvami in dodatki) ter pomanjkanjem nepristranskosti in zaupnosti.

Improvizirani tolmači pogosto predstavijo svoja mnenja, izpodbijajo izjave osebe, ki jo razlagajo, usmerjajo odgovore ali odgovarjajo na vprašanja v imenu osebe, ki jo tolmačijo, in pogosto opravljajo druge naloge zunaj interpretiranega pogovora (Cambridge 1999, Flores et al. 2003, Martínez-Gómez 2014; Lesch and Saulse 2014).

Ilustracije in dokazi

Improvizirani tolmači in prevajalci lahko povzročijo precejšnje nezaupanje v komunikacijo. Raziskava MIME o prosilcih za azil v Sloveniji leta 2016 je

pokazala, da migranti, ki morajo pri komuniciranju z oblastmi uporabljati tolmače, vedo, da se v tolmačenem sporočilu pogosto uporabljajo neusposobljeni tolmači in da to pomanjkanje usposabljanja vodi v slabo komunikacijo. 33-letnik iz Irana je rekel:

Uradni prevajalci in tolmači, ki prevajajo dokumente, so usposobljeni. Toda drugi, ki sosamo tolmači... Nekateri od njih niso študirali, večina jih ni študirala na tem področju, zato so... Ker znajo jezik, pridejo v službo. Včasihje prišlo do nesporazuma med ljudmi ali napačnega prevoda med ljudmi.

Ta nizkokvalificirana delovna sila nato vodi v frustracijo, kot je dejal 22-letni afganistanski človek:

Pogosto sem opazil, davečinaprevajalcev ne more razumeti, kaj želite razumeti, bodisi ne morejo razumeti, bodisi niso zmožni, ne vem, alipa tega ne morete razložiti, kot želite, saj veste. In na ta način se informacije izgubijo na poti do tretje osebe.

Raziskave kažejo, dalahkouporaba neusposobljenih dvojezičnih ljudi privede do okvare komunikacije in poveča frustracije med udeleženci.

Politične posledice

Da bi se izognili napakam v komunikaciji zaradi tolmačenja ali prevajanja, ki ga opravljajo neusposobljeni tolmači in/ali prevajalci, bi morali oblikovalci politik razmisliti o naslednjem:

1. subvencionirati usposabljanje strokovnjakov s poudarkom na pridobivanju spretnosti na področju tolmačenja in prevajanja;
2. zagotoviti usposabljanje zadvojezične učitelje s poudarkom na pridobivanju tematskih spretnosti (tj. znanja s področja), tolmačenju in prevajanju ter poklicni etiki;
3. razviti cenovno dostopne možnosti usposabljanja, da bodo lahko migranti dostopali do poklica tolmača in prevajalca vsкупnosti.

Reference in poglobitev

Berk-Seligson, S. (2011). Pogajanja in komunikacijska

- namestitev v dvojezičnih vprašanjih pisave: kritično družbeno-jezikovno interakcijo. *International Journal of the Sociology of Language*, 207, 29–58.
- Cambridge, J. (1999). Izguba informacij v dvojezičnih medicinskih pogovorih z neusposobljenim tolmačem. *Prevajalec*, 5, 201–219.
- Elderkin-Thompson, V., Silver R. C., & Waitzkin, H. (2001). Ko se medicinske sestre podvojijo kot tolmači: Študija špansko govorečih bolnikov v ZDA primarnega zdravstvenega varstva. *Družbene vede in medicina*, 52, 1343–1358.
- Flores, G. et al. (2003). Napake v medicinski interpretaciji in njihove morebitne klinične posledice pri pediatričnih srečanjih. *Pediatrija*, 111, 6–14.
- Lesch, H. M. & Saulse, B. (2014). Pregled storitev tolmačenja v zdravstvenem sektorju: opisni pregled. *Outlook*, 22, 332–348.
- Martínez-Gómez, A. (2014). Kriminalci tolmačijo za storilce kaznivih dejanj: lomljenje ali oblikovanje norm? *Revija za specializirano prevajanje*, 22, 147–193.
- Weisskirch, R. S. (Ed.) (2017). *Jezikovno posredovanje v priseljenskih družinah: Teorije in konteksti*. London: Routledge.

64 Kako in kdaj je treba zagotoviti storitve prevajanja in tolmačenja za novo prispele migrante?

Nike K. Pokorn, Jaka Čibej, Univerza v Ljubljani

Nedavni migracijski tokovi otežujejo zagotavljanje podpore za prevajanje ali tolmačenje v okviru državljskih, socialnih, gospodarskih in političnih dejavnosti. Te storitve so v medijih pogosto zastopane kot pomemben in nepotreben odtegnitev javnih sredstev. Različne jezikovne politike določajo, kdaj je treba zagotoviti prevajanje in tolmačenje. V EU sobilezagotovljene v azilnih postopkih z Direktivo 2013/32/EU in v kazenskih postopkih z Direktivo 2010/64/EU. Vendar ni zakonodaje EU, ki bi zagotavljala dostop do javnih ustanov (šol, univerz, centrov skupnosti itd.), človeških in socialnih storitev (begunskih centrov, centrov za samopomoč), zdravstvenih ustanov, verskih organizacij ali služb za nujne primere.

V katerih okoliščinah je podpora za prevajanje in tolmačenje ključna in bi jo morala zagotoviti država, in za kakšne stroške?

Kaj nam raziskava pove?

Več študij o uporabi neusposobljenih tolmačev na sodiščih je pokazalo, da je visokokakovostno tolmačenje bistveno za zagotovitev poštenega sodnega postopka (Hertog 2015). Druge študije kažejo na pomen visokokakovostnega tolmačenja in prevajalske podpore v zdravstvenih organizacijah.

V okviru zdravstvenega varstva lahko odsotnost ustrezne jezikovne podpore privede do neustrezne diagnoze ali slabe diagnoze, zamude ali nepravilnega zdravljenja, prepogostih obiskov pri zdravniku, podaljšanega bivanja v bolnišnici in dvojnih testov. Lindholm et al. (2012) so analizirali dosjeje 3 071 bolnikov v bolnišnici v Združenih državah Amerike med letoma 2004 in 2007.

Trajanje bolnišničnega bivanja za bolnike z omejenim znanjem angleščine je bilo precej krajše, kadar so bili poklicni tolmači uporabljeni ob sprejemu ali ob sprejemu in izstopu. Bolniki brez strokovnega tolmačenja so imeli v povprečju od 0,75 do 1,47 dni daljše bivanje kot bolniki, ki so imeli tolmača ob sprejemu in izstopu. Poleg tega je bilo manj verjetno, da bodo bolniki, ki so prejeli storitve tolmačenja ob sprejemu in/ali izstopu, po 30 dneh ponovno sprejeti. Prihranki so precej jasni, če upoštevamo, da so povprečni stroški dneva hospitalizacije v Združenih

državah Amerike v letu 2013 znašali od 1.791 \$ (profitne bolnišnice) do 2,289 \$ (neprofitne bolnišnice), medtem ko je povprečna plača za prevajalca ali tolmača v ameriški bolnišnici znašala 22,90 \$ na uro. To pomeni, da mora tolmač preživeti približno 80 ur s pacientom, preden stroški tolmačenja presegajo stroške časa, shranjenega v bolnišnici.

Tudi nezmožnost zagotavljanja kakovostne pomoči pri tolmačenju in prevajanju na področju zdravstvenega varstva lahko privede do pritožb in sporov. Quan and Lynch (2010) poročata, da je bilo v štirih državah ZDA med letoma 2005 in 2009 35 zahtevkov v skupnem znesku 2 289.000 USD za škodo ali poravnavo in 2793 800 pravnih stroškov zaradi pomanjkanja ustreznih jezikovnih storitev v zdravstvenih ustanovah.

Ilustracije in dokazi

V študiji, ki jo je izvedla Univerza v Ljubljani, je bilo opravljenih 38 prisilcev za azil, pri čemer je bil poseben poudarek namenjen uporabi prevajalcev in tolmačev (glej Pokorn & Čibej 2017).

Rezultati kažejo, da migranti, tudi če so se naučili jezika gostitelja, pogosto nimajo dovolj spretnosti za interakcijo v posebnih okoliščinah, kot so razgovori za azilne postopke ter sestanki z odvetniki in zdravniki, kar dokazuje 26-letni intervjuvanec iz Irana, ki občasno tolmači v zdravstvu:

Ja, zunaj ali v zdravnikovi pisarni. Od farsija do angleščine. Ampak ne razumem veliko besed za zdravnika, za telo, vendar se učim zelo glasno.

Podobno je izpostavila 22-letna afganistanska oseba, ki je bila v času razgovora pet let v Sloveniji:

Sprva sem uporabljala predvsem prevajalce in tolmače, ko nisem poznala slovenščine. Večinoma sem jih potreboval za uradne odnose, kot so intervjuji ali druge obveznosti, ali v bolnišnici, ko sem govoril z zdravnikom, sem vedno potreboval nekoga, ki bi lahko razložil, kaj sem mislil.

Prevajanje in tolmačenje imata zato pomembno vlogo na začetku procesa vključevanja in zagotavljanja

podporo v nekaterih najbolj ranljivih položajih, s katerimi se soočajo migranti.

Politične posledice

Glede na te ugotovitve bi morala tolmačenje in prevajanje javnih storitev financirati država in zagotoviti novo prispelim migrantom v zelo tveganih situacijah, zlasti v pravnih, policijskih in zdravstvenih strukturah. Takšna podpora bi pripomogla k pospešitvi procesa vključevanja in zmanjšanju stroškov, zlasti na področju zdravstvenega varstva.

Reference in poglobitev

Ertl, A. & Pöllabauer (2010). Usposabljanje (Medicinski) tolmači – ključ do dobre prakse. Medint: Skupna evropska perspektiva usposabljanja. *Revija za specializirano prevajanje*, 14, 145–164.

Hertog, E. (2015). Direktiva 2010/64/EU Evropskega

parlamenta in Sveta o pravici do tolmačenja in prevajanja v kazenskih postopkih: strategije prenosa v zvezi z tolmačenjem in prevajanjem v kazenskih postopkih. *Monti*, 7, 73–100.

Lindholm, M., Hargraves J.L., Ferguson W. J., & Reed, G. (2012). Tolmačenje v poklicnem jeziku, trajanje bivanja v bolnišnici in stopnja ponovnega sprejema. *Revija za splošno interno medicino*, 27, 1294–99.

Pokorn, N. K. & J. Čibej (2017). Tolmačenje in jezikovna vključenost – prijatelji ali sovražniki? Rezultati terenske študije. *Prevajalec*. (Spletna publ.: 24. november 2017). doi.org/10.1080/13556509.2017.1396406.

Quan, K. & Lynch J. (2010). *Visoki stroški jezikovnih ovir v medicinski zlorabi*. Univerza v Kaliforniji: Šola za javno zdravje, Nacionalni program zdravstvenega prava. www.healthlaw.org/publications/the-high-costs-of-language-barriers-in-medical-malpractice#.Vj78naR-QhY

Posebne teme

- 65 Kako uporabljati koncept vključevanja za mobilne upokojence? 168
- 66 Ali so večjezični ljudje bolj ustvarjalni? 170
- 67 Kako varstvo večjezičnosti deluje v zakonodaji EU o varstvu potrošnikov? 172
- 68 Kako lahko preprečimo manipulacijo etničnih delitev v geopolitične namene? 174
- 69 Ali enojezičnost v svetovni trgovini vpliva na poučevanje in prakso financ? 176
- 70 Ali pristop Romov k učenju jezikov vsebuje koristne lekcije za politiko poučevanja jezikov? 178
- 71 Kaj je mogoče storiti za pomoč mobilnim upokojencem, ki potrebujejo institucionalno oskrbo? 180
- 72 Kako spodbujati večjezičnost v evropski potrošniški zakonodaji? 182

65 Kako uporabljati koncept vključevanja za mobilne upokojene?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Okvir MIME ter sedanje politične in znanstvene razprave o vključevanju priseljencev obravnavajo vključevanje v družbo gostiteljico. Vendar pa v primeru mednarodne upokojitve (MIR = MRI) vključevanje pogosto poteka v izseljenskih skupnostih, opredeljenih s skupnim državljanstvom in jezikom, in ne v povezavi z družbo gostiteljico. Številni upokojeni migranti ne poznajo jezika države gostiteljice. Kako naj lokalni oblikovalci politik pristopijo k specifičnim vidikom mobilnosti in vključevanja, ki jih predstavljajo razmeroma privilegirani starejši migranti znotraj Evrope?

Kaj nam raziskava pove?

„Mednarodne migracije vpokoju“ se nanašajo na upokojene iz zahodnega sveta, ki se za stalno ali začasno preselijo v novo državo, da bi dosegli boljšo kakovost življenja. Dejavniki, povezani s podnebjem, zdravjem in drugimi načini življenja, so pogosto pomembni dejavniki za migrante in gospodarski dejavniki.

Mednarodne pokojninske migracije se razlikujejo od drugih vrst migracij, saj otežujejo socialno, kulturno in jezikovno vključevanje v družbe gostiteljice. Teško se je učiti novega jezika v visoki starosti in ljudje, ki se selijo po upokojitvi, imajo manjšo možnost kot delavci migranti, da se srečajo z lokalnim prebivalstvom. Mobilni upokojeni se pogosto sezonsko selijo med starimi in novimi državami, zato so del leta odsotni iz novega prebivališča. Poleg tega številni upokojeni migranti živijo v podrazdelkih, ki so bili zgrajeni in prodani neposredno tujim kupcem. Vsi ti dejavniki so ovire za učenje jezika in socialno vključenost.

Nizka stopnja vključenosti upokojenec v družbe gostiteljice odraža tudi posebne socialno-jezikovne pokrajine, ki so se razvile na pomembnih destinacijah na področju intelektualne elaste. Zanje so značilne velike izseljenske skupnosti (etnični klubi, cerkve, podjetja in družbena omrežja), razširjena uporaba angleščine kot lingua franca ter prekrivanje med MIR in turizmom. Te jezikovne krajine številnim mobilnim upokojenecem omogočajo, da dosežejo dobro kakovost življenja in visoko stopnjo vključenosti v izseljenske razmere, ne da bi se učili jezika države gostiteljice.

Vendar pa je znanstvena literatura zaskrbljena, da bi lahko vključevanje v etnične enklave in ne v večinsko družbo ogrozilo splošno socialno kohezijo. Obstajajo tudi primeri lokalnih pomislekov in frustracij na destinacijah MIR zaradi neuspešnega vključevanja upokojenec migrantov. Vendar pri tej kategoriji migrantov na splošno niso poročali o resnih ksenofobičnih ali antimigrantskih občutkih.

Ilustracije in dokazi

Raziskave, izvedene v okviru projekta MIME, kažejo na številne načine, kako lahko organi države gostiteljice poskušajo olajšati vključevanje upokojenih migrantov. Spodbujalaho srečanja, interakcije in izmenjave med upokojenimi migranti in avtohtonimi prebivalci. Lahko podpirajo in sodelujejo z lokalnimi izseljenskimi organizacijami, organizirajo skupne festivale in praznovanja ter organizirajo različna družabna in izobraževalna srečanja.

Te so lahko organizirane izmenjave med tujimi upokojenec, ki želijo prakticirati jezik države gostiteljice, in domačini, ki želijo izboljšati svoje angleščino (ali druge tuje jezike), na primer s povabilom upokojenih migrantov v lokalne šole. Na splošno lahko lokalne oblasti tujim prebivalcem omogočijo dostop do informacij o kulturnih in drugih dogodkih v njihovem jeziku, da se počutijo dobrodošle. Etnični klubi, združenja in cerkve so lahko koristni partnerji pri sodelovanju in razširjanju ustreznih informacij.

Stanovanjski razvoj na pomembnih obalnih destinacijah MIR je očitno negativno vplival na vključevanje. Številne stanovanjske enote, zgrajene za tuje prebivalce, se nahajajo zunaj mestnih središč, včasih pa imajo le malo dostopa do javnega prevoza. Ta območja so velike enklave izseljencev, izoliranih iz sosesk z avtohtonimi prebivalci. Boljše urbanistično načrtovanje lahko nadzoruje etnično segregacijo na stanovanjskem področju in olajša interakcijo med avtohtonim prebivalstvom in migranti.

Vendar raziskave, izvedene v okviru projekta MIME, kažejo, da popolna vključenost v družbo gostiteljico dejansko ni mogoča v določenih družbenih in jezikovnih okoljih, ki so trenutno značilna za pomembne evropske destinacije za spremljanje in

nadzor. Namesto tega vključevanje poteka predvsem v izseljenskih skupnostih. Hkrati migracije znotraj Evrope mnogim mobilnim upokojujencem zagotavljajo boljšo kakovost življenja. Če bi ti upokojujenci izpolnjevali večje zahteve za prilagoditev jezika, bi verjetno manj verjetno, da bi se selili. Poleg tega migracija upokojujencev, deloma zaradi svoje povezanosti s turizmom in relativnega privilegija, na splošno ne vodi v resno sovražnost, proteste ali druge ksenofobične reakcije v družbah gostiteljicah.

Politične posledice

Družbe gostiteljice lahko spodbujajo lokalna medkulturna srečanja in sprejmejo ukrepe za boj proti rezidenčni segregaciji, da bi izboljšale vključevanje. Vendar bo vključevanje upokojenih migrantov, vsaj na glavnih destinacijah MIR, večinoma v izseljenskih skupnostih, ki temeljijo na nacionalnem izvoru in skupnem jeziku. Rezultati študije MIME kažejo, da lokalni nosilci odločanja ne bi smeli pričakovati ali zahtevati širokega jezikovnega vključevanja upokojenih migrantov, temveč bi morali razviti institucionalne in jezikovne pristope za obvladovanje sedanjih razmer.

Reference in poglobitev

Betty, C., & Durán, R. (2008). Umaknjeni britanski izseljenci zaradi pomena socialnih klubov in vključevanja v lokalno špansko družbo: Študija primera. Malaga: Observatorio Europeo de

Gerontomigraciones, Univerza v Malagi. hdl.handle.net/10630/7279

Gustafson, P. (2008). Nadnacionalizem na področju pokojninskih migracij: Primer severnoevropskih upokojujencev v Španiji. *Etnične in rasne študije*, 31, 451–475.

King, R., Warnes, T., & Williams, A. (2000). *Življenje ob sončnem zahodu: Britanska pokojninska migracija v Sredozemlje*. Oxford: V Bergu.

DEJAVNIKI, KIVPLIVAJO NA UČENJE JEZIKOV INVKLJUČEVANJE V MEDNARODNO POKOJNINSKO MIGRACIJO

66 Ali so večjezični ljudje bolj ustvarjalni?

Guillaume Fürst, François Grin, Observatorij za finance Univerze v Ženevi

Pogosto se trdi, da raznolikost ustvarja ustvarjalnost. Vendar pa je to široko vprašanje, ki sproži obsežno razpravo. Posebno vprašanje večjezičnosti je del te razprave. Glede na to, da je večjezičnost pozitivno povezana z ustvarjalnostjo, bi to lahko upravičilo spodbujanje učenja in uporabe več jezikov v različnih kontekstih – od izobraževanja do poslovnega in zasebnega življenja.

To vprašanje predstavlja konceptualni in empirični izziv ter odpira številna s tem povezana vprašanja: Kaj je ustvarjalnost? Kako ga lahko izmerimo in količinsko opredelimo njegov odnos z večjezičnostjo? Ali se lahko osredotočimo na jezikovno raznolikost in jo ločimo od drugih oblik osebnih izkušenj, povezanih s kulturno raznolikostjo? Ali je mogoče posamezne rezultate posplošiti na drugih ravneh (kot so majhne skupine ali celotna podjetja)?

Kaj nam raziskava pove?

V bistvu je ustvarjalnost mogoče obravnavati kot kompleksno kognitivno sposobnost: povezovanje več sposobnosti (npr. različno razmišljanje, sklepanje, splošno in področno znanje), ki skupaj vodijo v produkcijo novih idej, njihovo vrednotenje, izbor in razvoj. Številni drugi dejavniki, kot so osebnostne lastnosti ali okoljske priložnosti, so tesno povezani z ustvarjalnostjo. Vendar pa opredelitev, osredotočena na kognitivne vidike ustvarjalnosti, zagotovo odraža številne njene bistvene razsežnosti. Študije o vplivu dvojezičnosti na kognicijo so *pokazale*, da je dvojezičnost, ki se kaže s spremembo jezika, pozitivno povezana s kognitivnimi procesi, kot sta fleksibilnost pozornosti in sposobnost filtriranja informacij, kinisopomembne.

Poleg tega se zdi, da so koristi dvojezičnosti za takšne kognitivne procese posplošljive z drugimi kognitivnimi procesi, tako verbalnimi kot neverbalnimi (Bialystok, 2017).

Vendar pa je bila posebna študija povezave med *ustvarjalnostjo* (ločeno od *spoznanja*) in *večjezičnostjo* (v nasprotju z *dvojezičnostjo*) doslej deležna malo pozornosti. Nekatere pionirske študije kažejo, da dvojezičnost dejansko spodbuja ustvarjalnost, vendar se mnoge osredotočajo izključno na določeno prebivalstvo, kot so priseljenci, otroci ali dvojezične osebe na visoki ravni. Poleg tega je v teh študijah pogosto težko ugotoviti, ali znanje jezikov samo po sebi spodbuja ustvarjalnost ali splošno večkulturno izkušnjo, ki je pogosto povezana z večjezičnostjo.

Ilustracije in dokazi

Prvotna empirična raziskava, izvedena v okviru projekta MIME, je nadalje preizkusila hipotezo večjezičnosti in ustvarjalnosti ter se izognila zgoraj navedenim omejitvam. Podatki, zbrani iz štirih medsebojno združljivih študij (s skupnim vzorcem 592 oseb), so bili uporabljeni za preskušanje različnih modelov z uporabo naprednih statističnih metod.

V tej študiji je bila večjezičnost zasnovana kot sklop spretnosti, ki združuje skupno število znanih jezikov ter produktivne in dojemljive zmogljivosti v drugem, tretjem in četrtem jeziku (ocenjeno s standardnim instrumentom, ki temelji na *skupnem evropskem referenčnem okviru za jezike*).

Kreativnost je bila ovrednotena z uporabo dveh sklopov spremenljivk: 1) vprašalniki o ustvarjalnosti, ki združujejo usposabljanje o globalnem ustvarjanju idej in sposobnost izbire idej ter informacije o ustvarjalnih dejavnostih in dosežkih na več področjih (npr. vizualne umetnosti, glasba, znanost); in 2) kreativnostne naloge, ki združujejo rezultate za tri različne naloge (ti rezultati so temeljili na postopkih medsebojnega ocenjevanja in objektivnega vrednotenja).

Če povzamemo te rezultate, priloženi graf kaže, da ima za oba sklopa ukrepov kreativnosti naključno izbrana oseba v populaciji 50 % možnosti za nadpovprečno kreativnost, če pa je ta oseba večjezična, se ta verjetnost poveča na približno 60 %. To so povprečne vrednosti in bolj ko je oseba večjezična, večja je verjetnost, da bo ustvarjalna.

Večjezičnost je povezana tudi s tujimi izkušnjami. Večjezični ljudje so v povprečju pogosteje potovali in živeli v tujini, druge analize pa kažejo, da je ta izkušnja tudi pozitivno povezana z ustvarjalnostjo. Čeprav se upoštevajo ti in drugi dejavniki, kot so starost, spol ali izobrazba, je učinek večjezičnosti še vedno pozitiven in pomemben, zlasti na ustvarjalne naloge.

Politične posledice

Na tej stopnji lahko rečemo, da je zelo verjetno, da večjezičnost na individualni ravni spodbuja ustvarjalnost – neposredno, vendar tudi posredno z večkulturnimi izkušnjami.

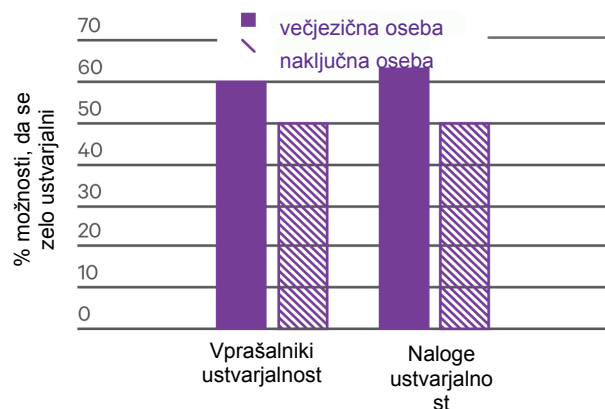
Z drugimi besedami, oblikovanje politik za povečanje večjezičnosti bi moralo privedi do večje ustvarjalnosti. Zlasti:

► učenje tujih jezikov je mogoče zagovarjati zaradi verjetnega pozitivnega vpliva na ustvarjalnost in

splošno spoznavanje ter zaradi učinka „kick“, ki ga daje večkulturnim izkušnjam, ki so povezane tudi z ustvarjalnostjo;

► Ta učinek je jasnejši za znanje širšega razpona jezikov, kar kaže, da je izpostavljenost več kot enemu tujemu jeziku še posebej koristna.

Čeprav je bila na individualni ravni ugotovljena pozitivna povezava med večjezičnostjo in ustvarjalnostjo, prenos teh rezultatov v skupine (in posledično na celotno družbo) ni preprost. Vendar raziskave literature kažejo, da sta večjezičnost in, splošneje, kulturna raznolikost tudi pozitivno povezana z ustvarjalnostjo na ravni skupine in lahko tako spodbujata inovacije. Prispevki za socialno psihologijo so pokazali, da so skupine brez notranje raznolikosti zelo izpostavljene kolektivnemu razmisleku; ljudje v teh skupinah pogosto želijo soglasje, kar vodi do prezgodnjih in pogosto neoptimalnih odločitev. Nasprotno pa se zdi, da so skupine z vsaj enim pripadnikom manjšine bolj ustvarjalne, verjetno zato, ker manjšine spodbujajo različne misli in različne poglede.

Reference in poglobitev

- Bialystok, E. (2017). Dvojezična prilagoditev: Kako um prilagaja izkušnje. *Psihološki bilten*, 143(3), 233-262.
- Fürst, G. & Grin, F. (2017). Večjezičnost in ustvarjalnost: Multivariatni pristop, *Journal of Multilingual and Multicultural Development (Velika različica)*, *Journal of Multilingual and Multikulturni razvoj* (v angleščini). doi.org/10.1080/01434632.2017.1389948.
- Kharkhurin, A. V. (2012). *Večjezičnost in ustvarjalnost*. Bristol, Združeno kraljestvo: Večjezične zadeve.
- Paulus, P. B., & Nijstad, B.A. (Eds.) (2003). *Skupinska ustvarjalnost: Inovacije s sodelovanjem: Inovacije s sodelovanjem*. Oxford University Press, ZDA.

67 Kako varstvo večjezičnosti deluje v zakonodaji EU o varstvu potrošnikov?

Christine Kaddous, Laura Marcus, Univerza v Ženevi

Večjezičnost je pogostotrenje v napetostih med gospodarskim povezovanjem Evropske unije in suverenostjo držav članic. Slednji so usposobljeni za jezikovno ureditev, ki se uporablja na njihovem ozemlju, kar pomeni, da morajo državljani uporabljati ali znati določen jezik. V večini primerov so določena pravila za zaščito enega ali več nacionalnih ali uradnih jezikov. Take nacionalne zahteve so lahko v nasprotju s primarnim in/ali sekundarnim pravom Unije, ki prepoveduje vse nacionalne določbe, ki omejujejo njeno uporabo, razen iz utemeljenih razlogov.

Kaj nam raziskava pove?

Potrošniško pravo je področje, na katerem je zakonodajalec EU sprejel zakonodajo za urejanje uporabe različnih jezikov. Vendar ta zakonodaja ne usklajuje v celoti jezikovnih vidikov odnosov med trgovci in potrošniki. To je posledica pomanjkanja splošne pristojnosti EU na tem področju.

Zato so uredbe, ki jih je sprejel zakonodajalec EU, naslovljene predvsem na države članice in zadevajo posebna področja. Predpisi na splošno gospodarskim subjektom ne nalagajo neposrednih obveznosti glede uporabe določenega jezika. Namesto tega državam članicam preprečujejo, da bi omejile odločitve, ki jih lahko ti akterji sprejmejo, da izberejo enega ali drugega jezika, ko vzpostavijo gospodarski odnos s potrošnikom. Zakonodajalec EU zato sprejema široka jezikovna merila (brez jezikovnegaznanja EU od gospodarskih subjektov ne more zahtevati, da uporabljajo določen jezik).

Države članice EU bodo morale v okviru svojih pravnih določb izvajati direktive EU o varstvu potrošnikov, gospodarski subjekti pa bodo morali izpolnjevati posebne jezikovne zahteve ustrezno sprejete nacionalne zakonodaje (glej sliko).

Ilustracije in dokazi

Vzemimo primere jezikovnih zahtev na ravni EU na področju blaga, na primer v zvezi z označevanjem in trženjem, ki jih je mogoče obravnavati kot „modalnostiprodaje“. Nekatere uredbe od gospodarskih subjektov zahtevajo, da uporabljajo „ jezik, ki gapotrošnik brez težav razume“, druge pa zahtevajo uporabo „uradnega jezika (s) držav članic“. Ko se te zahteve izvajajo na nacionalni ravni, imajo poseben

pomen: „uradni jezik države članice“v Franciji bo francoščina; „jezik, ki gapotrošnik zlahka razume“, bofrancoskiin nizozemski jezik v Belgiji.

V primeru storitev ali naročil ni posebnega pravila EU o jeziku, temveč splošna zahteva po jezikovni doslednosti za sklepanje in izvajanje pogodb. Na nacionalni ravni ta zahteva pomeni, da morajo gospodarski subjekti potrošnikom zagotoviti ustrezne informacije o jezikih, v katerih je mogoče skleniti pogodbo ali opraviti storitev, nato pa bo treba transakcijo izvesti v dogovorjenem jeziku.

Politične posledice

Splošne jezikovne zahteve, sprejete na ravni EU, lahko razlaga Sodišče Evropske unije. Sodna praksa Sodišča Evropske unije opredeljuje jezikovne zahteve EU, kar zmanjšuje prožnost držav članic pri sprejemanju jezikovnih zahtev. Na primer, „ jezik, ki ga potrošnik brez težav razume“je v večini primerov uradni jezik zadevne države članice, razen če obstaja drug jezik, ki je lahko razumljiv, in eden ali več drugih jezikov, ki jih lahko doda gospodarski subjekt (poleg „lahko razumljivega jezika“ ali „uradnega jezika“).

Čeprav pravosodni sistem dobro deluje, da bi izpolnil zgoraj navedena jezikovna merila v primeru spora, je treba jezikovne zahteve izboljšati v skladu s cilji zakonodaje EU. Trenutno ni jasnih meril za zakonodajalca EU, da bi pri sprejemanju nove zakonodaje uporabil eno ali drugo jezikovno zahtevo. Razvoj takšnih meril bi bil vsekakor koristen.

Reference in poglobitev

Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij - *Večjezičnost: prednost Evrope in skupna zaveza*, COM(2008) 566 konč., 18. september 2008.

Van Hamme, J. (2007). Enakovrednost jezikov na notranjem trgu: prispevek Sodišča, dokumenti *evropskega prava*, 43, 359–380.

De Witte, B. (2014). Pravo notranjega trga in nacionalne jezikovne politike. V K. Purnhagen & P. Rott (Eds.), *Varieties of European Economic Law and Regulation* (str. 419–435). Berlin: To je bil Springer.

EVROPSKA POTROŠNIŠKA ZAKONODAJA IN UREDITEV VEČJEZIČNOSTI V EU – „VERTIKALNA“ VKLJUČENOST:

Pravo EU: Splošne jezikovne zahteve EU v primarnem in sekundarnem pravu

Področje varstva potrošnikov: splošne jezikovne zahteve EU

Pravne določbe držav članic: Sprejetje jezikovnih zahtev, ki vplivajo na gospodarske subjekte in državljanje na splošno

Področje varstva potrošnikov: nacionalna jezikovna pravila, ki jih določajo zahteve EU

68 Kako lahko preprečimo manipulacijo etničnih delitev v geopolitične namene?

Žaneta Ozolida, Rihards Bambals, Latvijas Universitāte

Glavna sila za EU je velika kulturna, zgodovinska in jezikovna raznolikost njenih članic. Vendar lahko tretje osebe, bodisi državne bodisi nedržavne, izkoriščajo večjezično okolje z negativnimi socialnimi in političnimi posledicami. Takšni ukrepi lahko ogrozijo geopolitično varnost na ravni EU ali njenih različnih držav članic ali znotraj nekaterih njihovih etnojezikovnih manjšin. Sprejetje posebnih ukrepov za krepitev družbene odpornosti vseh jezikovnih skupin, zlasti manjšin, ki imajo podobne lastnosti s potencialom tretjih oseb, lahko EU in njenim partnerjem pomaga pri preprečevanju napetosti, ohranjanju stabilnosti in krepitvi varnosti. Ta vnos v priročnik obravnava primer največje sosede EU, Ruske federacije, pri čemer je treba upoštevati, da ta položaj ni edinstven.

Kaj nam raziskava pove?

Od priključitve Krimskega polotoka in zunanjega vmešavanja v ukrajinske notranje zadeve so akademiki in oblikovalci politik po vsej EU posebno pozornost namenili študiji in iskanju rešitev za novo hibridno grožnjo (Racz: 2015; Winnerstig: 2014). Z uporabo različnih orodij „mehke moči“ in „trde moči“, kot so dezinformacije ali obveščevalne operacije, lahko tretje strani za spodbujanje lastnih interesov poskušajo vplivati na notranje zadeve druge države tik pod pragom odprtega konflikta. Večjezičnost je ključni element hibridnih strategij. Z izkoriščanjem večetnično-jezikovnega ozadja manjšin, ki imajo zgodovinsko, etnično ali jezikovno povezavo s tretjo stranjo, se lahko nacionalne skupnosti obrnejo proti njihovi nacionalni politični ureditvi.

Ruska federacija je izrecno dala prednost zaščiti ruskih govorcev v tujini v svoji zunanji politiki, varnostni politiki in vojaški doktrini. Zaradi zapuščine sovjetskega obdobja in migracijskih tokov 20. stoletja obstajajo pomembne rusko govoreče skupnosti v EU (Estonija, Latvija, Litva) in v državah vzhodnega partnerstva, ki imajo tesne zgodovinske, kulturne in jezikovne vezi z Rusko federacijo. EU je sprejela več političnih ukrepov, da bi preprečila morebitne destabilizacijske pobude, s katerimi je mogoče manipulirati s prisotnostjo teh skupnosti v nasprotujoče si namene. Maja 2015 so se vsi zunanji ministri EU dogovorili, da bodo pripravili predloge o tem, kako obravnavati hibridne grožnje in spodbujati odpornost¹. Istega leta je bila ustanovljena projektna skupina East

StratCom (ESZD) z izrecnim mandatom za odkrivanje in zavračanje dezinformacij po vsej EU². *Evropski center odličnosti za preprečevanje hibridnih groženj* (Helsinki, Finska) je prav tako pomagal najti praktične rešitve³.

Krepitev odpornosti, zlasti na družbeni ravni, je eden od možnih odzivov na hibridne grožnje. Na državni ravni odpornost sestavljajo močne in stabilne politične in vojaške institucije, ki se borijo proti korupciji in premagujejo druge večje ranljivosti vseh etnolingvističnih skupnosti. Upoštevati je treba tudi velikost same manjšinske skupnosti, njeno geografsko bližino tretji osebi in vpliv medijev, ki jih ta skupnost nadzoruje, saj so to bistvene razsežnosti pri obravnavanju geopolitično občutljivih situacij. V državi je odpornost družbe odvisna zlasti od občutka pripadnosti ljudi, stopnje vključenosti gospodarstva, dojemanja tveganj, jezikovnih spretnosti in drugih sposobnosti v večinskih in manjšinskih etnojezikovnih skupnostih.

Ilustracije in dokazi

Primer baltskih držav je primer uspešnega odpora hibridnim grožnjam. Latviji in Estoniji je uspelo ohraniti visoko raven nacionalne varnosti s povezovanjem z EU in Natom, pri čemer sta se skoraj v celoti izognili kakršnim koli večjim sporom med etnojezikovnimi skupnostmi. Na državni ravni ti baltski narodi ne izpolnjujejo nujno vseh pogojev, potrebnih za prenašanje hibridnih groženj: geografskosoblizu Rusiji, imajo velike manjšinske jezikovne skupine in se soočajo z močno prisotnostjo medijev, ki jih nadzorujejo ruske oblasti. Rusko govoreča latvijska skupnost je pokazala precejšnjo jezikovno in kulturno vitalnost v okviru politike vključevanja v Latviji po ponovni vzpostavitvi neodvisnosti (1991). Vendar raziskave, intervjuji in statistični podatki kažejo, da na tisoče ruskih govorcev še vedno ne zaprosi za latvijsko

2 Delovna skupina East StratCom objavlja tedenske revije o dezinformacijah; glej www.euvsdisinfo.eu

3 Estonija, Finska, Francija, Nemčija, Latvija, Litva, Nizozemska, Norveška, Poljska, Španija, Švedska, Združeno kraljestvo in Združene države Amerike. V centru lahko sodelujejo države članice EU in zaveznice Nata. EU in NATO stavljen, da se pridružitva dejavnostim Centra. www.hybridcoe.fi/about-us.

1 Conseil of the EU, 18. maj 2015 (8971/15).

državljanstvo; sočutje do sovjetske dobe se še vedno zdi razširjeno v velikem delu rusko govoreče skupnosti; mnogi obžalujejo pristop Latvije k Natu in velik del skupnosti želi okrepiti svoje vezi z Rusijo. Hkrati javnomnenjske raziskave kažejo močno zvestobo rusko govoreče skupnosti Latviji. Le majhen del te skupnosti je že slišal za nevladne organizacije, ki jih podpira ruska vlada v Latviji (ali njihovi voditelji), ki podpirajo koncept ruskega sveta; le redki želijo živeti v Rusiji ali pa se nagibajo k sodelovanju na obsežnih demonstracijah v podporo takšnemu programu. Raziskave v sosednji Estoniji kažejo podobne trende v rusko govoreči skupnosti.

Politične posledice

Ravnovesje med nacionalno varnostjo, vključevanjem in odpornostjo vseh etnojezikovnih skupin v državah EU in v njenem nacionalnem okviru je mogoče okrepiti z naslednjimi politikami:

- ▶ vzpostaviti sistem merljivih kazalnikov družbene odpornosti kot praktičnega analitičnega orodja, ki bi pomagalo meriti učinkovitost politik vključevanja manjšinskih skupnosti, sprejetih na ravni EU in nacionalni ravni;
- ▶ naroči vseevropsko študijo o hibridnih kampanjah in grožnjah ter možnih rešitvah za spodbujanje odpornosti večinskih in manjšinskih jezikovnih skupnosti v državah članicah EU in partnerskih državah;
- ▶ okrepiti sodelovanje med različnimi specializiranimi

agencijami, ki preučujejo hibridne grožnje in načine za spodbujanje odpornosti in boj proti propagandi, trolling na internetu, lažne novice in dezinformacije;

- ▶ Spodbujanje medijske pismenosti med vsemi jezikovnimi skupinami, zlasti na postsovjetskem geografskem območju, ki je po tedenskih poročilih EU proti dezinformacijam pogosto tarča dezinformacijskih kampanj (zlasti v ruščini). To bi lahko spremljala vzpostavitev vseevropskega medijskega kanala, enakovrednega ruskemu jeziku, v smislu virov in upravljanja vsebin na BBC ali CNN kot alternativnega vira informacij za rusko govoreče skupnosti, ki živijo v EU.

Reference in poglobitev

- Ozoliđa Ž. (ED.) (2016). *Družbena varnost: Vključitev – izključitev dilema. Portret ruske skupnosti v Latviji*. Riga: Zinātne.
- Kallas K. (2016). Zahtevki za diasporo: Ruska rojaška politika in sprejem estonsko-ruskega prebivalstva. *Revija o etnopolitiki in manjšinskih vprašanjih v Evropi*, 15, 1–25.
- Racz A. (2015). *Ruska hibridna vojna v Ukrajini: Zlom sovražnikove sposobnosti, da se upre*. Finski inštitut za mednarodne odnose.
- Winnerstig M. (Ed.) (2014). *Orodja za destabilizacijo: Ruska mehka moč in nevojaški vpliv v baltskih državah*. Objavil FOI.

69 Ali enojezičnost v svetovni trgovini vpliva na poučevanje in prakso financ?

Marc Chesney, Paul H. Dembinski, Philippe Rudaz, Finančni observatorij

Glede na svoje zgodovinske korenine v severnoameriških raziskavah, večina prevladujočih finančnih teorij sprejme ameriške zakone in institucije kot „normalno“ okolje, katerega podporniki pričakujejo, da se bo razširil in sčasoma prevladal po vsem svetu. Zato je angleščina postala prevladujoči jezik financ tako v podjetjih kot v konferenčnih dvoranih, kjer se poučujeta ekonomija in poslovna administracija. Na primer, veliko tujih govorcev uporablja angleščino pri svojem vsakdanjem delu. Čeprav lahko obvladajo strokovni in tehnični žargon, povezan z njihovim vsakdanjim delom, ne morejo vedno v celoti upoštevati implicitnega in implicitnega normativnega položaja trenutne teorije financ. To velja zlasti za celovita stališča o institucionalnih in pravnih vprašanjih.

Hkrati so finančna podjetja v angleško govorečih državah postala globalna. To najprej sproža težave s poveljevanjem in poročanjem, v katerih večjezičnost velja za oviro. Angleščina (ali precej zelo angleškistrokovnižargon) je postopoma postala lingua franca upravljanja številnih multinacionalnih podjetij, ki delujejo na svetovni ravni. Drugo vprašanje se nanaša na razsežnost upravljanja podjetij in njihova prizadevanja za razvoj notranjih in zunanjih komunikacijskih kanalov.

Kaj nam raziskava pove?

Ena od verjetnih posledic opaženih trendov je vse večja homogenizacija jezikov in pogledov na svet v finančnih krogih. Raziskava, izvedena v okviru projekta MIME, razkriva, v kolikšni meri ta homogenizacija vpliva na vrednote, ki urejajo poklicno prakso.

Svetovna finančna kriza je razkrila nekatere pomanjkljivosti v etiki finančne in podjetniške kulture. Podatki kažejo na več nevzajemnih pojasnil: (a) prevladovanje tehničnih pristopov k finančnemu izobraževanju in upravljanju z malo zanimanja za etične posledice; (B) splošno ugotovljena vrzel med poklicnim ozadjem dela v financah in „realnim življenjem“; posledica tega je, da imajo akterji, ki delujejo v abstraktnem poklicnem okolju, težave pri prepoznavanju daljnosežnih praktičnih posledic svojih odločitev; (C) pomanjkanje orodij za hitro prepoznavanje etičnih dilem, ki se lahko pojavijo. Zato se težave obravnavajo in obravnavajo kot povsem

tehnična vprašanja, njihove etične razsežnosti in z njimi povezane dileme pa institucije ne obravnavajo. Zato se postavlja vprašanje, ali razširjena monojezičnost pri poučevanju in praksi financ prispeva k temu položaju s spodbujanjem etične slepote.

Ilustracije in dokazi

Dve skupini anketirancev (študentov in zdravnikov) sta bili vprašani in pozvani, naj odgovorita na dva sklopa vprašanj. Prvi sklop vprašanj obravnava obseg in globino njihove večjezičnosti v smislu spretnosti in uporabe. Drugi sklop vprašanj se osredotoča na sposobnost anketirancev, da obravnavajo zapletena etična vprašanja v angleščini, v primerjavi z drugimi jeziki, ki so dobro obveščeni. Rezultati kažejo, da sta njihovo razumevanje etičnih dilem in njihova občutljivost na te dileme v angleščini šibkejša kot v drugem jeziku – pogosto v maternem jeziku anketiranca. Kot je prikazano na sliki, je odstotek anketirancev, ki doživljajo etične dileme, nižji med tistimi, katerih angleščinani materni jezik in ki delajo v angleščini (40 %), kot tisti, ki delajo v svojem maternem jeziku - vključno z angleščino- in ki se lažje ukvarjajo z etičnimi vprašanji.

Ta rezultat ima dve pomembni posledici. Prvič, vloga angleščine kot lingua franca v financah je na splošno omejena na tehnična vprašanja „poslovanjekot običajno“. Zaradi dejstva, da so tuje angleške spretnosti pristranske do tehnične vsebine, je komunikacija v angleščini o „mehkih“ vprašanjih, kot so etične dileme, problematična v številnih multinacionalnih podjetjih. To lahko privede do splošnega upada etične ozaveščenosti med strokovnjaki, kot je prikazano na sliki.

Politične posledice

Čeprav je angleščina postala lingua franca financ in poslovanja, to še ni lingua franca, v katerem so ljudje najbolj zadovoljni pri prepoznavanju in razpravljanju o etičnih vprašanjih in s tem povezanih vrednotah. To povečuje asimetrijo med tehničnimi in etičnimi izzivi. S preprečevanjem, da bi se etične dileme obravnavale, ko se pojavijo, lahko ta paradoks seje seme prihodnjih finančnih kriz. Spodbujanje „globoke večjezičnosti“ (ki pomeni boljše razumevanje jezika, ki presega tehnične jezikovne spretnosti) je zato pomemben element odgovornosti podjetja.

Ta ugotovitev nadalje kaže, da lahko večjezičnost prispeva h krepitvi etičnih okvirov in okvirov odgovornosti, ki se uporabljajo v Evropi, kot je predstavljeno v vodniku po praksah upravljanja podjetij v Evropski uniji (IFC 2015), in dodaja težo večjezičnemu pristopu, ki ga predlaga jezikovni vodnik za evropska podjetja (Evropska komisija 2011). Znano je, da je etična korporativna kultura ključnega pomena, vendar jo je težko urediti z „trdimizakoni“. Vendar lahko EU, kot je predlagano v politiki upravljanja podjetij v Evropski uniji, prek prizme vlagatelja (Pitt-Watson & Dallas, 2016) zahteva bolj usklajene informacije o socialnem in okoljskem upravljanju (ESG). Spodbujanje večjezičnosti v podjetjih se nato lahko vključi v okvire ESG. Poleg tega bi bilo treba več pozornosti nameniti jezikovni raznolikosti v ekonomskih in poslovnih šolah, da bi preprečili vse večjo anlicizacijo gospodarskih in finančnih disciplin ter ustrezno uravnotežili jezikovno znanje učencev.

Reference in poglobitev

Dembinski, P. H. (2017). *Etika in zaupanje v finance*. Nagib: V Londonu.

ECODA (2015). Vodnik po praksah upravljanja podjetij v Evropski uniji. ECODA, IFC. goo.gl/E3kf5K

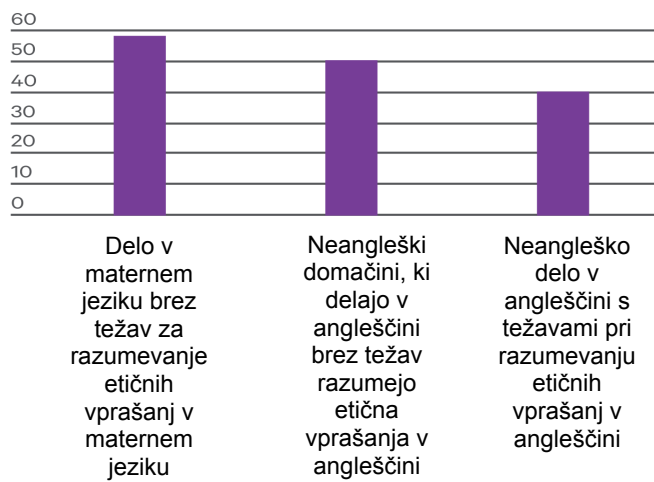
Evropska komisija (2011). *Jezikovni vodnik za evropska podjetja*. goo.gl/Z3LkTk

Geipel, J., Hadjichristidis, C. & Surian, L. (2015). Kako tuj jezik oblikuje moralno presojo. *Revija za eksperimentalno socialno psihologijo*, 59, 8–17.

Gural, S. K. & Smokotin, V.M. (2014). Jezik svetovne komunikacije ter jezikovne in kulturne globalizacije. *Jezik in kultura*, 1, 4–13.

Pitt-Watson, D. & Dallas G. (2016). *Politika upravljanja podjetij v Evropski uniji – prek naložbene leče*. Inštitut CFA. goo.gl/GjYBkw

ODSTOTEK ANKETIRANCEV SE JE SOOČAL Z ETIČNIMI DILEMI

70 Alipristop Romov kučenju jezikov vsebuje koristne lekcije zapolitiko poučevanja jezikov?

Lia Pop, Mona Stănescu, Universitatea din Oradea

Romsko prebivalstvo v Evropi je pogosto revno in marginalizirano ter ima pogosto omejen dostop do formalnega izobraževanja, kaj šele izobraževanje prek svojega glavnega jezika skupnosti, romskega jezika. Poleg tega nomadska tradicija Romov pomeni stalno srečanje in soočenje z drugimi jeziki, zlasti s tistimi, ki jih govori večina sedečega prebivalstva po vsej Evropi. V odgovor na te izzive so Romi razvili izključno ustno, prožno in neformalno metodo za pridobivanje tujih jezikov. Ta edinstvena izkušnja lahko vsebuje dragocene elemente za inovativne pristope k jezikovni politiki v okviru vse večje mobilnosti.

Kaj nam raziskava pove?

Raziskave o večjezičnih Romih v Bihorju v Romuniji so izpostavile pristop k učenju jezikov, ki ga je mogoče opisati kot „učenje vseh“. Ta pristop je zakoreninjen v skupnosti, kjer se gradi in prenaša družbeno. Pedagoške študije ne opisujejo posebej take metode, ampak so podobne metodi učenja jezika Michela Thomasa, ki se osredotoča na oralnost, zaupanje v enostavnost prenosa znanja ter prepoznavanje jezikovnih podobnosti in poenostavitev¹. Prav tako izpolnjuje nekatere značilnosti metode Maria Montessori, ki se osredotočana prijetno učno okolje v več starostnih skupinah.

Romski pristop ostaja neobičajen, saj je namenjen pomoči tradicionalnim romskim skupinam, da se prilagodijo jezikovnim posledicam mobilnosti, pri čemer se črpajo iz lastnih sredstev, neodvisno od katerega koli formalnega izobraževalnega sistema.

Poleg tega, da je izključno ustna, so njegove ključne značilnosti fleksibilnost in stalno prilagajanje kontekstu, odprtost za improvizacijo in izboljšanje s strani nadarjenih članov ter vključitev celotne skupine. Ima dva glavna cilja: (I) zagotoviti takojšnje jezikovne interakcije z romskimi negovorci kot možnimi strankami za romske proizvode in storitve ter (ii) Romom omogočiti, da hitro prepoznajo nove priložnosti. Vendar pa ga je mogoče obravnavati v smislu standardnih vidikov izobraževalnega procesa, in sicer: (I) poučevanje in učna vsebina;)vloge učiteljev in študentov; (III) pedagoške tehnike.

Ilustracije in dokazi

Ciljno usmerjene vsebine poučevanja in učenja: pristopiseosredotočajo na elemente lexica ux inučinkovito uporabljajo približno fonetiko, medtem ko generativne strukture – redni predmeti formalnega učenja – ne veljajo za pomembne. Besednjak je izbran tako, da je učinkovit v kontekstu in za določene uporabnike. Kakovost skupne vsebine zagotavlja Pakiv (Romska čast), pripravljenost, da jo pravilno in učinkovito delimo, pa izhaja iz Phralipa (Romsko bratovščino).

Prilagodljive vloge učiteljev in študentov: osredotočenostnavlogo namesto na status omogoča pametnim otrokom, mladim ali ženskam, da ravnajo enakopravno, kadar delijo znanje s spoštovanimi starejšimi. Na primer, 13-letno dekle, edini pismeni član družine, je postal družinski tolmač in „učitelj“v Franciji. Dostop do novih tehnologij olajšuje prehod iz statusa v vlogo.

Učne tehnike temeljijo na kolektivnem spodbujanju stališč, postopkov in vrednotenj, ki spodbujajo učinkinapredek.

Odnos ima ključno vlogo in Romi se zelo zavedajo potreb skupine po učenju jezikov, saj iščejo priložnosti, da bi kar najbolje izkoristili vse vire inpridobili podporo skupine v zvezi s tem. Novi prevzemi so cenjeni, pa tudi napovedani in deljeni z drugimi člani skupine. Poleg tega, da ustvarjajo ugled znotraj skupine, ti odnosi spodbujajo pozitivno učenje ali jezikovne prilagoditvene izkušnje v različnih kontekstih.

Tradicionalni romski pristop„učenje odvseh“ je skupinska metoda, usmerjena v potrebe skupinskega in skupinskega učenja. Njegova preprostost, kot tudi brez stresa in poceni značaj ga priporočajo drugim skupinam, ki se soočajo s podobnimi socialnimi, kulturnimi in gospodarskimi razmerami. Zdi se, da to metodo uporabljajo predvsem revni v mobilnosti, vključno s socialno-ekonomsko ranljivimi odraslimi na trgu dela, kot so kmetijski delavci v tranzitu, ki pogosto nimajo dostopa do pismenosti.

Politične posledice

Podpora EU za razvoj jezikovnega znanja kot praktičnega sredstva za prikrajšane skupine bi lahko preučila možnosti za prenos romskih izkušenj na te druge kategorije potencialnih uporabnikov.

1 www.michelthomas.co.uk/how-it-works.php, dostopno maja 2017.

Večjezični Romi, ki so seznanjeni s pristopom „Učite se vsi“, in izobraženi pripadniki romske skupnosti, ki so imeli koristi tudi od formalnih tehnik pri učenju jezikov, so očitni pomočniki. Pilotni projekti, ki bi vključevali romske aktiviste, ki jih podpira EU in jih nadzirajo lokalne ali regionalne oblasti, bi lahko preizkusili učinkovitost prenosa in spremljali ne le razvoj jezikovnega znanja, temveč tudi druge socialno-ekonomske kazalnike.

Reference in poglobitev

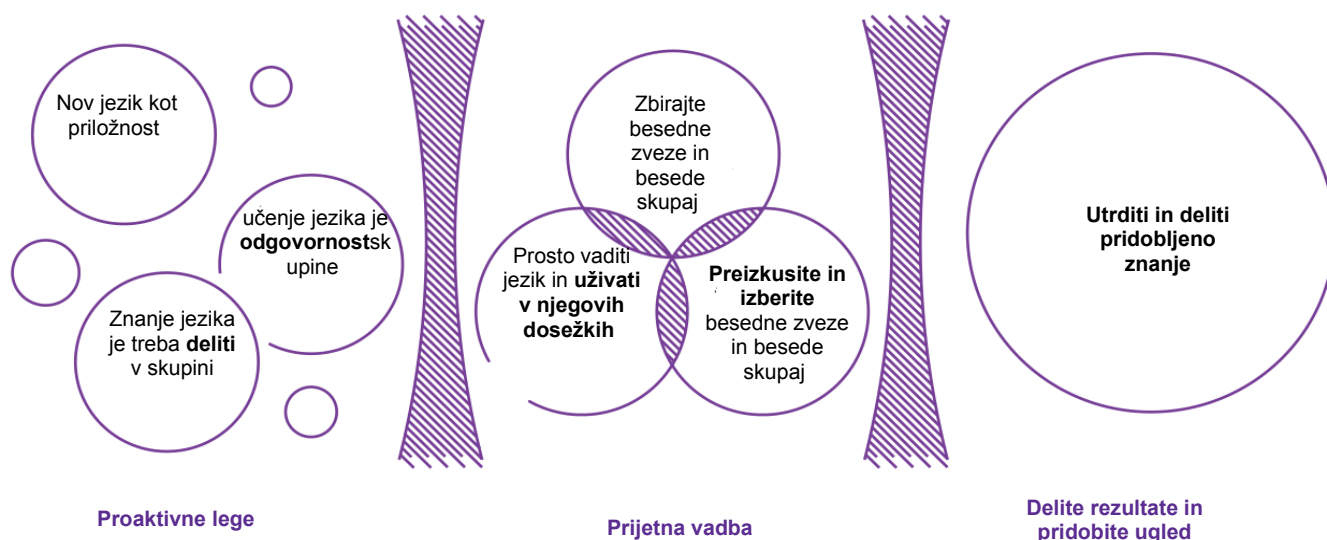
Grigore, D., Neacsu, M., et al. (Eds.) (2009). *Evaluarea politicilor publice educaționale pentru rromi* [Ocena javnih politik za izobraževanje Romov], Bukarešta,

Editura ALPHA DND.

Hancock, I.F. (2003). Jezikovni korpus in jezikovna politika: Primer standardizacije Romov. V F. Daftary & F. Grin (Eds.), *Nation-Building, etničnost in jezikovna politika v državah tranzicije* (str. 267–286). Flensburg: Evropski center za manjšinska vprašanja & Budimpešta: Knjige LGI.

Marác, L. (2016). *Pomen jezikov in večjezično komuniciranje za socialno Evropo?* Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo Universiteta. *Kul'turologia i Iskusstvovedenie*, 22, 83–98.

NAUČITE SE VSE OD VSEH

71 Kaj je mogoče storiti za pomoč mobilnim upokojencem, ki potrebujejo institucionalno oskrbo?

Per Gustafson, Ann Elisabeth Laksfoss, Cardozo, Uppsalauniversitet

Najresnejši problemi v zvezi z mednarodno upokojitvijo se nanašajo na upokojence, ki potrebujejo oskrbo in ne govorijo dovolj lokalnega jezika ter nimajo ekonomskih sredstev za bivanje v zasebni bolnišnici ali domu za ostarele, kjer lahko uporabljajo svoj materni jezik. To so starejši ljudje s hudimi telesnimi ali duševnimi boleznimi. Kaj lahko oblikovalci politik storijo, da bi tem ljudem pomagali?

Kaj nam raziskava pove?

Migracija prostoživečih živali znotraj Evropeje večinoma razmeroma privilegirana oblika mobilnosti. Upokojenci v severni Evropi se preselijo v upokojence, kjer lahko živijo od upokojitve in kjer jim toplejše podnebje in druge možnosti omogočajo udobno življenje. Več študij kaže, da se upokojenci pogosto ne naučijo veliko jezika države gostiteljice, vendar se na splošno dobro strinjajo z uporabo svojega maternega ali angleškega jezika. Ker pa se starajo in njihovo zdravje slabša, lahko njihov položaj postane problematičen.

V takih primerih lahko družbe gostiteljice na splošno nudijo javno oskrbo samo v lokalnih jezikovnih ustanovah, medtem ko nekdanje domače države ali občine upokojencev morda ne želijo pomagati, če so upokojenci uradno izseljeni in niso več vključeni v njihov sistem socialne varnosti. Za hudo bolne starejše osebe, ki potrebujejo oskrbo v bolnišnici ali domu za upokojence, je lahko nezmožnost govoriti lokalni jezik resen problem, zlasti v primerih sluha in demence. Nezadostna komunikacija zaradi jezikovnih omejitev lahko privede do izolacije in poslabšanja težav s telesnim in duševnim zdravjem. Takšni pogoji pa lahko prispevajo tudi k zmanjšanju znanja jezikov.

Zdravstvena nega na domu, pomoč na domu in podpora staršem bolnih so lahko tudi težavni za tiste, ki ne govorijo lokalnega jezika.

Ilustracije in dokazi

Študija primera skandinavskih upokojencev, ki živijo v provinci Alicante v Španiji, ki je bila izvedena v okviru projekta MIME, poudarja položaj starejših migrantov s slabim zdravjem. Javna oskrba starejših v Španiji je manj razvita kot v skandinavskih državah, upokojeni migranti, ki potrebujejo pomoč ali institucionalno oskrbo, pa so odvisni predvsem od zasebnih

ponudnikov storitev. Obstajalo je nekaj zasebnih domov za ostarele za skandinavske upokojence, ki so potrebovali pomoč v vsakdanjem življenju s skandinavskim osebjem, dostopom do skandinavskih televizijskih kanalov, obroki in drugimi dnevnimi navadami, prilagojenimi skandinavskim navadam. Na voljo so bile tudi storitve oskrbe na domu z osebjem v skandinavskem jeziku. Vendar so zasebne alternative drage, zlasti za tiste, ki potrebujejo dolgotrajno institucionalno oskrbo.

Upokojenci, ki niso govorili špansko, ki niso mogli sami skrbeti zase in niso mogli plačati zasebne oskrbe, bi lahko bili v stiski v svojem domu ali socialno izolirani v španski ustanovi. Socialni delavci iz skandinavske cerkve ali prostovoljci iz skandinavske skupnosti so lahko obiskali in zagotovili pomoč, vendar se je v takih primerih zdelo, da je najboljša rešitev vrnitev v nekdanjo domovino upokojencev.

„Stalniizstop“ se dejansko zdi pomembna jezikovna strategija. Mnogi upokojenci ne želijo biti odvisni od institucionalne oskrbe v tuji državi, kjer ne morejo uporabljati svojega maternega jezika.

Odločili so se, da se preselijo v tujino, ob predpostavki, da bi se lahko vrnili domov, če bi postali hudo bolni.

Ključni obveščevalci so dejali, da tisti, ki se želijo vrniti, to na splošno storijo. K repatriaciji so včasih prispevali skandinavski konzulati in cerkve ter mednarodne bolnišnice. Vendar upokojenci, ki ne morejo organizirati lastne vrnitve, na primer zaradi hude bolezni, demence ali alkoholizma – ali ki se ne želijo vrniti – morda ne najdejo zadovoljive rešitve.

Formalne težave pri dostopu do zdravstvenega varstva in socialnih prejemkov v nekdanji matični državi se lahko pojavijo tudi, če so upokojenci prijavljeni kot rezidenti Španije. Nekdanje države izvora imajo v zvezi s tem različne prakse, ki so deloma odvisne od tega, kako uporabljajo sedanje evropske predpise o koordinaciji sistemov socialne varnosti.

Politične posledice

Nacionalni organi v državah izvora in namembnih

državah bi morali po potrebi dvostransko razviti postopke za zagotavljanje ustrezne oskrbe upokojenim hudo bolnim migrantom, ki ne govorijo lokalnega jezika. Primer je lahko razvoj sodelovanja med domovi za ostarele v družbah gostiteljicah in visokošolskimi ustanovami v državah izvora, da se olajšajo pripravništva in poklicno usposabljanje za bodoče zdravnike, medicinske sestre in druge zdravstvene delavce na glavnih destinacijah IR. Nekatere takšne pobude že obstajajo v Španiji.

Vendar je v nekaterih primerih vrnitev v domovino nedvomno najboljša možnost. Repatriacija je lahko politično občutljivo vprašanje v matičnih družbah, če je upokojitev povezana z iskanjem davčnih in socialnih ugodnosti, zlasti v primerih, ko družbe gostiteljice izvajajo različne ugodne davčne sisteme, da bi privabile premožne tuje upokojence. Ta fiskalna pod-dražba lahko ogrozi kohezijo in solidarnost znotraj Evrope na splošno. Zlasti lahko ogrozi prizadevanja za ustvarjanje

zakonitih izhodnih možnosti za mobilne upokojence, ki bi se morali v poznem življenjskem obdobju vrniti v svojo nekdanjo domovino.

Reference in poglabitev

- Blaakilde, A. L. (2015). Kje je „kraj“ pri staranju na mestu? Nadnacionalna vprašanja za dansko državo in njene upokojene migrante v tujini. *Časopis o stanovanjih za starejše*, 29, 146–163.
- Center za prihodnje študije. (2009). *Skrb v Španiji: Študija sedanjih in prihodnjih potreb britanske ex-Service skupnosti s stalnim prebivališčem v Španiji*. Canterbury: Center za prihodnje študije.
- Hall, K., & Hardill, I. (2016). Umik migracije, „druga“ zgodba: Skrb za šibke starejše britanske državljane v Španiji. *Starost in družba*, 36, 562–585.

72 Kako se lahko v potrošniškem pravu EU spodbuja večjezičnost?

Christine Kaddous, Laura Marcus, Univerza v Ženevi

V odnosih med podjetji in potrošniki ni enotnega pristopa EU k jezikovnim zahtevam za države članice. Ta položaj lahko privede do pravne negotovosti.

Kaj nam raziskava pove?

Jezikovne zahtevse razlikujejo od zakonodaje EU do zakonodaje in niso nujno skladne. Nekatere nelogične situacije se lahko celo pojavijo. Na primer, na področju označevanja se zdi, da je jezikovna zahteva, ki se uporablja za označevanje živil, namenjenih živalim (ki zahteva uporabo „uradnega jezika države članice“), strožja od jezikovne zahteve, ki se uporablja za označevanje živil za „ljudi“ (ki zahteva samo uporabo „jezika, ki ga potrošnik brez težav razume“). Ni dvoma, da „uradni jezik države članice“ zagotavlja boljše varstvo potrošnikov v določeni državi, zaradi česar je težko razumeti, zakaj zakonodajalec EU zagotavlja večjo zaščito živali kot hrane za ljudi.

Ilustracije in dokazi

Trenutno stanje predstavlja različna jezikovna pravila, ki se uporabljajo za različna področja potrošniškega prava, ki ga ureja pravo EU. Raznolikost na tem področju lahko povzroči pravno negotovost, saj se države članice, gospodarski subjekti in potrošniki ne morejo zanašati na usklajen pristop. Zdi se, da zakonodaja EU uporablja pristop za vsak primer posebej. Jezikovna merila niso izbrana iz posebnega razloga, kot so ranljivost zadevnih potrošnikov, območje, na katerem se prodaja blago ali storitev itd. Ta pravna dvoumnost lahko povzroči negotovost in neučinkovitost.

Politične posledice

Predvideti je mogoče izboljšave jezikovnih zahtev EU, saj ustanovne pogodbe ne vključujejo posebnih pristojnosti, ki bi EU omogočale urejanje uporabe jezikov v državah članicah. Za spodbujanje večjezičnosti v zakonodaji EU o varstvu potrošnikov je treba izpolniti dve posebni potrebi.

Prva potreba zadeva prilagoditev jezikovnih pravil za varstvo potrošnikov, da se zagotovi splošna skladnost. To velja predvsem za področje blaga in načinov prodaje. To bi lahko veljalo tudi za storitve, vendar sedanja zahteva po jezikovni doslednosti, ki se večinoma

uporablja na tem področju (in prepoved nepoštenih poslovnih praks), zadostuje za rešitev morebitnih jezikovnih težav. Uvedba posebnih meril bi gospodarskim subjektom in potrošnikom včasih preprečila izbiro jezika, ki ni uradni jezik ali lahko razumljiv jezik. V nekaterih primerih to ne bi koristilo pogodbenicam, saj je več možnosti za pogajanja na področju storitev kot na področju blaga. Zato bi uvedba posebnih jezikovnih meril zmanjšala ta manevrski prostor za pogajanja in prosti pretok storitev; ocena, kdaj je ta omejitev koristna in kdaj ni koristna, je vprašanje, ki zahteva nadaljnjo obravnavo, pri čemer je treba posebno pozornost nameniti načelu sorazmernosti.

Kar zadeva blago in prodajne pogodbe, je treba prilagoditi obstoječi sistem, ne pa ga v celoti nadomestiti. Prišlo je do redkih sporov med (1) gospodarskimi subjekti in potrošniki ter (2) državami članicami.

Od devetdesetih let prejšnjega stoletja je zelo malo jezikovnih zahtev za države članice in gospodarske subjekte privedlo do spora pred Sodiščem Evropske unije. Tudi v takih primerih je močna sodna praksa Sodišča Evropske unije omogočila njihovo rešitev (večina vprašanj, povezanih z označevanjem).

Čeprav ta sodna praksa obstaja in rešuje večino težav, mora zakonodajalec Unije še vedno boljše opredeliti jezikovne zahteve.

► Prvič, na področju blaga in načinov prodaje je koristno ustvariti jezikovno lestvico glede na cilj zakonodajalca Unije in zadevni položaj. Merilo „jezika, ki ga potrošnik brez težav razume“, kot ga razlaga Sodišče Evropske unije (ki v večini primerov pomeni uradni jezik, razen če povprečni potrošnik lažje razume drug jezik, poleg enega ali več drugih jezikov), bi moralo postati splošno pravilo, saj to vzpostavlja ravnovesje med potrebo po ustreznem obveščanju povprečnega potrošnika (če je potrebno in v skrajnem primeru s piktogrami in simboli, kot jih razlaga Sodišče) in potrebo po zagotovitvi učinkovitega prostega pretoka blaga v Uniji.

► Drugič, kjer je treba okrepiti varstvo (npr. za posebne skupine potrošnikov, kot so otroci), bi se moral uporabljati „nacionalni jezik(-i) držav članic“. Tomerilo običajno odobrijo Komisija in države članice, ker so informacije potrošniku načeloma boljše zagotovljene v njegovem nacionalnem jeziku („lahko razumljiv jezik“ selahko razlikuje od uradnega jezika regije, v kateri se

nahaja potrošnik).

► Tretjič, da bi se izognili popolni uskladitvi jezikovnih zahtev zakonodaje EU o varstvu potrošnikov, ki bi lahko povzročila pretirano togost in preprečila prilagajanje na nepredvidene razmere, bi bilo treba zakonodajalcu EU dovoliti, da obravnava posebne razmere, ki morda ne spadajo v dve zgoraj navedeni kategoriji (npr. turiste, „izseljene“ ali jezikovne manjšine, za katere pravilo, kot je uradni jezik držav članic, ni zelo koristno).

Druga potreba zadeva splošno spodbujanje večjezičnosti v vseh politikah EU, tudi na področju varstva potrošnikov. V zvezi s tem bi morale institucije EU uporabljati člena 21 in 22 Konvencije o temeljnih pravicah Evropske unije, ki pozivata EU, naj spoštuje jezikovno raznolikost. Obravnavati jih bo trebal povezavi s členom 3 (spoštovanje kulturne in jezikovne

raznolikosti) in členom 4 (spoštovanje nacionalne identitete držav članic) Pogodbe o Evropski uniji, da bi spodbujali večjezičnost in jezikovno raznolikost kot medsektorski cilj, ki se kot tak vključi v vsako politiko EU, in ne le kot pomožen gospodarski cilj, kot je trenutno določeno v sodni praksi EU.

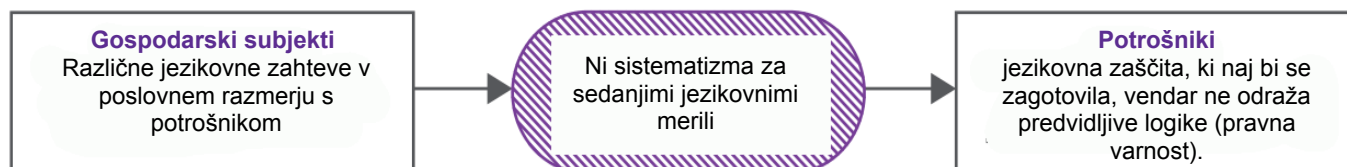
Reference in poglobitev

Touijer, K. (2016). Jezikovna raznolikost in varstvo potrošnikov. *Pregled evropskih zadev*, 3, 381–390.

van der Jeught, S. (2015). *Jezikovno pravo EU*. Groningen: Europa Law (angleščina).

Weerts, S. (2014). Enakost jezikov? Razvoj jezikovne ureditve Unije glede na sodno prakso, *Journal of European Law*, 6, 234–241.

ZAKONODAJA EU O PORABI IN JEZIKU: HORIZONTALNE POSLEDICE ZA BLAGO

Seznam sodelujočih

Rihards Bambals

Latvijas Universitāte

Cyril Brosch

Univerza v Leipzigu

Astrid von Busekist

Science Po Pariz

Brian Carey

Univerza v Limericku

ELISA Caruso

Universidade do Algarve

Marc Chesney

Finančna opazovalna skupina

Jaka Čibej

Univerza v Ljubljani

Marco Civico

Univerza v Ženevi

Vicent Climent-Ferrando

Univerza Augsburg

Manuel Célio Conceição

Universidade do Algarve

Neuza Costa

Universidade do Algarve

Helder De Schutter

Katholieke Universiteit Leuven

Paul H. Dembinski

Finančna opazovalna skupina

Edgár Dobos

MTA Társadalomtudományi
Kutatóközpont, Budimpešta

Robert Dunbar

Univerza v Edinburgu

Nesrin el Ayadi

Universiteit van Amsterdam

Znamka Fettes

Università di Milano-Bicocca

Sabine Fiedler

Univerza v Leipzigu

Alice Fiorentino

Univerza v Reimsu
Šampanjec-Ardenne

Melanie Frank

Univerza Augsburg

Guillaume Fürst

Finančna opazovalna skupina

Núria Garcia

Univerza Augsburg

Michele Gazzola

Humboldt-Universität zu Berlin

Jean-François Grégoire

Science Po Pariz

François Grin

Univerza v Ženevi

Na Gustafson

Uppsalauniversitet

Christopher Houtkamp

Universiteit van Amsterdam

Gabriele Iannàccaro

Università di Milano-Bicocca

Rudi Janssens

Vrije Universiteit Brussel

Christine Kaddous

Univerza v Ženevi

Peter A. Kraus

Univerza Augsburg

Ann Elisabeth Laksfoss Cardozo

Uppsalauniversitet

Virginia Mamadouh

Universiteit van Amsterdam

László Marác

Universiteit van Amsterdam

Laura Marcus

Univerza v Ženevi

Róisín McKelvey

Univerza v Edinburgu

Machteld Meulleman

Univerza v Reimsu

Šampanjec-Ardenne

Sergi Morales-Gálvez

Katholieke Universiteit Leuven

Žaneta Ozoliņa

Latvijas Universitāte

Nike K. Pokorn

Univerza v Ljubljani

Lia Pop

Universitatea din Oradea

Anthony Pym

Univerza Rovira i Virgili

Philippe Rudaz

Finančna opazovalna skupina

Andrew Shorten

Univerza v Limericku

Mona Stănescu

Universitatea din Oradea

Nenad Stojanović

Katholieke Universiteit Leuven

Torsten Templin

Humboldt-Universität zu Berlin

Balázs Vizi

MTA Társadalomtudományi

Kutatóközpont, Budimpešta

Bengt-Arne Wickström

Humboldt-Universität zu Berlin